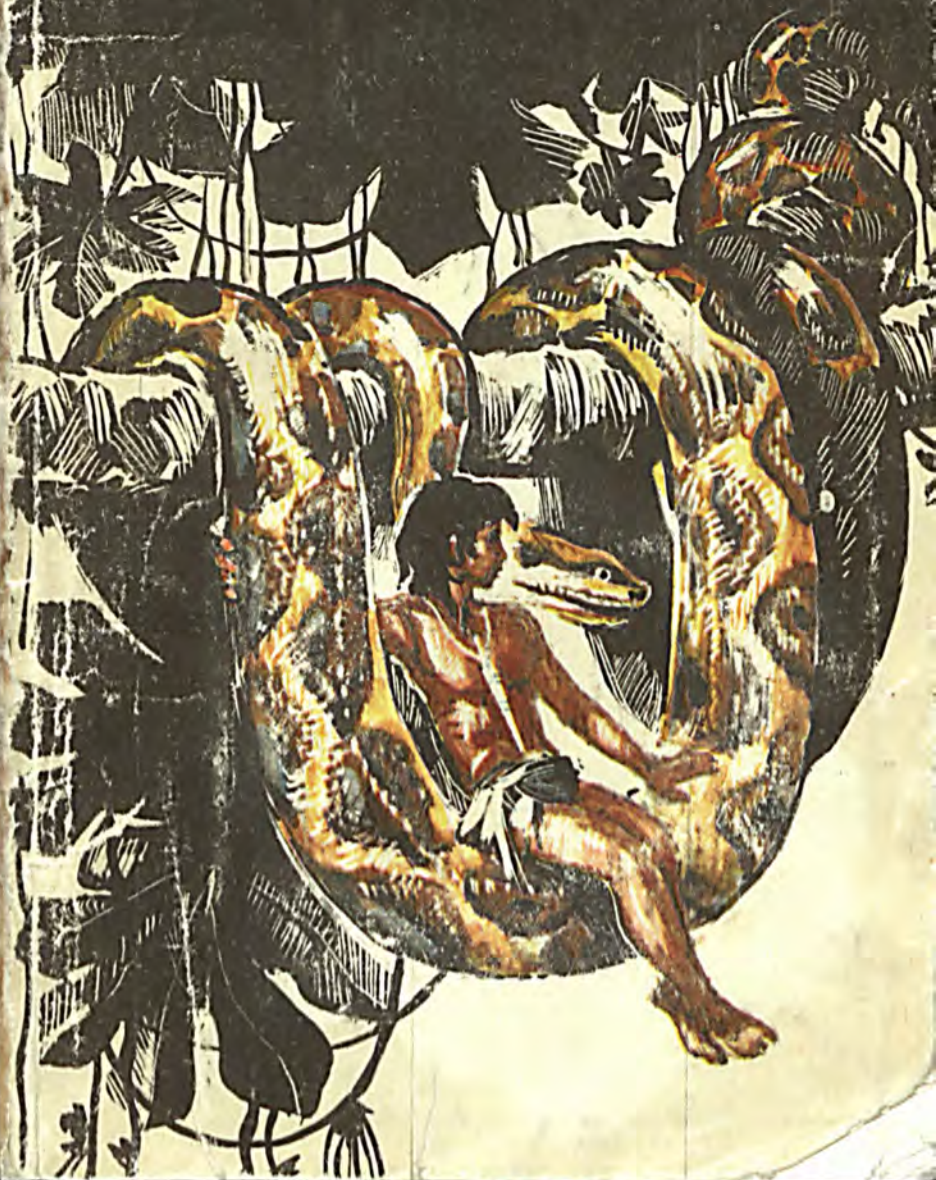

84.4

К-1

РЕДЬЯРД КИПЛИНГ

МАУГЛИ

РЕДЪЯРД КИПЛИНГ

МАУГЛИ

РЕДЬЯРД КИПЛИНГ

МАУГЛИ

Тошкент

Ўзбекистон ЛКСМ Марказий Комитети
«Еш гвардия» нашриёти

1990

81.4
K-44

0

Русчадан МУҲСИН ЗОКИРОВ таржимаси

K $\frac{4804010000-109}{364(04)-90}$ 122-90

ISBN 5-633-00703-4

- © «Еш гвардия», 1974
© Мухсин Зокиров, 1990

1991	УзССЖ ДК
	12940

МАУГЛИНИНГ БИРОДАРЛАРИ

Кечки соат етти. Сион тоғларида бўладиган жуда ис-
сиқ оқшомлардан бири. Кундузги уйқудан уйғонган Ота
Бўри қашиниб олгач, увишиб қолган панжаларини ёзиб
керишди. Уйқусини ўчириш учун узоқ эснади. Она Бў-
ри бўлса кенг кулранг тумшугини гоҳ тинирлашиб, гоҳ
чийиллашиб уймалашаётган тўртта боласи устига қўй-
ганча мудрарди. Кўкда чарақлаб турган ой Бўригорнинг
огзини ёритиб юборган.

— Уф, — деди пишиллаб Ота Бўри. — Яна ов қила-
диган вақт етипти.

Шу хаёл билан Ота Бўри тоғдан пастга эндигина чо-
ниб тушмоқчи бўлиб турган ҳам эдики, остонага хурпай-
ган думли пастаккина бир ниманинг сояси тушди-ю,
шикасталик билан нолиб кетди:

— Эй Бўрилар сардори! Овинг бароридан келсин.
Азиз болаларингнинг тап-жонлари соғ, оппоқ тишлари
ўткир ва бақувват бўлсин. Дунёда биздек ожизу нотавон,
оч-ялангоч бечоралар ҳам борлиги довжорак бўри бола-
ларининг ёдидан асло чиқмасин.

Бу Хушомадгўй Табоқи деган чиябўри эди. Қишлоқ-
даги ахлат уюмларини титкилаб, бир нарча қатирма те-
ри ва ҳатто латта-путталардан ҳам жирканмай, тамадди
қилиб кун кечирувчи Табоқи, дуч келган ковакка тум-
шугини суқар, ёлғон-яшиқ гаплар билан гийбат тарқа-
тиб, тўс-тўполон, жанжал қўзгарди. Шу бонсдан Табо-
қини Ҳиндистон бўрилари ёқтиришмасди. Шундай бўл-

са-да, улар Табоқидан ҳайқишарди. Негаки, чангалзор ўрмонда яшовчи ўзга ҳайвонларга қараганда Табоқи бот-бот қутурар, шу пайтларда эса у ўзини қўярга жой топмай, боши оққан тарафга югурар, дуч келган ҳайвонга ташланиб, қопиб олмоқчи бўларди. Ҳатто йўлбарс ҳам ушоққина Табоқининг қутурганини сезиб қолса, ўзини панага олиб қочарди. Ахир, ваҳший ҳайвонлар учун қутуриш дардидан ҳам даҳшатлироқ офат борми? Одамлар тилида бу дард қутуриш дейилса, ҳайвонлар уни «дивани» дейдилар ва касаллик юқишидан қўрқиб, қирдан-қирга қочадилар.

— Ҳай, майли, ичкари кириб, ўз кўзинг билан кўра-қол, — деди энсаси қотиб Ота Бўри. — Бироқ, егулик нарса йўқ.

— Бўрига-ку топилмас, — деди мингиллаб Табоқи, — аммо, биздек ночор-нотавонларга қуруқ суяк бўлса ҳам бўлаверади. Биз чиябўриларга овқат танлаб, инжиқлик қилишни ким қўйибди дейсан.

Табоқи шундай деб вайсаганча горнинг ичкарисига кириб, тимирскиланиб, чала тозаланган бугу суягини топиб олди. Севинганидан тиржайиб ерга ўтирди-ю, суякни қирсиллатиб гажий кетди.

— Мен фақирни сийлабсан, мартабанг бундан ҳам улуг бўлсин, — деди лабларини ялаб Табоқи. — Болаларингиз хўнам кўркам бўлишибди-ки. Бай-бай-бай, ҳали ёшу бироқ худди паҳлавоннинг ўзгинаси-я! Катта-катта кўзларидан ўт чақнаб турибди-я, офарин-офарин! Эй хомкалла, эсим бўлса, подшозодаларнинг полвонлиги болалигидаёқ маълум бўлади, деган нақлни унутар-мидим.

Болаларни ота-она кўз олдида мақташ фалокат келтиришини Табоқи бошқалардан кўра яхшироқ билса-да, жўрттага ўзини гўлликка солиб, Она ва Ота Бўрига зимдан назар ташлади. Уларнинг хижолат чекканларини кўриб, ич-ичидан қувонди.

Ота-онани ташвишлантириб қўйган Табоқи бир оз жимликдан кейин заҳарханда оҳангда деди:

— Ҳали янги гапдан хабарингиз йўқдир. Катта йўлбарс - Шерхой ов қилиш жойини ўзгартирибдилар. У жаноб бундан буён бир ой мобайнида шу тоғларда ов қилмоқчилар. Хоҳ ишонинг, хоҳ ишонманг, бу гапни Шерхоннинг ўз оғизларидан эшитдим.

Шерхон Бўригордан йиғирма милча наридаги Вайнганг дерёси бўйида яшовчи йўлбарс эди.

— Бундай қилишга ҳаққи йўқ! — деди газаб билан

Ота Бўри. — Чангалзор қонунига кўра бир ой бурун бошқаларни огоҳлантириши, сўнгра ов жойини ўзгартириши мумкин. У ўн миля атрофдаги паррандаю даррандаларни чўчитиб юбориши турган гап. Ахир, бундан буён мен... мен икки бўрининг овини қилишим керак-ку!

— Онам раҳматлик бекорга уни лангри (оқсоқ) деб атамаган эканлар, — деди сиполик билан Она Бўри. — У бир оёғи оқсоқ бўлиб тугилган. Шунинг учун унинг уй ҳайвонларини ов қилишдан бошқа ишга қурби етмайди. Вайнганг бўйидаги қишлоқ одамларининг уни кўргани кўзи, отгани ўқи йўқ. Эндиликда бу ерга ҳам келиб қолса борми, бошимизга битган бало, жонимизга битган жазо бўлади у гўрсўхта. Ўрмонда унинг изига тушган одамлар атрофдаги дов-дарахтларни ёндирадилар. Шўримиз қурийдиган бўлди. Гўдаклар билан дуч келган томонга қочишдан ўзга иложимиз қолмайди. Ҳа, бу «ҳиммати» учун Шерхонга ҳар қанча «миннатдорчилик» билдирсак арзийди.

— Сизнинг «миннатдор»лигингизни у зотга айнан етказсам маъқул бўлар-а? — деди устомонлик билан Табоқи.

— Йўқол! — дея ириллади Ота Бўри. — Йўқол, кўзимга кўринма! Хўжанг билан қўшмозор бўл. Бадбахт, келтирган шум хабарингнинг ўзи ҳам бугунга етиб ортади.

— Ҳали ҳам кетаман, — деди дашномларни сиртига юқтирмай Табоқи. — Эй тавба, нега энди эл бурутдан бу хабарни сизларга етказай деб, ўзимни ўзим койитиб юрибман-а. Ҳадемай пастликдаги чакалакзордан Шерхоннинг овозини эшитиб қоларсиз.

Шу он Ота Бўрининг қулоқлари динг бўлиб кетди. Пастликдаги кичик дарёга бориб туташувчи водийдан ови ўнгидан келмаган йўлбарснинг аламзада, қисқа-қисқа наъраси эшитилди. Йўлбарс ови юришмагани чангалзордагиларга маълум эканини билар, лекин бундан ор қилмасди.

— Эй хомкалла, — деди Ота Бўри. — Тунги овни ҳам шундай бошлайдиларми? Наҳотки, бизнинг бугунларни ҳам Вайнганг дарёси бўйидаги бўрдоқи қўтосларга ўхшайди деб ўйласа?

— Секинроқ! Ҳозир у қўтоснинг ҳам, бугунинг ҳам изидан эмас, балки одамларни овлаш найида юрибди, — деди Она Бўри.

Чор атрофдан акс садо бераётгандек наъра бўғиқ ириллашга айланди. Бу дарахт кесувчи ёки дайдиб

йорувчи лўлиларни ҳам даҳшатга солиб, эсанкиратиб, йўлбарс панжасига дучор қилувчи бўғиқ наъра эди.

— Одам пайдан дейсанми? — деб сўради оппоқ тишларини тиржайтириб Ота Бўри. — Ахир унга ҳовузлардаги қўнғиз ва қурбақалар камлик қилибдимики, яна бизнинг элимизда одам гўштини қўмсаб юрса!

Маълум урф-одатларга асосланган Чангалзор Қонунига кўра ҳайвонлар болаларини овга ўргатаётганларидагина одам ўлдиришга ижозат берилади. Лекин шунда ҳам ҳайвонлар подаси ёки галаси ов қилмайдиган жойда одам зотини ўлжа қилишга ижозат берилади. Одам овлангандан кейин сал кун ўтмасданоқ, бу ерларда қанчадан-қанча қурол-яроғлик фил минган оқ танлилар, қўлларига мис қўнғироқ ушлаган ва ўқ-ёйлари шай қилиб қўйилган ҳиндлар пайдо бўлади. У ҳолда чангалзордагиларнинг ҳолига вой. Ҳайвонлар орасидаги ривоятга кўра одам, барча жонли махлуқлар орасида энг нозик ва ожиз махлуқ бўлганлиги туфайли, унга тажовуз қилиш ҳақиқий овчининг шаънига ярашмайди. Яна ўша ривоятларга кўра, шубҳасиз, бу ҳақ гап бўлса керак, одамхўрларнинг вақт ўтиши билан туки тўкилиб, барча тишлари тушиб кетар эмиш.

Ириллаш тобора кучайиб, ниҳоят сапчишга ҳозирланган йўлбарснинг гулдурос «А-а-а»лаган наърасига айланди.

Орадан сал ўтмай, йўлбарснинг увиллашидан кўра Шерхоннинг инграшига ўхшаш овоз эшитилди.

— У ўлжасини тутолмади, — деди Она Бўри. — Нега бундай бўлди?

Бўригордан бир неча қадам нарига чопиб борган Ота Бўри чакалакзор орасида тўлғонаётган Шерхоннинг аламзада ириллашини эшитиб қолди.

— У хомкалла панжаларини куйдириб олибди. Ўтинчининг гулханида нима бор эди, сенга, аҳмоқ — деди пўнғиллаб Ота Бўри. — Табоқи ҳам у билан бирга.

— Кимдир тоққа ўрмалаб чиқанти, — деди шивирлаб Она Бўри. — Тайёрланиб тур!

Чакалакзордаги буталар астагина шитирлаган ҳам эдики, Ота Бўри орқа оёқларига тиралиб ўтириб, сапчишга ҳозирланди. Агар шу ҳолатни кузатиб турган бўлсангиз борми, дунёда энг ҳайратли манзаранинг гувоҳи бўлардингиз: Ота Бўри ниманинг устига сапчиётганини ҳам билмай, тўсатдан олга ташланди-ю, тўрт-беш фут баландликдан яна сапчиган жойига қайтиб ўтириб қолди.

— Одам! — дея ириллади у. — Қара! Одам боласи!

Уларнинг шундай рўпарасида пастаккина бутани ушлаб, қорачадан келган, эндигина атак-чечак қилишни ўрганган, қип-яланғоч, жажжигина, дўмбоққина болакай илжайганча турарди. Бўри уясида, яна тун пайтида бундай жажжи болакайнинг пайдо бўлиши ҳеч қачон кўрилмаган ҳодиса эди. У Ота Бўрининг кўзларига тикилиб қаради ва кулиб юборди.

— Одам боласи шунақа бўладими? — деб сўради Она Бўри. — Уларни ҳеч қачон кўрмаган эдим. Қани, бу ёққа олиб кел-чи.

Болаларини тишлаб олиб юришга одатланган, зарур бўлиб қолганда тухумни ҳам дарз кетказмай тишлай оладиган бўри, гўдакнинг елкасидан авайлаб тишлаб болалари орасига келтириб қўйди. Гўдакнинг елкасида тишнинг изи ҳам кўринмади.

— Вой кичкиналигини! Қип-яланғоч-у ҳеч нарсадан чўчимаёди-я, — деди меҳрибонлик билан Она Бўри (болакай эса бўри болалари орасига суқулиб, иссиққина жойга талпинарди). — Вой тавба! У болаларимга қўшилиб эмяпти! Ана одам боласи қандай бўлар экан! Бўри болалари орасида одам боласи ҳам бўлиши қайси бир ургочи бўрига насиб бўлган, ахир!

— Мен бундай ҳодиса қадимда ҳам бўлганини эшитганман. Аммо бизнинг замонда ва айниқса, Тўдамизда шундай ҳодиса бўлганини эслолмайман, — деди Ота Бўри. — Ҳали сочи ҳам йўқ. Уни бир туртиб ўлдириб қўйиш ҳеч гап эмас. Қара, қўрқмай тикилиб турибди-я!

Ғор огзига тушиб турган ой нурини алланарса тўсиб қўйди. Шерхоннинг баҳайбат боши билан елкаси уяни тўсди. Унинг орқасидан Табоқининг:

— Жаноб, жаноб! Бола худди шу уяга кириб кетди, — дея чийиллаган овози эшитилди.

— Жаноб Шерхоннинг қадамларига ҳасанот! — деди кўзларидан газаб чақнаб турган Ота Бўри. — Қандай хизмат билан келдилар?

— Ўлжамни беринглар! Одам боласи шу ерга кириб кетди, — деди Шерхон. — Боланинг ота-онаси қочиб қолди. Ҳозироқ уни менга берасанлар.

Ота Бўри айтганидек, ўтинчилар гулханига сапчиб, панжаларини куйдириб олган Шерхон, энди аламига чидамай қутураётганди. Аммо, горга кириш йўли йўлбарсга торлик қилди. Ота Бўри буни жуда яхши биларди. Ҳатто у ҳозир турган ерининг ўзидаёқ на елкасини, на панжаларини қимирлата оларди. Одам бочка ичида ури-

шолмаганидек Шерхон ҳам бу тор-танқис горда ўлжа талашолмасди.

— Бўрилар — эркин қабила, — деди Ота Бўри. — Улар ҳар бир учраган ола-була одамхўрларга эмас, балки Тўда Етакчисига итоат қиладилар. Одам боласи бизнинг ихтиёримизда. Хоҳласак ўзимиз ҳам ўлдира берамиз.

— «Хоҳласак, хоҳласак!» Нима қилишларинг билан ишим йўқ. Ўзим ўлдирган қўтос руҳига қасам бўлсинки, ўз ўлжамни олиш учун бу сассиқ уяларинг оғзида яна қанча вақт тумшугимни суқиб туришга мажбур қиласизлар? Буни мен, Шерхон айтяпман!

Йўлбарсининг наъраси гор ичини гулдурос садога тўлдириб юборди. Она Бўри эмизиб турган болаларини ўздан четлатиб, олга ташланди. Унинг зулмат ичида икки кўкимтир ойга ўхшаш кўзлари Шерхоннинг ўт чақнаб турган кўзлари билан тўқнашди.

— Жавобни эса мен — Рақша (иблис)дан эшит. Ҳой Лангри, шуни яхши билиб олгинки, одам боласи менга тегишли ва менинг бағримда қолади! Уни ҳеч кимса ўлдиролмайди. Тўда қаерда бўлса, бола ҳам шу ерда бўлади, у билан бирга яшайди ва ов қилади! Ҳой гўдаклар кушандаси, балиқхўр ва қурбақалар жаллоди, ўзингга ҳазир бўл, бир вақт келиб, бу гўдак сенинг бошингни еса ажаб эмас! Яхшиликча бу ердан қорангни ўчир, чангалзорнинг ёвуз махлуқи! Йўқса ўзим бўғизлаган бугу руҳига қасам бўлсинки (емишим ўлакса эмас), у дунёга тўрт оёғинг ҳам оқсоқланиб кетасан! Йўқол бу ердан чангалзорнинг куйинди махлуқи!

Ота Бўри рафиқасига қойил қолиб қараб турарди. Ҳа, у бир вақтлар бўрилар орасида «Иблис» деб ном чиқарган бу ургочи Бўрини беш бўри билан очиқ жангда курашиб олганини унутиб юбораёзган эди! Шерхон Ота Бўри билан олишишдан қўрқмайди, аммо Она Бўри билан тутишмоқдан ҳайиқади. Чунки бу тўқнашувда ургочи бўрининг ҳаёт-мамот учун жанг қилажаги, шунинг учун устун келиши муқаррарлигини яхши билади. Ноилож қолган йўлбарс пўнгиллай-пўнгиллай орқасига қайтди. Ўзини эркинликда ҳис қилгач:

— Ҳар қандай ит ҳам ўз уйида овозининг борича акиллайди! Кўрамиз, одам зотидан бўлган асранди ҳақида Тўда аҳли нима деркин! Ҳой узун дум муттахамлар, шуни билиб қўйингки, гўдак менинг ўлжам, эртамикечми, ахир бир кун, уни ейишим турган ган! — деб

ириллади. Она бўри хансираб, болалари ёнига чўзилди. Ота Бўри унга қатъий деди:

— Шерхоннинг ганида жон бор: гўдакни Тўда аҳлига кўрсатмоқ шарт. Ҳа, айтганча, сен уни олиб қолмоқчимисан, Онаси?

— Олиб қолмоқчимисан эмиш! — деди энсаси қотиб Она Бўри. — Ўзинг ўйлаб кўрсанг-чи, қоп-қоронғи тунда, қип-яланғоч гўдакнинг ёлғиз ўзи бу ерга келишдан чўчимоди-ку, ахир! Қара, қара, болаларимдан бирини четга туртиб, ўрнига кириб олишга ҳам улгурди. Оқсоқ жаллод бўлса гўдакни ўлдириб, Вайинганга қочиб қолган бўларди. Қилгиликни у қиларди-ю, балосига биз қолардик. Одамлар эса йўқолган гўдакнинг хунини биздан олиб, тинч уямизни вайрон қилишарди. Уни олиб қолмоқчимисан эмиш! Ҳа, мен уни ўз бағримда қолдираман. Тинчгина ором ола қол, Қурбақачам — Мауглигинам. Ҳа, мен сени Маугли—Қурбақача деб эркалайман. Шерхон сенинг пайингда бўлганидек, бир куни келиб, сен ҳам Шерхоннинг изидан тушиб ов қиласан!

— Аммо Тўда аҳли нима деркин? — деди Ота Бўри.

Чангалзор Қонунида айтилишича, оила қурган ҳар бир бўри ўз Тўдасидан айрилиб чиқиши мумкин. Аммо бўри болалари ўсиб-улгайғач, уларни ҳар ойда бир марта, ой тўлишган пайтда ўтказиладиган Тўда Кенгашига олиб келиб, ўзга бўриларга кўрсатиши зарур. Шундан сўнг, бўри боласи ўзининг дастлабки ов ўлжаси— бугуни ўлдирмагунча истаган жойида шаталоқ отиб юраверади. Шу орада катта бўриларнинг бирортаси ҳам бўри боласини ўлдиролмайди. Агар шундай қотил топилгудек бўлса, унинг жазоси ўлим. Бундай фикр қилиб кўрсанг, ҳақиқатан ҳам шундай бўлиши лозимлигини тасдиқлайсан.

Бўри болалари улгайиб, бемалол чопқиллайдиган бўлгач, Тўда кенгашга йиғиладиган тунлардан биринда Ота Бўри болалари, Маугли ва Она Бўрини Кенгани Қоясига бошлаб борди. Бу, юзлаб бўрилар яшириниши мумкин бўлган ва катта-катта харсангтошлар билан қопланган тепалик эди. Қояда эса кучли ва чаққонлиги учун бутун Тўданинг етакчиси этиб сайланган сўққабош кулранг бўри чўзилиб ётарди. Қоя остида бўлса, бир вақтлар ёлғиз ўзлари қўтосларни бўғизлаган, ҳозир эса бўрсикдек муңкиллаб қариб қолган тажрибали кекса бўрилардан тортиб, ичларида «ҳа биз ҳам бўш келмаймиз» деб ўйлаётган қирқдан ортиқ турли ёшдаги ва тусдаги бўрилар қатор тизилишиб ўтирарди. Сўқ-

қабoш бӯри бир йилдан бери уларнинг етакчиси эди. Сўққабoш бӯри ёшлигида икки марта бӯри қoққонига илинган: бир мартасида эса одамлар уни роса дўппoслаб, ўлди деб ўйлаб ташлаб кетишганди. Шу боисдан у одамларнинг хулқ-атвори ва урф-одатларини яхши билиб олганди. Кенгаш Қоясида ҳеч ким миқ этмасди. Ота-оналари давра қуриб ўтирган майдонда бӯри болалари ўмбалoқ oшиб ўйнашарди. Катта бӯрилардан баъзи бирлари дам-бадам шошилмай ўриларидан туриб, у ёки бу бӯри боласининг олдига келиб, унинг башарасига узoқ тикилиб қараб, сўнг яна ўз жойига қайтиб келиб ўтирарди. Баъзан эса Она Бӯрилар, тагин катталар назар-эътиборидан четда қолмасайди, деган мулоҳазага бoриб, ўз болаларини ой ёғдуси тушиб турган ерга итариб чиқарарди.

— Ҳой бӯрилар, oғoҳ бўлинг, Қонун сизларга аён, Қонун сизларга аён, буни унутманг!—дея ўз қоясидан туриб бoғ урди Акела. Унинг сўзини илиб олган меҳрибон она бӯрилар ҳам:

— Ҳой бӯрилар, эҳтиёт бўлинг, яхшилаб мулоҳаза юритинг!—деб чувиллашди.

Ниҳоят, уларнинг навбати келгач, Ота Бӯри Қурбақача Мауглини давра ўртасига итариб чиқарар экан, Она Бӯри сергакланиб, ҳурпайди. Маугли ерга ўтириб олиб қиқирлаб кулди-да, ой нурида ялтираб кўринган майда тошларни ўйнай бошлади.

Шу орада Акела олдинги oёқларига қўйган бошини бирoн марта ҳам кўтармади, фақат:

— Ҳой бӯрилар, oғoҳ бўлинг!—деб дам-бадам такрорлади.

Қоя ортидан Шерхоннинг бўғиқ ириллаши эшитилди.

— Гўдак менга тегишли! Уни менга қайтаринг! Эркин Халойиққа одамзотнинг нима зарурати бор?

Акела бўлса ўзини эшитмаганга олди. У фақат:

— Ҳой бӯрилар, oғoҳ бўлинг! Нега энди Эркин Халойиқ бeғоналар гапига қулоқ солиши керак экан? Яхшилаб ўйлаб кўринг!—дея хитoб қилди.

Бӯрилар бўғиқ увиллашди. Фақат тўрт яшар бӯрилардан бири Акеланинг гапига жавoбoн Шерхоннинг:

— Эркин Халойиққа одамзотнинг нима кераги бор?— деган саволини такрорлади.

Чангалзор Қонунига кўра, одамзотни Тўдага қабул қилиш-қилмаслик масаласида тортишув бошлангудек бўлса, масаланинг ижобий ҳал қилиниши учун Тўдада-

гилардан, ҳеч бўлмаганда иккита бўри уни ёқлаб гапир-иши шарт. Аммо ота-она бу масалада лом-мим деб оғиз очолмайди.

— Бу гўдакни ким ёқлайди?—деди Акела.—Эркин Халойиқ орасида ким гапирмоқчи?

Ҳеч кимдан садо чиқмади. Агар иш жанжалга бориб тақаладиган бўлса, бу ўзи учун ҳаёт-мамот жанги бўлишини яхши англаган Она Бўри курашга ҳозирланди.

Шу пайт орқа оёқларида тик туриб олган ҳайвоннинг дўриллаган овози эшитилди. Бу танбал кекса айиқ Балу эди. Балу бўри болаларини чангалзор Қонунарига ўргатар, фақатгина ёнғоқ, асал ва илдизлар билан овқатланганлиги туфайли кўнгли қаерни тусаса, шу ерда санқиб юарди. Шунинг учун ҳам унга ўзга ҳайвон жинсидан бўлишига қарамай Тўда Кенгашида қатнашиш ҳуқуқи берилганди.

— Одамзод фарзанди? Хўш, нима бўлибди,—деди Балу,— мен гўдакни ёқлайман. Ҳеч кимга унинг зарари тегмайди. Сўзамол бўлмасам-да, гапнинг лўндасини айтаман-қўяман. У Тўдада юраверсин. Келинлар, бошқа бўри болалари қатори гўдакни ҳам бағримизга олайлик. Унга таълим-тарбия беришни ўз устимга оламан.

— Яна кимдир сўзлаши керак,—деди Акела.— Болаларимизнинг тарбиячиси Балу ўз мулоҳазасини айтди. Ундан бошқа яна ким сўзламоқчи?

Давра ўртасида қора соя пайдо бўлди. Бу териси тим қора қоплон Багира эди. Аммо унинг тим қора терисида оқ нуқталар ой ёғдусида қора селонга чизилган оқ ҳошиялардек жасурлиги, ярадор филдек довиюраклиги билан бутун жунглига донғи кетган Багиранинг сўзини икки қилишга ҳеч кимнинг юраги дов бермасди. Лекин унинг товуши дарахтдан чак-чак томиб турган ёввойи асалдек мулойим, териси эса момикдай юмшоқ эди.

— Ҳой Акела, Эркин Халойиқ, сиз ҳам эшитинг. — дея миёвади Багира,—аслида сизнинг йигинингизда гап айтишга менинг ҳаққим йўқ-ку-я. Аммо Чангалзор Қонунида айтилишича, мабодо Тўда орасида гўдакнинг ҳаёт-мамоти устида тортишув бошланса, товои тўлаб, унинг ҳаётини сақлаб қолиш мумкин. Лекин бу товоини тўлашга кимнинг ҳаққи бору, кимники йўқлиги тўғрисида Қонунда лом-мим дейилмаган. Гапим тўғрими?

— Шундай! Шундай!—деб қичқиришди ҳар доим қоринлари овқатга тўймайдиган ёш бўрилар.—Багиранинг гапида жон бор! Гўдакнинг жони учун товои

олиш—айни муддао! Қонунда ҳам худди шундай дейилган.

— Бу ерда гапириш ҳуқуқига эга бўлмасам-да, рухсатларингиз билан бир-икки оғиз сўз айтсам.

— Гапирсанг-чи, ахир!— деб шангиллади йиғирма-тача овоз бирданига.

— Мурғаккина гўдакни ўлдириш номус. Бундан ташқари, бола улғайгач, сизлар учун ажойиб овунчоқ бўлади. Балу гўдак фойдасига бир неча оғиз гапирди. Агар сизлар Қонунга кўра, одам боласини Тўдага қабул қилишга розилик берсангиз, мен ҳам товон сифатида бу ердан ярим милча нарида ҳозиргина бўғизланган семиз қўтосни инъом этаман. Қалай, масалани шу тарзда ҳал этиш у қадар қийин бўлмаса керак?

Шу заҳоти қий-чув кўтарилиб, ўнларча овозлар бир-бирига гал бермай бақриша кетди.

— Нимадан кўрқамиз? Бола қишки ёмғир пайтида ёки ёзнинг жазирама иссигида ҳалок бўлиши турган гап. Қип-яланғоч Қурбақачанинг бизга нима зарари тегарди? Тўдага аралашиб юрса юраверсин. Қўтос қаерда, Багира? Келинлар, гўдакни қабул қила қолайлик.

Аввалгидек майда тошларни ўйнаш билан овора бўлган Маугли уни келиб кўраётган бўриларни пайқамади. Аммо бўрилар бўғизланган қўтос илинжида тепаликни тарк этишди. Тепаликда Акела, Багира, Балу ва Маугли оиласи билан қолди. Мауглини ололмаганидан газабланган Шерхон эса ҳамон қоронғиликда ирил-лаб наъра тортарди.

— Ҳа-ҳа, овозингнинг борича ирилла!— деди Багира эшитилар-эшитилмас.— Вақти келиб, бу яланғоч гўдак сени бошқача ириллатмаса, одам зотини тушунаман деган даъвойимдан воз кечганим бўлсин!

— Биз яхши иш қилдик!— деди мамнулик билан Акела.— Одамлар ва уларнинг фарзандлари ақлли махлуқ. Вақти келиб, у бизнинг тенгсиз кўмакдошимиз бўлиб қолиши турган гап.

— Ҳа, қийин дамларда кўмакдош бўлар, ахир Тўдага ҳеч ким бир умрга етакчи бўлиб қололмайдику,— деди ўйчан Багира.

Акела индамади. У, аста-секин куч-қувватдан кетиб, ҳолдан тойиш Тўданинг ҳар бир етакчиси бошида эканлиги ҳақида ҳаёл суриб кетди. Етакчи ишга яроқсиз бўлиб қолгач, бўрилар уни ўлдириб ташлайдилар, унинг ўрнини эса бошқаси эгаллайди. Вақти келиб у ҳам дунёдан кўз юмади.

— Гўдакни олиб кет, — деди у Ота Бўрига. — Уни Эркин Халойиқ фарзандлари номига муносиб қилиб тарбияла.

Шундай қилиб, Қурбақача Маугли Балунинг меҳрибон сўзи туфайли ва Багира ҳади этган қўтос эвазига Сион Тўдасининг фарзанди бўлиб қолди.

* * *

Шундай қилиб, орадан ўн-ўн бир йил ўтиб кетди. Бўрилар орасида ўсган Мауглининг бошидан кўп ажойиб-гаройиб воқеалар кечди. Унинг ҳаёти ҳақида бир чеккадан ёзмоқчи бўлсак, қучоқ-қучоқ китоблар ҳосил бўларди. Бўри болалари то Маугли балогатга етгунча, катта бўрилар қаторига кириб улгуришди. Ота Бўри эринмасдан Мауглини ўз хунарига ўргатди, чангалзорда бўлувчи барча ҳодисаларни тушунтирди. Шунинг учун ҳам майсалар орасидаги ҳар бир шитирлаш, тунги шамолнинг ҳар бир илиқ нафаси, бойўглининг ҳар сайраши, учиб кета туриб дарахт шохларига осилиб олувчи кўршаналакнинг ҳар бир ҳаракати, шўх балиқчаларнинг кўл сувини шاپиллатиб ўйнашлари Мауглига бир дунё маъно англатарди. Бекор қолган пайтларида эса ўзини офтобга тоблаб мудрар, қорни очса овқат ер ва яна ухларди. Иссиқлаб кетса, ўрмондаги кўлга калла ташлаб сузар; асал егиси келиб қолса (Балудан асал ва ёнғоқ ҳам худди хом гўшт каби мазали эканини билиб олганди), Багира ўргатганидек дарахтга ўрмалаб чиқарди. Баъзида Багира дарахт шоҳида чўзилиб ётиб:

— Бу ёққа келақол, укажон! — деб Мауглини ёнига чақирарди. Авваллари Маугли мушукчага ўхшаб бутоқларга тирмашиб чиққан бўлса, бора-бора кулранг маймундек ҳеч қўрқмасдан бемалол шохдан шохга сакрашни ўрганди. Эндиликда, Кенгаш Қўясида ўтадиган Тўда йигинида унинг ўтирадиган ўз ўрни бор эди. У қайси бўрига тикилиб қараса, ҳеч бири унинг ўткир нигоҳига дош беролмай, кўзларини олиб қочишларини сезиб қолгач, эрмак қилиб, йигин пайтларида бўрилар билан кўз уриштириш ўйини ўйнарди. Баъзида эса, териларига кириб қолган чақир тиканак, зиранчаларни олиб ташлаб, бечора бўриларни азобдан қутқарарди. Кечалари тепаликдан сайхон экинзорларга тушиб, кулбалар олдида юрган одамларни қизиқиб томоша қилар, аммо уларга нишонмасди. Багира унга дарахтлар орасига усталик билан яширилган тўрт бурчак тенки эшикли қутини кўр-

сатиб, бу нарса — қопқон эканини уқдирди. Бир вақт Мауглининг ўзи ҳам сал бўлмаса шундай қопқонга тушиб қолаёзганди. Маугли Багира билан ўрмоннинг энг қоронги ва иссиқ бурчагига кириб олиб, кун бўйи роҳатланиб ухлашни, тунлари эса Багиранинг чаққонлик билан қандай ов қилишини кўришни ёқтирарди. Багиранинг қорни оч бўлса, дуч келган махлуқни ўлдира берарди. Маугли ҳам анча вақт шундай ов қилди. Аммо Маугли улғайиб, ақли-хуши киргач, Багира унга: «Сенинг ҳаётингни сақлаб қолиш учун қўтосни ўлдириб, Тўдага товон тариқасида тўлаганмиз, шунинг учун уй ҳайвонларига дахл қила кўрма», деб насиҳат қилди.

— Чангалзордаги бор нарса сеники, — деди Багира. — Кучинг етган ҳар бир паррандани ов қилиш сенинг ихтиёрингда. Лекин, сен учун товон сифатида тўланган қўтоснинг ҳаққи-ҳурмати, уй ҳайвонларининг на қариси-ю ва на ёшига қўл теккиза кўрма. Чангалзор Қонуни ана шундай.

Маугли бу гапларга эътироз билдирмади.

Маугли соғлом, бақувват бола бўлиб ўса борди. Қорин тўйгазишдан ўзга ташвиши йўқдай бўлиб кўринган Маугли ўзи ҳам сезмаган ҳолда йўл-йўлакай кўп нарсани билди, кўп нарсани ўрганди ва оқ-қоранинг фарқига етадиган бўлиб қолди.

Бир куни Она Бўри унга, Шерхондан эҳтиёт бўл, охири бир кун уни ўлдиришинг керак, деди. Бу гапни бўри боласига айтилганда эди, ҳеч вақт ёдидан чиқармасди. Аммо Маугли, гарчанд ўзини бўри деб ҳисобласа ҳам, ҳар қалай, одам боласи бўлгани учун, Она Бўрининг насиҳатини унутиб юборди.

Акеланинг кундан-кунга кексайиб, заифлашиб бораётганидан хабардор Шерхон чангалзорда ҳар бир қулай фурсатдан фойдаланиб, Мауглининг пайини қирқа бошлади. Бу ҳам етмагандек, оқсоқ йўлбарс Сион Тўдасининг бир неча ёш бўрилари билан апоқ-чапоқ бўлиб олди. Ёш бўрилар Шерхоннинг кетидан қолмай, унинг сарқитини кутиб юришарди. Аввалгидек ҳукмини ўтказиб турганда-ку, Акела у сарқитхўрларининг адабини берган бўларди. Шерхон эса ёш бўриларга тил-ёғламалик қилиб, шундай бақувват жасур овчилар ўз ихтиёрларини мункайиб қолган кекса бўри билан одам боласи қўлига топшириб қўйганларига ҳайрон бўларди. «Эшитишимча, — дерди Шерхон, — Кенгаш пайтида, гўё сизлар Мауглининг кўзига тик қаролмас эмишсиз». Бу

гапдан ёш бўрилар аччиқланиб, жунлари ҳурпайиб, газабнок ириллашарди.

Ҳамма нарсадан хабардор, ер тагида илон қимир-ласа биладиган Багира: «Шерхон бир кунмас-бир кун сени ўлдириб қўйиши мумкин», деб Мауглини бир неча бор огоҳлантирди. Маугли эса бу гапларга бепарвогина кулиб:

— Тўдам бор, сен борсан. Балу ҳам бор. У танбал бўлишига қарамай, менга қасд қилганни панжалари билан эзиб ташлайди. Хўш, нега энди қўрқишим керак экан?— дерди.

Эҳтимол, бирор гап эшитгандир, балки жайра Соҳи бирор нарсга дегандир, жазирама иссиқ кунлардан бирида Багиранинг миясида янги фикр туғилди. Кунлардан бир кун Маугли иккови ўрмоннинг ичкарисига кириб олишди. Бола қоплоннинг қоп-қора ва чиройли елкасига бош қўйиб ётаркан, Багира аста:

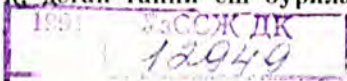
— Укажон, қани айт-чи, Шерхон ашаддий душманинг деб сенга неча бор айтдим?— деб сўради.

— Анави хурмо дарахтида қанча мева бўлса, шунча марта, — деди ҳали сапоқ нима эканлигига ақли етмайдиган Маугли. — Хўш, нима бўпти? Шерхон деганинг ким ўзи? Унинг бор-йўқ савлати узун думи-ю, товус Мораникидек баланд овози-да! Кел, шу гапларни қўй, Багира. Менинг уйқум келяпти.

— Ҳозир ухлайдиган вақт эмас! Бу гаплардан Балу хабардор, мен хабардор, бутун Тўда хабардор, қолаверса ҳатто тентаклиги билан ном чиқарган бугу ҳам хабардор. Бу гапларни сенга Табоқи ҳам айтган.

— Ҳа-ҳа-ҳа, — деди Маугли эрмак қилгандек. — Яқингинада Табоқи олдимга келиб, ерёнғоқни ҳам қазиб олиш қўлингдан келмайдиган яланғоч кучукчасан, деди сурбетлик билан. Мен эса сал эс-хушини йиғиб олсин деб, думидан ушлаб бир-икки марта хурмо дарахтига урдим.

— Тентаклик қилибсан. Табоқи гарчанд гийбатчи бўлса-да, бироқ сенга тегишли кўпгина гаплардан хабардор. Кўзингни оч, Укажон. Шерхон сени чаңгалзорда ўлдиришга журъат қилолмайди. Акелани кексайиб, мункиллаб қолганини ҳам унутма. Қўтосни ўлдиришга мажоли келмай қолди дегунча етакчиликдан четлатилади. Бунинг устига, Кенгаш Қоясида сени биринчи бор кўриб, ёнингни олган бўрилар ҳам қариб қолди. Оқсоқ йўлбарс бўлса, Бўрилар Тўдасида одам боласига ўрин йўқ, деган гапни ёш бўриларнинг қуло-

гига қуйиб келяпти. Сен эса, кўп ўтмай, росмана одам шаклига кириб қоласан.

— Одам дегани нима ўзи? Нега энди у ўз ога-инилари орасида юрса бўлмасакан? — деб сўради Маугли. — Мен чангалзорда тугилган бўлсам, Чангалзор Қонунларига итоат қилсам, Тўдада биронта бўри йўқки, мен унинг панжасидаги зирапчани сугуриб олмаган бўлсам. Ахир уларнинг барчаси менга ога-ини-ку!

Багира чўзилиб, кўзларини юмди.

— Инигинам, — деди у, — иягим тагини пайпаслаб кўр-чи.

Маугли бақувват қорача қўлини узатиб, Багиранинг ялтироқ жуллари орасидаги йўгон пайлар туташ ерда билинар-билинамас бўлиб қолган чандиқ жойни пайпаслаб топди.

— Мен, Багирадек махлуқнинг бўйнида қайиш тамгаси борлигини жунглидаги биронта жонзот ҳам билмайди. Бироқ, мен одамлар орасида тугилганман, инигинам. Онам эса Удайпурдаги қирол ҳайвонотхонасида вафот этган. Шунинг учун ҳам Кенгашда сен учун тово тўладим. Ҳали сен у вақтда мурғаккина гўдак эдинг. Мен ҳам одамлар орасида тугилганман. Гўдаклигимда чангалзорни кўрмадим. Менга панжара ортида темир товоқда овқат берардилар. Ниҳоят, бир куни тунда, мен — Багира одамларга ўйинчоқ эмас, қоплон эканлигимни ҳис қилиб қолдим. Ҳис қилдим панжаларимнинг бир ҳамласи билан бемаъни қулфларни синдириб, қочиб қолдим. Ҳа, одамларнинг одатлари билан таниш бўлганлигим учун ҳам чангалзор аҳли Шерхондан кўра кўпроқ мендан ҳайиқади. Ё нотўғри гапирдимми?

— Ҳа, шундай, — деб тасдиқлади Маугли, — фақат Мауглидан ўзга бутун чангалзор аҳли Багирадан ҳайиқади.

— Вой сен одамча-ей, — деди меҳр билан қора қоплон, — мабодо сени Кенгашда ўлдириб қўймасалар, мен ўз маконим Чангалзорга қайтганимдек, сен ҳам ахир бир кун ога-иниларинг — одамлар орасига қайтиб боришинг турган гап.

— Нега энди кимдир мени ўлдириши керак экан? — деб сўради Маугли.

— Менинг кўзларимга қара-чи? — деди Багира.

Маугли унинг кўзларига тикилиб қаради.

Улкан қоплон дош беролмай, кўзларини четга олиб қочди.

— Мана, кўрдингми, — деди панжалари остидаги барглари шитирлатиб қолди. — Мен ҳам одамлар орасида тугилганим ва сени яхши кўришимга қарамай, кўзингга тик қаролмайман, Инигинам. Ўзгалар эса сенга тик қарашга бардош беролмаганликлари учун, улардан кўра ақлли бўлганинг учун, уларнинг панжасидан зирапчаларни олиб ташлай олганинг учун ва муҳими инсон бўлганлигинг учун ҳам сени ёмон кўрадилар.

— Мен бу гаплардан бутунлай беҳабар эканман, — деди қуюқ қошларини чимириб маъюслик билан Маугли.

— Биласанми, Чангалзор Қонунлари нимага ўргатади? Аввал зарба уриб, сўнг овоз чиқар. Сендаги бепарволикнинг ўзи ҳам одамзот эканлигини ошкор қилиб қўяди. Эс-хушингни йиғиб ол. У овдан-бу овгача Акеланинг аҳволи тобора мушқуллашиб бормоқда. Мабодо навбатдаги овда Акела ўлжасини тутолмаса борми, бўрилар унга ҳам, сенга ҳам итоат қилмай қўядилар, шундай бўлишини юрагим сезиб турипти. Унда бўрилар дарҳол Кенгаш Қоясига бутун чангалзор аҳлини тўплайдилар-у... Кейин... Кейин... Ҳа, кейин нима қилишни ўзим биламан! — дея қичқириб ўрнидан сакраб турди Багира. — Ҳозироқ пастликдаги водийга жўна, амаллаб, одамлар кулбасидан Қизил Гулни олиб кел. Шунинг эълосинг, борми, у ҳолда, мендан ҳам, Балудан ҳам ва Тўдадаги сенга хайрхоҳ бўрилардан ҳам қудратлироқ мадақкорга эга бўласан. Югур, тезроқ Қизил Гулни келтир!

Багира Қизил Гул деб оловни айтган эди. Чунки чангалзордаги биронта ҳайвон ҳам оловни ўз номи билан аташга журъат қилолмайди. Барча ҳайвонлар оловдан ўлгудек қўрқадилар ва шу боисдан уни тўғридан-тўғри «олов» дейиш ўрнига турли-туман номлар билан атайдилар.

— Қизил Гулни? — деди Маугли. — У оқшом пайти кулбалар олдида ўсади. Мен уни келтираман.

— Мана бу одам боласининг сўзи! — деди гурур билан Багира. — Айтганча, у гулни кичкина тувакчаларда ўсишини ёдингга тут. Уни тезроқ келтиргину зарур бўлиб қолганига қадар асраб тур.

— Хўп бўлади! — деди Маугли. — Мен кетдим. Бироқ Багира, жонгинам, — деб унинг силлик бўйинини қучиб катта кўзларига меҳр билан боқди Маугли, — буларнинг ҳаммаси Шерхоннинг макри эканига ишончинг қолди-ми?

— Ҳа, Инигинам, мени озод этган синиқ қулф ҳаққи-хурмати, бу гапларнинг барчаси чин!

— Ҳали шунақами, менга товон берилган кўтоснинг ҳаққи-хурмати, бу қилгуликлари учун Шерхонни бир боплаб адабини берайки, онадан тугилганига пуншаймон бўлсин,—деди-ю, гизиллаганча жўнаб қолди.

«Қойил! Мана бу одамнинг гапи! —деди ўз-ўзига Багира қайтадан ётар экан.—Ҳа нодон Шерхон, ўн йил аввал Қурбақачани овлаётганинда ўз бошинга бало орттирганинг хаёлигга ҳам келмагандир!»

Бу пайт Маугли ўрмоннинг анча ичкарисига бориб қолган, юраги ёниб югурарди. Ерни ғира-шира қоронғилик босган пайтда гор олдига етиб олган Маугли бир дам нафасини ростлаб олиш учун тўхтади ва пастликдаги водийга кўз ташлади. Уяда Она Бўридан бошқа ҳеч ким йўқ эди. Қурбақачасининг энтикиб-энтикиб нафас олаётганидан, у нимадандир безовталанаётганини Она Бўри пайқаб қолди.

— Нима гап, болагинам?—дея сўради у.

— Шерхон, кўршапалакка ўхшаб, игво тарқатин билан овора,—дея жавоб қилди Маугли.—Энди мен тептекис, экинзор ерларда ов қиламан.

Шундай деди-ю, буталар оралаб югурганича водий ўртасидаги дарё томон кетди. Аммо ов қилаётган Тўданинг увиллашини эшитиб, дарҳол тўхтаб қолди. У таъқибдан қочиб, ҳолдан кетган бугунинг аввалига инграши ва кейин эса орқасига ўгирилиб, ўзини химоя қилиш учун пишқирганини эшитди. Сўнгра, ёш бўриларнинг газабнок ва шиддатли акиллаши қулоққа чалинди:

— Акела! Ҳа Акела! Қани, қўйиб беринглар-чи, сўққабош бўри ўз хунарини кўрсатсин! Етакчига йўл беринг! Қани, санчи, Акела!

Эсиз, сўққабош бўри овга санчиб, хишпа бўғиб ололмади шекилли, шу пайт Мауглининг қулогига Акеланинг тишлари гижирлаб, қисқагина инграши эшитилди. Афтидан, ўзини химоя қилаётган бугу уни олдинги туёқлари билан тениб йиқитганга ўхшайди.

Маугли энди нима бўлишини кутиб ўтирмай, гизиллаганча олдинга қараб чопа кетди. Тезда одамлар яшайдиган экинзор ерлар кўринди. Орқадаги увиллаш эса борган сари пасайиб, эшитилмай қолди.

— Багиранинг гапи тўғри экан,—дея пичирлади ўз-ўзига Маугли, кулба дарчаси тагидаги ўтлар орасида гужанак бўлиб ўтирар экан.—Эртага менинг ҳам, Акеланинг ҳам тақдиримиз ҳал бўладиганга ўхшайди.

Кейин у деразага яқинлашиб, ўчоқда ёниб турган оловга тикилиб қолди. У, деҳқон хотини кечаси ўрнидан туриб, ўчоққа қандайдир қора нарсаларни ташлаганини, тонг пайти ер юзини оппоқ совуқ туман чулғаб олганда, ёш бола сават ичига ўрнатилган тувакка чўғ солиб, устини кўрпа билан беркитиб, молларга қарагани молхонага кетганини кузатиб турди.

— Бор-йўқ гап шуми?— деди ўз-ўзига Маугли.— Кичкинагина бола энлаган иш менинг ҳам қўлимдан келади.

У муюлишдан айланиб ўтиб, боланинг қаршисига борди ва унинг қўлидаги тувакни тортиб олиб, туман ичига қириб гойиб бўлди. Бола эса қўрққанидан додлаб юборди.

— Одамлар жуда ҳам менга ўхшайдилар,— деди Маугли, худди деҳқон хотин қилганидек чўғни пуфлаб. — Агар унга овқат берилмаса, ўлиб қолиши мумкин,— дея ўйлаб, қуруқ шох-шабба ва илдизларни йиғиб чўғ устига ташлади.

Тоққа чиқаётиб у Багирани учратди. Тонгги шабнам Багиранинг терисида худди ой тошларидек ялтираб турарди.

— Акела ўлжани тутолмади,— деди унга қоплон.— Улар кеча тундаёқ Акелани ўлдириб ташлардилар-у, лекин икковингизни бирга йўқотмоқчилар. Бўрилар тешаликдан сени роса ахтардилар.

— Мен экинзор ерларда бўлдим. Қара-чи! Мен тай-ёрман!— деб қўлидаги чўғ тўла тувакни баланд кўтарди Маугли.

— Жуда яхши! Энди гап бундай: одамлар тувак ичига қуруқ шох-шабба тиқишганда Қизил Гул очилганини ўз кўзларим билан кўрганман. Ушанақа қилишдан қўрқмайсанми?

— Йўғ-е! Нимадан қўрқардим? Туш бўлмаса керак, энди эсимга тушди: ҳали бўрига айланмасимдан аввал, кўпинча Қизил Гул олдида ётардим. Ушанда мен совқотмасдим.

Маугли бутун кунни горда ўтказди: у тувакдаги чўққа гоҳ-гоҳ қуруқ шох-шабба ташлаб, нима бўлишини кузатди. У бир ёгочни тониб ёнишидан мамнун бўлди. Кечқурун Табоқи келиб, жуда дағаллик билан уни Кенгаш Қоясига чақираётганларини айтганида, хахолаб ўзини кулгидан тўхтата олмади. Буни кўриб Табоқи қочиб қолди. Маугли ҳамон кулганича Кенгашга жўнади.

Тўда Етакчисининг ўрни бўшаб қолганига ишора қилгандек сўққабош бўри Акела ўз қояси олдида ётарди. Шерхон бўлса хушомадгўйлари билан биргаликда мамнун қиёфада у ёқдан-бу ёққа юриб турарди. Багира Мауглининг ёнида ётар, Маугли эса чўғ тўла тувакни тиззалари орасига олиб ўтирарди. Акеланинг куч-қуввати бор вақтларда асло журъат қилолмайдиган Шерхон, бугун ҳамма йиғилиб бўлгач, виқор билан гап бошлади.

— Унинг ҳаққи йўқ!—деб шивирлади Багира.— Шундай дегин, аслида бу итвачча жуда қўрқоқ.

Маугли дик этиб ўридан турди.

— Ҳой, Эркин Халойиқ!—деб қичқирди у.—Ахир Шерхон Тўданинг Етакчиси эмас-ку! Қачондан бери йўлбарс жинси бизга етакчи бўлиб қолибди?

— Тушунсанг-чи, етакчининг ўрнини ҳеч ким эгаллаганича йўқ, мендан эса, гапиришни илтимос қилдилар...—деб гап бошлади Шерхон.

— Ким сендан илтимос қилди?—деди Маугли.—Нахотки биз бу қассобнинг олдида хушомадгўйлик қилиб жилпангловчи чиябўриларга айланиб қолган бўлсак? Етакчини Тўданинг ўзи сайлаб олади, бу гапнинг беғоналарга даҳли йўқ.

— Овозингни ўчир, одамзот!—деган қичқирдиқлар эшитилди.

— У бизнинг қонуларимизга амал қилди! Гапирсин! дейишди кўнлар

Нихоят қари бўрилар ириллашиб:

— Мурда Бўри гапирсин!—дейишди.

Тўда Етакчиси ўз ўлжасини қўлидан чиқариб юборса, то ўлгунича Мурда Бўри деб аталади. Ўлим эса уни узоқ куттирмайди. Акела оппоқ бошини истари-истамас кўтариб деди:

— Ҳой, Эркин Халойиқ, сиз ҳам эшитинг, Шерхоннинг итялоқ чиябўрилари! Ўн икки йил бўлдики, сизларни овдан-овга бошладим. Шу вақт ичида на биронтаңгиз қопқонга тушдингиз ва на мажруҳ бўлдингиз. Тўғри, сўнги овни бой бердим. Менинг кексайиб, куч-қувватдан қолганимни била туриб, шарманда-ю, шармисор этиш ниятида, менга ёш ва бақувват буғини рўпара қилдилар. Бу усталик билан қилинган найранг бўлди. Сизлар мени Кенгаш Қоясида ўлдиришга ҳақлисиз. Энди сизлардан сўрай: қани ким келиб, сўққабош бўрини ўлдиради? Чаңгалзор Қонунига кўра

битта-битта бўлиб келишингизни талаб қилишга ҳаққим бор.

Узоқ вақт жимлик чўкди. Биронта бўри ҳам Акела билан ҳаёт-мамот жангига киришишга журъат қилолмади. Охири Шерхон ириллаб қолди:

— Бу тишсиз аҳмоқнинг бизга нима кераги бор? У шундай ҳам ўлади! Одам боласи эса дунёда кўп яшаб қолди. Ҳой, Эркин Халойиқ! Бошдаёқ у менинг ўлжам эди. Уни менга қайтариб беринглар. Сизларнинг унга шайдо бўлиб қолганингиз мени жиркантиради. Ўн йил давомида у чангалзорни алгов-далгов қилгани етар. Уни менга беринг, бўлмаса ҳаммавақт мен шу ерда ов қиламан-да, сизларга қуруқ суяк ҳам қолдирмайман. У одамзот ва одам боласи, уни кўргани кўзим, отгани ўқим йўқ!

Шунда тўданинг ярмидан кўпи увиллади:

— Одам! Одам! Бизга одамнинг нима кераги бор? Йўқолсин ўз жинсдошлари орасига!

— Кейин бутун қишлоқдаги одамларни бизга қарши кўзготсинми?— деб бақирди Шерхон.— Йўқ, уни менинг кўлимга топширинг! У одам ва ҳеч биримиз унинг кўзига тикилиб қаролмаймиз.

Акела яна бошини кўтариб деди:

— Биз нима есак, у ҳам шуни еди. Биз билан бирга яшади. У биз учун паррандаларни қувиб келди. У бирон марта бўлсин Чангалзор Қонунига хилоф иш қилмади.

— Бунинг устига, уни Тўдага қабул қилаётганимизда товои сифатида бутун бошли кўтосни бердим. Кўтос-ку ҳеч гап эмас-а, бироқ Багиранинг ор-номуси одамзотнинг ёнини олиб жанг қилишга арзиса керак,— деди жуда мулоим товуш билан миёвлаб Багира.

— Ўн йил аввалги кўтосни пеш қилади-я!— деб ириллашди Тўдадагилар.— Ўн йиллик қоқ суяклардан бизга нима фойда?

— Ҳо, ўз сўзида туриш-чи?— деди ошпоқ тишларини иржайтириб Багира:— Эркин Халойиқ деб бекорга атамаган бўлсалар-чи!

— Биронта ҳам одам боласининг чангалзор аҳли билан яшашга ҳаққи йўқ!— деб бақирди Шерхон.— Уни менга беринг деширман!

— У гарчанд бизга қондош бўлмаса-да, бизнинг қардошимиз,— деб сўзини давом эттирди Акела.— Сиз бўлса уни шу ернинг ўзидаёқ ўлдирмоқчи бўляпсиз! Ҳақиқатан умрим беҳуда ўтибди! Бировларингиз уй ҳайвон

ларини овлаётган эмишсиз, баъзи бировларингиз эса, эшитишимча, Шерхоннинг алдам-қалдам гапларига учиб, туллари қишлоқма-қишлоқ санқиб, кулбалар олдидан гўдакларни ўғирлаётганмишсиз. Ҳа энди мен сизларни кўрқоқ эканлигингизга қаноат ҳосил қилдим. Энди сиздек кўрқоқларга мурожаат қилишдан ўзга иложим йўқ. Қуним битиб қолди, ҳеч нарсага арзимас ҳаётим яқин орада тугайди. Мабодо, умрим салмоққа эга бўлганда эди, уни одам фарзанди йўлига тиккан бўлардим. Агар одам фарзандини ўз жинсдошлари орасига безарар жўнатиб юборсангиз, Тўданинг ор-номуси ҳурмати, вақти-соати етиб, мени ўлдиргани келганингизда, биронтангизни ҳам тишламайман. Жангсиз таслим бўлишга розиман. Бу ваъдам Тўдадагиларнинг бир қанчасининг умрини сақлаб қолади. Қўлимдан бошқа ҳеч нарса келмайди. Хоҳласангиз сизларни Чангалзор Қонуларига мувофиқ Тўдага қабул қилинган ва ҳеч қандай гуноҳи бўлмаган қардошларини бекордан-бекорга ўлдирди, деган исноддан сақлаб қоламан.

— У одам—одам—одам! — деб увиллашди Тўдадагилар. Шундай қилиб Тўданинг ярмидан кўни думини ерга тап-тап уриб турган Шерхон тарафига қочиб ўтди.

— Энди ҳаммаси сенинг қўлингда,— деди Багира Мауглига,— жанг қилишдан ўзга иложимиз қолмади.

Маугли қўлидаги тувакни кўтарганча қоматини ростлади. Сўнгра у елкаларини кериб, Кенгаш томон ўгирилиб эснади. Лекин газаб ва аламдан кўнгли вайрон эди. Негаки, шу пайтгача бўриллар, ўз одатларига кўра ҳеч қачон бундай очикчасига Мауглига душман эканликларини айтмаган эдилар.

— Ҳой, менга қаранг!—деб қичқирди у,—бундай акиллашнинг ҳожати йўқ! Бугун одамзот эканлигимни қайта-қайта юзимга солдингиз (мен бўлсам сизлар билан биргаликда бир умр бўри бўлиб қолмоқчи эдим). Ниҳоят, сўзларингизда ҳақиқат борлигига мен ҳам ишона бошладим. Бундан буён сизларни туғишганларим деб эмас, балки, одамзот қилганидек, итлар деб чақираман. Эндиликда нима қилиш керагу, нима қилмаслик кераклигини сизлардан сўраб ўтирмайман. Нима қилсам ихтиёр ўзимда! Одамзотнинг нималарга қодир эканлигини бир кўрсатиб қўймоқ учун сизлар ўлгудек кўрқадиган Қизил Гулни келтирдим.

Маугли шундай деди-ю, қўлидаги тувакни ерга улоқтириб юборди. Ҳар ёққа сочилган чўғ қуп-қуруқ хас-чўпларни ёндириб юборди. Алангани кўриб бутун Кен-

гаш аҳли ўзини орқага ташлади. Маугли гулханга қуруқ шохни тикқан эди, майда шох-шаббалар аланга олиб, ловуллаб ёниб кетди. Маугли уни боши устида айлантириб, қўрқиб кетган бўриларни тум-тарақай қилди.

— Энди сен ҳукмронсан, — деди шивирлаб Багира. — Акелани ҳалокатдан сақлаб қол. У сенинг дўстинг эди.

Умрида бировдан шафқат тиламаган кекса Акела эндиликда Мауглига илтижо қилгандек нигоҳ ташлади. У бўлса қип-ялангоч, узун қора сочлари елкаларига ёйилган ҳолда тик турар, гулхан алангасидан ҳосил бўлган соялар эса унинг атрофида ўйноқлаб рақсга тушарди.

— Хўш! — деди Маугли шошилмасдан теварак-атрофга назар ташлаб. — Ана энди итлигингизни кўриб турибман. Чиндан ҳам одамзот деган махлуқ менинг жинсдошларим бўлса, бас, сизларни тарк этиб, улар ёнига кетганим бўлсин. Эндиликда чангалзор дарвозалари мен учун ёпиқ, сизнинг тилингизни ҳам, дўстлигингизни ҳам унутишим зарур. Аммо мен сизлардан кўра шафқатлироқ бўламан. Мен сизларга қондош бўлмасам-да, бироқ, барча ишларда шерик эдим. Худди шунинг учун ҳам, ўз жинсдошларим орасида одам қаторига киргудек бўлсам, сизлар менга хиёнат қилганингиздек, мен ҳам хиёнат қилиб, сизларни одамларга тутиб бермайман, — деди. У гулханны тепаган эди, ҳар томонга учқунлар сачраб кетди. — Биздек бир тўданинг бўрилари орасида жанг бўлмайди. Аммо кетишдан олдин қарзини узиб кетмоқ шарт.

Маугли ўтга тикилганча кўзларини ола-кула қилиб ўтирган Шерхон олдига бориб, ёлидан маҳкам ушлаб олди. Багира эҳтиёти шарт унинг орқасидан борди.

— Тур ўринингдан, итвачча! — деб бақирди Маугли. — Одам гапирётганда ўринингдан туриб эшит, йўқса жулларингни куйдириб юбораман!

Ёниб турган таёқчани боши устида кўрган Шерхон қулоқларини қисиб, кўзларини юмиб олди.

— Мана бу ҳайвонлар жаллоди гўдаклигимда ўлдиришга улгуролмагани учун Кенгаш пайтида йўқ қиламан, деб валдираб юрибди... Биз одам қаторига кирар эканмиз, ит эмганларни мана бундай, мана шундай қилиб савалаймиз. Сен оқсоқ, мабодо гиринг деркансан, худди ҳиқилдоғингга Қизил Гулни тикиб қўяман.

Маугли кўрққанидан ўлар ҳолатга етиб, гоҳ ангил-

лаб, гоҳ инграётган Шерхоннинг бошига ёниб турган шох билан тушира кетди.

— Уф! Ана энди, куюк мушук, бу ердан қорангни ўчир! Аммо ёднингда бўлсин: келгуси сафар мен Кенгаш Қоясига келганимда, Шерхоннинг терисини бошимга ёпишиб келаман... Гап бундай: Акеланинг ихтиёри ўзида. Қандай хоҳласа—шундай яшасин. Сиз уни ўлдирмайсиз. Чунки, бу менинг хоҳишим. Сизлар, ўзларини ит эмас, балки қандайдир улуғ зот деб ўйлаётганлар, тилларингизни осилтириб, бу ерда узоқ ўтирмасангиз керак. Итларни эса мен мана бундай қилиб қуваман! Йўқол, даф бўл!

Маугли ёниб турган таёқни ҳавода гир-гир айлан-тириб давра бўйлаб гоҳ ўннга, гоҳ чапга тасирлатиб зарба ура кетди, туклари куйган бўрилар увиллашиб дуч келган томонга тум-тарақай бўлишди. Ниҳоят, қояда Акела, Багира ва Маугли тарафини олган ўн чоғли бўридан бошқа ҳеч ким қолмади. Худди шу пайт авваллари ҳеч сезилмаган ҳолат юз бериб, Мауглининг юрак-бағрини нимадир ўртаб юборгандек бўлди. Унинг нафаси бўғилиб, бирданига ҳўнграб йиглаб юборди, юзларидан шашқатор ёш оқа бошлади.

— Ўзи нима гап? Бу нима ўзи — деди у.— Чаңгалзордан кетгим келмаяпти, менга нима бўлганини тушунмаяпман. Багира, мен ўляпманми?

— Йўғ-е, Инигинам, бу одамларда бўладиган кўз ёши, холос.— деб жавоб қилди Багира.— Энди сенинг гўдак эмас, ростмана одам бўлганингга қаноат ҳосил қилдим. Бундан буён чаңгалзорнинг дарвозалари сен учун ёпиқ... Қўй, майли, оқаберсин. Еш оқса дардинг енгиллашади.

Маугли ўтириб олиб, шундай йиғладики, гўё юрак-бағри эзилиб оққандек бўлди. Ахир унинг биринчи бор йиғлаши эди-да!

— Энди,— деди у,— мен одамлар орасига кетаман. Бироқ, аввал бориб, онам билан хайрлашишим керак.

У Она Бўри билан Ота Бўри яшайдиган гор томон йўл олди. Она Бўрининг юнглирига юзини суркаб, кўн йиғлади. Буни кўрган тўрттала бўри боласи увлашди.

— Мени унутмайсизми? — деб сўради Маугли.

— Издап бора олар эканмиз, асло сени унутмай-миз!— дейишди бўри болалари.— Одам бўлиб олганингдан кейин ҳам тепа остига кел. Чақчақлашамиз, ё тунда сен билан бирга далага бориб, қувланмачоқ ўйнаймиз.

— Узоқ вақт йўқ бўлиб кетма!— деди Ота Бўри.—

Менинг доно Қурбақачам, тез-тез келиб тур. Кўриб турибсан, онанг билан мен ҳам кексайиб қолдик.

— Тез-тез келиб тур, яланғоч болагинам,— деди Она Бўри,— эсингдан чиқмасин, одамзот, сени ўз фарзандларимдан ҳам аъло кўрардим.

— Албатта келаман,— деди Маугли.— Шунинг учун ҳам келишим зарурки, Шерхоннинг терисини Кенгаш Қоясига ёпиб қўймагунча кўнглим жойига тушмайди. Мени унутманг! Чаңгалзордаги барча махлуқларга ҳам айтингки, мени унутмасинлар!

Мауглининг ёлғиз ўзи тепаликдан тушиб, одамлар деб аталмиш сирли махлуқлар томон йўл олганда тонг гира-шира ёриша бошлаган эди.

ҚАОНИНГ ОВИ

Бу бобдаги воқеа, Мауглини Сион Тўдасидан ҳайдалиб, Шерхондан бошлаб ўч олганидан анча илгари бўлиб ўтганди. Бу Балу Мауглига Чаңгалзор Қонушидан таълим бераётган пайтларида рўй берган эди. Каттақон ва савлатли қўнғир айиқ ўз шогирдининг ўткир зеҳни ва идрокдан ўзида йўқ севинарди. Чунки, бўри болалари Чаңгалзор Қонушидан ўз Тўда ва қавмларига керакли нарсаларинигина ўрганиб олгач, устозга қораларини ҳам кўрсатмай кўяр, таибехларига эса овчиликда кенг бйилган қуйидаги қўшиқни пеш қилардилар: «Билиштирмай қадам босаман; тунлари ҳам кўзларим ўткир, ел

қўзголса гар уясида, қулоқларим дарҳол эшитар; тишларим-чи — ўткир ва ошпоқ, жинсдошларимиз барчаси шундай; у белгилар биз ёқтирмаган — чиябўри Табоқи ва сиртлонда бўлмас». Аммо одамзот бўлганлиги туфайли Маугли кўпроқ нарсани билиб олиши зарур эди.

Гоҳ-гоҳида қора қонлон Багира Чаңгалзорда сайр қилиб юраркан, арзандасининг ишлари қандайлигини билиш учун Мауглининг ёнига кириб ўтарди. Миёвлаганча дам олиш учун дарахт тагига чўзиларкан, айниқ берган саволларга, Маугли қайтараётган жавобларга қизиқсиниб қулоқ соларди. Маугли сувда қандай усталик билан сузса, дарахтларга ҳам шундай чаққонлик билан тез-тез ўрмалаб чиқарди. Устоз Балу бўлса, ўрмон ва сувнинг барча қонун-қоидалари: чириган шохни қаттигидан қандай фарқ қилиш; дарахтда ёввойи асаларилар инини учратиб қолганда, улар билан қандай хушмуомалада бўлиш кераклиги; кундузи шохга осилиб ухлаб ётган катта кўршапалак Мауглининг уйқусини безовта қилиб қўйганда қандай баҳона кўрсатиш лозимлиги; дарё ёки кўлнинг ўпқоңига шўнгиш, аввал безовта бўлган сув илоларини қандай хотиржам қилишнинг йўл-йўриқларини эринмасдан бирма-бир ўргатарди. Чаңгалзор махлуқлари безовталикни ёқтирмайдилар. Уларнинг ҳар қайсиси ҳам чақирилмаган меҳмонга ташланишдан тоймайдилар. Маугли Мусофир Овчилар Нидосини ҳам ёдлаб олди. Чунки нотаниш ерда ов бошлашдан олдин бу нидони қайта-қайта такрорлашга тўғри келар, лойиқ жавоб олингандан кейингина овга киришиларди. Бу нидонинг маъноси шундай: «Мен очикдим, рухсатларинг билан шу ерда ов қилсам», бу саволга қуйидагича жавоб олиши керак: «Эрмак учун эмас, тамадди учун ов қилмоқчи бўлсанг, марҳамат».

Мана шундан ҳам маълумки, бирои қондани ёдлаб олиш учун уни Маугли юзларча марта такрорлар, натижада ўлгудек чарчарди. Бир қуни тарсаки еган Маугли аччиқланиб, қочиб кетганда Балу Багирага тўғри айтган эди:

— Одамзот — одамзотлигича қолади. Шунинг учун ҳам у чаңгалзорнинг барча қонун-қоидаларини ишдан-иғнасиғача билиб олмоғи шарт.

— Шундайку-я. Аммо ўзинг ўйлагин, у ҳали жуда ёш-ку, — эътироз билдирди унга Багира. Агар ихтиёр қўлида бўлганда Мауглини эркалатиб юборган бўларди. — Ахир шу кичкинагина калла сенинг барча панду

насихатларингни қандай қилиб ўзига сиғдира олади?

— Ҳа, кичкина экан, деб чангалзорда уни аяб ўтирармидилар? Йўқ! Мен унга барча қонунларни ўргатишга қарор қилдим, баъзиларини унутса, енгилгина чертиб қўяман.

— «Енгилгина чертар эмиш»! Сенинг бир чертишинг бошқанинг мушт туширишидан ҳам баттар эканлигини сезасанми ўзинг, Темир Панжа? — деб пўнғиллади Багира. — Қара, «енгил чертишингдан» бугун унинг юзлари мўматалоқ бўлиб кетибди-ку! Уф!

— Нодонликдан ҳалок бўлгандан кўра, ҳаммаёғи кўкарса ҳам омон бўлгани яхши, — деди жиддий қиёфада унга Балун. — Мен ҳозир унга Чангалзорнинг Муқаддас Сўзларини ўргатяпман. Бу Сеҳрли сўзлар ўз тўдасидан бошқа барча тўрт оёқли махлуқларнинг, қуш ва илонларнинг хуружини даф қилишда унга қалқон бўлиб хизмат қилади. Агар у Муқаддас Сўзларни беш панжасидек билиб олса, чангалзорнинг барча махлуқларидан, жамики бало-қазолардан омон қолиши мумкин. Хўш, қалай, бу сўзларни билиш учун тарсаки еса арзирканми?

— Хўп, яхши. Аммо эҳтиёт бўл, яна бечора гўдакни ўлдириб қўймагин. У ўрмондаги тўнка эмаски, ўтмас тирноқларингни қайрасанг. Ҳа, айтганча, улар қандай Муқаддас Сўзлар экан? Мен бировлардан кўмак кутишдан кўра, ўзим ёрдам беришни афзал кўраман. Шунга қарамай, ҳар қалай, уларни билиб қўйсам ёмон бўлмасди. — Шундай деб Багира панжаларини ёзиб, ўткир, пўлат найзадек тирноқларига меҳр билан қаради.

— Ҳозир Мауглининг ўзини чақираман. Агар ўжарлиги тутмаса... унинг ўзи айтиб беради. Бу ёққа кел-чи, Инигинам!

Уларнинг шундайгина боши тепасида:

— Қаллам худди асалари уясидек гувиллаб кетяпти, — деган болаларга хос норози овоз эшитилди ва дарахтдан сирғалиб тушган Маугли, — сен учун эмас, хўпна семиз қари Балун, Багира туфайли келдим, — деб қўшиб қўйди аччиқланган ва газабнок бир оҳангда.

— Менга бари бир, — деди Балун, гарчи унинг ганидан хафа бўлган бўлса-да. — Бугун мен сенга ўргатган Чангалзорнинг Муқаддас Сўзларини Багирага айтиб бер-чи?

— Қайси тоифанинг Муқаддас Сўзларини? — деди кўп нарсани билганлиги билан мақтана олишидан ўзида йўқ севинган Маугли. — Чангалзорда аллақанча хил

Муқаддас Сўзлар бор. Мен уларнинг ҳаммасини билман.

— У қадар кўп эмас, унча-мунчасинигина биласан. Мана, ўз устозига ҳурматини томоша қил, Багира. Азалдан шундай — хизматга тухмат... Энг ирғамчиқ бўри боласи ҳам бирои марта бўлсин, ўргатган хунарлари эвазига бечора кекса Балуга ташаккур билдирганини эслолмайман. Қани, ҳой улуг билимдон, Овчи Махлуқларнинг Муқаддас Сеҳрли Сўзларини айтиб бер-чи.

Маугли бутун Овчи Махлуқларнинг:

— «Биз сиз билан қондошмиз, сиз ва мен», — деган гапларини айиқ тилида айтди.

— Жуда соз! Энди Паррандаларнинг Муқаддас Сеҳрли Сўзларини такрорла.

Маугли калхатдек чийиллаб, паррандалар тилида юқоридаги сўзларни такрорлади.

— Энди Илонларнинг Муқаддас Сеҳрли Сўзларини такрорла-чи, — деди Балу.

Шу пайт сўз билан ифодалаб бўлмайдиган вишиллаш эшитилди. Маугли оёқлари билан ер тепиниб, чапак чала кетди. Сўнгра бир сакраб Багиранинг елкасига чиқди, бир ёни билан ўтириб олиб, ялтироқ қора терисига товоилари билан гурс-гурс ниқтай кетди. Айиққа афти-башарасини бужмайтириб, кўзларини ола-кула қилиб қаради.

— Қойил-қойил! Бу хунарларнинг еган тарсакига арзийди, — деди меҳрибонлик билан қўнғир айиқ. — Хўн, майли. Вақти келиб мени эсларсан.

Шундан кейин айиқ Багирага ўгирилиб, Илонларнинг Муқаддас Сўзларини ўзи билмаслигини, шунинг учун оламда барча нарсадан хабардор ваҳший фил Хатхидан Мауглига Илонларнинг Муқаддас Сеҳрли Сўзларини ўргатишни илтижо қилганини, фил эса рози бўлиб, Мауглини сув илони яшайдиган ҳовузга етаклаб бориб, Илонларнинг Муқаддас Сеҳрли Сўзларини ўрганишга кўмаклашганини айтди. Энди Чапгалзорнинг на илонлари, на паррандалари ва на ҳайвонлари Мауглига бирои зиён-заҳмат етказолмаслигини таъкидлади.

— Энди у ҳеч кимдан қўрқмайди! — деб Балу чўзилиб ётиб, қапшайган сержун қорнига гурур билан таптап уриб қўйди.

— Фақат ўз қабиладошларидан бошқалардан, — деб шивирлади Багира ва Мауглига қараб, баланд овозда: — Қобиргаларимга раҳминг келса-чи, Укажон! Бу нима қилиқ, гоҳ баландга сакрайсан, гоҳ пастга? — деди.

Маугли уларнинг диққатини ўзига жалб қилиш ниятида, Багиранинг елкасидаги юмшоқ жунларини тата-лаб, товонлари билан тинмай икки биқинига тепкиларди. Ниҳоят ҳар иккаласи унинг:

— Энди менинг ўз қабилам бўлади, мен уларни кун бўйи дарахтма-дарахт бошлаб юраман! — деб қичқираётганини англашди.

— Хой ёш хаёлпараст, яна бу қандай тентаклик? — деб сўради Багира.

— Буми? Бу — қари Балуга лой ва таёқчаларни ёғдириш, — деди Маугли. — Улар менга ваъда беришди... Ҳа!

— Ҳа! — деди-ю, йирик панжалари билан Мауглини қоплоннинг елкасидан уриб туширди Балу. Маугли Аийқнинг олдинги панжалари орасида ётаркан, унинг жаҳли чиқаётганини англади. — Маугли, — деди Балу. — Сен Маймулар Аҳли — Бандар-Логлар билан гаплашдингми?

Маугли, у ҳам аччиқланмаётганмикин деган хаёлда Багирага қаради ва қоплоннинг кўзлари икки зумрад тошдек чақнаб кетганини кўрди.

— Ҳали сен, Қонуи нима эканлигига фаросати етмайдиган, дуч келган нарсани паққос туширадиган кулранг Маймум Аҳли билан дўстлашиб олдингми? Уялмайсанми!

Маугли ҳамон кўкка қараб ётаркан, ҳиқиллаб йиглаб:

— Балу бошимга бир туширди. Мен қочиб қолдим. Кулранг маймулар эса дарахтдан пастга тушиб, мени овутишди, — деди.

— Ҳали Маймум Аҳлининг раҳм-шафқатига зор бўлиб қолдим дегин! — деди пишқириб Балу. — Ундан сўнг нима бўлди, хой одамзот боласи? Тоғ шалоласининг осойишталигимми? Ёзги жазирама иссиқнинг салқинчилигимми?

— Кейинми... Кейин улар мени ёнғоқ ва бошқа маза-ли нарсалар билан сийлашди. Сўнгга қўллариди кўтаришиб дарахт тепасига олиб чиқишди ва менга, сен бизга қондош биродарсан, биздан фарқнинг — фақат думингнинг йўқлиги, вақти келиб бизга етакчилик қиласан, дейишди.

— Бекор гап, уларда ҳеч қачон етакчи бўлган эмас, — деди Багира. — Ёлгон айтишган. Азалдан улар ёлгончи.

— Улар мени эркалашди ва яна келиб тургин де-

йишиди. Нега бирон марта ҳам мени Маймунлар Аҳли орасига олиб бормадинглар? Улар ҳам менга ўхшаб икки оёқлаб юришади. Улар бир-бирларига қаттиқ панжаралари билан ҳамла қилишмайди. Улар кун бўйи ўйнаб юришади... Мени ўз ҳолимга қўй, баджаҳл Балу! Яна бориб, улар билан ўйнайман.

— Сўзларимга қулоқ сол, одамзот! — деди айиқ ва унинг овози иссиқ тундаги момақалдироқдек гулдураб кетди.

— Мен сени, дарахтларда яшовчи Маймун Аҳлидан бошқа ўрмондаги барча махлуқларга тегишли бўлган Чангалзор Қонунига ўргатдим. Маймун Аҳли Қонун деган гапнинг маъносига тушунмайди. Уларнинг ўз тиллари ҳам йўқ. Улар дарахтларда ўтириб олиб, ўзгаларнинг сўзларини ўгирлашади; ким нима қилаётганини пойлаб галамислик қилишади, ифво қўзгашади. Уларнинг урф-одатлари бизга тўғри келмайди. Улар етакчисиз яшашади. Ҳеч нарса эсларида турмайди. Улар биз улуг тоифамиз, жунглида ажойиб ишлар қиламиз, деб мақтанадилар. Бироқ дарахтдан битта ёнгоқ тушиши билан ҳамма гапни унутиб, хиринглашиб, унга ёпишадилар. Чангалзорда биронта ҳам махлуқ улар билан дўст бўлмайди. Маймуннинг оғзи теккан ҳовуздан биз сув ичмаймиз, маймуннинг қадами теккан жойга биз бормаймиз, уларнинг нафаси теккан ерда биз ов қилмаймиз, уларнинг жасади қолган ерда биз суягимизни қолдиришдан ҳазар қиламиз. Бирон марта менадан Бандар-Логлар ҳақида эшитганингни эслай оласанми?

Балу гапини тамомлаши биланоқ ўрмонга шундай сукунат чўкдики, Маугли қўрқа-писа:

— Йўқ, — деди эшитилар-эшитилмас.

— Чангалзор махлуқлари у насткашлар билан алоқада бўлишни истамайди ва шунинг учун ҳам уларнинг жирканч номини тилга олмайди. Уларнинг сон-саногини йўқ. Улар жуда ёвуз табиат, исқирт ва ўлгудек сурбет. Маймун Аҳлининг бирдан-бир нияти — чангалзор махлуқларига ўзларини кўз-кўз қилиш. Ҳатто улар бошимизга ёнгоқ ва балчиқ ёғдирган тақдирда ҳам, биз парво қилмаймиз.

Айиқ гапини тугатиб улгурмаган ҳам эдики, уларнинг устига дарахтлардан ёнгоқ ва шох-шабба ёмғири ёгила бошлади; ингичка новдалар орасидан йўтал ва чинқирган овозлар, шохдан-шохга газабнок сакраш эшитилди.

— Маймун Аҳли билан ўртоқлашини ман этил-

гап, — деди Балу, — ха, Қонуида ман этилган. Бу гапни асло ёдингдан чиқарма!

— Тўғри, ман этилган, — деб қўшиб қўйди Багира ҳам. — Аммо лекин, фикримча, бу тўғрида Балу сени огоҳлантириб қўйиши зарур эди-ку!

— Менми? Менми? Бу тентакнинг ўша ярамаслар билан ўртоқ бўлишини хаёлимга ҳам келтирганмидим? Маймунлар Аҳли эмиш! Тфу, башараси қурсин!

Яна уларнинг бошига ёнғоқ дўланадек ёғила бергач, айиқ билан қоплон Мауглини олиб қочиб қолдилар. Балунинг маймунлар ҳақидаги фикрлари мутлақо тўғри эди. Маймунлар дарахт устида кун кечирар, ҳайвонлар эса юқорига камдан-кам қарар, шу боисдан чаңгалзор махлуқлари билан маймунлар бир-бирларига дуч келишмасди. Борди-ю, касал бўри, яраланган йўлбарс ёки айиқ маймунлар қўлига тушиб қолса борми, ўзларининг кимлигини кўрсатиш ниятида, бечора ҳайвонларни азоблашар, эрмак учун уларнинг устига ёнғоқ ёки шох-шаббаларни итқитишарди. Улар, бемаъни қўшиқлар айтиб, қий-чув кўтаришар, Чаңгалзор Махлуқларини дарахт тепасига чиқишга ундаб, курашга даъват этишарди. Арзимаган нарсани талашиб жанжаллашишар, Чаңгалзор Махлуқларини қўрқитиш учун ўлган маймунларни қаер тўғри келса ўша ерга ташлаб кетишарди. Маймунлар ўзларига етакчи сайлашга муттасил уринсалар-да, фаҳми-фаросатлари етишмагани туфайли, бирон бамаъни хулосага келолмасдилар. Ахири бўлмагач, маймунлар ўзларига тасалли бериш ниятида: «Маймунларнинг бугун ўйлаганини, Чаңгалзор Аҳли эртасигагина ўйлайди», деган мақолни ўйлаб топишди. Бирорта ҳам ҳайвон уларнинг ёнига чиқолмагани, ҳеч ким уларга эътибор бермагани учунми, Балудан дакки эшитган Маугли маймунлар билан ўйнаганида улар ўзларида йўқ севинишганди.

Умуман, улар бирор мақсадни кўзлашмаган эди. Маймунларда ҳеч қачон мақсад бўлган эмас. Бироқ улардан бирининг миясига, ўз таъбирича, ажойиб фикр келгандек бўлди. Дарҳол буни бошқаларга айтиб берди. У, Маугли навалардан шамол тўсиқ тўқишни биледи, агар уни тутиб олсак, ўз ҳунарини бизга ҳам ўргатган бўларди, деди. Табиийки, дарахт кесувчининг ўгли бўлган Маугли, ўзи ҳам сезмагани ҳолда ҳас-чўнлардан ажойиб чайла ясарди. Маймунлар Аҳли эса дарахтлардан туриб унинг ишларини кузатаркан, бу жуда галати ўйин, деган хулосага келишди. Ана энди, дейишарди бир-бирларига маймунлар, ҳақиқатан ҳам омадимиз

келди. У бизга етакчи бўлса, чаңгалзордаги махлуқлар орасида энг доноси деб шуҳрат топамиз, бошқаларнинг бизга ҳаваси келади. Ана шу ниятда маймулар то тушки ҳордиқ пайтига қадар Балун билан Багираннинг орқасидан билнитирмай изма-из кузатиб боришди. Ўз қилмишидан хижолат бўлиб, энди маймулар билан учрашмайман деб аҳд қилган Маугли, қоплон билан айиқ ўртасида ётиб, уйқуга кетди. Қотиб ухлаб қолган Маугли бир вақт, уйқу аралаш елкаси ва оёқларини кичкина ва қаттиқ бақувват қўллар ушлаб олганини, кейин юзларига дарахт шохлари урилганини сезиб қолди. Кўзини очиб ўзини силкинаётган дарахт учида кўриб ажабланди. Пастга назар ташлар экан, кўзлари дарахт бутуқлари орасидан ерни ва бутун чаңгалзорни бошига кўтариб бўкираётган Балунни, ошноқ тишларини иржайтириб, шохдан-шохга сакраб; тобора юқорига ўрмалаб чиқаётган Багиранни илғади. Маймулар эса тантанавор қий-чув кўтариб, дарахтларнинг Багира кўтарилолмайдиган баланд, ингичка шохларига чиқиб олишди.

— У бизни тан олди! Багира бизни тан олди! Бизнинг чаққонлигимиз ва донишмандлигимиздан бутун Чаңгалзор махлуқлари ҳайратланмоқда! — деб қичқиришди маймулар.

Шундан сўнг, маймулар дарахтдан-дарахтга шундай тезлик билан сакраб қоча бошладиларки, буни сўз билан тасвирлаш жуда қийин. Маймуларнинг ер юзидан эллик, етмиш ва ҳатто юз фут баландликда, дарахтлар учида ўз йўллари, чорраҳалари, пасту баландликлари мавжуд. Зарур бўлиб қолса, тунда ҳам бу йўллардан бемалол юриверадилар. Мауглининг қўлтигидан ушлаб олган икки бақувват маймун йиғирма фут оралиқдаги дарахтдан-дарахтга сакраб қочдилар. Агар, Маугли бўлмаганда, шу йўлдан икки марта тезроқ елиб кетишлари мумкин эди. Жуда пастликда элас-элас кўриниб турган ер, юрагига ваҳима солса ҳам, дарахтдан-дарахтга сакраб ўтишдаги ҳар бир даҳшатли учишдан юраги шувилласа ҳам, қанчалик боши айланса ҳам, бола эмасми, ҳар қалай, Маугли шамолдек елиб боришдан роҳатланарди. Улар билан келаётган икки соқчи маймун ҳам дарахтлар тепасида шу қадар баландга сакрар эдиларки, оёқлари остидаги ингичка шохлар қисирлаб, эгилиб кетарди. Шундан кейин улар қув-қув йўталишиб, гизиллаганча ҳавони кесиб, олга ёки пастликка ташланишар, сўнгра ёндаги дарахтларнинг пастки шохларига оёқ-қўллари билан осилиб олишарди. Баъзида Маугли, кема мачтаси-

да туриб океанни кўраётган одамдек, бепоён кўм-кўк чаңгалзорни кўриб қоларди. Кейин эса яна шох-шабба ва барглар юзларига шилт-шилт урилар, гоҳ сочлари билан ер юзасига етай-етай деб қоларди. Гоҳ сакраб, гоҳ сапчиб бутун Чаңгалзорда чуввос кўтариб барча маймуналар асирлари Мауглини шундай олиб қочдилар.

Аввалига Маугли, мени тушириб юбормасалар эди, деб кўрқди, кейин жаҳли чиқди. Ниҳоят қаршилик қилишдан фойда йўқлигига қаноат ҳосил қилгач, қутулиш ҳақида ўйлади. Ҳаммадан аввал ўзининг қаердалигини Балу билан Багирага етказмоқ керак. Маймуналар елдек учганлари сабабли, дўстлари уларнинг кетидан қувиб улгуролмай, анча орқада қолиб кетишганди. Пастликка қарашнинг фойдаси йўқ, чунки унинг кўзига дарахтларнинг учидан бошқа нарса кўринмас, шунинг учун ҳам у фақат осмонга қараб борарди. У ўлакка пойлаб чаңгалзорнинг мовий осмонида парвоз қилиб юрган калхат Чилни кўриб қолди. Чиль маймуналар ниманидир олиб кетаётганларини кўриб, зора егулик бир нима бўлса, деган умидда бир оз пастлади. Маймуналар дарахтлар устидан Мауглини олиб кетаётганларини кўриб, ҳайратланганидан, чийиллаб юборди. Шу он Мауглининг Калхатларнинг Муқаддас Сехрли Сўзлари: «Ҳой, эшит, мен ва сен, сен ва мен қондошмиз!» деб қичқирганини Чиль эшитиб қолди. Бироқ дарахт шохлари тебраниб болани калхат назаридан яширди, лекин чаққонлик билан пастлаб, дарахт шохига қўнган Чиль кўз олдида яна боланинг қорача юзи кўринди.

— Мен кетаётган йўлни ёдингда тут! — деб қичқирди Маугли. — Дарагимни Сион Тўдасидаги Балу ва Кенгаш Қоясидаги Багирага етказ!

— Кимдан дейман, қариндош? — Чиль шу пайтгача Мауглини кўрмаган бўлса-да, аммо унинг довругини эшитган эди, албатта.

— Қурбақача Мауглидан деб айт! Мени Одам Боласи дейдилар! Кетаётган йўлимни ёдингда ту-ут!

Охирги сўзларини у ҳавода сузаётиб, чинқирганча гапирди. Чиль эса унга маъқул ишорасини қилиб, шу қадар баландликка парвоз қилдики, жасади кум парчасидек арағ кўзга чалинди. Лекин осмонда чарх ураётган Чилнинг ўтқир кўзлари дарахт шохларининг лопиллашига қараб, қуюндек елиб кетаётган Маугли соқчиларининг йўлини аниқ белгилай олди.

— Улар узоққа кетолмайдилар, — деди ўз-ўзича қулиб калхат. — Маймуналар Аҳли ҳеч қачон бошлаган ишини охирига етказолган эмас. Бандар-Логларга азал-

дан теккан касал: уни қўйиб бунга ёпишадилар, буни қўйиб унга. Кўзларим кўр эмаски, кўрмаётган бўлсам. Бу сафар улар ўз бошларига бало орттиряптилар. Ахир, Балу ва Багира билан ҳазиллашиб бўладими? Бирни кимсан айиқ полвон Балу, иккинчиси бир ҳамлада нечалаб эчкиларни саранжом қилишга қодир Багира-я!

Чиль ҳавода чарх ураркан, оёқларини йиғиштириб олиб, у ёндан-бу ёнга чайқалиб қулай фурсатни кутарди.

Бу пайтда Балу билан Багира ногаҳон келган фалокатдан ташвишланиб, фиғони фалакка чиқиб нима қиларини билмай қолди. Багира югурганча ўрмалаб дарахтнинг учига чиқди. Шу пайтгача у бу қадар баландликка кўтарилмаган эди. Унинг оғирлигини кўтаролмаган дарахт шохлари қарс-қарс сина бошлагач, тирноқларини пўстлоққа тўлатиб, пастга сурғулиб тушишга мажбур бўлди.

— Нега Мауглини эҳтиёт қилолмадинг! — деб маймунларни қувлаб етиш умидида лапанглаб кетаётган бечора Балуга дашном бера бошлади Багира. — Эҳтиёт қилиш қўлингдан келмас экан, шўрлик болани ўласи қилиб савалашингнинг нима кераги бор эди.

— Тезроқ қимирласанг-чи! Ҳа, тезроқ! Биз... биз зора уларни қувиб етсак! — деди нафаси бўғзига тикилиб Балу.

— Шу одимларнинг биланми? Бунақа лапанглаб юришда ярадор сизгир ҳам чарчамас. Ҳой, Қонунлар билдимдони, гўдакларнинг жаллоди, шу йўсин у ёнингдан-бу ёнингга лапанглаб борадиган бўлсанг, бир милча йўл босмасданоқ ёрилиб ўлишинг ҳеч гап эмас. Ўтириб яхшилаб ўйла! Бирор қарорга келиш керак. Ҳозир қувлаган билан фойда йўқ. Агар бизнинг яқинлашиб қолганимизни сезиб қолгудек бўлса, маймунлар Мауглини ерга ташлаб юборишлари мумкин.

— Эй, воҳ! Бу қандай кўргилик! Ортмоқлаб бориш жонларига тегиб, аллақачоноқ болани ташлаб юборган бўлсалар-а! Бандар-Логларга ишониб бўлармиди? Жунларимга кўршапалак ёпишса, емишим чирган суяк бўлса бўлмасмиди! Эй, воҳ! Бу қандай кўргилик! Мауглигинам! Бошларингга мушт туширгандан кўра Маймун Аҳлининг хуружидан асрасам бўлмасмиди! Ишқилиб, боланинг ёлғиз ўзи чангалзорда қолганида, тарсакиларим туфайли, бугун ўрганган Муқаддас Соҳри Сўзларни ёдидан чиқариб юбормаган бўлсин-да! — Балу бошини панжалари орасига олиб гоҳ орқага, гоҳ олдинга чайқалиб инграй бошлади.

— Яқингинада у менга ҳамма Сехрли Сўзларни бийрон-бийрон айтиб берди. — деди жаҳл билан Багира, — Балу, эсингни еб қўйибсан, ўзингга тариқча иззат-хурматинг қолмабди. Мендек қора қоплон ҳам худди Соҳи жайрадек гужанак бўлиб олиб, оҳ-воҳ қилсам чангалзордагилар нима дейишади?

— Чангалзор махлуқлари нима деса деявермайди-ми? У билан қанчалык ишим бор? Бола балки энди тирик эмасдир!

— Улар эрмак учун болани пастга улоқтирмасалар ёки жонларига тегиб ўлдириб қўймасалар бўлгани, ўғлон унча-мунчага бўш келадиганлардан эмас. У ақлли, кўп нарсани билади, энг муҳими, чангалзордаги махлуқ бор-ки, унга тик қарашдан қўрқади. Аммо ҳар қалай, бола бечора Бандар-Логлар асири (ишнинг энг хавотирли томони ҳам мана шу), у бадбахтлар эса, дарахтлар тепасида яшаганлари учун чангалзордаги бирон зотдан тафт тортмайдилар, — деди Багира олдинги панжаларини ялар экан.

— Ҳа, каллам қурсин! Илдизхўр бақалоқ, қўнғир нодон! — деб ингради Балу ва силкинди-ю, қоматини тиклади. — «Ҳар махлуқнинг бир кушандаси бор!» демаганмиди фил Хатхи. Ахир, Бандар-Логлар тоғ бўғма илони Қаодан ўлгудек қўрқадилар-ку! Қао дарахтларда маймунлардан ҳам яхшироқ ўрмалайди. Туилари у маймунларнинг боласини ўғирлайди. Унинг номини эшитиб, бадбахтларнинг жирканч думлари титрайди. Қани, тез бўл, Қао ёнига кетдик!

— Қао бизга қандай қилиб ёрдам бериши мумкин? У бизнинг қабиладан бўлмаса, унинг оёқлари йўқ, бунининг устига кўзлари чақчайган, — деди Багира.

— У жуда қари ва ўлгудек айёр. Бунининг устига, қачон қарама қорни оч, — деди умидвор оҳангда Балу. — Кел, хизмати эвазига бир неча эчки ваъда қиламиз.

— Қорни тўйғач, у бир ой ухлайди. Балки шу топда ҳам уйқудадир. Мабодо, уйғоқ бўлган тақдирда ҳам биздан эчки совға олишга унармикми?

Багира Қаонинг хулқ-атворини яхши билмас, шунинг учун ҳам иккиланаётганди.

— Иккаламиз бир бўлиб, у қари овчинни балки кўндирармиз.

Шундай деб Балу айниб кетган қўнғир елкасини Багирага ишқалади ва икковлашиб тоғ бўғма илонини излаб йўлга равона бўлишди.

Бўғма илон қоядаги дўнгликда ўзини офтобга тоблаб

ётар; у кейинги ўн кун ичида хилватда яшаб тери ташлаган, шунинг учун ҳим-ҳим товланувчи терисини кўз-кўз қилгандек тўлғонар; унинг катта тўмтоқ боши ер узра гимирлар, ўттиз фут узунликдаги танаси буралиб-буралиб гоҳ кулча бўлар, гоҳ ёзилиб хилма-хил шаклда жилпанглар, тез-тез тилини чиқариб, бўлажак ўлжадан лаззатлангандек, лабларини ялаб қўярди.

— У ҳали ҳеч нарса емабди, — деди енгил нафас олиб Балу, унинг елкасидаги қўнғир-сарғиш, чиройли, ола-була чизиққа кўзи тушиши биланоқ, — эҳтиёт бўл, Багира, у тери ташлаган пайтида яхши кўрмайди, шунинг учун товуш келган томонга сапчийди.

Қаонинг тишлари заҳарли эмасди, ҳатто у заҳарли илонларнинг қўрқоқлигидан нафратланар, унинг бутун кучи — ўлжасига шартта ёпишиб олишда эди. Мабодо у ниманидир ўзининг зўр ҳалқасига ўраб олдим, демак ўша махлуқнинг куни битгани.

— Овинг бароридан келсин! — деб қичқирди Балу орқа оёқларига тиралиб ўтираркан.

Барча зотдошлари каби Қаонинг ҳам қулоғи оғирроқ бўлгани учун овозни дарров эшита қолмади. У кулча бўлиб, бошини энгаштириб, ҳар эҳтимолга қарши ҳужумга тайёрланди.

— Ҳаммамизнинг ҳам овимиз бароридан келсин! — деб жавоб берди у. — Э-ҳа, бу Балуми! Бу ерда нима қилиб адашиб юрибсан? Ҳа, Багира, сенинг ҳам овинг юришсин! Бир қорин тўйгазсак ёмон бўлмасди. Яқин ўртада ҳуркитилган ёввойи қуш-пушлар учрамадим, а? Кийик ё жуда бўлмаса биронта эчки бўлса ҳам майли эди, шу топда ичим қуриб қолган қудукдек бўм-бўш.

— Биз ҳозир ов қилмоқчимиз, — деди Қаонинг оғир карвонлигини билган Балу, уни шоширмаслик учун.

— Сизлар билан бирга борсам майлими? — деб сўради Қао. — Э Багиражон, Балужон, бир зарбани ортиқ ёки кам уриш сизларга ҳеч гап эмас. Мен бечорага эса... Анча қийин. Бир маймунчани кун бўйи ўрмон сўқмоқларида пойлашим ё ярим тунда дарахтларга ўрмалаб чиқишимга тўғри келади. Виш... виш..! Ҳозир ёшлик пайтимдаги ўрмондан асар ҳам қолгани йўқ. Қуруқ ва чириган шох-шаббадан бошқа бирон нарса топилиши қийин бўлиб қолди.

— Эҳтимол, жуда семириб, вазминлашиб қолганидан сенга шундай туюлаётгандир? — деди Балу.

— Гапинг тўғри, анча ҳайбатли... анчагина ҳайбатли бўлиб қолганман, — деди гердайнб Қао. — Ҳозирги ёш

дарахтлар ҳеч нарсага ярамайди. Ўтган сафарги ов пайтида, думим билан дарахт шохини тузукроқ чирмаб ололмаганим учун, тарсиллаб ерга юз тубан тушиб, чил-парчин бўлишимга оз қолди. Дарахт қисир-қисир қилиб, атрофни шовқин босди. Маймулар уйғониб кетишди. Бандар-Логлар мени бемаза сўзлар билан роса сўкишди-да!

— Судралувчи сариқ чувалчанг! — деб ўз-ўзича пи-чирлади ниманидир эслаётгандек Багира.

— Виш-ш-ш-ш! Наҳотки улар мени шундай деб ата-салар? — деб сўради Қао.

— Ўтган сафар шундай деяётгандек бўлувдилар. Лекин биз, уларга парво қилмаймиз. Улар нималар деб вайсамадилар! Гўё бутун тишларинг тўкилиб битган эмиш, эндиликда, эчки боласидан каттароқ махлуқни овлашга қувватинг етмай қолганмиш. Гўё сен (беномус маймуларнинг ёлғончилигини қара), эчки шохларини кўрганнингда ўтаканг ёрилармиш, — деди тилёгламалик билан Багира.

Илолар зоти, айниқса, Қаога ўхшаш айёр қари илолар жаҳллари чиққанини ҳеч қачон бировга билин-тирмайдилар. Лекин Багира билан Балу Қаонинг жағла-рининг ости дум-думалоқ бўлиб шишиб кетганини сезиб қолишди.

— Бандар-Логлар ов ерини ўзгартди, — деди хотир-жамлик билан Қао. — Бугун офтобда ётарканман, дарахтлар тенасида у беномусларнинг ҳайқириқларини аниқ эшитдим.

— Биз... биз Бандар-Логлар орқасидан қувиб юриб-миз, — деди-ю, бирдан томоғига бир нима тикилгандек қалқиб кетди Балу. Чунки, чангалзорда шунча йил яшаб, умрида биринчи марта уларга иши тушиб қолганидан афеуланганди.

— Ҳа, албатта, чангалзорда ўз аҳли орасида оқсоқол бўлган икки зўр овчи арзимаган нарса учун Бандар-Логлар изидан қувиб юрмасалар керак, — деди, нима ишлари борлигини билишга ошиқаетган бўлса-да, сир бой бермай Қао.

— Ҳақ гап, — деб гап бошлади Балу. — Мен бор-йўги Сион бўричаларига Одоб-Қонулардан таълим берувчи кекса ва почор махлуқман. Багиранинг йўриги бошқа...

— ...Мана мен Багира, — деди қора қоқлон ва итоаткорликни жини ёқтирмагани учун тишларини гижирла-тиб, гапни чўзиб ўтирмади: — Қандай фалокат юз берга-

нини эшит, Қао: бу ёнгоқхўр ўғри ва хурмо барглари-нинг офати бўлган махлуқлар одам боласини ўғирлаб қочишди. Эҳтимол, у бола тўғрисида эшитгандирсан.

— Мен Соҳининг оғзидан (игналари уни сурбетлаштириб юборган) қандайдир гўдакни Бўрилар Тўдаси қабул қилганини эшитганман-у, лекин унинг гапига ишонмагандим. Чунки Соҳи эшитганларини бичиб-тўқишни яхши кўради.

— Йўқ. Бу бор гап. Бундай гўдакни ҳанузгача оламда бўлган эмас десам, лоф бўлмас, — деди Балу. — Менинг шогирдим бўлган бу одам боласи шу қадар яхши, шундайин ақлли ва шунақанги довуракки, вақти келиб бечора Балунинг шуҳратини бутун чангалзорга овоза қилиши турган гап. Энг муҳими, Қао, мен... биз уни жонимиздан ортиқ яхши кўрамиз.

— Шш! Шш! — дея жавоб қилди, бошини гоҳ ўнгга, гоҳ чапга буриб Қао. — Мен ҳам яхши кўришнинг нима эканлигини бошимдан ўтказганман. Бу тўғрида қанчадан-қанча воқеаларни сўзлаб беришим мумкин...

— Буни бошқа бир пайт, ҳаво очиқ тунлардан биринда, қорнимиз тўқ, ўзимиз хотиржам бўлиб, воқеанинг маъносини чақиш мумкин бўлган вақтда эшитсак ёмон бўлмасди, — деди ҳозиржавоблик билан Багира. — Болакаймиз Бандар-Логлар қўлида асир. Лекин улар бутун чангалзор махлуқлари орасида фақат Қаодангина кўрқишлари бизга аён.

— Ҳа, улар фақат менадгина ҳайиқадилар! Бу бежиз эмас, — деди Қао. — Бу маймун тонфаси игвогар, бефаросат ва ўлгудек мақтанчоқ! Шундай бўлса-да, болага улардан яхшилик кутиб бўлмайди. У ярамасларнинг одати маълум: зарур бўлса-бўлмаса ёнгоқларни уза берадилар, жонларига теккач ерга улоқтирадилар. Кун бўйи, худди зарурдек, шохдан-шохга сакрайдилар. Зериккач, қоқ ўртасидан шартта синдириб ташлайдилар. Асрандингизнинг аҳволи ҳавас қиладиган эмас. Ҳа, айтганча, улар мени... сариқ балиқ деб айтадиларми?

— Йўғ-э, чувалчанг, чувалчанг, — деди Багира. — Яна қанча ярамас лақаблар қўйишган, ҳатто уларни тилга олишга номус қиламан.

— Ҳа, уларни бошлаб таъзирини бериб қўйиш керак, бундан кейин ўз хўжалари тўғрисида оғизларига қараб гапирадиган бўлсинлар! Виш-ш-ш-ши! Асло эрдан чиқармайдиган бўлсинлар! Хўш, улар болани қайси томонга олиб қочдилар?

— Бу сирни чангалзордан ўзга ҳеч ким билмайди.

Менимча гарбга кетишган бўлса керак, — деди Балу. — Бундан сенинг хабаринг бор деб ўйлагандик, Қао.

— Меними? Қандай билай? Улар йўл устида қўлимга тушиб қолсалар, хиппа бўгаман, аммо на маймулар, на қурбақалар ва на ҳовузлардаги қурбақа салласи орқасидан атайин ов қилиб юрмайман. Виш...ш...ш?

— Тепага! Тепага! Тепага, осмонга, осмонга қарасанг-чи! Тепангга боқ, ҳой Сион Тўдасидан бўлмиш Балу!

Қаердан товуш келаётганини аниқлаш учун осмонга қараган Балу қанотлари қуёш нурида ялтираб, оҳиста пастлаб келаётган калхат Чилни кўриб қолди. Аллақачон Чилнинг ухлайдиган вақти етган бўлса-да, аммо у, чаңгалзор дарахтларининг қуюқ барглари орасидан Балунини ахтариб, кўкда чарх уриб парвоз қилиб юрганди.

— Нима бўлди, тинчликми? — деб сўради Балу.

— Мауглини Бандар-Логлар қўлида кўрдим. У буни сенга етказишимни илтимос қилди. Улар Мауглини дарё ортидаги маймулар шаҳри — Совуқ Ўнгулга олиб кетдилар. Маймулар у ерда бир кеча, ё ўн кеча, ё бўлмаса бир соат туришлари мумкин. Мен кўршапалакларга, тун бўйи уларнинг орқасидан кузатиб туришни тайинладим. Мана, шу хабарни сизларга етказишим ҳам фарз, ҳам қарз эди. Ер юзасидаги махлуқлар овига барор тилайман.

— Қорининг роса тўйгач, яхши тушлар кўриб ёт, Чиль! — деб қичқирди Багира. — Бу яхшилигининг унутмайман, овга чиққанамда ўлжанинг калласини сенга атаб қўйман, калхатларнинг аълоси!

— Арзимаиди! Арзимаиди! Бола Муқаддас Сехрли сўзини айтди! Болага ёрдам бермасам бўлмасди! — деб Чиль ўрмон устида чарх уриб парвоз қилди-ю, тунаш учун ўз уяси томон йўл олди.

— Қойил, бола эсанкираб қолмабди! — деди севиниб Балу, — ўзи миттигина бўлса ҳам маймулар қўлига асир тушиб, сургаб кетаётганларига қарамай, паррандаларнинг Муқаддас Сехрли Сўзини унутиб қўймабди, ҳайрият!

— У Сехрли Сўзлар миясига қуйиб қўйилган эди-да! — деди Багира. — Мен ҳам ўғлон билан фахрланаман. Бироқ ҳозир Совуқ Ўнгур томон шошилмоғимиз зарур.

Совуқ Ўнгурнинг қаердалигини бутун чаңгалзор билар, лекин у ерга камдан-кам махлуқнинг қадами етар, чунки дарахтзор орасида жойлашган Совуқ Ўнгур бир

вақтлар одам зоти яшаган, кейин вайронага айланган ташландиқ шаҳар эди. Ҳайвон зоти эса одам оёғи теккан жойда яшашни унча хуш кўрмайди. Ундай ер овчи қабилага эмас, ёввойи тўнғизгагина макон бўлиши мумкин. Шуниси ҳам борки, маймунлар бошқа жойларда қанча вақт бўлишса ташландиқ шаҳарда ҳам шунча вақт бўлишарди; ўзини ўйлаган бирон ҳайвон зоти вайрона яқинига йўламасди. Фақат қурғоқчилик палласидагина, ҳайвонлар вайронанинг ҳовуз ва кўлларида сақланиб қолган сувдан ичиш учун у ерга қадам кўйишга мажбур бўлардилар.

— Шитоб билан юрилганда ҳам у ерга ярим тунда етилади, — деди Багира.

Балу бирдан хомуш тортиб қолди.

— Ўлар-тириларимга қарамай кўчим бори́ча шошиламай, — деди безовталаниб Балу.

— Сенинг оёқларингга қараб юролмаймиз. Орқамиздан изма-из боравер, Балу. Қао иккимиз шошилишимиз зарур.

— Сен тўрт оёқлаб юурсанг-да, сендан ортда қолмайман, — деди қисқагина қилиб Қао.

Балу уларнинг орқасидан қанчалик югурмасин, бари бир, вақти-вақти билан нафасини ростлаб олиш учун бирдам ўтириб олар, шу сабабли йўлдошларининг айқини орқада қолдиришдан бошқа иложлари қолмади. Багира шитоб билан сакраб-сакраб илгарилаб кетди. Багира қанчалик шитоб билан йўл юрмасин, ваҳимали бўтма илон Қао жимгина ундан қолишмай ўрмалаб борарди. Улар тоғ дарёсига етгач, Багира бир сакраб нариги қирғоққа олдинроқ ўтиб олди. Қао эса боши ва думини гажак қилиб кўтариб олиб, сувдан сузиб ўтди. Текисликка чиққач, илон яна Багирага етиб олди. Оқшом тушгач:

— Мени озод қилган синиқ қулф хаққи-ҳурмати, сен ҳам ажойиб чопагон экансан, — деди Багира Илонга қараб.

— Қорним очди, — деб жавоб қилди Қао. — Ҳа, ростданам, улар мени сариқ қурбақа деб атаганмидилар.

— Чувалчанг деб, сариқ чувалчанг деб!

— Бари бир эмасми. Қани йўлдан қолмайлик, — шундай деб Қао ўткир кўзлари билан энг қисқа йўлни танилаб, худди сузгандек юриб кетди.

Совуқ Ўнгурдаги Маймун Аҳли Мауглининг дўстлари ҳақида ўйламадилар ҳам. Болани ташландиқ шаҳарга эсон-омон етказиб келганликларидан ўзларида йўқ хурсанд эдилар. Илгари Ҳинд шаҳарларини кўрмаганидан, бу вайрона ташландиқ шаҳар Мауглининг кўзига ажойиб ва гаройиб мўъжизаларга тўла бўлиб кўринди. Қачонлардир бир ҳукмдор рожа пастгина тепалик устига бу шаҳарни бино қилганди. Шалоғи чиққан, онда-сонда сақланиб қолган чириган ёғочлари занглаган ошиқмошиқларга аранг илиниб турган дарвоза томон олиб борувчи тош терилган йўл ҳали ҳам кўзга ташланиб турарди. Девор оралигидан дарахтлар ўсиб чиққан; девор қуббалари уваланиб кетган; қоровул миноралари туйнукларидан кўкариб чиққан чирмовиқ ўт осма четан девордек ҳаммаёқни қоплаб олганди.

Томи қулаган каттакон қаср тепалик чўққисида қаққайиб турарди. Фаввора атрофига ва ҳовлига ётқизилган мрамр тош тахтачалар кўп еридан ёрилиб, устини қурбақа ўтлар босиб кетган, бир вақтлар рожа филлари яшаган молхонанинг мрамр тахтачаларини эса уларнинг остидан ўсиб чиққан дарахт ёки ўт-ўланлар ўридан кўзгатганди. Қасрнинг орқа тарафида қатор-қатор томсиз уйлар, қисқаси, зулмат пардасига чулганган асалари уясига ўхшаган бутун шаҳар кўзга ташланар; чорраҳадаги майдонда собиқ маъбуданинг катта-катта бўлақларга бўлиниб кетган тошлари думалаб ётарди; кўча муюлишларида қудуқлардан қолган ўра ва тош қуббалар, шунингдек қадимги ибодатхонанинг ёввойи анжир дарахтлари ўраган, қулай-қулай деб турган гумбазлари кўзга ташланарди. Маймулар бу вайронани ўз шаҳримиз деб аташар, ўзга махлуқлар чапгалзорда истиқомат қилганликлари учун улардан ўзларича нафратланишарди. Қанчалик кеккаймасиналар, бари бир, маймулар шаҳардаги бинолар нимага мўлжаллаб қурилгану улардан қандай фойдаланиш лозимлигини билмасдилар. Улар рожанинг катта девонхонасидаги тахта сунада давра ясаб ўтириб олиб, бир-бирларининг бурғасини боқишар, баъзан одамларга тақлид қилиб, хоналарга чошиб кириб у ердан сувоқ нарчаси ёки эски-тускиларни ташиб чиқиб, бир бурчакка уйиб ташлашар, кўп ўтмай қаерга нима яширганликларини упутиб юборишар; бир-бирларига ёпишиб, ёқалашишар ва бақирришар; гоҳо рожа боғининг айвонига чиқиб олиб, у ёқдан-бу ёққа чошиб

ўйнашар, апельсин дарахлари ва гулларини силкитиб, гул барги ва меваларни ерга дув тўкилишини томоша қилишарди. Улар қасрдаги юзлаб қоронғу хоналар, йўлак ва даҳлизларни айланиб чиққан бўлсалар-да, нималарни кўрдилару нималарни кўрмадилар асло эсларида сақлаб қолишолмас; тўда-тўда бўлиб, саройнинг ҳамма бурчакларида санқиб юришар ва бир-бирларига, ўзимизни худди одамлардек тутяпмиз, деб мақтаниб ҳам кўйишарди. Ҳовуздан сув ичишаркан, сал ўтмай сувни лойқатиб юборишар, сўнгра сув талашиб роса муштлашишар; у ҳам жонларига теккач, тўдалашиб, шаҳар бўйлаб югуришар, кўчаларни бошларига кўтаргудек овозда:

— Биз — Бандар-Логлардек донишманд, олижаноб, чаққон, бақувват ва беозор махлуқлар зоти бутун жунглини ахтарсанг топилмайди! — дея бақириб-чақирришарди.

Бу қилиқларини қайта-қайта такрорлашар, ниҳоят шаҳар жонларига теккач, яна дарахтар тепасига чиқиб, қачон бўлмасин чангалзор махлуқларига ўзимизнинг кимлигимизни кўрсатиб қўямиз, деган умид билан кун кечирришарди.

Чангалзор Қонун-Қондаларига ўрганган Маугли маймуларнинг ҳаётини тушунмас, бундай яшаш унга асло ёқмасди. Маймулар Мауглини Совуқ Ўнгулга оқшом чўккан пайтда олиб келишди. Узоқ йўлдан ҳориб келгач, ётиб дам олиш ўрнига (Мауглининг ўзи бўлса албатта шундай қиларди), бир-бирларининг қўлларини ушлашиб бемаъни қўшиқларини бошлаб, рақс тушишди. Улардан бири: Мауглини асир олиш билан Бандар-Логлар тарихида янги бурилиш даври бошланади, чунки Маугли бизга шох-шабба ва қамишдан чайла ясашни ўргатади, бу чайла бизларни совуқ ва ёмғирдан сақлайди, деди.

Маугли бекор ўтиргиси келмай, чирмовиқ юлиб ундан нимадир тўқий бошлади Маймулар ҳам унга тақлид қилиб, ишга киришдилару тезда бу машгулот жонларига тегиб, бир-бирларининг думидан тортиб, йўталишиб, тўрт оёқлаб сакрашга тутунишди.

— Овқат егим келяпти, — деди Маугли. — Бу ерлар менга бегона. Менга овқат келтиринг, ё ўз ҳолимга қўйинг, бир ов қилиб келай.

Йигирма-ўттиз чоғли маймум Маугли учун ёнгоқ ва ёввойи мева тергани кетишди, аммо қайтишда бир-бирлари билан муштлашиб, ҳеч нарсаюз қуруқ қўл билан қайтишди. Очиққан Маугли улардан хафа бўлди, ачиқ-

ланди. Вайрона шахарнинг бўм-бўш кўчаларида узок тентираб бир неча бор Мусофир Овчи Нидосини айтса-да, ҳеч ким унга жавоб бермади. Шундагина Маугли жуда ярамас жойга келиб қолганини англади.

«Бандар-Логлар тўғрисида Балу нима деган бўлса, барчаси ҳақ экан, — деб ўйлади ўзича Маугли. — Бу аблахларда аҳмоқона гаплари-ю, ўткир чангалли ўғри панжаларидан бошқа на Қонун-Қоида, на овчилар нидоси ва на бошлиқлари бор. Мабодо бу ерда мени ўлдириб юборсалар ва ё очликдан ҳалок бўлсам айб ўзимда. Аммо, ҳар қалай, бир амаллаб ўз юртим — чангалзорга қайтиш йўлини ўйлаш керак. Турган гап, Балу мени роса дўппослайди. Майли, Бандар-Логлар билан қандайдир пушти барглари йигиб юргандан кўра калтак еганим афзал».

Маугли шахар деворига яқинлашар-яқинлашмас маймулар дарҳол уни орқага судрашди, қандай бахтиёр эканлигини ҳали ўзинг ҳам тушунмайсан деб жаврашиб, биздан миннатдор бўлар деган хаёл билан болани чекка-чеккадан чимчилашга тушишди. Маугли тишини-тишига қўйиб, чурқ этмади. Охири бақир-шаётган маймулар билан бирга айвон олдидаги ёмғир суви тўла қизил қумдан қилинган ҳовуз бўйига борди. Айвон ўртасида рожанинг оқ мрамар шийпонининг харобаси кўриниб турарди. Шийпоннинг гумбазчаси қулаб, рожа хотинлари саройдан бу ерга келадиган ер ости йўлининг қошқасини тўсиб қўйган, аммо жуда нафис ва шаффоф ишланган мрамар девор сақланиб қолганди. Сутдек оппоқ ўйма нақшлар орасига ақиқ, ёқут, забаржад каби асл тошлар қадалган бўлиб, тунда тена ортидан мўралаган тўлин ой нури мрамар деворни ёритаркан, ҳар тарафга ранг-баранг ажойиб шуъла таралиб, деворнинг сояси қора бахмал каби ер узра ёзилиб кетгандек бўлди. Йигирматача маймун бир-бирига гап бермай, биздек доно, бақувват ва меҳрибон махлуқлардан ажраб кетмоқчи бўлдинг, подон экансан, дея вайсай бошлаганларида Маугли қанчалик хафа, чарчаган ва очикқанига қарамай, кулгидан ўзини тиблмади.

— Биз улуг зотмиз! Биз эркин махлуқмиз! Бизга қойил бўлсалар арзийди! Ҳа, чангалзордаги биронта ўзга махлуқ тоифаси биздек ҳавас қилишга лойиқ эмас. Биз шундай деган эканмизми, демак барчаси ҳақиқат! — дея қичқиришди улар. — Сен бизнинг гапларимизга қулоқ солиб турибсанми, ўзимизни қандай ажойиб махлуқ зотидан эканлигимизни бирма-бир айтиб бе-

райлик, сен бизнинг сўзларимизни чангалзор махлуқларига етказишинг мумкин, токи улар келажакда бизни ҳам назар-писанд қиладиган бўлишсин.

Маугли улар билан ади-бади айтишиб ўтирмади. Ўз гапдонларининг сўзларини эшитиш учун айвонга юзларча маймун тўпланди. Сўзамол маймулар Бандар-Логлар авлодини кўкларга кўтариб мақтай-мақтай оғизлари чарчаб, бир дам тўхтар эканлар, мақтовлардан ўзида йўқ талтайиб ўтирган маймулар ҳам уларга қўшилиб:

— Бу гаплар айти ҳақиқат! Барчамизнинг сўзимиз шу! — дейишарди барабарига.

Маугли сўзларингиз тўғри дегандек бошини қимирлатар, у ёки бу нарса ҳақида унинг фикрини сўрасалар, кўзларини қисиб, ҳа, балли, ҳа баракалла, деб қўяр. Аммо чувир-чувирдан боши гир айланарди.

«Чиябўри Табоқи уларнинг барчасини қопиб олган экан-да, — деб ўйлади Маугли ўзича, — энди улар қўтурганга ўхшайди. Бу ҳолат «девоналик» деб юритилмиш қутуриш дардининг ўзгинаси. Наҳотки улар тун бўйи мижджа қоқмасалар? Ҳозир ой юзини анави булут қоплайди. Мабодо булут парчаси каттароқ бўлсаю анчагача қоронги бўлиб турса қочиб қолардим-а. Бироқ ўлгудек толиқдим».

Уша булут парчасини шаҳар девори тагидаги ярми тўлдирилган хандақда туриб икки содиқ дўст ҳам кузатишмоқда эди. Агар маймулар кўпчилик бўлса, қанчалик хавфли эканлигини яхши билган Багира билан Қао, бекордан-бекорга балога йўлиқмаслик учун қулай фурсатни пойлаб туришарди. Маймуларнинг феъли маълум. Битта ёвга қарши юздан кам бўлишса, ҳеч вақт жангга киришмайдилар. Аммо бундай устунлик чангалзорда кимга ҳам ёқарди дейсиз.

— Мен гарбий девор тагига ўрмалаб бориб, тезлик билан қияликдан пастга сирғалиб тушаман, унда анча эркин ҳаракат қилиш мумкин, — деди шивирлаб Қао. — Улар, ҳарҳолда, тўдалашиб устимга ёпирилмаслар, бироқ, ҳар қалай...

— Биламан, — деди Багира. — Балу биз билан бирга бўлганда яхши бўларди-я! Аммо, ўзимиз қўлдан келганча ҳаракат қила турамыз. Анави булут парчаси ой юзини тўсганда мен аста айвонга ўтаман. Маймулар айвонда нима тўғрисидадир кенгашаётганга ўхшайди.

— Овинг бароридан келсин, — деди Қао гамгин оҳангда ва гарбий девор томон ўрмалаб кетди.

Бошқаларига қараганда бу девор камроқ бузилгани туфайли тошлар орасидан сирғалиб ўтаётган каттакон бўғма илон ўралашиб, бир оз ҳаяллаб қолди. Булут парчаси ой юзини қоплади. Худди шу пайт Маугли энди нима қилсам экан, деб бош қотириб турган эдики, тўсатдан айвонда Багиранинг енгил қадам босиши қулогига чалинди. Қияликдан сездирмай чопқиллаб чиққан қора қоплон тишлашиб ўтиришга бекор вақт кеткизмай, Маугли атрофида эллик-олтмиш қатор бўлиб ўтирган маймуналарга ташланиб, ўнг-сўлга зарба ура кетди. Багира қўрқувдан дод солиб, ерда юмалашиб типирчилаётган маймуналар устидан сакраб ўтаркан, тўсатдан улардан бири:

— У ёлғиз экан! Ўлдирамиз уни! Ўлдирамиз! — деб кичқириб юборди.

Бир тўда маймун Багиранинг устига ёпирилиб, атрофини ҳалқадек қуршаб олиб, уни тишлаб, юлқилаб силтаб азоблай бошлашди. Шу пайт беш-олтита маймун Мауглини маҳкам ушлаб олиб шийнон девори олдига судраб келишди ва гумбаз раҳнасида настга итариб юборишди. Агар бола одамлар орасида ўсгандами, ҳозиргидек ўн беш фут баландликдан йиқилгудек бўлса оёқ-қўли соғ қолмаган бўларди. Бироқ Балу қўлида таълим олган Маугли ерга тушаётгандаёқ ўзини ўнглаб олиб, тикка туриб қолди.

— Оғайнилариңни бир ёқлик қилгуниமிழча шу ерда ўтиратур, — деб кичқиришди маймуналар, — мабодо Заҳарли Махлуқлар чаңгалидан омон қолсанг, сениң ҳам адабингни бериб қўямиз.

— Мен ва сиз қондошмиз! — Илонларниң Муқаддас Сеҳрли Сўзларини айтиб пичирлади дарҳол Маугли. Тош уюми тагидан шитирлаш ва вишиллашни эшитган Маугли эҳтиёт юзасидан яна бир марта Илонларниң Муқаддас Сеҳрли Сўзларини такрорлади.

— Эш... тямиз! Гиштларни олиб ташла! — деган наст товуш эшитилди. (Ҳиндистондаги барча вайроналар ахир бир кун илонлар маконига айланарди. Лиқиллаб турган шийнон тагида ҳам заҳарли кўзойнакли илонлар гиж-гиж эди). Қимирламай тур, Укажон, йўқса бизни эзиб ташлайсан!

Маугли жойидан қимирламай, позик нақшинкор девор тирқишидан мўралаб, қора қоплон атрофида бўлаётган ур-тўполон, шовқин-суронларга қулоқ солар, гоҳ олдинга, гоҳ орқага ташланиб, атрофини ўраган маймуналарга ҳамла қилиб, зўриққанидан нафаси оғзига ти-

қилиб, йўталаётган Багиранинг ҳаракатларини тоқатсизлик билан кузатиб турарди.

Онадан тугилгандан бери Багира биринчи марта ана шундай ҳаёт-мамот жангига киришганди.

«Балу шу яқин ўртада бўлиши керак, Багиранинг ёлғиз ўзи келмаган бўлса керак», деб ўйлади ва:

— Ҳовуз томонга югур, Багира! Ҳовузга ташла ўзингни! Ташла-ю шўнги! Ўзингни сувга ташла! — деб қичқирди.

Багира унинг овозини эшитди, эшитди-ю, боланинг омонлигидан қувониб, бир кучига минг куч қўшилди. У шиддат билан жанг қилиб, қадам-бақадам ҳовуз томон ўзига йўл оча борди. Худди шу пайт, шундайгина Чангалзорга бориб туташган бузиқ девор тагидан Балунинг момақалдироқдек гулдираган жанговар наъраси эшитилди. Кекса айиқ қанча жахду жадал қилмасин, ўз вақтида улгуролмади.

— Багира, — деб қичқирди у, — мен шу ердаман! Юқорига кўтариляпман! Сен томон ошиқяпман! Оёгим тошларга тойиб кетяпти! Бир амаллаб олдиларингга чиқиб олай-чи, эй, разил Бандар-Логлар!

Пихиллай-пихиллай айвонга чиқиб олган айиқ маймуналар орасига ўзини урди, шу заҳоти чўккалаб ўтириб олиб, олдинги панжалари билан қучоғига сиққанча маймуналарни ушлади. Сўнгра, худди чигириқ чўмичларининг сувга тегиб шаниллаганидек кетма-кет ёгилган зарбаларнинг «тўп-тўп-тўп!» этгани эшитила бошлади. Шалопплаган овоз қулоғига чалинган Маугли Багиранинг ҳовузга етиб олиб, ўзини сувга ташлаганини англади. Маймуналарнинг сувга тушолмасликлари аниқ эди. Қоплон бутун гавдаси билан сувга чўмиб, фақат бошини баланд кўтариб, узоқ-узоқ нафас олар, қизил зинада уч қатор бўлиб тизилиб турган маймуналар газаб ва аламдан ўзларини қўйгани жой тополмай, сакраб, қоплон Балуга кўмаклашиш учун сувдан чиққудек бўлса, устига ташлалишига ҳозир туришарди. Худди шу пайт Багира ҳўл жағларини баланд кўтариб жон аччиғида Илонлар Аҳлига мурожаат қилиб қичқирди:

— Биз сиз билан қондошмиз, сиз ва мен!

Багира сўнги дақиқада Қао қўрқоқлик қилди деб ўйлаганди. Устига ёпирилган маймуналар хуружидан нафаси оғзига тиқилиб айвон ёқасида аранг турган Балу ҳам аҳволнинг шу қадар танглигига қарамай, ёрдам сўраётган қора қоплоннинг овозини эшитаркан, ўзини кулгидан тўхтатолмади.

Қао ғарбий девордан ошиб ўтиб, ерга шу қадар зарб билан тушдики, катта бир тош хандаққа юмалаб кетди. У чекинишни хаёлига ҳам келтирмади. Гавдасининг ҳар бир халқаси қанчалик жангга ҳозир эканлигини синаш учун бир неча бор тўлғониб, у ёқдан-бу ёққа аганаб кўрди. Бу орада Балу маймулар билан кураш-ни давом эттирар, ҳовуз бўйида Багира атрофини ўраган маймулар шовқин-сурон кўтаришар, ҳайбатли кўршапалак Манг эса парвоз қилиб, улуг жанг бошлангани ҳақида бутун чангалзорга бонг урар, буни эшитган ёввойи фил Хатхи ҳам наъра тортиб юборганди. Бонг овозини эшитиб хушёр тортган йироқ-йироқлардаги айрим маймун тўдалари дув кўчиб, дарахтлар оша зудлик билан йўлга тушиб, ўз қабиладошларига ёрдам бериш учун Совуқ Ўнгур томон ошиқишди.

Жангнинг шовқини неча-неча мил атрофдаги қушларни ҳам уйғотиб юборганди. Ана шу пайт кўзлари қонга тўлган Қао қасос олиш қасдида шиддат билан олға ташланди. Бўғма илоннинг бутун куч-қудрати — бутун танасини тўплаб боши билан зарб уришида. Агар сиз, найза ёки ярим тонналик тўқмоқни қудратли қўлдан мерганлик билан отилгандаги зарбасининг кучини ўйласангиз, шундагина Қаонинг жанг пайтидаги шиддатини аниқ тасаввур қилишингиз мумкин. Тўрт-беш фут узунликдаги бўғма илон боши билан кўкрагига бир зарб урса одамни аганатиб юборади, сизга аёнки, Қаонинг узунлиги ўттиз фут келади. Балу атрофини ўраб турган маймулар тўдасини мўлжалга олган Қао оғзини маҳкам юмиб, овоз чиқармай зарба урди, иккинчи ҳамла-нинг ҳожати бўлмай қолди. Маймулар саросимага тушиб:

— Қао! Бу Қао! Қоч! Қочиб қол! Қочиб қол! — деб бақиршиб, теварак-атрофга тўзғиб кетишди.

Маймулар Ахлининг бирон авлоди йўқки, шохлар орасидан унсизгина сирғалиб, энг бақувват маймуни ҳам ўраб олиб кетувчи тун қароқчиси Қао ҳақидаги даҳшатли ривоятларни қариялардан эшитмаган бўлсин; ўзини қуриган шох ёки чириган тўнка суратига кири-тиб, энг донишмандларни гафлатда қолдириб, ногаҳон совуқ дамига тортиб юбурувчи кекса Қаонинг бадбин башарасини хаёлга келтиришининг ўзиёқ даҳшатга туширмаган бўлсин. Маймулар дунёда ҳеч бир махлуқдан Қаодан қўрққандек зир титрамасдилар. Чунки, биронта маймун зоти Қаонинг куч-қудрати меъёрини билмас, уларнинг ҳеч бири Қаонинг кўзларига тик боқолмас

ва ҳеч бир Бандар-Лог унинг совуқ кучоғидан тирик қутилиб чиққанини эслолмасди. Шунинг учун ҳам маймунлар Қаони кўришлари биланоқ даҳшатдан дир-дир титраб, девор тепасигами, томгами — тўғри келган томонга қоча бошлашди. Балун эса оғир юкдан қутулгандек эркин нафас олди. Багиранинг терисига қараганда айиқнинг усти қуюқроқ жун билан қопланганига қарамай, у ҳам жангда анча адабини еган эди. Шу пайт Қао биринчи марта оғзини кенг очиб, шундай вишилладикни, ҳатто анча йироқдаги дарахтлар тепасида кўмакка ошиқаетган маймунлар ҳам бу даҳшатли овоздан ваҳимага тушиб, турган ерларида дағ-дағ титрай бошладилар. Улар осилиб турган шох-шаббалар эгилиб, қасирқусур қила бошлади. Том бошида ва деворлар устида турган маймунлар ҳам жимиб қолишди. Бир лаҳзада сув қуйгандек, шаҳар устига оғир сукунат чўкди. Сувдан чиққан Багиранинг силкинаётгани Мауглининг қулоғига чалинди. Яна бирдан шовқин-сурон кўтарилди. Деворнинг баланд ерига чиқиб, катта-катта тош маъбудалар бўйнига осилиб олган маймунлар чийиллашиб, қалъа кунгираларида сакрашар; Маугли эса турган ерида нақшин девор тирқишига кўзларини қадаб, уларни масхара-ралаб бойқушга ўхшаб сайрарди.

— Болани қафасдан қутқарайлик, ортиқча ҳолим қолмади! — деди оғир-оғир нафас оларкан Багира энтикиб. — Болани олибоқ жўнаш керак. Яна бало-қазодек ёнирилиб қолмасинлар!

— Мендан фармон бўлмагунча, улар ўрнидан қўзгалолмайди. Жойингиздан қимирламаинг! — дея вишиллади Қао. Атрофга яна сукунат чўкди. — Олдинроқ етиб келолмаганим учун узр, сингилжон. Аммо ёрдамга чақирган овозингни эшитгандек бўлдим шекилли, — деди илон Багирага қараб.

— Мен... мен, жангнинг қизгин пайтида сени ёрдамга чақирган бўлсам ажаб эмас, — деб жавоб қилди Багира. — Балун, яраландингми?

— Улар мени юзлаб майда айиқчаларга айлантириб юбормаганларига ақлим бовар қилмай турибди, — деди виқор билан панжаларини бирма-бир силкитиб қўяркан Балун. — Воҳ! Ҳамма ёғим зирқираб кетди! Қао, мен ва Багиранинг ҳаётимизни сақлаб қолдинг, бир умрга қарздормиз!

— Арзимаёйди! Айтганча, одамзотларнинг қани?

— Бу ерда! Қафасдан! Бу ердан чиқишнинг иложи йўқ! — деб қичқирди Маугли.

Унинг боши устида ўртаси нураб тушган гумбаз соябондек тўнқарилиб турарди.

— Уни бу ердан тезроқ тортиб олинг! У товус Мордек рақсга тушяпти. У болаларимизни эзиб ўлдириб қўяди! — дейишди настандан туриб кўзонайнакли илонлар.

— Эҳ-ҳа! — деб қўйди Қао. — Бу одамзотнинг оғайнилари ҳар ерда ҳам топилади. Нарироқ тур-чи, болакай, сиз ҳам ўзингизни панага олинг, Заҳарли Тоифа! Мен ҳозир деворни тешаман.

Қао деворга разм солиб, вақт ўтиши билан қорайиб қолган ўймакор мрамар тахтанинг дарз кетиб, анча жойи ёрилган ерини мўлжалга олди ва бир-икки хомаки зарб билан синаб кўргач, бошини ердан олти футча баландга тик кўтариб, бор кучи билан ўн марта кетма-кет зарба урди. Нақшинкор мрамар парчаланиб, атрофга чапг-тўзондек сочилиб кетди, очилган каттагина ёригдан Маугли сакраб чиқиб, ўзини Багира билан Балу орасидаги ерга ташлади ва ҳар икковининг бўйнидан қучоқлаб олди.

— Ярадор эмасмисан? — деб Мауглини қучиб эркалаб сўради Балу.

— Мени ранжитдилар, ўлгудек очикдим ва ҳамма ёгим кўкариб кетди. Вой-бўй, меҳрибонларим, сизларни тоза ҳам азоблашибди-ку! Қонга беланиб кетибсизлар-ку!

— Фақат бизгина эмас, — деди лабларини ялаб Багира ҳовуз атрофида, айвонда уйилиб ётган маймулларнинг мурдасига қараркан.

— Эй, сен соғ экансан, қолганларининг ҳаммаси иккинчи даражали гаплар, кўзимнинг оқу қораси Қурбақчагинам! — деди хўрлиги келиб, пиқ-пиқ йиглаб Балу.

— Бу ҳақда кейинроқ гаплашамиз, — деди зарда билан Багира. Унинг гап оҳанги Мауглига ёқмади. — Аммо бу ерда бизнинг мададкоримиз ва сенинг халоскоринг Қао бор. Маугли, ўз одоб-қоидамизга кўра унга қуллуқ қил.

Маугли ўгирилиб теналарида лопиллаб турган ҳайбатли бўғма илоннинг бошини кўрди.

— Одамзот фарзанди деганларинг шуми? — деди Қао. — Унинг бадани син-силлиқ, у Баўдар-Логларга жуда ҳам ўхшаб кетаркан. Ўзингга ҳазир бўл, болакай, тери ташлаган пайтларимда оқшомлари сени маймуллар билан адаштириб юбормай тагин.

— Биз сен билан қондошимиз,— дея жавоб қилди Маугли.— Сен туфайли бугун қайта тирилгандек бўлдим. Бундан буён менинг ўлжам сеники, олиҳиммат Қао!

— Раҳмат, укажон! — деди Қао кўзлари кулиб.— Бу довюрак овчи нималарни ўлдириши мумкин? У овга чиққанда, орқаларидан эргашмоққа рухсат этмоқларини илтимос қилардим.

— Ҳозирча кичикман, ўзимча бирон нарсани ўлдиришни уддалай олмайман, аммо зарур вақтда эчкиларни керакли ерга қувлаб келишга қурбим етади, қачон қорнинг очса тўша-тўғри менинг олдимга келавер, сўзларимнинг ҳақлигига ана ўшанда ишонасан, қара, қўлларим абжир,— деди икки қўлини олдинга узатиб, Маугли,— мабодо қопқонга тушиб қолгудек бўлсанг, сенга ҳам, Багирага ҳам, Балуга ҳам қарзларимни тўлашга ҳозирман. Ҳаммангизнинг ишларингиз ўнгидан келсин, ҳурматли устозларим!

— Яхши гапирдинг! — деб пўнгиллади Балу. Чунки Маугли қойиллатиб миннатдорчилик билдирган эди.

Бўгма илон бошини бир дақиқа Мауглининг елкасига қўйди.

— Довюрак ва сўзамол экан,— деди у.— Бу фазилатларинг туфайли жунглида шон-шухрат топасан. Бас, энди оғайниларинг билан бирга бу ердан тезроқ жўнаб қол. Ҳадемай, ой ҳам чиқади, аммо-лекин ой нурида намоен бўладиган манзарани кўрмаганинг яхши. Бориб ухла.

Девор ва миноралар ёнида қисилишиб, титраб-қақшаб турган маймун тўдалари, теналиклар орқасига бота бошлаган ойнинг хира нурида шамолда ҳилпираб турган шокилаларни эслатарди. Балу сув ичиш учун ҳовуз бўйига йўл олди, Багира эса жунларини ялай бошлади. Шу чоқ Қао айвон ўртасига ўрмалаб бориб, оғзини юмиб, жағларини тарақлатди, барча маймулар унга тикилганча қотиб қолишди.

— Ой бота бошлади,— деди у.— Қоронги эмасми, кўзларингиз тузук кўрянтими?

Шу пайт шамол эсиб, дарахтларнинг учини гижирлатганга ўхшаш ингран овози бутун девор бўйлаб ёйилди.

— Кўрянимиз, Қао!

— Жуда соз! Қао рақси — Очлик рақсини бошлаймиз. Қимирламай тикилиб ўтиринг!

Илон бир печа бор айланиб, икки-уч қат ҳайбатли

кулчага айланиб бошини ўнгу сўлга чайқай бошлади. Айни вақтда у астагина гувуллашини бир дақиқа бўлсин тўхтатмай, гоҳ саккиз бурам ҳалқа ясаб, гоҳ уч бурчак бўлиб, гоҳо тўрт бурчак ва ё беш бурчакка ўхшаб гужанак бўлар, юмшоқ шакллар ясарди. Борган сари атрофни қуюқ қоронгилик босиб, ниҳоят ҳеч нарса кўринмайдиган бўлиб қолди, ҳатто илоннинг қандай эгилиб, буралиб тўлғонишини ҳам аниқлаб бўлмас, фақат унинг тангачаларидан чиққан шувиллаш овозигина қулоққа чалинарди.

Балу билан Багира тошдек қотиб, хурпайиб, бўғиқ-бўғиқ ириллашар, Маугли эса унга қараганча маҳлиё бўлиб қолганди. Ниҳоят Қаонинг:

— Ҳо Бандар-Логлар, — деган овози эшитилди. — Менинг рухсатимсиз оёқ-қўлларингизни қимирлатишга журъат қила оласизми?

— Эй, Қао, фармойишинг бўлмай туриб на оёғу ва на қўлимизни қимирлата олмаймиз!

— Жуда соз! Бўлмаса, мен томонга бир қадам яқинлашинг! — Қаторлашган маймунар поилож бир қадам илгари силжиди. Балу, Багира ҳам ўзлари сезмаган ҳолда маймунар билан биргаликда бир қадам илгарилашди.

— Яқинроқ! — дея вишиллади Қао.

Маймунар яна бир қадам олга юришди.

Шу пайт Маугли иккала ҳайвонни ҳам илон сеҳридан олиб кетиш учун Балу билан Багиранинг бўйнига қўлларини ташлаган эди, улар худди уйқудан уйғонгандек титраб хушёр тортишди.

— Елкамдан қўлингни ола кўрма, — деб шивирлади Багира. — Ола кўрма, йўқса мен ҳам Қаонинг дамига тортилиб кетаман. Эй, вой!

— Ташвишланманг, бу қари Қаонинг чапга давра ясаб, аврашларидан бир кўриниш, холос, — деди Маугли. — Қани, бу ердан тезроқ жўнайлик.

Учовлон девор ёруғидан ўтиб, чапгалзор томон йўл олишди.

— У... уф-ф! — деб эркин нафас олди, ўзини қимирламай турган дарахтлар орасида кўрган Балу. — Энди ўлсам ҳам Қаодан кўмак сўрамаганим бўлсин! — деди-ю, бошидан-оёғигача титроқ турди.

— Қао биздан кўра кўнни кўрган, — деди аъзойи бадани қалтираб Багира. — Оз бўлмаса унинг дамига тортилиб кетардим-а!

— Яна ой чиққунча кўнлар унинг дамига тортилиб

кетади,— деди Балу.— У ўз билганича жуда мириқиб ов қиладиган бўлди.

— Ўзи нима гап? — деб сўради илоннинг дамига тортишининг сирини ҳали тушуниб етмаган Маугли.— Қоронғулик чўкмасдан туриб, нима учундир ерда ажир-бужир шакллар ясаётган ҳайбатли илондан бошқа нарсани кўрмадим. Ҳа, айтганча, илоннинг тумшуғи росаям дабдала бўлиб кетибдими, ҳа-ҳа!

— Маугли,— деди аччиқланиб Багира,— менинг қулоқларим, биқиним ва панжаларим, Балунинг елкаси ва бўйни тишлангани каби Қаонинг тумшуғи ҳам фақат сени деб абжағи чиқиб кетганини билиб қўйгин. Бир неча кунгача ов қилишга қурби келмай қолган Балу билан Багиранинг шўри қурийдиган бўлди.

— Бу ҳеч гап эмас,— деди Балу.— Бола яна биз билан! Шунинг ўзи катта гап!

— Гапинг тўғрику-я, бироқ у бизга жуда қимматга тушди: уни деб яраландик, фурсатни йўқотдик, ажойиб ўлжани қўлдан чиқардик, ўлишимизга бир баҳя қолди, бутун елкам яра бўлди, энг муҳими — шарманда-ю-шармисор бўлаёздик. Эсингдан чиқмасинки, уни бало чангалидан қутқариш ниятида, мендек қора қоплон Қао олдига бўйин эгиб бордим. Бу ҳам етмагандек, оз бўлмаса эс-хушини йўқотган қушчалардек Балу иккимиз Очлик рақсини кўриб сеҳрландик-қолдик. Буларнинг барчаси сен бебошнинг Бандар-Логлар билан элакишганинг туфайли!

— Гапингиз тўғри, жуда тўғри,— деди қайгуриб Маугли.— Мен бебош боламан, шунинг учун ҳам юрак-бағрим ўртаниб кетяпти.

— Уф! Чангалзор Қонунига кўра уни нима қилмоқ керак, Балу!

Балу Мауглини қайта бошдан азоб чекишини сира ҳам истамаса-да, бироқ, Қонун билан ҳазиллашиб бўлмаслигини яхши билгани учунгина пўнғиллаб деди:

— Қайгу жазони тўсиб қололмайди! Фақат унинг ёш бола эканлигини унутма, Багира!

— Унутмайман! У бошимизга фалокат келтирди. Уни яхшилаб савалаш зарур. Хўш, ўзинг бу гапларга нима дейсан, Маугли?

— Гиринг деёлмайман! Гуноҳқорман. Мени деб икковингиз ҳам жароҳатландингиз. Нима қилсангиз, ҳақингиз бор!

Қора қоплон, ўн мартача ўзича енгил шапати уриб қўйди, бу шапати қоплон болалари учун чумоли

чаққанча ҳам сезилмасди. Аммо етти ёшли бола учун бу шапати жуда оғир жазо бўлиб, бундай ҳол ҳеч кимнинг бошига тушмагани маъқул. Қалтак еб бўлгач, Маугли бир аксирди ва индамай ўрнидан турди.

— Энди, Укажон,— деди Багира,— елкамга миниб ол, уйга қайтамиз.

Чангалзор Қонуларининг аъло фазилатларидан бири шундаки, гуноҳга яраша жазо берилдими, бас, барча гина-кудуратлар ўша ерда қолиб кетади, унутилади.

Маугли бошини Багиранинг елкасига қўйиб шундай данг қотиб ухлаб қолдики, ўз уясига етиб келгач, уни ерга олиб ётқизганларида ҳам уйғонмади.

«ЙЎЛБАРС, ЙЎЛБАРС!»

Кенгаш Қоясидаги жанжалдан сўнг Маугли бўри уясини тарк этиб, пастликка — экинзор ерлар ва кишилар истиқомат қилувчи манзилга интилди. Лекин бу ерлар жунглига шундайгина туташ бўлгани учун узок тўхтаб қолмасликка қарор берди. Чунки ўша можарода ўзига бир эмас, бир неча ашаддий душман орттирганини яхши биларди. Шунинг учун у яна узокроқ кетиш мақсадида йнгирма милдан ошиқроқ йўлни елиб-югуриб босиб ўтгач, мутлақо нотаниш бир манзилга етди. Бу бепойн кенглик тик қоя ва чуқур жарликлар билан қопланганди. Кенгликнинг бир чеккасида кичкинагина

бир қишлоқ жойлашган бўлиб, унинг бир томони жарлик, у чеккасидаги ўтлоқни эса атайин кесиб қўйилгандек қалин чангалзор ёй шаклида ўраб олганди. Текисликдаги яйловда сигир ва қўтослар ўтлаб юрарди. Пода боқиб юрган болалар Мауглини кўришлари билан ўтакалари ёрилиб, чинқирганча қочиб қолишди. Ҳар бир ҳинд қишлоғида одат бўлиб қолгандек, дайдиб юрувчи сап-сарик саёқ итлар бўлса бирданига акиллай бошлашди. Маугли жуда очиққанидан буларга парво қилмай кетаверди ва охири қишлоқ чеккасига етди. У ён-бу ён қараб, қишлоқни ихота қилиб турган четан девордаги дарвозанинг тунлари тапбалаб қўйиладиган йўғон тоғолча лўкидонини бир ёққа суриб қўйилганини пайқайди.

— Ҳм! — деди ўзича Маугли (Маугли бундан илгарилари ҳам тунлари емак ахтариб овга чиққанда шундай тўсиқларга бир неча бор дуч келганди). — Бу ернинг одамлари ҳам чангалзор махлуқларидан қўрқиниб шаркан-да!

У дарвоза олдига ўтириб олди. Дарвозадан бир кишининг қораси кўриниши биланоқ, у сакраб туриб, оғзини очиб тамшаниб, қўли билан лабларини кўрсатиб, қорним оч деган ишорани билдирмоқчи бўлди. У одам Мауглига кўзи тушиши биланоқ дарҳол орқасига бурилиб, қишлоқнинг ягона кўчасидан чопа кетди. Бир оздан сўнг бошдан-оёқ оқ либос кийган, пешонасида қизил ва сарик белгиси бор, баланд бўйли ва тўладан келган қоҳинни бошлаб чиқди. Қоҳин орқасидан юзларча қишлоқ одамларини эргаштириб келиб, дарвоза олдида тўхтади; улар Мауглига анграйиб қарашар, бир-бирлариға гап бермай нималарнидир чуғурлашар, қўллари билан болани кўрсатиб, бақириниб шаркан-ди.

«Бу одам деган махлуқлар нақадар подон-а! — дерди ўз-ўзига Маугли. — Уларни кулранг маймунлардан асло фарқи йўқ». — У узун сочларини орқага ташлаб, ўкрайганча, оломонга қараб тураверди.

— Нимадан қўрқасизлар? — деди қоҳин, — унинг оёқ ва қўлларидаги изларни кўрмаётибсизми? Улар бўриларнинг тишининг излари. У бўрилар боқиб олган бола эканлиги аниқ, бу ерга жунглидан қочиб келганлиги шундай ҳам кўриниб турибди-ку!

Бўри болалари Маугли билан ўйнашаркан, ўзлари сезмаган ҳолда уни қаттиқ-қаттиқ тишлаб олишар, шунинг учун ҳам боланинг оёқ-қўллари оқ чандиқлар

билан қопланганди. Бироқ ростакасига тишлаб олишнинг нималигини яхши билган Маугли, оёқ-қўлларига чандиқларни ҳеч ҳам, тишланиш асорати, деб атамаган бўларди.

— Вой-вой-ей! — дейишди бараварига бир неча аёл. — Бояқишнинг баданини бўрилар илма-тешик қилиб ташлабди-ку! Кўхликкина бола экан. Кўзларидан ўт чақнаб турибди. Ҳа-я, Мессуа, ўзиям худди сенинг йўлбарс ўғирлаб кетган боланга ўхшайди-я.

— Қани, йўл беринг, бир яхшилаб қарай-чи, — деди билак ва тўпиқларига қуйма мис билагузуклар тақиб олган аёл қўлини пешонасига қўйиб, Мауглига диққат билан қараркан. — Ҳа-я, жуда ўхшаб кетади! Лекин бу бола озғинроқ, бироқ, юз, кўзлари худди ўғлимнинг ўзгинаси.

Айёр коҳин Мессуанинг эри қишлоқнинг бадавлат одамларидан бири эканлигини яхши биларди. Шунинг учун у кўзларини осмонга тикиб, тانتанали оҳангда:

— Жунгли олган омонатини яна қайтариб берди. Болани ўз бағринга ол, синглим, аммо одамлар келажакини олдиндан билувчи коҳиннинг иззат-хурматини ўрнига қўйишни унутиб, савобдан бебаҳра қолма, — деди.

— Менга товои тўланган кўтоснинг руҳига қасам бўлсинки, — деб ўйлади Маугли, — бу ишларнинг барчаси мени кўриқдан ўтказган Тўдадагиларнинг ҳаракатига жуда ҳам ўхшаб кетади! Мен чиндан ҳам одамзот эканманми, чинакам одамга ўхшашим керак!

Оломон йўл бўшатгач, ҳалиги аёл Мауглига менинг орқамдан юр, ишорасини қилиб, уни қизил бўёқлари ялтираб кўринган кат қўйилган кулба томон бошлади. Кулбада яна аллақанча рўзгорга зарур қақир-қуқурлар: жимжимадор нақш ўйилган дои соладиган хум, овқат ейдиган мис товоқлар, пастаккина супачага ўрнатилган маъбуда ҳайкали ва деворга осилган, баҳоси қишлоқ бозорида саккиз цент турадиган ажойиб ойна кўзга ташланарди.

Аёл Мауглига тўйгунча сут ва бир парча пои берди. Сўнг қўлларини боланинг бошига қўйиб унинг кўзларига тикилди: аёл ҳақиқатан ҳам йўлбарс ўғирлаб кетган фарзандим чангалзордан қайтиб келган бўлса-я, деб ўйларди.

— Натху! Ҳай Натху! — деб чақирди аёл.

Маугли, бу исм ўзига таниш эканлигини англатувчи бирон ишора билан ҳам жавоб бермади.

— Сенга янги кавуш олиб берган кунимни наҳотки унутган бўлсанг? — Аёл шундай деб, боланинг тошдек метишлашиб кетган товонини сийнаб қўйди. — Йўқ, — деди аёл маъюсланиб, — бу оёқлар умрида кавуш кўрган эмас. Майли, нима бўлсаям, ўғлим Натхуга ўхшайсан, энди менга ўғил бўлдинг.

Умрида хонада бўлмаган Маугли алланечук бўлиб кетди. Лекин похол билан ёпилган томга қўзи тушиб, ташқарига чиққиси келса похолни тешиш ёки очиқ турган дарчадан ошиб тушиш мумкинлигини ўйлаб қўйди.

«Кишилар гаплашадиган тилни тушунмасанг, одамман деб юришнинг нима фойдаси бор? — деб ўйлади ўзича Маугли. — Одамлар Чангалзорда биров сўзни англаёлмаганидек, мен ҳам бу ерда ҳеч нарсани тушунмайдиган гунгнинг ўзгинасиман. Уларнинг тилини ўрганишим зарур».

Маугли чангалзорда бўрилар билан яшаркан, бугуларнинг жанговар нидоси ёки тўнғизларнинг хурхурига тақлид қилишни бекорга машқ қилмаганди. Мессуа биров сўзни айтдими, дарҳол Маугли шу сўзни жуда ўхшатиб такрорлар ва шу йўсин кечгача кулбадаги аллақанча ашёларнинг номини тўғри айта бошлаганди.

Ухлаш пайти келди. Бироқ Маугли қоплонларга қўйилган қоққонга ўхшаб кетувчи кулбада ётишни сира ҳам истамади. Эшикни ёнишлари биланоқ у сакраб дарчага чиқиб олди.

— Уни ўз ҳолига қўй, — деди Мессуанинг эри. — Боланинг умрида кат устида ухламаганлигини унутма. Ҳақиқатан ҳам у йўқолган ўғлимиз ўрнига гойибдан юборилган бўлса, ҳеч ерга қочиб кетмайди.

Маугли ташқарига чиқиб, ўтлоқ чеккасидаги кўм-кўк баланд ўтлар орасига чўзилди. Лекин у кўзларини юмишга ҳам улгурмаган эдики, ниманидир мулойим кулранг тумшуги бўйинига туртди.

— Фу! — деди Кулранг Ога (бу Она Бўрининг бош фарзанди эди) — Худди одамларга ўхшаб сендан ҳам оғилхона ва тутун ҳиди анқиб турибди! Қуриб кетсин, шу қўланса исни ҳидлагани орқандан йиғирма мил масофани босиб келишга арзимаёди-я! Кўзингни оч, Укажон, сенга янги хабар келтирдим.

— Чангалзордагиларнинг барчаси соғ-омонми? — деди Маугли унинг бўйнидан қучоқлаб.

— Қизил Гул тафтидан куйган бўрилардан бошқа ҳамма саломат. Энди сўзимга қулоқ сол. Теримдаги

куйган яралар битгунча деб Шерхон йироқ манзилларда ов қилгани жўнаб қолди. Қайтиб келгач, сенинг суякларингни дарёга улоқтиришга қасам ичибди.

— Ҳа, кўрармиз, ким-кимнинг суягини дарёга улоқтираркин. Мен ҳам қасам ичиб қўйганман. Шундай бўлса-да, ҳар қалай, янги хабарларни эшитиш ҳар қачон ҳам кишини қувонтиради. Мен, бутун кўрган барча янгилеклардан жуда-жуда ҳоридим, Кулранг Оғам, аммо, қандай янги хабар билсанг, сўзлайвер, жон деб эшитишга тайёрман.

— Бўри эканлигинингни унутиб қўймайсанми? Одамлар сени ўз қариндошларингни унутиб юборишга мажбур қилмасмикинлар?— дея хавотирланиб сўради Кулранг Оға.

— Ҳеч қачон! Сени ва горимиздаги барча яқинларимни жонимдан ҳам яхши кўрганлигимни ҳеч қачон унутмайман. Бироқ, мени Тўдадан қувлаб юборганларини ҳам асло ёдимдан чиқармайман...

...Сени бошқа Тўдадан ҳам қувишлари мумкинлигини унутма, Укажон, одам зоти одамлигича қолади, улар худди ҳовуздаги қурбақалардек гаплашишади. Кейинги сафар келишимда сени ўтлоқ чеккасидаги бамбуқзорда кутаман.

Уч ой мобайнида одамларнинг гапини ва урф-одатларини қунт билан ўрганишга киришган Маугли қишлоқдан ташқарига чиқмади. Даставвал у ўзини ноқулай сезса-да, белига лунги ўраб олишга мажбур бўлди. Кейин, нимага зарурлигини билмаса-да, пул санашни, нима фойда келтиришига ақли етмаса-да, ер ҳайдашни ўрганди. Қишлоқ болалари, унга кун бермай, мудом жигига тегишарди. Бироқ Чангалзор Қонуни Мауглини оғир-вазмин бўлишга ўргатган, бусиз ўрмонда яшаш ва кун кўриш амримаҳол эди. Гоҳо Маугли қишлоқчи болалар билан ўйнаш ёки варрак учирини истамагани, яъни қандайдир сўзни тўғри айтолмагани учун масҳара қилганларида, уларни тутиб олиб, таъзирини бериш ҳеч гап эмаслигини яхши билса-да, бироқ, у кичкина, ожиз болаларни ўлдириш ҳақиқий овчи учун ор-номус эканлигини ўйлаб, индамай қўя қоларди.

Маугли куч-қудрати нималарга қодир эканлигини яхши билмасди. Маугли чангалзорда ўзини бошқа ҳайвонларга нисбатан заиф ҳис қилар, аммо қишлоқ одамлари уни худди буқадек бақувват дейишарди. У кўрқув нималигини билмас, шунинг учун кохин Маугли унинг ширин манголларини ўғирласа, худонинг қаҳри

келади деганида, Маугли ибодатхонадаги маъбуда ҳайкалининг кўтариб, коҳиннинг уйига олиб келди ва ундан шундай бир иш қилки, худонинг қаҳри келсин ва мен у билан бир мириқиб ёқалашай деб сўради. Бу ишдан катта можаро чиқиши мумкин эди, лекин коҳин жанжални бости-бости қилди. Мессуанинг эри эса худонинг қаҳрини юмшатиш учун озмунча кумуш танга тўламади.

Бундан ташқари, одамларни бир-биридан фарқ қилувчи ҳар турли табақаларга бўлиб юборган қоидаларни тўғрисида Маугли ҳеч қандай тушунчага ҳам эга эмасди. Бир куни кулолнинг эшаги чуқурга тушиб кетганида, Маугли уни чиқаришга ёрдамлашибгина қолмай, хўқачаларини эшакка ортишиб, Канҳивар бозорига жўнаб кетишга кўмаклашиб юборди. Бу қилиги ҳаддан ташқари бўлди. Чунки кулол паст табақага мансуб эди (эшаги ҳақида сўз очмаса ҳам бўлади). Коҳин бу ножўя иши учун Мауглига қаттиқ танбех бера бошлаганида, у аччиқланиб, шундай қила берсанг ўзингни ҳам эшакка миндириб қўяман, деб дўқ урди. Шунда коҳин Мессуанинг эрига, бундай ташвишлардан қутулишнинг бирдан-бир чораси — Мауглини тайинли иш билан банд қилиб қўйиш, деб маслаҳат берди. Шундан кейин қишлоқ оқсоқоли Мауглига, эртадан бошлаб яйловга бориб қўтослар подасига пойлоқчилик қилишни буюрди. Бу гап ҳаммадан ҳам Мауглига жуда маъқул тушди. Энди ўзини қишлоқ хизматчиси деб билган Маугли, ўша куни оқшомдаёқ ҳар куни кечқурун тошлоқ майдондаги катта анжир дарахти тагида тўпланадиган Тўдага бориб қўшилди. Бу ер — қишлоқ гузари ҳисобланар, қишлоқдаги барча олди-қочди гийбатларнинг икир-чикиригача билган қишлоқ оқсоқоли ҳам, сартарош ҳам, қоровул ҳам чилим чекиш учун ўша жойга йигилишарди. Инглиз мушкетининг эгаси бўлмиш қишлоқ овчиси кекса Балдео ҳам майдонга келиб турарди. Анжир дарахтининг юқори шохларида маймунлар осилишиб ўйнашар, майдон остидаги кавакда эса муқаддас саналган кўзойнакли илон яшарди. Ҳар куни кечқурун кавак оғзига алоҳида идишда сут қўйиб қўйишарди. Қариялар дарахт атрофида давра ясаб, чордона қуриб ўтириб, катта мис чилимни навбатма-навбат чекишар ва ярим тунгача ўтган-кетганлардан гурунгланишарди. Улар одамлар, худолар ва арвоҳлар ҳақида тўқилган қизиқ-қизиқ эртакларни айтишар, Балдео бўлса чангал-

зорда яшовчи ҳайвонларнинг одат ва қилиқлари тўғрисида ажойиб-гаройиб воқеаларни ҳикоя қилар, унинг сўзларини бу ерда ўтирган болалар маҳлиё бўлганича жон қулоғи билан тинглашарди. Чангалзор қишлоқ четига туташ бўлганлиги туфайли табиийки, кўпчилик ҳикоялар ўрмон ҳайвонлари тўғрисида бўларди. Бугу ва ё тўнғизлар экинзорларни пайҳон қилиб кетса, кўпинча оқшом пайтида йўлбарс, ҳамманинг кўзини бақрайтириб, шундайгина қишлоқ дарвозахонаси олдида одамларни ҳам олиб қочади.

Бу ердаги ваҳимали ҳикояларни ҳаммадан яхшироқ билган Маугли, ўтирганлар сезмасин деган ниятда қўллари билан юзини бекитиб, қотиб-қотиб куларди. Мушкетини тиззаларига қўйган Балдео бир воқеани тамомлабоқ иккинчисига ўтар, Мауглининг елкалари эса кулгидан силқинарди.

Балдеонинг айтишича, Мессуанинг ўглини олиб қочган йўлбарс сеҳргар экан, гўё унинг вужудига бундан бир неча йил аввал вафот этган қари, бадфеъл судхўрнинг нопок руҳи ўрнашиб олганмиш.

— Бу ҳақ гап, мен буни биламан,— дерди у. — Шунинг учунки, судхўр Пурон Дас доим оқсоқланиб юрарди. Чунки, бир вақтлар кўтарилган галаёнда унинг ҳамма ҳисоб-китобларини куйдириб ташлаш билан чекланмай, оёғини ҳам майиб қилишган. Мен сизга айтаётган йўлбарс ҳам оқсоқ бўлиб, унинг панжалари доим қингир-қийшиқ из қолдирарди.

— Тўғри, ҳақиқатдан ҳам шундай! — деб бош ирғаб, бир оғиздан тасдиқлашарди мўйсафидлар.

— Наҳотки, бу олди-қочди гапларингиз ана шундай уйдирмалардан иборат бўлса? — деди Маугли. — Ўша айтган йўлбарсингиз, аслида онасидан оқсоқ бўлиб туғилгани учун чўлоқланиб юради. Бу барчага аён. Чиябўридан ҳам қўрқоқроқ бўлган ўша судхўрнинг арвоҳи ҳайвон вужудига ўрнашиб олган эмиш, деган бемаъни гапни ёш болаларгина айтиши мумкин.

Бу гапни эшитган Балдео қулоқларига ишонмай лол бўлиб қолди, оқсоқол эса кўзларини бақрайтириб қолди.

— Эҳа! Бу чангалзордан келган бола эмасми? — деди Балдео. — Ҳамон сен шундай билагон экансан, ўша йўлбарсининг терисини Канҳиварга олиб бормайсанми? Ҳукумат терини келтирган кишига юз рупия мукофот ваъда қилган. Яхшиси, ўзингдан катталар бир нима деганда, маҳмадоналик қилмай тек ўтир.

Маугли кетмоқчи бўлиб ўрнидан турди.

— Бутун оқшом шу ерда,— деди елкаси оша ўтирганларга қараб у,— Балдеонинг ҳикояларини эшитиб ётдим, аммо у чангалзор ҳақида бир неча оғиз ҳаққоний гапдан бошқа бирон бамаъни сўз айтолмади. Ахир, чангалзор шундайгина унинг остонасидан бошланади-ку! Шундай бўлгач, гўё Балдео кўрган худолар, арвоҳлар ва ажиналар ҳақидаги ҳикояларга қандай ишонишим мумкин?

— Бу бола аллақачонлар яйловга кетиши керак эди-ку,— деди оқсоқол.

Балдео Мауглининг сурбетлигидан аччиқланиб, гоҳ пиҳиллар, гоҳ пишиллаб атрофга туфларди.

Кўпчилик ҳинд қишлоқларида болалар эрта тонгда сигир ва қўтос подаларини яйловга ҳайдаб кетиб, кеч кириши билан яна ҳайдаб келишарди. Шунинг учун оқ танли одамларни бир лаҳзада оёқлари остига олиб, эзгилаб ташлайдиган қўтослар аранг бўйинларидан келадиган болалар уларни бошқа жойларга ҳайдаса ёки саваласа индамай туриб беришарди. Болалар қўтос подалари ёнида бўлса, улар ҳар қандай хавф-хатардан озодлар, чунки, ҳатто йўлбарс ҳам қўтос подасига хужум қилишга журъат этолмайди. Лекин, улар гул териш ёки калтакесак тутишга берилиб кетиб, қўтос подасидан узоқлашишса борми, йўлбарс олиб қочиши мумкин.

Эрталаб Маугли Рами номли энг ҳайбатли қўтосга миниб олиб бутун қишлоқ кўчасини айланиб чиқди. Кўкимтир-кулранг, баҳайбат шохлари орқага эгилган қўтослар бирин-кетин молхонадан чиқиб, етакчи Рами ортидан эргашиб йўлга тушди. Маугли эса бошқа болаларга, эндиликда, бу ерда хўжайин мен, дегандек кеккайиб турарди. У қўтосларни бамбуқдан ясалган силлиқ чўпонтаёқ билан савалар экан, Камий исмли болани чақириб, қўтос подаси билан узоқроқ ўтлоққа бораман, сигирларни эса болаларнинг ўзи боқсин, аммо-лекин, бир қадам ҳам подадан нари жилишмасин, деб тайинлади.

Ҳинд ўтлоқлари тош, бута, қаттиқ тиканли ўтлар уюми ва юза жарликлар билан қопланган бўлиб, пода ёйилиб кетгач, баъзан кўздан гойиб бўлиб қоларди. Қўтослар кўпинча ботқоқлик яқинида ўтлар, пайт тошиб офтобда қизиган балчиққа ётиб олиб, соатларча унда маза қилиб исинишарди. Маугли подани Вайнганг дарёсининг чангалзордан чиқиш еридаги ялангликка ҳайдаб

бориб, Рами устидан сакраб ерга тушиди-да, дарҳол бамбуқзорга қараб югурди. У ердан Кулранг Огасини қидириб топди.

— Ҳа, — деди Кулранг Ога, — неча кундан бери сени шу ерда кутамаи. Нима қилиб бу пода билан ўралашиб юрибсан?

— Менга берилган буйруқ шундай, — деди Маугли, — ҳозирча мен қишлоқ чўпониман. Хўш, Шерхон қаерда?

— У аблаҳ яна бу ерга қайтиб келди. Сени шу жойларда анча вақт пойлаб юрди. Бироқ бу ерда ўлжа камайиб кетгани сабабли, яна ўзга манзилга жўнаб қолди. У сени ўлдириш қасдида.

— Жуда соз! — деди Маугли. — Ҳозирча Шерхон бу ерда йўқ экан, сен ёки бошқа ога-иниларим навбатманавбат мана шу қояда ўтиришсин, мен қишлоқдан сизларни кўриб турай. Агар Шерхон қайтгудек бўлса, яланглик ўртасидаги хув анави жарликдаги дарахт тагида мени кутиб туришлар. Бекордан-бекорга Шерхон панжасига ўзингизни уришдан фойда йўқ.

Шундан сўнг Маугли салқин ерга узала тушиб уйкуга кетди, қўтослар эса унинг атрофида ўтлаб юрарди. Ҳиндистонда подачилик қилиш — ялқовларнинг касби, сигирлар ўтлайди, қорни тўйгач, ётиб олиб бемалол кавш қайтаради, очиқса, яна ўрнидан туриб, ўт излаб парироқ кетади, ҳатто маърашмайди ҳам. Гоҳ-гоҳ пишқириб қўйишади. Қўтослар беозоргина ўтлаб, бирон товуш ҳам чиқаришмайди. Улар бир-бирларининг орқасидан кўлмак сувга тушиб бутун танасини балчиққа ботириб гўлага ўхшаб ётиб олади, фақат тумшуқлари-ю, шишадек мовий кўзларигина аранг кўришиб туради. Офтобда қизиган қоялардан дуд кўтарилгандек бўлади. Подачи болалар уйку аралаш бошлари тепасида калхатнинг чийиллаганини эшитиб ётадилар (калхат ҳар вақт ёлғиз ўзи учиб юради). Мабодо улардан биронтаси ўлиб қолса ёки бирон сигир ҳаром қотса калхат ўлакса устига шўнгийди. Шу заҳоти анча олисда учиб юрган бошқа калхат ҳам ўлакса ҳидини билиб, дарров бу ерга етиб келади. Шу тариқа қарабсизки, бир зумда ўлакса атрофини йигирмалаб калхатлар ўраб олади. Болалар эса уйғонишади, яна уйкуга кетишади, ухлайвериш жонларига теккач, қуруқ ўтлардан сават тўқишга тутинишади. Унинг ичига чигиртка тутиб қамашади. Баъзан икки-та бешиктебратни тутиб олиб, бир-бири билан уриштиришади. Қора ёки қизил ўрмон ёнгоқларини ингичка

новдага тизиb, маржон ясашади. Гоҳо офтобда исиниб ётган калтакесакни, ё кўлдан қурбақа овлаётган илонларни томоша қилиб ўтиришади. Бундан ҳам зерикшигач, оғир ва маънос оҳангдаги қўшиқни узоқ хиргойи қилишади. Бошқа одамларга нисбатан улар учун кун жуда узун туйилади. Ахири, лойдан сарой ёки ибодатхона қуришади. Кейин одамлар, отлар ёки қўтосларнинг ҳайкалини ясаб, сарой атрофига қатор қилиб қўйишади. Бир ҳайкалнинг қўлига ёғоч ушлатиб, уни ҳукмдор бекка, қолган ҳайкалларни бекнинг аскарларига ўхшатишади. Ёки баъзи ҳайкалларни маъбуда деб атаб, қолганларни унга тоат-ибодат қилаётган мўмин бандалар фараз қилишади. Кеч бўлгач, подани тўплашга тутинадилар. Қўтослар балчиқ сувдан кўтарилар эканлар, атрофни худди замбарак отгандек қарс-қурс товушлар қоплаб олади. Шу тариқа подалар қатор тизилишиб, кулранг яланглик орқали унда-бунда милтиллаб ўт кўрина бошлаган қишлоқ томон йўл олади.

Куллар шу йўсинда ўта борди. Маугли ҳар куни қўтос подасини балчиқ кўлга ҳайдаб борар, у ерда Кулранг Огаси билан учрашар (Шерхонни ҳали бу жойларга қайтиб келмаганини эшитиб турар), кундалик одатига кўра ўт устига узала тушиб ётар, атрофдан келаётган товушларга қулоқ солар ва чангалзорда ўтган куллари ҳақида хаёл суриб кетарди. Мабодо Вайнганг қирғогидаги бирон қамишзорга Шерхоннинг оқсоқ қадами етгудек бўлса, шу сокин тонг пайтлари Маугли уни дарҳол сезиб олган бўларди.

Ниҳоят, Маугли узоқ кутган пайт ҳам етиб келди. Бир куни, одати бўйича подани ҳайдаб келаркан, Кулранг Огасини белгиланган ерда кўрмади. Ўзинча кулиб қўйди-да, подани жарликда ўсиб ётган ва саргини қизил гуллар билан қопланган дхак дарахти тагига ҳайдади. Бу ерда ҳар бир туки игнадек тиккайган Кулранг Ога ўтирарди.

— Сени чалғитиш ниятида Шерхон бутун бир ой мобайнида яшириниб юрган экан. Кеча тунда эса у Табоқи билан бирга тоғдан ошиб ўтиб, сенинг изингга тушган, — деди бўри ҳансираб нафас оларкан.

— Шерхондан-ку қўрқмайман, бироқ Табоқи ўлгудек айёр-да, — деди Маугли қовоғини солиб.

— Қўрқма, — деди Кулранг Огаси, лабини ялаб, — мен Табоқини тонг пайтида учратдим. Ҳозир у ўзининг бутун макру ҳийлаларини калхатларга сўзлаб беряпти. Аммо унинг суякларини мажақлашдан аввал, уни гапи-

ришга мажбур қилдим. Шерхон бугун тунда бошқа бировни эмас, фақат сени қишлоқ дарвозасида пойламоқчи. Ҳозирча у дарё ёқасидаги қуриб қолган жарликда ётибди.

— Бугун у овқатландими, ё оч қорин билан ов қилмоқчимми? — деб сўради Маугли. Бу саволга олинадиган жавоб Маугли учун муҳим аҳамиятга эга эди.

— Тонг пайтида Шерхон бир тўнғизни тутиб овқатланган, устидан қониб сув ичиб олган. Шу гап эсингда бўлсинки, Шерхон, ҳатто ўч олиш арафасида ҳам қорин тўйғизишни қанда қилмайди.

— Эҳ подон, подон! Итваччаларнинг итваччаси! Қорин тўйғизиб, устига-ушак бўккунча сув ичиб олибди-ю. мириқиб ухлаб олгунча, мени лалайиб кутиб ўтиради. деб ўйласа керак-да! Хўш, қаерда ётибди? Биз, ҳар қалай, ундан ўн ҳисса ортиқ бўлганимизда, бир оз бўлса-да, унинг попугини пасайтириб қўйган бўлардик. Бироқ йўлбарс шарпасини сезмагунча қўтослар жангга отланмайдилар. Мен бўлсам, қўтослар тилини билмайман. Қўтосларга йўлбарс шарпасини сездирриш учун изма-из борсак бўлмасмикин-а?

— Из қолдирмаслик учун у Вайнганг бўйлаб пастга қараб сузиб кетди, — деди Кулранг Оғаси.

— Биладан, бу ақлни унга Табоқи ўргатган. Ўзининг хаёлига ҳам келмаган бўларди. — Шундай деб Маугли бармогини оғзига тикқанча хаёлга чўмди. — Ҳа, топдим, Вайнганг бўйидаги катта жарлик — бу ердан ярим милча наридаги ялангликка туташган. Мен подани, чангалзорни айлантириб катта жарлик бўйига олиб бориб, сўнг пастликка олиб тушардим, бироқ у бизнинг шарпамизни сезиб қолгудек бўлса, жарликдан қочиб қолиши мумкин. Жарликнинг этагига тўсиқ қўйиш зарур. Кулранг Ога, сен подани иккига ажрата оласанми?

— Билмадим, бу иш қўлимдан келмас, аммо-лекин, сенга тadbирчан бир кўмакдош топиб келдим.

Кулранг Оғаси бир чеккадаги чуқурга сакради. Чуқурдан Мауглига таниш бўлган ҳайбатли кулранг калла юқорига кўтарилди ва жазирама ҳавони фақат чангалзордагина эшитилиши мумкин бўлган, юракларни ларзага солувчи ваҳимали увуллаш овози тутиб кетди. Бу — бўриларнинг туш пайтида эшитиладиган шартли наъраси эди.

— Акела! Акела! — деб севинганидан чапак чалиб юборди Маугли. — Мени ҳеч қачон унутмаслигингни билардим. Ишимиз кўп. Акелажон, подани иккига аж-

рат. Бузоқли сигирларни бир ерга, буқа ва қўшчи қўтосларни эса бошқа бир ерга тўпла.

Иккала бўри пода оралаб, бошларини баланд кўтариб, пишқира бошлаган сигирларни бир томонга, қўтосларни эса бошқа бир томонга тўплашди. Бир томонда, бузоқлари атрофини давра қилиб ўраб олган сигирлар аччиқланганидан туёқлари билан ер тепинар, мабодо бўрилар бузоқлари олдида тўхтагудек бўлса, уни оёқлари остига олиб мажақлаб ташлашга шайланиб туришарди. Бир пода тўпига эса буқа ва таначалар тўпланган бўлиб, улар ҳам туёқлари билан ер тепинар ва пишқирар, аммо уларнинг важоҳати сигирларникидек қўрқинчли эмасди. Чунки улар бузоқларни эмас, ўз жонларини сақлаш тараддудида эди. Олти подачи бирданига елиб-югурганда ҳам подани бу қадар чаққонлик билан алоҳида-алоҳида тўдаларга ажратолмаган бўларди.

— Хўш, яна қандай амринг бор? — деди ҳансираб Акела. — Улар яна бир тўп бўлиш тараддудида.

Маугли сакраб Рамининг устига чиқди:

— Акела, буқаларни чап тарафга қараб йирикроқ ерга ҳайда. Кулранг Ога, эҳтиёт бўл, биз кетгач сигирлар қочиб кетмасин. Уларни жарлик бўйига тўпла.

— Бу ердан узоқми? — деб сўради нафаси огзига тикилаёзган Кулранг Огаси.

— Қиялик тик тушган жойга тўгрила, ишқилиб, Шерхон сиргилиб қочиб қололмайдиган бўлсин! — деди Маугли.

— Биз у томондан айланиб келгунча подани тайинланган жойда бир амаллаб тутиб тур.

Акеланинг овозини эшитган буқалар олдинга ташланди, буни кўрган Кулранг Ога сигирлар олдидан тўсиб чиқди. Сигирлар уни сузмоқчи бўлиб ташланишди, у эса поданинг олдига тушиб, жарлик томон чопқиллаб кетди. Бу пайтда Акела буқаларни чапга буриб, узоқроқ ерга ҳайдаб кетди.

— Баракалла, бошладиларинг! Яна бир оз ҳаракат қилинса, улар олга жилишади. Акела, жуда эҳтиёт бўл, Акелажон! Яна бир марта тишларингни шақиллатгудек бўлсанг, улар сени бурдалаб ташлаши ҳеч гап эмас, эҳтиёт бўл! Оҳо! Қара, бугуларни ҳайдашдан ҳам оғир иш экан бу! Бу жониворларнинг шу қадар шитоб билан юришини хаёлингга ҳам келтирмагандирсан-а, Акела? — деб сўради Маугли.

— Мен...мен бир вақтлар буларни ҳам овлаганман, — деб чап-тўзондан бўғилаёзган Акела жавоб қил-

ди. — Уларни чаңгалзор томон буриш керакми?

— Майли, ўша томонга бур. Уларни чаққонроқ бур! Аччиқланганидан Рама қутирай деяпти. Хаҳ, қани энди унга нима қилиш кераклигини уқдиросам!

Бу гал буқалар ўнг тарафга бурилиб, шатира-шутир қилиб чакалакзор томон юришди. Бу ердан ярим милча нарида пода боқаётган болалар, қўтослар қутуриб, ҳар томонга тўзғиб кетди деб бақиритиб, чопганча қишлоқ томон йўл олишди.

Мауглининг режаси оддийгина эди. У тепалар оша катта давра ясаб ўтиб, жарликнинг юқори қисмига етгач, буқаларни пастга ҳайдаб тушиб, жардан чиқадиган йўлни тўсиб, Шерхонни буқалар билан сигирлар ораллигида исканжага олишни мўлжаллаганди. Қорни роса тўйган Шерхоннинг жанг қила олмаслигини, жарликдаги қияликдан юқorigа ўрмалаб чиқолмаслигини Маугли жуда яхши биларди. Энди Маугли овоз чиқариб, қўтосларни тинчлантиришга, Акела эса орқароқда қолиб кетганларини тўда томон ҳайдашга тутинди. Шерхонни чўчитиб юбормаслик учун улар анча узокдан келишга ва жарлик бўйига у қадар яқинлашмасликка ҳаракат қилишди. Ниҳоят, Маугли подани жарликнинг тик ўпирилиб тушиб, ўт-ўланлар билан қопланган ерига бурди. Тепадан қараганда, дарахтларнинг учидан ортада, пастликда каттагина яланглик кўзга ташланарди. Лекин Мауглини яланглик эмас, жарнинг тик ўпирилган жойлари қизиқтирарди. Чунки Маугли, бу тик ўпирилмалар печакгул ва чирмовуқлар билан қопланганини, мабодо Шерхон уларга осилиб, юқorigа ўрмалаб чиқмоқчи бўлса, уни кўтаролмай, илдиз-илдизи билан юлиниб кетишини яхши биларди.

— Уларга бирпас дам бер, Акела, — деди Маугли бир қўлини юқори кўтариб, — улар ҳали йўлбарс исини сезганларича йўқ. Қўй, нафасларини ростлашсин. Мана энди Шерхон биздан кўрсин. Уни бошлаб қопқонга туширдик.

У қўлларини оғзига тутиб жарлик томонга тўғрилаб бир қичқирган эди, акс-садо гумбурлаб кетди.

Орадан анча вақт ўтгачгина, қорни тўқ йўлбарснинг уйқусираб ириллаган товуши эшитилди.

— Ким чақиряпти? — деб ириллади Шерхон. Шу пайт ажойиб бир товус қаттиқ қичқирганча жарликдан париллаб учиб чиқди.

— Мен, Маугли! Ҳой сигир ўгриси, тезроқ тур, Кенгаш Қоясига бориш вақти келди! Акела! Уларни паст-

ликка ҳайда! Пастликка! Рама! Пастликка томон югур, пастликка!

Пода жар бўйида бир дақиқагина сеҳрлангандек тақ-тақ тўхтаб қолди, шу заҳотиёқ Акела Овчилар нидосини айтган эди, худди кемалар шаршарадан тушишда сувга шўнгигандек, қўтослар ҳам бирин-кетин жарлик томон шўнгий бошлашди. Шагал ва қум тўфони теваарак-атрофга отилиб кетди.

Пода олдинга силжидими, уни тўхтатиб қолиш осон эмас. Улар жарлик тагига етар-етмас Рама Шерхон шарпасини сезиб қолди-ю, бирдан маърай бошлади.

— Қойил! — деди Рамага миниб олган Маугли. — Менинг нима демоқчи бўлганимни энди тушундинг!

Сел пайтида катта-катта тошлар тоғдан думалагандек қоп-қора шохлар, терга ботган тумшук ва чақчайган кўзлар ҳам жар тагига томон оқа бошлади. Заифроқ қўтосларни жар ёнига сиқиштириб қўйишди, улар гулпечак ва чирмовуқлар оралаб аранг ўзларига йўл очиб боришарди. Қўтослар шу топда қандай ҳаракат қилиш зарурлигини яхши англашди: агар бутун пода дув ёпирилса, бундай зарбага ҳар қандай йўлбарс ҳам бардош беролмасди. Шерхон қўтос туёқларининг дупур-дупурини эшитиши биланоқ сапчиб ўрнидан кўзгалди-ю, қочиб қолиш учун йўл ахтариб жарлик этагига томон лапанглаб юрди. У жарликнинг қаерига яқинлашмасин, тик қояликка дуч келар, қулай жой ахтариб яна нарироқ кетар, ишқилиб, қандай қилиб бўлмасин, тўқ қорин билан жангга киришмаслигининг иложини қилишга интиларди. Шерхон ҳозиргина кечиб ўтган торгина йўлдаги кўлмак сув томондан шалоп-шулуп ва поданинг маърагани эшитила бошлади. Маугли жар этагидан маърашга жавоб берилганини ва Шерхоннинг орқага ўгирилганини кўриб қолди (Шерхон, сигир ва бузоқларга дуч келгандан кўра буқалар билан жанг қилишни афзал биларди). Шу пайт Рама бир қоқилди-ю, қандайдир юмшоқ-нарсани босиб ўтди ва орқадан сиқиштириб келишадигани учун ўзини тўхтатиб қололмай, шиддат билан поданинг бошқа тўдаси орасига урилди. Бу тўқнашув заифроқ қўтосларни ҳолдан тойдирди. Шу йўсин, ҳар икки тўдадаги қўтослар сузишиб, пишқириб ва туёқларини дўпирлатиб ялангликка чиқиб қолишди. Маугли бир зум кутиб тургач, Раманинг устидан сирғалиб ерга тушди-ю, қўлидаги таёқ билан гоҳ ўнг томонни, гоҳ чап томонни савалай кетди.

— Акела, чаққонроқ ҳаракат қилу подани бир-би-

ридан ажрат! Йўқса улар бир-бирларини сузиб ташлашади. Уларни узоқроққа ҳайда, Акелажон! Ҳой Рама! Ҳой, ҳой, ҳой кўзичоқларим! Энди секинроқ! Ҳамма иш қойиллатилди!

Акела билан Кулранг Ога гоҳ олдинга, гоҳ орқага чопишиб, қўтосларнинг оёғидан тишлашига ҳам қарамай, улар яна жарлик бўйлаб кетишга интилаётган пайтда, Маугли эпчиллик билан Раманинг бошини ботқоқлик томон буриб юборган эди, бошқа қўтослар ҳам унинг орқасидан эргашди.

Шерхонни яна бир-икки тепкилашнинг ҳожати қолмаганди. Чунки унинг жонсиз танаси ерда чўзилиб ётар ва узоқ-яқиндаги калхатлар унинг устига ёпирилиб кела бошлаган эди.

— Огайнилар, мана буни ит ўлими деса бўлади! — деди Маугли ва одамлар орасида яшай бошлагандан бери бўйнига осиб юрадиган бўлган пичоқнинг қинини ушлаб қўйди. — У аслида қўрқоқ эди. Мабодо қорни оч бўлгандаям, жанг қилишга журъат этолмасди. Жуда соз! Унинг териси Кенгаш Қоясига жуда ярашади-да. Тезроқ ишни саранжом қилмоқ зарур.

Одамлар орасида катта бўлган боланинг бир ўзи ҳеч вақт ўн фут келадиган йўлбарснинг терисини шилишга қўл урмаган бўларди. Аммо ҳайвон териси қандай тўзилганини ҳаммадан кўра яхшироқ билган Маугли, ўйлаб-нетиб ўтирмай, ишга киришди. Шундай бўлса-да, анча оғир иш бўлганидан Маугли терини шилиш ва уни пичоқ билан қиртишлаш учун бир соатча овора бўлди. Бўрилар эса тилларини осилтириб қараб туришар, агар Маугли буюрса, яқин келиб терини тортиб ушлаб туришарди.

Бирдан кимнингдир қўли боланинг елкасига тегди, Маугли бошини кўтариб қараса, қўлида мушкет Балдео турибди. Подачи болалар ҳовлиққанча бориб, қўтослар қутуриб, ҳар томонга тўзғиб кетди, дея бутун қишлоққа жар солишганди. Бу хабардан аччилаган Балдео, подага бепарволик билан қараган Мауглига қандай жазо беришни олдиндан ўйлаб қўйиб, йўлга чиққанди. Одам шарпасини кўриш биланоқ бўрилар ўзларини панага олишганди.

— Бу қандай бемаънилик? — жаҳл билан сўради Балдео. — Йўлбарс терисини шилишни сенга ким қўйибди! Қўтослар уни қаерда ўлдиришди? Биласанми ўзинг, боши учун ҳукумат тарафидан юз рупий ваъда қилинган ўша оқсоқ йўлбарснинг ўзгинаси-ку! Ҳа,

майли, подани тўзгитиб юборганинг учун сени жазолаб ўтирмаймиз, бунинг устига, терини Канҳиварга обориб топширгач, олган мукофотдан сенга бир рупий инъом қиларман.

У чақмоқ тош билан пиликни қўлига олиб, Шерхоннинг мўйловини куйдириб ташлашга чоғланди. Чунки, Ҳиндистоннинг жамики овчилари арвоҳи безовта қилмасин, деб ўлдирган йўлбарсларининг мўйловини куйдириб ташлашади.

— Ҳм!—деди Маугли секингина, йўлбарснинг олдинги оёқлари терисини шиларкан. — Ҳали сен терини Канҳиварга обориб топширасан-да, олган мукофотингдан менга ҳам бир рупий берасанми? Тери ўзимга ҳам керак бўлиб қолар, деб ўйлайман. Ҳой қария, йўқол оловинг билан бу ердан!

— Қишлоқнинг ман-ман деган овчиси билан бундай беҳаёларча гаплашишга қандай тилинг борди? Сенинг омадингу қўтосларнинг нодонлиги туфайлигина шундайин ўлжани қўлга кирита олдинг. Йўлбарснинг қорни тўқ бўлса керак, бўлмаса уни аллақачон бу ердан йигирма мил нарида кўрардинг. Ҳой тиламчи бола, ҳали терини қандай шилишни тузуккина билмайсан-у, яна бидир-бидир қилиб, кимсан Балдеога, йўлбарснинг мўйловини куйдирма деб ақл ўргатасан-а! Йўқ, Маугли, энди мукофотдан сенга бир чақа ҳам бермайман, унинг ўрнига бошлаб адабингни бериб қўяман. Қани, йўлбарс танасидан нари тур-чи.

— Менга товон тўланган қўтоснинг ҳаққи-хурмати-га қасам бўлсинки,—деди олдинги оёқлардан терини шила туриб Маугли,—наҳотки бу қари маймун билан гижиллашишга ярим кунни сарфласам-а? Акела, бу ерга кел, бу одам мени безор қилди-ку!

Шерхон устига энгашганча турган Балдео бирдан узаласига ерга йиқилди, ҳушига келиб, кўзини очса, шундай боши устида кулранг бўри чақчайиб қараб турибди, Маугли эса бутун Ҳиндистонда бир ўзидек, тери шилишни давом эттирарди.

— Шундай,—деди тишлари орасидан чўзиб Маугли.—Гапинг тўғри, Балдео. Мукофотдан бирон чақани ҳам менга беролмайсан. Мен кўпдан бери, эҳ-ҳа, жуда кўпдан бери бу оқсоқ йўлбарс билан қасдлашиб юрамдим. Энди менинг омадим келди!

Адолат юзасидан айтиш керакки, бундан ўн йил аввал Балдео ўрмонда Акела билан тўқнаш келиб қолгудек бўлса, бўри билан олишишдан чўчимаган бўларди.

Бироқ, одамхўр йўлбарсда қасди бўлган боланинг амрига итоат қилган бўри—оддий хайвонлардан эмасди, албатта. Бу ишда жодугарлик, жуда хавфли сеҳргарлик борга ўхшайди, деб ўйлади Балдео. Энди у бўйнига осиб олган туморининг хосиятига ҳам инонмай қўйганди. У аранг нафас олар ва ҳозир Маугли йўлбарс суратига кириб қолади, деб кутиб ётарди.

— Махарожа! Ҳукмдор!—деб хириллаб шивирлади у.

— Нима дейсан?—деди Маугли ўгирилиб ҳам қарамасдан тери шилишни давом эттираркан.

— Мен аллақачон қариб, ақлим суюлиб қолган. Сени оддийгина чўпон бола эмаслигингни мен қаёқдан билай? Рухсат этсанг ўрнидан туриб, бу ердан жўнаб қолай. Ё хизматкоринг мени парча-парча қилиб ташламоқчими?

— Ўрнидан тур-у, яхшиликча бу ердан жўнаб қол. Эсингда бўлсин, бундан буён менинг ишимга аралаша кўрма. Қўйиб юбор, Акела!

Балдео ўрнидан тура солиб, шошиб-пишиб қишлоқ томон юраркан, Маугли бирон даҳшатли махлуққа айланиб қолмадимикин, деб дам-бадам орқасига қараб кўярди. Қишлоққа етиб олгач, унинг бошига ёғдирилган сеҳр ва жодугарлик тўғрисида шунақанги ваҳимали гапларни айтдики, коҳиннинг жон-пони чиқиб кетди.

Маугли кечгача бўрилар билан тинимсиз ишлаб, каттакон ола-була терини шилиб бўлганда, атрофга қоронгулик туша бошлаганди.

— Энди терини бирон жойга яшириб, кўтосларни уйга ҳайдаш керак. Акелажон, кўтосларни тўплашга кўмаклашиб юбор!

Подани тўплаб, қишлоққа яқинлашган Маугли ёнаётган оловларни кўрди. Ибодатхонанинг қўнғироғи тинмай жаранглаб, карнайлар тинимсиз чалинаётганини эшитди. Гўё қишлоқнинг аҳолиси уни кутиб олиш учун дарвоза олдига тўплангандек эди.

«Шерхонни ўлдирганим учун шундай кутиб олишяпти», деб ўйлади ўзича Маугли.

Бироқ, шу пайт ёнидан тош ёмгири гувиллаб ўтаркан, одамлар:

— Сеҳргар! Жодугар! Бўри сути эмган! Ҳозироқ даф бўл! Тезроқ қимирла, йўқса коҳин бир афсул билан сени бўрига айлантириб кўяди! Балдео, от, отсангчи!—дея бақиринди.

Эски инглиз мушкети пангиллаб ўқ узди, шу чоқ

яраланган қўтоснинг оғриқдан маъраб юборгани эшитилди.

— Оҳ, у яна сеҳр ишлатди!—деб бақирришди одамлар.—У ўқни ҳам даф қилолди! Шўринг қуриди, Балдео, ўз қўтосингни отибсан!

— Бу яна нимаси?—деб ҳайрон бўлди Маугли тош ёмғири кучайгач.

— Бу жинсдошларингнинг ҳам Тўдадагилардан фарқи йўқ экан!—деди ерга хотиржам ўтираркан Акела.—Ўқ узишларига қараган-да, улар сени ҳайдамоқчиға ўхшайдилар.

— Бўри! Бўри боласи! Йўқол бу ердан!—деб муқаддас тулси дарахтининг шохини силкита-силкита жонжаҳди билан бақирарди коҳин.

— Яна шу гапми? Ўтган сафар одам бўлганим учун ҳайдалдим. Бу гал эса мени бўри деб қувламоқдалар. Юр, Акелажон, кетдик бу ердан!

Йўлни кесиб, пода томон чошиб келаётган аёл шарпаси кўринди—бу Мессуа эди. У овозининг борича:

— Ўғилгинам! Болагинам! Улар сени жодугар дейишяпти. Истаган пайтда яна бўрига айланиши мумкин деб вайсаяптилар! Мен бу гапларга ишонмайман, лекин кетганинг маъқул, йўқса бу жоҳиллар сени уриб ўлдириб қўядилар. Балдео сени афеунгар деяпти. Бекор гап. Сен Натхугинам учун Шерхондан қасдимни олдинг, бунга имоним комил!

— Орқангга қайт, Мессуа!—деб бақирришди одамлар.

— Қайт яхшиликча, бўлмаса сени ҳам тошбўрон қиламиз!

Маугли қисқагина қилиб, гижиниб кулиб қўйди, чунки бир тош келиб лабига текканди.

— Орқангга қайт, Мессуа! Уларнинг бу гаплари оқшомлари анжир дарахти тагида айтиладиган навбатдаги уйдирмадан бошқа нарса эмас! Майли, нима бўлса ҳам ўглингни хунини олдим. Алвидо, энди тезроқ ўзингни чеккага ол. Ҳозир мен подани улар томон ҳайдайман. Поданинг ёпирилиши—уларнинг тошидан дахшатлироқ! Мессуа, ишон, мен афеунгар эмасман! Алвидо! Қани, Акела, яна бир хуарингни кўрсат бу жоҳилларга!—деб қичқирди Маугли.—Подани дарвоза томон ҳайда!

Қўтослар шундоқ ҳам қишлоқ томон интиларди. Улар Акеланинг увиллашисиз ҳам оломонни ўнгу сўлга итқитиб, қуюндек дарвозага ёпирилди.

— Санаб олинг!—деди нафрат билан Маугли,—яхшилаб санаб олинг! Мен кетгач, яна қўтос ўгриси деб юрманг! Шунинг учун ҳам яхшилаб санангки, бундан буён мен сизга чўпонлик қилмайман. Жонингизга Мессуа оро кирди, унинг қадрига етинг, агар у бўлмаганда, бўриларимни чақириб ҳаммангизни қишлоқ кўчаларида зир югуртирардим.

Шундай деб шартта орқасига ўгирилиб, Маугли Сўққабош бўри ҳамроҳлигида йўлга тушди. Осмонга боқиб юлдузларни кўраркан, ўзини бахтиёр ҳис қилди.

— Акелажон, бундан буён уй деган қафасларида ухламайман. Шерхоннинг терисини оламизу бу ердан жўнаб қоламиз. Эсингда тут, қишлоққа ҳеч қачон тегмаймиз. Ахир бу ерда менга шунча меқрибонлик қилган Мессуа яшайди-ку!

Ялангликни сутдек ой нури қоплаганда, ўтақаси ёрилган қишлоқ аҳолиси бошига қандайдир тугун қўйиб орқасидан икки бўрини эргаштириб, худди бўрилардек елиб кетаётган Мауглини кўриб қолишди. Улар, аввалгидан ҳам беш баттар шиддат билан қўнғироқларни жаранглатиб, карнайларни чалишга тутинишди. Мессуа фарёд чекиб йиғларди. Лофчи Балдео бўлса чангалзорда бошидан кечирган ваҳимали ҳодисалар ҳақида тичимсиз сўзларди. Ниҳоят у Акела орқа оёқларида тик туриб, одамга ўхшаб гапирганини ўз қулоқлари билан эшитганини айтиб, жим бўлди.

Ой ботишига яқин Маугли икки бўри йўлдошлигида Кенгаш Қояси жойлашган тепаликка етиб келиб, Она Бўри уяси олдида тўхтади.

— Улар мени одамлар тўдасидан қувиб юборишди, онажон!—деб қичқирди Маугли.—Бироқ мен ваъданинг устидан чиқиб, Шерхоннинг терисини шилиб қайтдим.

Она бўри болаларини олдига солиб шошилмай уядан чиқди ва Шерхоннинг терисига назари тушаркан, кўзлари чақнаб кетди.

— Едингдами, Қурбақачам, бу аблаҳ сени талаб қилиб, уя оғзига боши билан елкасини суққанида, мен унга, бир кун келиб, овчидан ўлжага айланасан, дегандим. Сен жуда яхши қилибсан.

Шу чоқ чакалакзордан:

— Ажойиб иш қилибсан, Укажон!—деган мулойим товуш эшитилди.—Жунглида сенсиз жуда зерикдик.—Бу—Багиранинг товуши эди. У югуриб келиб Мауглининг яланг оёқларига тумшукларини суркаб эркаланди.

Улар биргалашиб Кенгаш Қоясига кўтарилишди. Маугли, авваллари Акела ўтириб ҳукмронлик қиладиган ясси тош устига йўлбарс терисини ёзиб, тўрт чеккасига бамбуқ қозик қоқиб қўйди. Акела тери устига чўзилиб ётиб, Мауглини биринчи марта бу ерга олиб келганларидек бўриларни Кенгашга чорлаб чақирди: «Ҳой бўрилар! Огоҳ бўлинг! Эшитмадим деманглар! Ҳой бўрилар!»

Акелани тан олмай қўйганларидан бери бўрилар Тўдаси етакчисиз қолиб, ҳар қайсиси ўз бошига ов қилар, ўз билганича жанг қилишарди. Шунга қарамай, бўрилар қадимий одатга кўра чақириқни эшитиб, аста-секин йиғилиб келишди. Улардан баъзилари қопқонга тушиб, чўлоқланиб қолган, баъзилари эса сочма ўқ еб, аранг лиқиллаб юрар, яна баъзи бирлари бўлса муттасил ўлакка билан тамадди қилганидан, ўлар ҳолатга етиб қолганди, кўпчилик бўрилар ҳалок бўлганди. Тирик қолганларнинг барчаси Кенгаш Қоясига келиши биланоқ Шерхоннинг ясси тош устига ёзилган ва бўм-бўш панжаларда осилиб турган баҳайбат тирноқларига кўзлари тушди.

— Яхшилаб қаранг, ҳой бўрилар! Мен ўз аҳдимнинг устидан чиқибманми?—деди Маугли.

«Чиқибсан, чиқибсан!» деб аккилашди бўрилар, шунда қилтириқ бир бўри увлаб туриб:

— Ҳой Акела, қайтадан бизнинг етакчимиз бўл! Ҳой болакай, бизга бошчилик қилишни ўз устинга ол! Қонунсизлик жонимизга тегди! Яна қадимгидек Эркин Халойиқ бўлиб қолайлик!

— Йўқ, — деб миёвлади Багира, — ҳеч қачон қадимгидек бўлмайди. Қорицларингиз тўйса борми, яна қутуриб кетасиз. Бекордан-бекорга сизларни Эркин Халойиқ деб аташмаган. Озодлик учун уруш қилдингизми, ана сизга озодлик. Энди ўша «озодлигингизни» пишириб енг, бўрижонлар!

— Одамзот тўдаси ҳам, бўрилар тўдаси ҳам мени қувиб юборди,—деди Маугли.— Энди мен жунглида яқка ўзим ов қиламан!

— Биз ҳам доим сен билан бирга бўламиз,— дейишди бараварига тўрттала бўри боласи.

Маугли шу кундан бошлаб тўрттала бўри билан чангалзорда ов қила бошлади.

Аmmo у бир умрга сўққабoш бўлиб қолмади. Орадан кўп йиллар ўтиб, балоғатга етгач уйланди.

Лекин бу ҳақда катталарга алоҳида ҳикоя бўлади.

ЧАНГАЛЗОРГА ДАҲШАТНИНГ ҚАНДАЙ КЕЛГАНИ

Ер юзидаги барча қонуларнинг энг қадимийси саналган чангалзор Қонуни, чангалзор махлуқлари бошига тушиши эҳтимол тутилган барча тасодифларни олдиндан пайқаб, унинг чора-тадбирини ўйлаб қўйганди. Ана шунинг учун ҳам мазкур Қонунда замон ва урф-одат тақозо қилиши мумкин бўлган барча ҳолатлар мавжуд. Мабодо сиз Маугли тўғрисида ёзилган бошқа ҳикояларни ўқиган бўлсангиз, умрининг кўп қисмини Сион Бўрилари Тўдасида ўтказиб, Қонуларни қўнғир айиқ Балу қўлида ўрганганлиги ёдингизда бордир. Бола машғулотдан зерикиб тихирлик қила бошлаган пайтларида Балу унга насиҳат қилиб, Қонун бамисоли чирмовуқ ўтга ўхшаш бир нарса, унинг чангалидан ҳеч ким қочиб қутилолмайди, деб такрорларди.

— Сен ҳам менинг ёшимга етганингда, Укажон, чангалзордаги барча жонзот мана шу Қонунга итоат этишини тушуниб етасан. Аммо бу ҳол ҳар кимга ҳам маъқул туша бермайди, — дерди Балу.

Лекин, бутун умрида ейиш, ичиш ва ухлашдан бошқа ташвиши бўлмаган бола учун Балунинг панд-насихатлари ҳавойи гапдек туюлиб, у қулогидан кириб, бу қулогидан чиқиб кетарди. Фақат бошига тушгандагина хушёр тортиши мумкин эди. Ҳадемай шундай кулфат ҳам етиб келиб, Балунинг сўзлари ҳақ эканлигини тасдиқлади. Бутун жунгли ягона Қонунга итоат қилишини Маугли ўз кўзлари билан кўриб, қаноат ҳосил қилди.

Бу воқеа, қишда ёмғир деярли бўлмайдиган, қуруқчилик бошланган пайтда рўй берди. Жайра Соҳи Мауглини бамбуқзорда учратиб қолиб, ёввойи ямс¹ қуриётганини айтди. Соҳининг ўлгудек инжиқлиги, меваларни фақат сархили ва гарқ пишганинигина ейиши барчага аён. Маугли кулиб деди:

— Хўш, менга нима?

— Ҳозирча ҳеч нима,— деди дағаллик билан гапни қисқа қилиб, игналарини шиқиллатиб Соҳи. — Вақт келиб, нима бўлишини кўрармиз. Укажон, Асалари Қояси тагидаги чуқур гирдобга ҳозир ҳам шўнгиса бўладими?

— Йўқ. Тентак сувнинг бори қаергадир гойиб бўлибди, ҳозирча каллам оғирлик қилаётгани йўқ,— деди Маугли ўзида бешлаб жайранинг ақли борлигига ишонгани ҳолда.

— Қайтага ўзингга қийин-ку: шу кичкинагина туйнукчада қиттак бўлса-да, ақл нима қилсин!

Тагин Маугли мўйлабимдан тортиб қолмасин деб Соҳи тезгина йўргалаб қолди. Маугли Соҳининг сўзларини Балуга гапириб берганиди, айиқ бир оз хаёлга чўмди ва ўзича тўнғиллаб қўйди:

— Агар бир ўзим бўлганимда-ку, бошқалар пайқамасданоқ ов жойини ўзгартган бўлардим. Бироқ, беғоналар орасида ов қилишнинг охири уруш-жанжал билан тугайди. Бу ҳолат, гўдакка зарар етказиши мумкин. Қани, махуа дарахти гуллагунча сабр қилайлик-чи, ўшанда қандай ҳаракат қилишни ўйлаб кўрармиз.

Балу жуда севган махуа дарахти бу йил баҳорда гулламади. Қаймоқнинг бахмалдек мева гули, барглари очилиб улгурмасданоқ, уларни жазирама иссиқ жизгинак қилиб юборди. Айиқ орқа оёқларида тик туриб,

¹ Ямс— чаңгалзорда ўсадиган бир хил ёввойи мева дарахти.

дарахтни силкитаркан, ерга чириган ачимсиқ барглардан бошқа ҳеч нарса тушмади. Ҳаддан ташқари жазирама иссиқ аста-секин чангалзорнинг энг ичкарасигача қамраб олди. Дарахтлар аввал саргайди, кейин қўнғир тусга кирди ва ниҳоят қоп-қорайиб қолди. Жар бўйларидаги ўт-ўланлар жизгинак бўлиб, қорайиб, бир бог қуриган хасга айланди. Яширин кўллар ҳам тагигача қуриб, ҳар турли илдизлар билан қопланди, кўл ёқасида энг енгил оёқ излари ҳам чўян қолишга қуйиб қўйилгандек узоқ вақтгача сақланарди; дарахтлар танасига чирмашиб ўсган печакгулнинг серсув танаси дарахт тагига шалвираб тушиб, сўлиб, қурий бошлади. Қоқ қуриган бамбуқлар шамолда шалдираб тебранар, зах ўтлар қоялардан сурғилиб жунгли ичкарасига силжиди; қоя тошлар ҳам худди қуриб қолган, дарё ўзанида сочилиб ётган ҳарсангтошларга ўхшаш қип-яланғоч ва чўгдек бўлиб кетди.

Фалокатни сезган паррандалар ва маймунар йил бошидаёқ шимолга қараб кўчишди. Бугу ва тўнғизлар эса қишлоқлар атрофидаги илдизигача қурий бошлаган экинзорларга боришар, тинка-мадори қуриб уларни тутишга ҳам мажоли қолмаган одамлар кўз ўнгида очлик ва ташналикдан чўзилиб жон беришарди. Фақат калхат Чилининг омади келди. Ўлакса истаганча топиларди. У ҳаддан ташқари семириб кетди. У, бошқа манзилга кўчишга мадори қолмаган ҳайвонларга ҳар куни кечқурун уч кунлик учин масофасидаги ерларни қуёш бутунлай куйдириб юборгани ҳақида гапирарди.

Ҳақиқий очлик нималигини ҳозиргача бошидан ўтказмаган Маугли уч йиллик эски асални ея бошлади. У қоялар орасидаги бўшаб қолган асалари уясини титкилаб, тоғолча қоқисидек қорайиб, устини шакар босиб, қотиб қолган асал мумларини синдириб оларди. Гоҳо дарахт иўстлогини кавлаб турли қурт-қумурсқа уруғларини ёки ари тухумларини топиб ерди. Чангалзордаги паррандалар қоқсуяк бўлиб қолгани сабабли, Багира тунлари бир эмас, уч марталаб ов қилса-да, қорни тўймади. Энг даҳшатлиси жунглида сувнинг қуриб қолиши бўлди. Чунки, чангалзор махлуқлари ҳар замонда бир сув ичса-да, мириқиб ичишади.

Жазирама иссиқ эса кучайгандан-кучайиб, бутун чангалзордаги намликни қуритди. Фақат жонсиз қирғоқлар орасидан, аранг жилдираб оқаётган Вайнганг дарёсининг бош ўзанигина қолганди. Юз йилдан ортиқроқ яшаган ёввойи фил Хатхи бир куни дарёнинг

ўртасида қад кўтариб турган туя ўркачига ўхшаган мовий тошни кўриб қолди. Хатхи бу қоя—Сулҳ Қояси эканлигини биларди. Шунинг учун дарҳол хартумини баланд кўтариб, бундан эллик йил муқаддам отаси қилганидек, сув Сулҳини эълон қилди. Бугу, тўнғиз ва қўтослар унинг чақирғига баробар жўр бўлишди. Қалхат Чиль бўлса парвоз қилиб, чийиллаганча Сулҳ ҳақида бутун чангалзорни огоҳлантиришга тутинди.

Сулҳ эълон қилинган, сув ичиладиган ерда қилинган қотиллик учун, Чангалзор Қонунига кўра, ўлим жазоси берилади. Чунки ташналик очликдан кўра даҳшатлироқ. Чангалзордаги ҳар қайси ҳайвон, қаҳатчилик бўлганда, кучи етганча ов қилиб, тамадди қилиши мумкин, аммо сувнинг йўриги бошқа. Ягона сув манбаига чангалзор махлуқлари борарканлар, демак бундай пайтларда ҳар қандай овга барҳам берилади. Сув сероб бўлган вақтларда, Вайнганг ёки ўзга кўлларга сув ичиш учун борган ҳар бир ҳайвон изидан ўлим хавфи пойлаб юради: бундай хавф-хатар тунги ҳаётда ажойиб-ғаройиб ҳангома-ларни юзага келтирарди. Биронта хас-хашакни шитирлатмай дарё қирғоғига усталик билан тушиш; шовул-лаб оқаётган сув ичида товуш чиқармай тиззагача ботиб юриш; сергакланиб, хавфга қарши шиддат билан сапчишга ҳозир бўлганча сув ичиш; сўнг қумлоқ соҳилда бир оз кезгач, бўйинларини шалаббо қилиб, қоринини сувга тўлдириб, бутун подани ҳайратлантириб, эсон-омон қайтиб келиш, ажойиб силлиқ шохли ёш бугулар учун тантана эди. Чунки сув ичаётган ҳар бир бугу дақиқа сайин Багира ёки Шерхоннинг чангалига тушиши мумкин эди. Эндиликда ҳаёт-мамот кураши ман этилган, очлик ва ташналикдан ҳолсизланган барча чангалзор махлуқлари—йўлбарс, айиқ, бугулар, қўтослар ва тўнғизлар билан биргаликда саёзлашиб қолган дарё соҳилига келишиб, лойқа сувни ичишгач, узоқ вақт жойларидан жилишга мадорлари етмай, дарёга тикилганча туриб қолишарди.

Бугу ва тўнғизлар кечгача қуриб қолган илдиз ёки ҳазондан тузукроқ нарса тополмай сарсон бўларди. Қўтослар эса қадимгидек яйловда кўкат топиш ва балчиқ сувга кўмилиб, маза қилиб ётишдан маҳрум бўлишди. Илонлар мўъжиза бўлиб тирик қолган бирорта қурбақани тутиш ниятида чангалзорни тарк этиб, дарё сари силжишди. Улар нам тошларга ҳалқа бўлиб чирмашиб олишар, оч тўнғизлар илдиз ахтариб, тош тағларини кавларкан, тумшуги билан туртиб юборса ҳам

кимир этишмасди. Овчи ҳайвонларнинг энг чаққони саналган Багира дарё тошбақаларини аллақачонларок еб битирган, балиқлар бўлса ўзини балчиқ тагига урган-ди. Фақат Сулҳ Қоясигина саёз сув ўртасида аждардек узун гавдасини виқор билан тик тутиб турарди. Заиф тўлқинлар унинг қайноқ танасига урилиб, вишилларди.

Ҳар тунда Маугли салқинлаш ва ким биландир суҳбатлашиш ниятида бу ерга келиб турарди. Очликдан сулайган душмани ҳам болага ёмон ниятда қарамасди. Чунки териси жунсиз ва сип-силлиқ бўлганидан Маугли бошқаларга нисбатан ҳам ориқлаб, озиб-тўзиб кетгандек кўринарди. Сочлари худди канопдек офтобда куйиб жизгишак бўлган, қобиргалари тўқилган саватдаги туртиб чиққан новдага ўхшарди. Оёқ-қўллари қуриган ўтларнинг поясидек ғадир-будир эди: гоҳ сурғалиб, гоҳ эмаклаб юрганидан кафтлари ва тиззалари чақа бўлиб кетганди. Унинг дўсти ва маслаҳатдоши Багира, бундай қийин пайтларда осойишта юриш, шошилмасдан ов қилиш ва қандай ҳол юз бермасин, аччиқланмаслик лозимлигини уқдиргани учун ҳам тўзиган сочлари орасидан боланинг кўзлари сокин ва равшан боқарди.

— Ҳозир вақт жуда нозик,— деди қора қоплон тандирдек қизиб кетган тунлардан бирида,— лекин сабр қилсак, бу кунлар ҳам ўтиб кетади. Қорнинг қалай, болакай?

— Қорним жудаям очмас, бироқ бундан бирон фойда чиқармиди. Багира, сен нима дейсан, ёмғир бизни бутунлай унутдими, энди бошқа қайтиб келмайдими-а?

— Ундай дема. Ҳали биз маҳуанинг гуллаганини-ю, серсув ўтларни еб семирган бугуларни қўплаб кўрамиз. Юр, Сулҳ Қоясига бориб, қандай янгиликлар борлигини билайлик-чи. Елкамга миниб олақол, Укажон.

— Ҳозир оғир юк кўтарадиган пайт эмас. Тўғри, иккимиз ҳам семиз ҳўкизга ўхшамасак-да, ҳозирча тик оёқда юришга кучим етади.

Багира ўзининг хурнайиб кетган биқинига қараб пўнғиллаб деди:

— Кеча мен бўйинтириқли ҳўкизни ўлдирдим. Шу қадар мадорсизландимки, агар ҳўкиз бўйинтириқсиз бўлганда, унга ташланишга ҳеч ҳам журъат қилолмаган бўлардим. Эй воҳ! Қандай кунларга қолдик!

Маугли кулиб юборди:

— Ҳа, энди биздан довуракроқ овчи бўлмаса керак. Куним қурт-кумурсқа тутиб ейишга қолди.

Шу тариқа Багира иккови, қуруқ ва мўрт буталарни босиб-янчиб, дарёнинг саёзлашиб қолган ва ҳар тарафга илон изи бўлиб оқаётган ерига тушишди.

— Бу қолган сув ҳам кўпга етмайди,— деди улар ёнига келган Балу—Нариги қирғоққа диққат билан қаранглар-а!

Нариги қирғоқдаги паст ялангликда ўсган дағал ўтлар илдизигача қуриб, жонсиз ҳайкалдек тиккайиб турарди. Дарёга олиб келадиган сўқмоқ йўл бугу ва тўнғиз туёқлари остида топталган, ўнқир-чўнқир саргайган излар кесиб ўтганди. Ҳали вақтли бўлса-да, бутун сўқмоқни сув ичишга ошиқаётган ҳайвонлар босиб кетганди. Чанг-тўзон бурнига кирган кийик болаларининг димоғи қичишиб, зўр бериб аксираётгани бемалол эшитиларди.

Дарёнинг юқори қисмидаги Сув Ахдномасининг соқчиси бўлмиш Сулҳ Қоясини ювиб ўтувчи осойишта камар бўйида ёввойи фил Хатхи ўз ўғиллари билан турарди. Ой нурида жуда озгин ва рангсиз бўлиб кўринган филлар гоҳ олдинга, гоҳ орқага тўхтамай тебранишарди. Улардан сал қуйироқда бугулар, ундан ҳам қуйироқда тўнғиз ва ёввойи қўтослар саф-саф бўлиб туришар, нариги қирғоқдаги сув устига эгилиб турган дарахтлар ости—йўлбарс, бўри, қоплон, айиқ ва бошқа йиртқич ҳайвонларга белгиланган эди.

— Ягона Қонунга итоат қилишимиз ҳақиқат,— деди сувга тушаётиб Багира ва дарё бўйида кўзлари сергак, саф-саф бўлиб турган бугу ва тўнғизларга ер остидан назар ташлаб.— Қондошларимизнинг ови бароридан келсин,— деб қўшиб қўйди бор бўйича сувда чўзилаётиб. Кейин бир ёини сувдан астагина чиқариб, шивирлаб қўйди:— Агар қонун бўлмаганда маза қилиб ов овласа бўларди-да!

Унинг кейинги сўзлари бугуларнинг сезгир қулоғига етди ва шу заҳотиёқ сафлар оралаб кўрқув аралаш шивир-шивир тарқалди:

— Сулҳ! Сулҳ бўлганини унутманг!

— Секинроқ, секинроқ!— дея пўнгилади ёввойи фил Хатхи,— Сулҳ давом этмоқда, Багира, ҳозир ов тўғрисида гапиришнинг пайти эмас.

— Буни ҳаммадан кўра яхши биламан,— деди сарғиш кўзларини дарёнинг юқори оқими томон тикиб Багира.— Энди мен тошбақа еб, қурбақа тутяпман. Нгая!

Менга шох-шаббаларни чайнашни ҳам ўргатсанг ёмон бўлмасди-я!

— Шундай бўлишини биз ҳам жуда-жуда истардик!—деб маъради шу йили туғилган ёш, мурғаккина бугуча. У эски урф-одатларни унча ёқтирмасди.

Чангалзор махлуқларининг аҳволи оғир бўлишига қарамай, ҳатто Хатхи фил ҳам илжайиб қўйди. Илиққина сувда тирсагига таяниб ётган Маугли бўлса қаҳ-қаҳ уриб кулиб, оёқларини шапиллатиб атрофга сув сачратди.

— Бошладингиз, жажжи шохчалар!—деб миёвлаб қўйди Багира.— Сулҳ тугагач, бу сўзларинг эътиборга олинади.—У бугучани яхшилаб таниб олиш учун қоронгиликка тикилди.

Аста-секин дарёнинг юқори ва қуйи қисмида гўнгир-гўнгир овоз ёйилди. Типирчилаган ва пишқирган гўнғизларнинг жой талашгани, қумлоқдаги қўтосларнинг бир-бирлари билан хабарлашиб маърашлари, овқат ахтариб, ҳолдан тойган бугуларнинг шикоятли овозлари қулоққа чалинарди. Вақти-вақти билан дарёнинг нариги қирғогидаги йиртқичлардан нималарнидир сўрашарди. Бироқ у томондан эшитилган хабарлар бир-бирдан хунук эди. Қоялар ва дарахтлар оралаб гувуллаб эски чангалзорнинг гармсел шамоли чанг-тўзон ва шох-шаббаларни сув устига улоқтириб ташларди.

— Одамлар ҳам омоч қучоқлаганча ўлиб қоляпти,—деди ёш бугуча.—Кун чиққандан кун ботгунча ўлган уч одамни учратдим. Улар қўтослари билан ёнмаён чўзилиб ётишибди. Кўп ўтмай биз ҳам чўзилиб қоладиганга ўхшаймиз.

— Кечадан бери дарё суви яна камайди,—деди Балу.— Ҳой Хатхи, ёшинг шу ерга етиб бундайини қуруқчиликни кўрганмисан?

— Бу ҳам ўтиб кетади, ўтиб кетади,—деди хартуми билан елкаси ва ён-верига сув пуркаётган Хатхи.

— Орамиздагилардан бири бундай азобларга узоқ бардош беролмаса керак,—деди ва меҳр тўла кўзлари билан болага қараб қўйди.

— Менми? — деб аччиғи келиб бақриб юборди сувга ўтираркан Маугли. — Менинг қобиргаларимни яшириб турадиган узун-узун жулларим йўқ, бироқ ҳозир сенинг терингни шилиб олинса нимани кўрардик, Балу...

Хатхи селкиллаб кулиб юборди, Балу болага қатъий қилиб деди:

— Болакай, бундаин беодоб сўзларни Қонун ўргатувчига айтиш ярамайди. Ҳанузгача сени ҳеч ким терисиз кўрганмас.

— Тушунсанг-чи, Балу, ҳечам сени таҳқирловчи гап айтмоқчимасдим. Биласанми, Балу, сен пўсти арчилмаган, мен эса пўсти арчилган кокос ёнгоғига ўхшаймиз, холос. Мабодо мана шу қўнғир пўстингни...

Маугли шуларни айтар экан, ўз одатича бармоқларини оғзига тиқиб, оёқларини сувга солиб ўтирарди. Шу пайт Багира мулоим панжаларини узатиб болани сувга итариб юборди.

— У ҳолда бешбаттар ёмон бўлади, — деди пишқириб ўрнидан турган болага Багира. — Ҳали Балунинг терисини шилясан, ҳали уни кокос ёнгоғига ўхшатиасан. Эҳтиёт бўл, яна кокос ёнгоғи таъзирингни бермасин!

— Нима қшти? — деб сўради Маугли, ҳар қалай бу гаплар чангалзорнинг энг қадимий ҳазилларидан эканини бир зум унутаёзиб.

— Бошингни янчиб қўймасинлар тагин, — деди Багира вазминлик билан болани яна сувга итқитар экан.

— Ўз устозинг устидан кулиш ярамайди, — деди учинчи марта сувга шўнғиган болага насихатомуз Балу.

— Ярамайди эмиш! Хўш, яна нимани хоҳлайсиз? Бу яланғоч махлуқ чангалзорда бемалол юради ва маймунга ўхшаб бир вақтлар зўр овчи деб шухрат қозонганларни истаганча масхара қилади. Бу ҳам етмагандек, эрмак учун мўйловларини тортқилаб кўяди.

Бу — дарёга каловланиб тушиб келаётган оқсоқ йўлбарс Шерхоннинг овози эди. Дарёнинг нариги қиргоғидаги бугулар орасида кўтарилган говурга бир оз хузур қилиб қараб тургач, баҳайбат мўйловдор бошини сувга тиқиб шалоп-шалоп ича бошлади ва тўнғиллаб:

— Эндиликда чангалзор қипяланғоч итваччаларнинг маконига айланиб қолди! Менга тикилиб қара-чи, одам боласи! — деди даг-дага билан.

Маугли унга ўгирилиб қаради, йўғ-э, қаради эмас, балки жуда дадиллик билан унинг кўзларига тик боқди, дақиқа ўтмасданоқ боланинг тик қарашига бардош беролмаган Шерхон тоқатсизланиб, бошқа томонга ўгирилиб олди.

— Маугли ундоқ, Маугли бундоқ! — дея тўнғиллаб, шапиллатиб сув ичишни давом эттирди у. — У баччагар на одамга ўхшайди, на бўрига! Балодан ҳам

қўрқмайди. Келгуси ёзда сув ичиш учун у табаррук зотдан ижозат олишимизга ҳам тўғри келар! Уф-ф-ф!

— Эҳтимол, шундай бўлар, — деди Багира йўлбарсининг кўзларига тикилиб қараб туриб. — Эҳтимол, шундай бўлар ҳам... Тфу! Шерхон! Яна қандай ифлосликни олиб келдинг бу ерга?

Оқсоқ йўлбарс даҳани ва чакакларини сувга пишиб олган эди, қорамтир ёғсимон доғлар сув юзига чиқиб, оқиб кета бошлади.

— Бир соат бурун одам ўлдирдим, — деди сурбетлик билан Шерхон.

У ўзига-ўзи нималарнидир мингиллаб, тўнгиллаб, шапиллатиб сув ичишни давом эттирди.

Ҳайвон сафлари орасида говур-гувур, шивир-шивир бошланди, охири баралла қичқирган овозлар эшитила бошлади.

— У одам ўлдирибди! Одам ўлдирибди!

Ҳамма дарҳол ёввойи фил Хатхига қаради. Бироқ у ҳеч нарса эшитмагандай, пинагини бузмай турарди. Хатхи ҳеч вақт ҳовлиқмас, шунинг учунми, узоқ яшарди.

Шундай танг пайтда одам ўлдириш-а! Чангалзорда бошқа ўлжа қуриб қолганмиди! — деди нафрат билан Багира ифлосланган сувдан чиқаётиб, мушукчасига панжаларини бир-бирига уриб қўяр экан.

— Мен уни ейиш учун эмас, ўлдиргим келгани учун ўлдирдим!

Яна қўрқув аралаш норози овозлар эшитилди ва Хатхининг оппоқ сергак кўзлари Шерхонга жиддий тикилди.

— Чунки кўнглим шундай қилишни тусаб қолди... — деди сўзларни чўзиб Шерхон. — Энди бўлса, ташналигимни қондириш ва тозаланиб олиш учун бу ерга келдим. Хўш, ким менинг йўлимга гов бўлмоқчи?

Багиранинг елкаси қаттиқ шамолда силкинган бамбуқ поясидек эгилди, лекин шу пайт Хатхи вазминлик билан хартумини кўтарди.

— Кўнглинг тусаб қолди-ю, бекордан-бекорга ўлдирдинг, шундайми? — деб савол берди у.

Хатхи бир нимани сўради, ўз вақтида жавоб қилган яхши.

— Худди шундай. Бу — менинг ихтиёримда, тун ҳам ўзимники. Сен буни жуда яхши биласан-ку, Хатхи, — деди тавозе билан гапиришга урилиб Шерхон.

— Тўғри, буни биламан, — деди Хатхи ва бир оз жим тургач, сўради: — Сувга қондингми?

— Ҳа, бугунчалик тўйдим.

— Энди жўнаб қол. Дарё ҳаром қилиш учун эмас, ташналикни қондириш учун яралган! Одамлар ҳам, Чангалзор махлуқлари ҳам баравар азоб-уқубат тортаётган бир пайтда... шундай оғир бир замонда оқсоқ йўлбарсдан бошқа бирон махлуқ ўз ҳаққи-ҳуқуқини пеш қилиб мақтанмаса керак. Тоза бўлдингми, йўқми, яхшиликча уянгга жўнаб қол, Шерхон!

Охирги сўзлар қумуш карнай чалингандек жараанглади. Бунга эҳтиёж қолмаган бўлса-да, Хатхининг учала ўгли ярим қадам олға силжиб қўйишди. Агар жанжал чиқадиган бўлса, Чангалзорнинг ҳукмдори Хатхининг қўли баланд келишини яхши билган Шерхон ғиринг демай думини қисганча жўнаб қолди.

— Шерхон ҳаққим деб нима ҳақда гапиряпти? — секингина Багиранинг қулогига пичирлади Маугли. — Одам ўлдириш ҳар вақт ҳам номус. Қонунида шундай дейилган. Хатхи бўлса...

— Гапнинг очиги, билмайман, Укажон. Унинг ўзидан сўра. Шундай ҳуқуқ борми, йўқми, у билан менинг ишим йўқ. Хатхи бу ерда бўлмаганда, у оқсоқ жаллоднинг адабини бериб қўйган бўлардим. Одам ўлдириб қўйиб, тап тортмай Сулҳ Қоясига келиш ва бунинг устига мақтаниш пасткаш чиябўрининг қилиғи. Бунинг устига тоза сувни ҳаром қилди!

Чангалзор махлуқларининг Хатхига мурожаат қилишдан ҳайиқишларини билган Маугли, бир оз тўхтаб, ўзини босиб олгач, бақириб сўради:

— Шерхоннинг қандай ҳаққи-ҳуқуқлари бор, Хатхи?

Ҳар икки қирғоқда турганларнинг барчаси боланинг сўзини қайтаришди, чунки чангалзор махлуқлари жуда синчков бўлади. Ҳамманинг кўз олдида галати ҳодиса рўй берди, бунинг асл сабабини билган Балугина жим хаёл суриб турарди.

— Бу қадимий тарих, — деди Хатхи, — чангалзордан ҳам эски. Ҳой қирғоқдагилар, қулоқ солинг, бир бошдан сўзлаб бераман.

Қўтос ва тўнғизлар бир-бирини туртишиб, итаришиб, тузукроқ жойлашиб олгуларича бир неча дақиқа ўтди, сўнгра пода етакчилари бирин-кетин:

— Қулогимиз сенда! — дейишди.

Шунда Хатхи олдинга чиқиб, тиззаларигача сувга

ботиб, Сулҳ Қояси олдидаги камарда турди. Озиб-тўзиб, ҳаммаёғини ажин босиб, қозиқ тишлари саргайиб кетганига қарамай, салобатини кўрган ҳар бир махлуқ уни чангалзорнинг ҳукмдори эканлигига шубҳа қилмасди.

— Фарзандларим, ҳаммангизга маълумки, — деган бошлади у, — дунёда барча махлуқдан кўра одам зотидан кўпроқ қўрқасиз.

Маъқуллаган овозлар эшитилди.

— Бу гаплар сенга тегишли, Укажон, — деди Багира Мауглини аста туртиб.

— Менгами? Ҳеч-да. Мен Эркин Халойиқ овчиси ва Тўданинг арзандасиман, — деди Маугли. — Одамлар билан қанчалик ишим бор?

— Нима учун одамдан қўрқишингиз сабабини биласизми? — деб сўзида давом этди Хатхи. — Мана, эшитинг. Чангалзор яратилган илк замонда (албатта, ҳозир у замонлар барчанинг ёдидан кўтарилиб кетган), ҳаммамиз аҳиллик билан ўтлашар ва бир-биримиздан қўрқмасдик. У замонларда қурғоқчилик бўлмас, дарахтларнинг гули ва меваси бир пайтда етилар, барча махлуқлар бир хилда гул, япроқ, мева, пўстлоқ ва ўт-ўланлар билан тамадди қилардик.

— Яхшиямки, ўша замонларда тугилмаган эканман! — деди Багира. — Пўстлоқ деган нарса тирпоқларни қайрашдан бошқа нарсага ярамайди!

— Чангалзор ҳукмдори Биринчи Филлардан Тха бўлган. У чангалзорни хартуми билан сув тагидан тортиб чиқарган. Қозиқ тишлари билан эгат тортган ерида дарёлар пайдо бўлган. Оёқлари зарбидан ўйилган чуқурликда кўллар вужудга келган. Мана бундай қилиб хартуми орқали наъра тортганда дарахтлар пайдо бўлган. Тха чангалзорни ана шу йўсинда яратган. Бу воқеани менга худди шу тариқа сўзлаб беришган.

— Бу ривоят огиздан-огизга ўтгани билан қисқармаяпти-ку! — дея пичирлади Багира.

Маугли бўлса огзини кафти билан беркитиб, кулиб қўйди.

— У замонларда на маккажўхори ва на қовун, на шафтоли, на шакарқамини ва на ҳозир сиз кўрган катак кулбалар бўлган. Одам нима эканлигини билмаган чангалзор махлуқлари худди бир ота-онанинг фарзандларидек ўрмонда аҳил яшашган. Бироқ орадан кўп вақт ўтмай, ўтлоқлар ҳаммага етарли бўлса-да, ҳайвонлар бир-бирлари билан озуқа талашиб жанжал кўтаришган.

Улар ўлгудек танбаллаша боришган. Ҳозирги кунларда баҳорда ёмғир мўл ёққан пайтларда, баъзан бизларнинг орамизда ҳам бўлиб турганидек, ҳар бир ҳайвон ўз ини олдида ўтлашни истаган. Биринчи Филлардан бўлган Тханинг иши эса бошидан ошиб-тошиб, янгидан янги жунгли ва дарёлар яратиш билан овора бўлиб қолган. У ҳамма ишга улгурмаганидан энг Биринчи Йўлбарсни бутун чангалзор устидан ҳам ҳоким, ҳам қози этиб тайинлаган. Шу тариқа бутун чангалзор махлуқлари нима жанжал бўлса йўлбарс олдига арзга келган. У замонларда Бобо Йўлбарс ҳам бошқалар қатори мева, ўт-ўлан билан тамадди қилган. Бобо Йўлбарснинг қадди-қомати ҳам худди меникидек барваста ва жуда кўркам, териси эса бамисоли чирмовуқ ўт гулидек тўқ сариқ рангда бўлган. У қадимий замонларда ҳозиргидек йўлбарс терисида ола-чипор чизиқлар ва холлар бўлмаган. Бутун чангалзор махлуқлари унинг олдига бемалол келиб, арзларини айтишган. Унинг сўзлари барчага баробар қонун бўлган. Ҳа, у вақтларда ҳаммамиз ягона махлуқ тўдаси бўлганимизни эсдан чиқарманг.

Куилардан бир куни икки бугу ўтлоқ талашиб, жанжаллашиб қолишган ва ниҳоят можаро худди ҳозиргига ўхшаш, шох ва туёқларини ишга солишгача бориб етган. Ривоятга кўра, гуллар орасида ястаниб ётган Бобо Йўлбарс ҳузурига арзга келган бугулардан бири, ногаҳон уни шохи билан туртиб юборган. Шунда Бобо Йўлбарс, ҳокимлигини ҳам унутиб, бугуга ташланган ва унинг бўйинини узиб ташлаган.

Ўша машъум тунга қадар ҳеч бир махлуқ ўлим нималигини билмаганди. Бобо Йўлбарс бўлса ярамас иш қилиб қўйганидан ва қон исидан вас-васага тушиб, шимолдаги ботқоқлик томонга қочиб қолган. Биз, чангалзор махлуқлари, қозидан маҳрум бўлгач, бекордан-бекорга жанжаллаша бошладик. Ғала-ғовур қулогига етган Тха ёнимизга келган. Ҳар биримиз ўз ҳолимизча гап уқдирмоқчи бўлганмиз. Унинг кўзи гуллар орасида қоп-қора қонига беланиб, жонсиз ётган бугуга тушгач, ким ўлдирди деб сўраган. Биз бўлсак, худди шу ҳозиргидек қон исидан эс-хушимизни йўқотиб, аниқ жавоб қила олмаганмиз. Барчамиз жинилардек чангалзор бўйлаб югурганмиз, сакраганмиз, бошимизни сарак-сарак қилиб, овозимизнинг борича бўкирганмиз. Шунда Тха, дарахтларнинг пастки шохи ва ер бағирлаб ўсувчи чирмовиқларга, қотилни аниқланг, унинг ким-

лигини Бобо Фил билиши зарур, деб амр қилган.

Кейин Тха:

«Ким Чангалзор ҳокими бўлишни истайди?» — деб сўраган.

Дарахтда яшовчи Кулранг Маймун олдинга отилиб чиқиб:

«Мен Чангалзор ҳокими бўлишни истайман!» — деб қичқирган.

Тха кинояли кулиб қўйиб жавоб қилган:

«Майли, сен айтганча бўла қолсин!» Шундай деб га-
забланиб бу ердан кетиб қолган.

Болаларим, Кулранг Маймунни яхши биласиз, ўша замонларда ҳам у худди ҳозиргидек бетайин бўлган эди. Бошда у ўзини донишмандларча тутмоқчи бўлибди, бироқ орадан дақиқа ўтар-ўтмас, қашиниб олиб, дарахтга тирмашиб, гоҳ баландга, гоҳ пастга сакрай бошлабди. Бир оздан сўнг бу ерга қайтиб келган Тха оёғи билан дарахтга осилиб олган маймун пастда турганларни масхара қилаётганини, унга жавобан пастдагилар ҳам зўр бериб уни калака қилаётганларининг гувоҳи бўлибди. Шундай қилиб, чангалзорда Қонун ўрнини бошвоқсизлик, пойма-пой гаплар эгаллабди.

Ўшанда Тха барчамизни тўплаб:

«Сизларнинг биринчи ҳокимингиз чангалзорга ўлим, иккинчиси эса шармандалик олиб келди. Эндиликда, сизлар учун шундай бир Қонун яратмоқ лозимки, токи уни бузишга ҳеч ким журъат қилолмайдиган бўлсин. Мана энди сиз даҳшат нима эканлигини биласиз, уни кўргач, барчангизнинг устингиздан ҳукмрон эканлигини англайсиз; кейин эса офат бошингизга ўз-ўзидан ёғилаверади», — деди.

Шунда биз, чангалзор махлуқлари сўрадик:

«Даҳшатнинг ўзи нима?»

«Қидиринг ва топинг!» — деди Тха.

Кейин биз даҳшатни ахтариб бутун чангалзорни бошдан-оёқ кезиб чиқдик, кўп ўтмай қўтослар...

— Уф! — деб юборди қумлоқда турган қўтослар такаси Меса.

— Шундай, Меса, улар қўтослар эди. Улар чангалзордаги горлардан бирида тапаси сип-силлик ва орқа оёқларида тик юрадиган Даҳшат яшаркан деган хабарни келтирган экан. Ўшанда биз қўтос подаси орқасидан эргашиб горга бордик. Гор оғзида эса Даҳшат типпачик турарди. Ҳақиқатда, қўтослар айтганича, унинг жунлари йўқ, орқа оёқларида тик юрарди. Бизни кўри-

ши билан у қичқириб юборди. Ҳозирги сиз билган ваҳима ва қўрқув вужудимизга сингиб қолди. Шунда биз қўрқувдан саросимага тушиб, ўлар-тириларимизга қарамай, бир-биримизни босиб-янчиб, орқамизга қарамай тирақайлаб қочиб қолдик. Ўша тунда чангалзор махлуқлари одатдагидек бир жойда эмас, балки ҳар бир қабила алоҳида-алоҳида: тўнғизлар тўнғизлар билан, буғулар буғулар билан шохини шохига, туёғини туёғига теккизиб ётди. Барчаси тун бўйи қўрқувдан мижжа қоқмай дағ-дағ титраб чиқишди.

Шундай машъум кунда фақат Бобо Йўлбарсгина орамизда йўқ эди: у ҳали ҳам шимолдаги ботқоқликда яшириниб юрганди. Горда кимни кўрганлигимиз ҳақидаги овоза унинг қулоғига етгач:

«Мен унинг ёнига бораман ва бўйинини шарт узиб ташлайман», — дебди.

У тун бўйи дам олмай гор томон югурипти. Аммо Тханинг амрини унутмаган дарахт шохлари ва чирмовуқлар елиб кетаётган Йўлбарснинг елкаси, биқини пешонаси ва даҳанини пайпаслаб, белги қўйибдилар. Шундай қилиб, Йўлбарс терисининг қаерига чирмовуқ теккан бўлса, сариқ терининг ўша ерида йўл-йўл қора чирик, ёки нуқта-нуқта излари қолибди. Бу ола-чипор чириклар ҳозирги йўлбарсларга аждодларидан мерос бўлиб қолган. Йўлбарс гор олдида етиб борганда, Жунсиз Даҳшат у томон қўлларини чўзиб: «Тун олапўстаги» деб юборибди. Жунсиз зотдан кўрқиб кетган Бобо Йўлбарс увиллаганча ботқоқлик томон қочиб қолибди...

Ривоят шу ерга етганда Маугли даҳанини сувга тегизиб, секингина қулиб қўйди.

...Йўлбарс шундай увиллаганки, овозини Тха ҳам эшитиб қолиб, ундан:

«Ўзи нима гап?» — деб сўраган.

Шунда Бобо Йўлбарс тумшугини у даврда эндигина яратилган кўҳна осмон сари кўтариб:

«Ҳой Тха! Ҳокимликни менга қайтариб бер. Мен жунсиз зотдан кўрқиб қочдим ва бутун чангалзор махлуқлари олдида шармандаю шармисор бўлдим. Жунсиз зот мени ярамас ном билан атади», — деди.

«Нима учун?» — деб сўради Тха.

«Чунки ботқоқликда ҳаммаёғим балчиқ бўлиб кетган эди-да», — деб жавоб қилди Бобо Йўлбарс.

«Гапинг чин бўлиб, терингдаги ола-булалар балчиқ бўлса, яхшилаб ҳўл ўт устига думала, топ-тоза бўласан-қўясан», — деди Тха.

Бобо Йўлбарс ҳўл ўт устига ётиб, у ёндан-бу ёнга шу қадар зўр бериб думаладики, бутун чангалзор унга чирпирак бўлиб айлангандек туюлди. Аммо терисидаги биронта чизиқ ёки хол ўчиб кетмади. Унинг бу аҳволини кўриб Тха кулиб юборган. Шунда Бобо Йўлбарс: «Мен нима гуноҳ қилдимки, бундай аҳволга дучор бўлдим?» — деб сўрабди.

«Сен бугунинг бошини узиб, чангалзорга ўлимни, у билан биргаликда Даҳшатни бошлаб келдинг. Эндликда, сен жунсиз зотдан кўрққанингдек, чангалзор махлуқлари ҳам бир-биридан хавфсирайдиган бўлиб қолишди», — дебди Тха.

Бобо Йўлбарс:

«Мен уларни қачонлардан бери биламан, улар мендан кўрқмасалар керак», — дебди.

«Ўзинг синаб кўрақол, — дебди Тха.

Шунда Бобо Йўлбарс чангалзорда у томондан-бу томонга чошиб, бугу, тўнғиз, жайра, умуман, бутун чангалзор махлуқларини баланд овоз билан чақира бошлабди. Аммо уларнинг барчаси, ўзларининг собиқ Қозилари бўлмиш Йўлбарсдан хавфсираб, чекка-чеккага қочиб кетишибди.

Ноилж қолган Бобо Йўлбарс яна Тханинг олдига қайтиб келибди. Унинг гурури букилган эди. Аламиндан бошини ерга уриб, тўрттала панжаси билан ерни тимдалаб, мингиллабди:

«Ахир, бир вақтлар чангалзор ҳукмдори бўлганимни хотирла! Мени унутма, ҳой Тха! Келажакда уругларим, бир вақтлар мени на кўрқув ва на уят нималигини писанд қилмаганимни эслаб юришсин!»

«Сен билан мен чангалзор яратилишининг гувоҳи бўлганмиз. Шу улуг воқеанинг хотираси учун бу илтимосингни бажараман. Ҳар йилнинг бир кечасини сенга бахш этаман. Сен ва уруг-аймоғинг учун шу ягона кеча худди қадимгидек сизларнинг ихтиёрингизда бўлади. Ихтиёрингга бериладиган шу ягона кечаларнинг бирида одам деб аталмиш ўша жунсиз махлуқни учратиб қолгудек бўлсанг, сен ундан кўрқмайсан. Аксинча, у сени ва болаларингни чангалзорнинг хўжаси деб билиб, сизлардан кўрқади. Ана шу Даҳшат кечасида у махлуқни учратгудек бўлсанг, унга раҳм-шафқат қилгин, чунки Даҳшатнинг нималигини энди сен ҳам яхши биласан», — деди Тха.

Ўшанда Бобо Йўлбарс:

«Хўп бўлади. Хурсандман», — деб жавоб қилганди.

Бироқ йўлбарс дарёга сув ичгани келиб, ўзининг олачипор аксини кўраркан, уни олапўстак деб атаган жунсиз махлуқ ёдига тушиб, газаби жўш уриб кетибди. Тханинг ваъдасини кутиб, йўлбарс муттасил бир йил ботқоқликда умр ўтказди. Ниҳоят бир тунда, Чиябўри Ойи (тун юдузи) чангалзор устида юз кўрсатган пайтда, йўлбарс ўз ҳукмронлик кечаси етишганини сезиб, жунсиз махлуқ яшайдиган гор олдига борди. Ҳамма иш худди Бобо фил каромат қилгандек бўлиб чиқди: жунсиз махлуқ гордан чиқа солиб, унинг олдида тиз чўкиб, сўнг-ра бор бўйича ерга чўзилиб ётиб олди. Чангалзорда бундан бошқа жунсиз махлуқ йўқ, шуни даф қилсам, Даҳшатни таг-томири билан қуритаман, деб ўйлаган Бобо Йўлбарс унинг устига ташланиб, белини шарт узиб юборди. Ўз ўлжасини ҳидлай бошлаган йўлбарс шимол ўрмонларидан бу томон келаётган Тханинг шарпасини сезиб қолди. Шу чоқ, ҳозир сиз эшитадигандек, Бобо Филнинг гулдурос наъраси ҳаммаёқни босиб кетди...

Бирдан қовжираб қолган тепалар ва тоғ чўққиларини гулдурос товуш ларзага келтирди, тоғ ортида чақмоқ чақди-ю, аммо бирон томчи ёмғирдан дарак бўлмади.

Хатхи сўзида давом қилди:

— Мана шундай наъра йўлбарс қулогига кирди. Ўша наърали товуш унга:

«Сенинг раҳм-шафқатинг ҳали шуми?» — деди.

Бобо Йўлбарс лабларини ялаб туриб жавоб қилди:

«Ҳа, осмон узилиб ерга тушдимми? Даҳшатни ўлдирдим, холос».

«Ҳой кўзи кўр ва қулоғи кар нодон! Ўлим деган фалокатнинг оёқларини банддан халос қилиб юборганингни тушунсанг-чи, энди у то сени ўлдирмагунча орқангдан изма-из юради. Сен одамга ўлдириш хунарини ўргатдинг», — деди Тха.

Бобо Йўлбарс ўз ўлжаси устига оёқ қўйиб туриб деди:

«Ҳозир буни ҳам ҳов ўша жонсиз бугудан фарқи йўқ. Даҳшатнинг уруги қуриди. Қайта бошдан мен чангалзор Махлуқларининг қозиси бўлиб оламан». Тха:

«Бундан буён чангалзор Махлуқлари яқинингга йўламайди. Бир умр сенинг йўлинг уларники билан тўқнаш келмайди; энди улар ҳеч қачон сен билан ёнмаён тунамайди, сенинг изингдан юрмайди, ҳеч вақт сенинг уянг яқинида ўтламайди. Фақат Даҳшат сенга йўлош бўлиб, донм пайингни қирқади. Истаган пайтида, сенга сездирмай кўринмас қурол билан жонингни сугу-

рий олади. У шундай кунларни бошингга солادики, ҳар босган изингдан ўзингга офат ёғилади, чирмовуқлар бўйнингга чирмашиб, дарахтлар йўлингга гов бўлиб, ундан сакраб ўтиш иложини тополмай, мушкул аҳволда қоласан. Натижада жунсиз махлуқ терингни шилиб олиб, совқотмасин деб болалари устига кўрпа ўрнида ёпиб қўяди. Сен унга шафқат қилмадингми, энди ундан ҳам шафқат кутма», — деди.

Ҳали ҳукмронлик кечаси тамоm бўлмагани учун ўзини жуда дадил ҳис қилаётган Бобо Йўлбарс:

«Тханинг ваъдаси ўз кучида қолади. Ахир у менга бахш этган тунни тортиб олмайди-ку!» — деди.

Шунда Тха:

«Бахш этдимми, бу тун сеникилигича қолаверади. Аммо олмоқни бермоғи бор. Сен одамга ўлдириш хунарини ўргатдинг, у бўлса ҳар бир ишни жуда тез илиб олади», — деди.

Бобо Йўлбарс:

«Мана, у бели узилган ҳолда оёқларим остида ётибди. Даҳшатни ўлдирганимни бутун чангалзор билиб қўйсин», — деди.

Лекин Тха кинояли кулиб:

«Сен кўпчилик махлуқдан биттасинигина ўлдирдинг, холос. Ҳозир бўлса ҳукмронлик кечанг тугади, Чангалзор Аҳлига эса энди ўзинг жавоб қил!» — деди.

Тонг отгач, гордан бошқа бир Жунсиз махлуқ чиқиб, сўқмоқда ўлиб ётган жинсдоши ва унинг устида турган Йўлбарсни кўриб қолди ва дарҳол учи найза таёқни қўлига олди...

— Ҳозир улар ўшанақа учи ўткир нарсани итқитадилар, — дея шитирлаб дарё томон тушиб кетди жайра Соҳи.

Гондилар¹ жайра гўштини энг мазали деб билишган ва уни ўз тилларида Хў-Игу деб аташган. Шунинг учун ҳам у гондиларнинг сўқмоқ йўлдан иначидек ялтираб учиб келадиган заҳарли болталарининг сирини унча-мунча биларди.

— Ўша ёғочлар, ҳозирда қопқон ўралар тагига қоқиб қўйиладиган қозиққа ўхшарди, — деди Хатхи. — Ана шундай найза таёқни Жунсиз махлуқ итқитган эди, у учиб келиб Бобо Йўлбарснинг қоқ биқинига санчилди. Ҳамма иш Бобо Фил каромат қилганидек бўлиб чиқди: Бобо Йўлбарс биқинидаги таёқни суғуриб ташлама-

¹ Гонди — Ҳиндистоннинг энг қадимий халқларидан бири.

гунча жунгли бўйлаб, войвойлаганча у уёқдан-бу ёққа югура берди. Шунда чангалзор махлуқлари, Жунсиз махлуқ йироқдан туриб ҳам ўз ўлкасини ер тишлата олишини билиб, ундан яна беш баттарроқ қўрқадиган бўлиб қолишди. Шундай қилиб, Бобо Йўлбарс Жунсиз махлуққа ўлдириш хунарини ўргатди; ҳаммангизга маълумки, бу иш биз — чангалзор махлуқлари бошига қанчадан-қанча фалокатларни келтирди. Энди бизни ўлдириш учун нималарни ишга солишмайди дейсиз: сиртмоқ, қопқон, яширин бўричоҳлару оқ дуд орасидан учиб келадиган тишлағич пашшалар (Хатхи ўқни шундай деб атарди), бизларни ўрмондан қувиб чиқарувчи Қизил Гуллар ва ҳоказо. Ҳар қалай, шунга қарамай ҳар йилнинг маълум бир тунда Жунсиз махлуқлар, Тхабахш этганидек, йўлбарсдан қўрқадилар. Бироқ, улардаги ваҳимани йўқотиш учун йўлбарс ҳанузгача бирон чора-тадбир кўрганича йўқ. Бобо Йўлбарсни шармандаю шармисор қилганлари эсига тушиб, йўлбарс жунсиз махлуқларни қаерда учратса, шу ерда ўлдира беради.

Энди Дахшат кеча-кундуз баб-баробар чангалзорда кезиб юради.

Бу гаплар улар учун қандай муҳим эканлигини ўйлаган бугулар:

— Оҳ! Уҳ! — деб хўрсиниб қўйишди.

— Ҳозиргидек ҳаммамизга улуг Дахшат хавф солгандагина, худди бугунгидек, барча чангалзор махлуқлари ўз орамиздаги майда-чуйда адоватларни унутиб, бир ерга жам бўламиз.

— Одам фақат йилига бир тундагина йўлбарсдан қўрқадими? — деб сўради Маугли.

— Фақат бир тунгина, — деб жавоб қилди Хатхи.

— Ахир, мен... ахир, биз... ахир Шерхон бир ойда икки-уч марта одам ўлдираётганини бутун чангалзор билади-ку!

— Бу гапинг тўғри. Одам кўзига тик қарашга бардош беролмаслигини, ундан қўрқиб кетишини яхши билган Шерхон, одамларга олд тарафдан эмас, писиб бориб, орқасидан санчийди. Агар одам кўзи унга тикилиб қолгудек бўлса, Шерхон ура қочиб қолади. Бироқ, ўз ҳукмронлик тунда эса йўлбарс қишлоқларга яширинмай, бемалол кириб боради, эшиклардан бошини суқиб, уй ичига қарайди. Одамлар бўлса қўрққанидан эс-ҳушини йўқотиб, унинг олдида тиз чўкадилар. У бўлса тап тортмай ўлдира беради. Фақат йилда бир бор.

«О! — деди ўзича, сувда у ёнидан-бу ёнига ағдарилар

экан Маугли. — Ҳа, Шерхоннинг кўзларимга қара-чи, дейишдан мақсади нима эканлигини энди тушундим. Аммо бу қилиғи унга ёрдам беролмади. У менинг кўзларимга узоқроқ тик қараб туришга бардош беролмади, мен эса... Мен бўлсам, ҳар қалай унинг олдида тиз чўкмадим. Ия, ахир мен одам зотига эмас, Эркин Халойиққа мансубман-ку!»

— Ҳм-м! — деди бўғиқ товуш билан Багира. — Йўлбарс ўз тунини биладими?

— Йўқ, Чиябўри Ойи тунги туманлик орасидан чарақлаб чиқмагунча билмайди. Баъзи йиллари бахшида тун ёзнинг беғубор осмонли кечаларига тўғри келса, баъзи пайтларда, қишнинг ёмғирли тунларига тўғри келади. Агар Бобо Йўлбарс ўйлаб иш қилганда эди, сиз билан биз Даҳшат юзини кўрмаган бўлардик.

Бугулар маъюс хўрсиниб қўйишди, Багира эса макрона кулиб қўйиб:

— Одамлар бу ривоятни... билишадими? — деб сўради.

— Бу сирни йўлбарс ва биз, Тха авлодларидан бошқа ҳеч ким билмайди. Эндиликда, буни қирғоқ бўйида ҳозир бўлганларнинг барчаси эшитди. Сизларга айтадиган бошқа ривоятим қолмади.

Энди ортиқча гапга тоқати йўқлигини ишора қилмоқ учун Хатхи хартумини сувга тикди.

— Нега энди, нега? — деб савол берди Балуга Маугли. — Нега энди Бобо Йўлбарс авлодлари ўт-ўлаи, мева ва барглари емайдиган бўлиб қолишди? У фақатгина бугунинг бўйинини узди, холос. Унинг гўштини емади-ку! Янги қонни татиб кўришга уни нима мажбур қилди?

— Указон, дарахт ва чирмовуқлар йўлбарсни қаргадилар, уларнинг қарғишига учраган йўлбарс, ҳозир биз кўриб турганимиздек, ола-чинор тусга кириб қолди. Энди ҳеч қачон йўлбарс уларнинг барги ва мевасини еёлмайди. Ўша машъум кундан бери у бугу, қўтос ва шу каби ўтлайдиган ҳайвонларнинг ашаддий душманига айланди, — деди Балу.

— Сен ҳам бу ривоятни билармидинг-а? Нега мен уни ҳеч вақт эшитмаганман?

— Шунинг учунки, чаңгалзор бундай ривоятлар билан тўлиб-тошиб ётибди. Уни бир бошладингми, охирига етиш амримаҳол. Қулогимни қўйиб юбор, Указон!

ЧАНГАЛЗОР БОСҚИНИ

Шерхон терисини Кенгаш Қоясидаги ясси тош устига ёзиб, чор атрофига бамбуқ қозиқ қоқиб қўйгач, Маугли Сион Тўдасидан омон қолган бўриларга, энди бундан буён чангалзорда якка ўзи ов қилажагини айтгани, Она Бўрининг тўртта боласи эса у билан биргаликда ов қиламиз деганлари, албатта, ёдингизда бўлса керак. Лекин чангалзордек бир жойда ҳаёт йўсинини тўсатдан ўзгартиб юбориш анча қийин иш. Тўда бўриларининг ҳар бири боши оққан томонга санқиб кетгач, даставвал Маугли қадрдон уясига бориб, бир кечаю бир кундуз данг қотиб ухлади. Уйқудан уйгонган Маугли Ота ва Она Бўриларга одамлар орасида кечирган саргузаштларини улар тушунадиган қилиб сўзлаб берди. Маугли Шерхон терисини шилган ов пичоғини улар олдида кўз-кўз қилиб ўйнаркан, офтобнинг тонгги нурлари пичоқ тигида акс этиб, атрофга шуъла таратди. Шунда бўрилар Мауглига, балли, унча-мунча ишларни ўрганиб қайтибсан, дейишди. Шундан сўнг Акела ва Қулранг Ога, қўтосларни жарга ҳайдашда Мауглига қандай кўмаклашганликларини сўзлашаркан, бу воқеа-

ларни ўз қулоғи билан эшитиш учун Балу тепалик устига чиқиб ётиб олди. Мауглини йўлбарс билан қандай эпчил курашганини эшитган Багира эса мамнун бўлганидан терисига сигмай қашиниб-қашиниб қўярди.

Қуёш тоғ ортидан аллақачон осмон гумбазига кўтарилган бўлса-да, ҳеч кимнинг ухлагиси келмас, Она Бўри бўлса дам-бадам бошини юқори кўтарар ва шамол кенгаш Қоясидан элтаётган Шерхон терисининг исини мамнуният билан ҳидлаб-ҳидлаб қўярди.

— Агар Акела билан Кулранг Ога бўлмаганида, — деди ҳикоясини тугатаркан Маугли, — қўлимдан бирон иш келмаган бўларди. Эй, Она Бўрижон, агар сен кулранг кўтосларни жар бўйлаб югуришларини, улар одамлар тўдаси мени тошбўрон қилганларида ўзларини қуюндек шиддат билан қишлоқ дарвозасига урганларини кўрганингда эди!

— Уни кўрмаганимдан хурсандман, — деди жаҳл билан Она Бўри, — болаларимни чиябўрига ўхшатиб олдиларига солиб қувлашларини кўриб, чидаб туриш менга ўлим! Бундай хўрлик учун одамлар тўдасининг таъзирини бошлаб бериб қўйган бўлардим. Фақатгина сени сут билан сийлаган аёлгагина раҳм - шафқат қилардим. Ҳа, фақат ўша аёлнигина омон қолдирардим!

— Секинроқ, секинроқ гапирсанг - чи, Ракша, — деб ҳафсаласизгина танбеҳ берди Ота Бўри. — Шукр қил, Қурбақачамиз қайтиб келди. Лекин шунчалик доно бўлиб кетибдики, эндиликда боқиб ўстирган отаси унинг товонларини ялаши керак. Ҳечқиси йўқ, бошида бир чаңдиқ ортиқ бўлди нимаю кам бўлди нима? Одамзотни тинч қўй.

Балу билан Багира ҳам акс-садо бергандек:

— Одамларни тинч қўй! — дейишди бараварига.

Маугли Она Бўрининг биқинига бошини қўяркан, мамнуният билан жилмайиб, бундан буён одамзотни кўришни ҳам, овозини эшитишни ҳам ва ҳатто исини ҳидлашни ҳам истамайман, деди.

— Бордию, Укажон, одамлар сени ўз ҳолигга қўйишмасачи? Хўш, унда нима қиласан? — деди бир қулогини кўтариб Акела.

— Биз бешовмиз, — деди ўтирганларга бир-бир қараб қўяркан, тишларини тақирлатиб Кулранг Ога.

— Биз ҳам овда иштирок этишимиз мумкин, — Багира думларини ликиллатаркан Балуга қараб қўйиб, — энди одамлар ҳақида ўйлаб ўтиришининг нима кераги бор-а, Акела? — деди.

— Шунинг учунки, — деди сўққабош бўри. — Биз сариқ қароқчининг терисини Кенгаш Қоясига илиб қўйганимиздан сўнг ўз изимиздан орқага қайтиб, тагин одамлар изимиздан тушмасин деган андиша билан қишлоққа яқинлашдим, яна орқага қайтиб у ён - бу ён юриб, изларни чалкаштирдим. Баъзида бир четга чиқиб, андак чўзилиб ҳам олдим. Охири, бу излардан ўзим адашадиган ҳолатга етиб қолганимда, ҳайбатли кўршапалак Манг учиб келиб, тепамда гир - гир айланиб:

«Мауглини қувлаб юборган қишлоқ худди уяси бузилган ариларга ўхшаб гув-гув қилмоқда», — деди.

— Мен қишлоққа каттакон тош отган эдим, ола - говур шунинг учун кўтарилган бўлса керак, — деди кулиб Маугли. Чунки кўпинча эрмак учун Маугли папавининг пишган мевасини ари уясига отар, сўнгра яни бузилган арилар орқамдан қувламасинлар деб, югуриб бориб яқин орадаги сув камарига бекиниб оларди.

— Ҳайбатли кўршапалакдан, нималар кўрдинг, деб сўрадим. Унинг айтишича, қишлоқ дарвозаси олдида каттакон Қизил Гул очилганмиш, қуролланган одамлар унинг атрофида давра қуриб ўтиришганмиш. Бу гапларни бекордан - бекорга айтаётганим йўқ. Ахир бошимдан кўп нарса ўтган, — деб Акела биқинларидаги эски чандиқларга қараб қўйди, — одамлар қуролни эрмак учун олиб юрмайдилар. Билишимча, Укажон, тез орада қуролланган одамлар изимиздан тушсалар керак.

— Нега энди шундай қилишаркин? Одамлар мени қувлаб юбордилар. Уларга яна нима керак, ахир? — деди аччиқланиб Маугли.

— Сен одам наслдан бўласан, Укажон, — деди Акела. — Нима учун қардошларинг шундай қилаётганини, биз — Эркин Овчилар сенга тушунтириб ўтиришимизнинг ҳожати бўлмаса керак.

Овчи пичоғининг учи, сўққабош бўри панжаси турган жойга шу қадар гизиллаб бориб санчилдики, Акела олдинги оёғини четга олишга аранг улгурди. Маугли пичоқни шундайин эпчиллик билан отгандики, одамзот кўзи уни илғамай қолиши турган гап эди. Бироқ Акела асл бўри зотидан! Қадим аждодларигача ёввойи бўрига тенглашолмайдиган оддий итлар ҳам қаттиқ ухлаб қолган бўлишига қарамай, арава гилдираги бир ёнига андак яқинлашганини сезиши биланоқ, гилдирак биқинига тегмай туриб, санчиб ўзини четга олишга улгуради.

— Бошқа пайтда, — деди Маугли хотиржамлик би-

лан пичоқни қинига соларкан, — Маугли билан одамлар тўдаси ҳақида эҳтиёт бўлиб гаплаш!

— Уф! Тиши ўткир экан, — деди Акела пичоқ учи қолдирган чуқурчани ҳидларкан, — одамлар орасида яшаганинг учун кўзларинг анча ўтмаслашиб қолибди, Укажон. Сен пичоқ ўқталишга сарфлаган дақиқангга мен бугуни саранжом қилиб улгурган бўлардим.

Багира ўрнидан сапчиб турдию бўйинини чўзиб, хавони искади ва бирдан хурпайиб олди. Кулранг Бўри ҳам унинг ҳаракатларини айнан такрорлаб, ўнг томондан эсаётган шамолни ҳидлаш учун бир оз чапга бурилди. Акела бўлса шамол эсаётган томонга қараб эллик қадамча масофага сакраб, ерга ўтирди ва бутун вужуди билан сергакланиб турди. Маугли уларга ҳаваси келиб, қараб турарди. Маугли одамларда камдан-кам учрайдиган сезгирликка эга бўлса-да, бироқ унга чангалзордаги ҳар бир махлуқ димоғига хос бўлган нозиклик ва ўта хушёрлик етишмасди. Бунинг устига сертутун қишлоқда кечган уч ой унинг сезгиларини анча заифлаштириб қўйганди. Шунга қарамай, у бармоқларини хўллаб бурнини ишқалаб қўйгач, ўрнидан туриб, ҳидни аниқлаш учун бетини шамол келаётган томонга ўгириб турди.

— Одам иси! — деб тўнғиллади Акела орқа оёқларига таяниб ўтираркан.

— Балдео-ку! — деди ерга ўтириб Маугли. — У изимиздан келяпти. Ана қуролининг учи офтобди ялтираяпти! Қаранглар!

Қуёш нурлари эски мушкетнинг мис ҳалқасига бир зумгина урилган эдики, чангалзор осмонида худди ёруғ булут кезгандай атрофга шуъла чақнаб кетди. Бундай пайтларда сюда тошининг тангачалари, кичкина кўлмақлар ва ҳатто дарахтларнинг барги ҳам қуёш қайтаргич асбобга ўхшаб ярқиллаб кетади. Бугун эса ҳаво очиқ ва сокин эди.

— Одамлар изимиздан тушишини яхши билардим, — деди Акела. — Ахир, бекорга шунча йил Тўданинг етакчиси бўлдимми!

Мауглининг тўртовлон бўри оғалари, ҳеч нима демай тепалиқдан ер багирлаб ётиб ўрмалаб зум ўтмай, тоғолча ва кўм-кўк буталар орасига сингиб кетгандек, кўздан гойиб бўлди.

— Ҳеч гапдан-ҳеч гап йўқ, қаерга кетяпсанлар? — деб чақирди уларнинг орқасидан Маугли.

— Ш-ш! Тушга қолмай унинг калласини юмалатиб келамиз! — деб жавоб берди Кулранг Ога.

— Қайт орқангга! Орқангга қайтларинг! Тўхталаринг! Ҳеч вақт одам ҳам одамни ейдими! — деб бақирди Маугли.

— Ҳозиргина ўзини бўри зотиданман деган ким эди? Уни одамзот деганимда менга пичоқ санчмоқчи бўлган ким эди? — деб сўради Акела.

Шунга қарамай тўрттала бўри ҳам итоаткорлик билан маъюс орқага қайтишди.

— Наҳотки мен ҳар бир қилмишим ҳақида сизларга ҳисоб бериб ўтирсам? — деб савол ташлади газабланган Маугли.

— Мана одамзотнинг айни башараси! Мана бу чиндан ҳам одамнинг гаплари! — дея тўнғиллади Багира эшитилар-эшитилмас. — Удайпурдаги махарожа ҳайвонхонаси атрофига йиғилган одамлар ҳам худди шундай гапларни айтишарди. Махлуқдан кўра одам ақлроқ экани биз жунгли ҳайвонларига аллақачонлароқ аён. Аммо-лекин ўз қулоқларимиз эшитганига амал қиладиган бўлсак, дунёда одамдан кўра подонроқ махлуқ йўқ эканлигини аллақачоноқ билиб олган бўлардик. — У овозини кўтариб, қўшиб қўйди. — Бу гал болакай ҳақ, одамлар тўп-тўп бўлиб ов қилишади. Кўпчилиكنинг мақсадини аниқламасдан туриб, якка-ёлғиз одамни ўлдириш ночор овчиларнинг ҳунари. Қани, аста бориб кўрайлик-чи, бу одамнинг кўзлаган мақсади нимакин?

— Биз бормаймиз! — деб тўнғиллади Кулранг Ога. — Якка ўзинг ов қила бер, Укажон! Аллақачоноқ, каллани бу ерга юмалатиб келтирган бўлардик!

Маугли дўстларига бирма-бир қараб чиқди. Унинг кўзлари жиққа ёш, ҳансираб, оғир-оғир нафас оларди. Маугли олдинга бир қадам ташлаб, бир тиззаси билан чўккалаб деди:

— Ҳўш, мақсадим нима эканлигини ўзим билмайманми? Қани, кўзларимга бир тикилиб қаранг-чи!

Улар истар-истамас Мауглининг кўзига қарашди, лекин дам ўтмай кўзларини олиб қочишди. Аммо Маугли уларни ўз ҳолига қўймай, махлуқларнинг ҳар бир тук тикандек диккайиб, аъзойи-баданига титроқ турмагунча кўзларига тик боқишга мажбур қилди, ўзи бўлса тикилганча киприк қоқмай қараб тураверди.

— Ҳўш, энди айтинглар-чи, бешовимиздан қай биримиз етакчимиз? — деб сўради Маугли.

— Сен етакчиликка лойиқсан, Укажон! — деди Мауглининг оёқларини ялаб Кулранг Огаси.

— Шундайми, бўлмаса менинг орқамдан юринг, — деди Маугли.

Шундай қилиб, тўртов бўри думларини қисиб, унинг орқасидан эргашишди.

— Одамлар тўни орасида яшашнинг оқибати мана шу-да, — деди Багира, уларнинг орқасидан изма-из билинтирмай тушиб бораркан. — Балу, билиб қўй, энди чангалзорда якка Қонунчилик замонлари тугади.

Кекса айиқ лом-мим демади-ю, бироқ чуқур хаёлга чўмди.

Маугли товуш чиқармай ўрмон оралаб юриб, Балдео келаётган сўқмоқни кесиб чиқиш учун йўлни тик солди. Ниҳоят, Маугли шохларни суриб мушкетини елкасига осиб, икки кун илгари қолдирган из бўйлаб, тимирскиланиб келаётган Балдеога кўзи тушди.

Эсингизда бўлса керак, Маугли Шерхоннинг огир терисини елкасига ортиб, Акела ва Кулранг Оғасини орқасидан эргаштириб, қишлоқдан жўнаб қолган эди. Шунинг учун ерга тушиб қолган излар жуда аниқ ва равшан кўзга ташланарди. Тез орада Балдео, Акела орқасига қайтиб, изларни чалкаштириб юборган жойга етиб келди. Шу жойга етганда Балдео ерга ўтириб, йўталиб олиб, ўзича тўнгиллаб, қайтадан изни топиш учун чор-атрофга тикила бошлади. Бу пайт Балдео уни пойлаб юрганларга бир тош етгулик масофада яқин келиб қолганди. Зарурат туғилганда, ҳеч бир ҳайвон, бўричалик эҳтиёткорлик билан пусиб юролмаса керак. Маугли эса, қўпол деб бўрилар ундан кулсалар-да, лозим бўлиб қолганда, худди соядек пайдо бўлиб, яна соядек бир зумда гойиб бўларди. Тез юриб кетаётган пароходни дельфин подаси қаңдай ўраб олсалар, булар ҳам чолни шундай қуршов ҳалқасига олгач, бир-бирлари билан бемалол гаплаша бошладилар. Чунки, улар шундай паст товуш билан сўзлашардиларки, унга ўрганмаган одам қулоғи пайқаб олиши мушкул эди.

— Уни ўлдиргандан кўра ана шундай калака қилган маъқулроқ, — деди Кулранг Ога эгилиб, ниманидир текшираётган Балдеони кузатаркан. — У чангалзор дарёси соҳилида адашиб қолган чўққанинг худди ўзи-я. У нима деяпти? — деб сўради яна Кулранг Ога нималарнидир гўлдираётган Балдеони кўрсатиб.

— Чол, бола атрофида бутун бошли бўрилар тўдаси бўлганга ўхшайди. Умрим бино бўлиб бунақанги галати изларни кўрмаганман! Уларни синчиклайвериб ҳолдан тойдим, деяпти, — деди Маугли уларга тушунтириб.

— Бирон изни топишга улгурмасданоқ мириқиб дам олади, — деб бепарво қўшиб қўйди, дарахтлар орқасига яшириниб бораркан Багира.

— Ия, у махлуқ нима қияпти?

— У ё ниманидир емоқчи ёки оғзидан дуд чиқармоқчи. Одамзот шунақа. Оғизлари билан нималардир қилишади, — деб жавоб қилди Маугли.

Чол трубкасини тўлатиб, ёндириб, кейин пага-пага тутун чиқараётганини изқуварлар диққат билан кузатиб туришди ва керак бўлиб қолганда тунда ҳам чолни бошқалардан фарқлаш учун тамаки дудининг исини яхшилаб эслаб қолишга уринишди.

Сўқмоқда бир тўда кўмирчилар кўринди. Улар овчилик шуҳрати кам деганда йигирма чақиримча атрофга ёйилган чол билан бир-икки оғиз хангомалашини ниятида Балдео олдида тўхташди. Унинг қаршисида чўккалаб, тамаки чекишди. Багира ва ўзга ҳайвонлар яқинроқ келиб, Балдеонинг кўмирчиларга жодугар Маугли ҳақида бошлаган гаройиб ривоятини тамомлаунча одамларни кузатиб туришди. Чол, Шерхонни қандай ўлдиригани, бўри суратига кириб қолган Маугли билан кечгача қандай олишгани, Мауглини қайтадан одам шаклига кириб, бир афсун билан Балдеонинг қуролини сеҳрлаб қўйгани туфайли, чол отган ўқ Мауглини четлаб ўтиб, овчининг қўтосларидан бирини ҳалок қилганигача ваҳима билан сўзлаб берди. Шундан кейин қишлоқ аҳли бу донгдор, қўрқмас овчини «жодугар болани» ўлдириш учун Сион тоғларига юборганини айтди. Унинг айтишича, қишлоқлилар, жодугарнинг онаси гумон қилинган Мессуа ва унинг эрини уйга қамаб қўйишган. Қишлоқлилар бу ярамас эр ва хотинни қийнаб, афсунгарлигини бўйнига қўйгач, гулханда ёндириб юборишмоқчи, деб қўшиб қўйди у.

— Бу ажойиб томоша қачон бўлади? — деб сўрашди уни кўришни жуда-жуда истаган кўмирчилар.

Балдео, мен қайтмагунимча асирларга тегмайдилар, деди. Қишлоқлилар аввал чангалзор жодугарини ўлдиришмоқчи экан. Шундан кейингина Мессуа ва унинг эрини бир ёқлик қилиб, уларнинг ери ва қўтосларини бўлиб олишмоқчи.

Мессуанинг эрининг қўтослари жуда яхши. Балдеонинг фикрича, афсунгарларни ўлдириш худо йўлида қилинган савоб иш эмиш; ахир, чангалзордан келган бўризонни ўз бағрига олган одамлар энг хавфли афсунгар бўлади-да!

— Хўш, бу тўғрида инглизлар эшитиб қолса нима бўлади? — дея эътироз билдиришди кўмирчилар. Уларнинг айтишларича, инглизлар ҳам галати бир тоифа бўлиб, қишлоқликларни ўлдириб юборилишига йўл қўймас эмишлар.

— Қўйсангиз-чи, шу ҳам ташвиш бўптими? — деб жавоб қилди Балдео. — Оқсоқолимиз тадбиркор одам. Мессуа ва унинг эрини илон чақиб олибди дейди-қўяди. Бу гапларнинг барчаси келишиб қўйилган, гапнинг энг муҳими — бўриваччани тезроқ саранжом қилиш. Мабодо шундай бир махлуққа кўзингиз тушмадими?

Кўмирчилар бир-бировларига қараб олишгач, шундай махлуқни учратмагани учун Такдирга шукр қилишди. Бироқ, Балдеодек мард одам уни албатта топиб, ўлдиражагига имонлари комил эди!

Кун ботишига яқинлашиб қолди. Кўмирчилар бўлса, Балдеонинг қишлоғига бориб, алвастини ўз кўзлари билан кўрмоқчи бўлишди.

— Жодугарни ўлдириш зарур вазифам бўлса-да, бироқ, рўпарасидан ҳар дақиқада алвасти — Бўри чиқиши мумкин бўлган чаңгалзорда қуролланмаган одамларни ўз ҳолига ташлаб қўйишим мумкин эмас. Сизларни қишлоққа кузатиб қўйишдан эринмайман. Мабодо, алвасти фарзанди учраб қолгудай бўлса, Сион тоғларида довруғ солган мендек овчи унинг таъзирини қандай беришимни ўз кўзларингиз билан кўрасиз! Алвасти сеҳрини даф қиладиган коҳин берган туморни бўйнимга осиб олганман, — деди Балдео.

— У нима деяпти? Айтсанг-чи, нима деб вайсаяпти? Нима деб вақиллаяпти? — деб чолнинг сўзини таржима қиладиган Мауглини дам-бадам сўроққа туттишарди Багира ва бўрилар. Бироқ, алвасти деган сўзга келганда Мауглининг ўзи ҳам ҳеч нимани англамади. У бўриларга, менга меҳрибонлик қилган хотин билан унинг эрини қопқонга қамаб қўйибдилар, деб соддагина қилиб тунтириб қўя қолди.

— Ия, ҳали одамлар ҳам одамларни тутадиларми? — деб ҳайрон бўлди Кулранг Ога.

— У шундай деяпти. Аммо ҳамма гапларини яхши англамадим. Уларнинг барчаси ақлдан озганга ўхшайди! Қизиқ, Мессуа билан эрининг менга қандай алоқаси бор, нимага уларни қопқонга қамаб қўйибдилар, Қизил Гул ҳақида гапиришди, ўзим ҳам бироқ нарса тушунмадим. Гап асосан нимада эканлигини албатта билиш зарур! Ҳар қалай, Балдео қишлоққа етиб бормагунча,

улар Мессуага тегмайдилар, хўш, ундай бўлса... — Маугли хаёл сураркан, пичоқ сопига бармоқлари билан чертиб-чертиб қўярди.

Шу орада Балдео ва кўмирчилар бир-бирларининг орқасидан дадил йўлга тушишди.

— Ҳозироқ мен одамлар тўпига ўзимни ураман, — деди ниҳоят Маугли.

— Мана буларни нима қиламиз? — деб сўради кўмирчиларнинг қорайган елкаларига суқланиб тикиларкан, Кулранг Оғаси.

— Уларни қўшиқ билан кузатиб қўйинг, — деди мийиғида кулиб Маугли. — Эсингизда бўлсин, улар қишлоқ дарвозасига шомдан илгари етиб боришларини истамайман. Уларни чалғитиб тура оласизми?

— Уларни арқонланган эчкидек у ёқдан-бу ёққа, бу ёқдан-у ёққа чир айлантириб, саранг қилиш биз учун ҳеч гап эмас! — деди менсмайгина Кулранг Оға оппоқ тишларини тиржайтириб.

— Бундай найрангбозликнинг менга кераги йўқ. Уларни йўлда зериктирмаслик учун бир неча бор увиллаб қўйсангиз, бас. Увиллашларинг унчали шўхчанг бўлиши шарт эмас. Кулранг Оға, сен ҳам улар билан бирга бор, қўшиқларига жўр бўл, Багира. Тун киргач, мени қишлоқ яқинида кутинг — қаердалигини Кулранг Оғам билади.

— Болакайга подачи бўлиш — осон иш эмас. Қачон бир мириқиб ухлаб оларкинман? — деди эснаб, керишиб қўйиб Багира. Бироқ, бу можароларга қизиқгани кўзларидан билиниб турарди. — Мен қандайдир қип-яланғоч жунсиз махлуқларга қўшиқ айтишим керакмиш! Майли, бошга тушганини кўз кўради!

Қоплон увиллашга ҳозирланиб, бошини эгди ва узундан-узоқ қилиб: «овларинг бароридан келсин!!!» деди даҳшатли увлади. Одатда тун ярмида эшитиладиган бу даҳшатли овознинг кундузи эшитилиши энг мардона одамнинг ҳам ўтакасини ёриб юбориши турган гап эди. Ҳайқириқ гулдураб, кучайгандан кучайиб, йироқ-йироқларгача тарқалиб, пасайиб, оғир сукунат қаърида йўқ бўлди. Ўрмон оралаб елиб кетаётган Маугли бу даҳшатли ҳайқириқни эшитиб, беихтиёр илжайиб қўйди: Маугли, бу увиллашдан ваҳимага тушган кўмирчиларнинг бир-бирларига сиқилишиб гужанак бўлиб олганларини, кекса Балдео қуролининг тиги банаан япрогидек титраб кетганини яққол кўрди. Шундан сўнг Кулранг Оға бўрилар тўдаси катта кулранг оҳуни қувган-

даги чақирик: «Я-ло-хий! Я-ло-хий!» ни айтиб увиллаб юборди.

Увиллаш, ўрмоннинг гўё теварак-атрофидан эшитилгандек бўлиб, тобора яқинлашиб, чинқириққа айланган бир пайтда тўсатдан узилиб қолди. Шу он қолган уч бўри бу чинқириқни олдинма-кейин бирма-бир илиб олиб давом эттирдилар. Асл гапдан хабардор бўлмаганида, ҳатто Маугли ҳам бутун бошли бўрилар Тўдаси ўлка кетидан қувмоқда деб қасам ичиши мумкин эди. Шундан сўнг тўртталови биргалашиб, чаңгалзорнинг Тонг қўшиғини бошлаб юборишди.

Бу қўшиқнинг ҳар бир сўзига бўрилар сингдирган киноя, нафрат ва масхаралашни айтиб бериш қийин. Чаңгалзорнинг Тонг Қўшиғи садолари ўрмон бўйлаб тараларкан, кўрққанидан жони ҳалқумига келган кўмирчилар шохларни шатир-шутур синдириб, дарахларга чиқиб олишди, довдираб қолган Балдео эса қандайдир дуоларни ўқиб, ўзича гўлдирарди. Бўрилар ерга узала тушиб, хотиржам уйқуга кетишди. Чунки, улар ҳам ўз меҳнати билан кун кўрувчи ҳар бир махлуқ каби, аниқ кун тартибига риоя қилишни яхши билардилар-да! Ахир, мириқиб дам олмасдан туриб, унумли меҳнат қилиб бўлмайди-ку!

Шунча вақт одамлар орасида яшашига қарамай заифлашмаганидан мамнун Маугли соатига тўққиз мил ўлни бемалол босиб борарди. Унинг бирдан-бир мақсади: қопқоннинг қандай шаклда бўлишидан қатъи назар, Мессуа билан эрини ўз вақтида тузоқдан қутқариб қолиш эди. Чунки Маугли қопқоннинг ҳар қанақасини ҳам хавфли деб биларди. Шундан кейин қишлоқдилар билан ҳисоб-китоб қиламан, деб ўйлади Маугли.

Маугли таниш яйлов ва Шерхонни ўлдирган куни тонгда остида Кулранг Оға уни кутиб турган дҳак дарахтини оқшом пайтида кўриб қолди. Одамларга нисбатан адоват қанчалик кучли бўлмасин, қишлоқ томларига кўзи тушаркан, Мауглининг юраги гупиллаб уриб кетди. У, қишлоқ аҳолисининг даладан ҳар кунгидан кўра эртароқ қайтиб келганини, кундалик одатларига кўра кечки овқатга уриниш ўрнига, баҳайбат тоғолча дарахти тагига тўпланишиб, говур-гувур гаплашаётганини кўзатди.

— Одамлар албатта бир-бирларига тузоқ қўйишлари шарт, бўлмаса кўнгиллари жойига тушмайди, — деди Маугли. — Икки кеча аввал Мауглини тутмоқчи бўлдилар. Назаримда, бу воқеадан бери аллақанча ёмғир

ёғиб ўтгандек. Бугун эса Мессуа билан эрининг навбати етибди. Эҳтимол эртага, ё индинга, ё бир қанча кунлардан кейин яна Мауглига навбат келар.

Маугли четан девор тагидан эмаклаб ўтиб, Мессуанинг кулбасига писиб бориб, астагини дарчадан мўраллади. Хонада оёқ-қўллари боғланган Мессуа огир-огир нафас олиб, инграб ётарди; унинг эри эса ола-була қилиб бўялган каравотга тасма билан чандиб ташланганди. Зичлаб беркитилган кулба эшигига ташқаридан суянганча бир неча киши ўтирарди.

Маугли қишлоқнинг урф-одатини яхши биларди. Одамлар овқатланиш, чекиш ва гап билан банд эканлар, бошқа ҳеч нарса ҳақида ўйламайдилар; лекин овқатланиб бўлганларидан кейин эса, улардан эҳтиёт бўлиш шарт, дея ҳаёлидан ўтказди Маугли. Балдео тезда қайтиб келади. Бўрилар ўз ишларини қойил қилган бўлсалар, чолнинг оғзи вайсашдан тинмаслиги аниқ. Бола дарчага тирмашиб чикди, энгашиб эр-хотинни боғлаб қўйишган тасмаларни қирқди, оғизларига тиқилган латтани олиб ташлади. Кейин сут йўқмикан, деб кулбани тимирскилаб чикди.

Мессуанинг эри дарҳол ўрнидан туриб ўтириб, тўзғиб кетган соқолини тутамлаб, чанг ва ифлос нарсалардан тозалай бошлади. Мессуа эс-хуши ўзига келгач, ҳўнграб юборди ва:

— Билардим, уни албатта келишини билардим! Қўнглим сезганди, бу менинг ўглим! — деб болани бағрига босиб, юз-кўзидан ўпа бошлади.

Шу вақтгача Маугли ўзини сокин тутганди, бироқ она бағрига киргач, илгари ҳеч кўрилмаган бир ҳолат юз бериб, унинг бутун аъзойи-бадани титраб кетди. Бу ҳолга ўзи ҳам ҳайрон қолди. Бола бир оз жим тургач:

— Бу тасмалар нимага керак? Нега сени боғлаб ташладилар? — деб сўради.

— Нимага бўларди, биз сени ўғил қилиб олганимизнинг жазоси! — деди дағаллик билан Мессуанинг эри. — Бунини қара, қоп-қора қонимга бўялдим.

Мессуа бўлса жим эди. Аммо Маугли унинг жароҳатларига қараркан, тишларини гижирлатиб юборганини эр-хотин аниқ эшитишди.

— Бу ишларни ким қилди? — деб сўради у. — Бу қилмишларига яраша жазо оладилар!

— Бу бутун қишлоқдиларнинг қилмиши. Мени бадавлат ҳисоблардилар. Қўтос ва сизларим беҳисоб

эди. Сени бағримизга олганимиз учун бизни жодугар деб эълон қилишди.

— Ҳеч нарса тушунмадим! Мессуа тузукроқ қилиб тушунтириб берсин.

— Сени сут билан боқдим, эсингда бордир, Натху? — деб йиманибгина сўради Мессуа. — Нега дерсан, чунки сен менинг йўлбарс ўғирлаб кетган фарзандимсан. Шунинг учун сени жонимдан ҳам яхши кўраман. Қишлоқликларнинг айтишича, мен сенинг онанг — жодугарнинг онаси бўлганим учун ўлдирилишим керак эмиш.

— Ўлимни-ку биламан, лекин жодугар дегани нима-си? — деб сўради Маугли. Эрақ ер остидан газаб билан болага қараб қўйди, Мессуа бўлса кулиб юборди.

— Ана, кўрдингми? — деди эрига Мессуа. — Кўнглим айтгани бўлди, мен сенга у жодугар эмас демабмидим. Айтганим келди. У менинг ўғлим, менинг ўғлим, менинг ўғилгинам!

— Ўғлингми, ё жодугарми, бундан бизга нима фойда? — деб жавоб қилди эрақ. — Энди биз сен билан тирик мурдамиз, холос.

— Хув анави ердан чангалзор оралаб йўл бор. — деб қўли билан дарча орқали кўрсатди Маугли. — Қўл-оёқларингиз банддан бўшади. Бу ердан кетинглар.

— Биз чангалзорни, ўғлим, сенчалик... сенчалик билмаймиз, — деб сўз бошлади Мессуа. — Мен узоққа кетолмайман.

— Одамлар бўлса орқамиздан қувиб, тутиб олиб, яна бу ерга келтирадилар, — деди эрақ.

— Ҳм!!! — деди овчи пичоғининг учи билан кафтини қашлаб Маугли. — Ҳозирча мен бу қишлоқдаги бирон кимсага ёмонлик истамайман. Сизларни қувмайдилар деб ўйлайман. Сал вақт ўтмай улар ўзлари билан ўзлари овора бўлиб қоладилар. Аҳа! — деб у бошини кўтарди ва эшик орқасида бошланган қий-чув ва югур-югурларга қулоқ солар экан. — Ниҳоят улар Балдеони қўйиб юборибдилар-да! — деди.

— Эрта билан Балдеони ўрмонга сени ўлдириш учун жўнатишганди, — деди Мессуа. — Наҳотки сен уни учратмаган бўлсанг?

— Ҳа, биз... мен уни учратдим. Энди уни гапдан тўхтатиш осон эмас. У гап билан банд бўлганда анча-мунча ишларни саранжомлаш мумкин. Аммо, олдин уларнинг мақсадини билиб олмоқ зарур. Қаерга кетишингиз мум-

кичилигини яхшилаб ўйлаб кўринг, мен қайтгач, айтар-сиз.

Маугли дарчадан сакраб тушиб, тоғолча дарахти тагига тўпланганларнинг гаплари эшитилмагунча қишлоқ деворлари бўйлаб пусиб борди.

Балдео инқиллаб-синқиллаб ерда ётар, зўр бериб йўталар, қолганлар эса унинг атрофини ўраб олиб, сўроққа тутишарди. Унинг сочлари тўзғиб кетган, дарахтга чиқаман деб қўл ва оёқларини шилиб юборган, сўзлашга мажоли қолмаган, бироқ ҳозир қандай аҳволда қолганини жуда яхши тушунарди. Ажойиб-ғаройиб гаплар топиб келганига ишора қилиб, қулоғи динг оломонни қизиқтириш учун чол вақти-вақти билан ашулачи шайтонлар-у, афсунгарлар, ғаройиб сеҳру жодулар ҳақида нималарнидир мингиллаб қўярди. Ниҳоят сув сўради.

— Хўш! — деди Маугли. — Гап, фақат қуруқ гап! Фақат вайсақилик! Одамлар ҳам маймунлардан қолишмайди! Ҳозир у оғзини чайқайди, сўнг тамаки тутатади, бу ишлардан қўли бўшагач ривоятини бошлайди. Бу одам деганлари — қип-қизил аҳмоқнинг ўзгинаси! Бу вайсақи ривоятини тамомламагунча Мессуани ҳеч ким пойламайди. Эҳ, уларнинг ландовурлиги менга ҳам юққанга ўхшайди!

У бир силкинди-ю, пусиб, яна кулба томон кетди. Маугли дарча тагига етганда, кимдир оёғини ялаётганини пайқайди.

— Она, — деди Маугли Она Бўрини таниб, — сен бу ерда нима қилиб юрибсан?

— Болаларимни ўрмонда қандай ашула айтганларини эшитиб қолиб, энг суюкли фарзандим орқасидан йўлга тушдим. Қурбақачам, сени сут билан сийлаган аёлни ўз кўзим билан кўришни истардим, — деди шабнамдан ҳўл бўлиб кетган Она Бўри.

— Унинг қўл-оёғини боғлаб, ўлдирмоқчи бўлишяпти. Мен тасмаларни қирқиб ташладим, аёл эри билан бу ердан чангалзор оралаб жўнаб кетади.

— Мен ҳам уларни кузатаман. Қариб қолган бўлсам-да, ҳали тишларим бутун. — Она Бўри орқа оёқларига таяниб, дарча орқали қоронгу кулбага қаради.

Сўнгра товуш чиқармай, яна тўрт оёқлаб туриб олди ва фақатгина:

— Сенга биринчи сут берган мен. Аммо Багира: одам, бари бир, одамсиз яшай олмайди, деб ҳақ гапни айтган экан! — деди.

— Эҳтимол, — деди қовоғини солиб Маугли, — фа-

қат, ҳозирча бу гап менга тегишли эмас. Шу ерда тур. аёлнинг кўзига кўрина кўрма.

— Сен ҳеч қачон менадан кўрқмагандинг, Қурбақачам, — деб Она Бўри бир қадам орқага тисарилиб, баланд ўсган ўтлар орасида гойиб бўлди.

— Энди, — деди яна дарчадан сакраб тушаркан, қувноқлик билан Маугли. — Ҳамма валақлаётган Балдео атрофига йирилди. Чол кўрмаган нарсаларини айтиб тугатиши биланоқ барча оломон Қизил... машъала билан бу ерга ёпирилиб келиб, сизларни ёндириб юбориши аниқ. Хўш, нима қиламиз?

— Эрим билан маслаҳатлашдик, — деди Мессуа, — Канҳиварга бу ердан ўттиз милча келади. Агар шу бугуноқ, у ерга етиб боролсак, тирик қоламиз, етиб боролмасак — ўлганмиз.

— Тирик қоласиз. Бугун қишлоқ дарвозасидан бирон тирик жон ташқарига чиқолмайди. Вой, у нима қиляпти?

Мессуанинг эри чўккалаб олиб, уйнинг бурчагидаги ерни қазийётганди.

— У ерда эримнинг пуллари бор, — деди Мессуа. — Ахир биз ўзимиз билан бошқа ҳеч нарса олиб кетолмаймиз-да.

— Ҳа, билдим! Бу ҳалиги қўлдан-қўлга ўтиб юрса-да, ҳеч исмайдиган нарса-да. У нарса бошқа жойларда ҳам керак бўладими?

Эркак жаҳл билан қараб қўйди.

— У қанақасига жодугар бўлсин? У аҳмоқнинг ўзгинаси! — деб тўнгиллади эркак. — Бу пулларга мен от сотиб олишим мумкин. Бизни шундай калтакладиларки, узоққа кетишга мадоримиз етмайди. Қишлоқликлар бўлса бизни қувиб етиши мумкин.

— Айтияман-ку, ахир, ҳеч ким қувиб етолмайди деб, мен бунга йўл қўймайман. Лекин, от бўлса яхши бўлади. Мессуа жуда чарчаган.

Охириги рупиясини белига боғлаб олгач, эркак ўридан турди. Маугли аёлни дарчадан ошиб тушишига ёрдамлашди. Туinning муздек шамоли кўкрагига урган Мессуа анча тетиклашди. Бироқ чарақлаб турган юлдузли осмон олдида чаңгалзор гоятда қоронгу ва даҳшатли бўлиб кўринди.

— Канҳивар йўлини биласизми? — деб шивирлаб сўради Маугли. Улар «ҳа» дегандек бош иргаб қўйишди.

— Жуда соз. Ҳеч қандай хавф-хатар йўқлиги эсингизда бўлсин. Шошилишининг ҳам ҳожати йўқ. Фақат...

Фақат чангалзорда орқадан ҳам, олдиндан ҳам галати қўшиқ эшитишингиз мумкин.

— Бизни куйдириб юборишларидан қўрқмаганимизда, тунда чангалзорга қадам қўйишга журъат этолмасдик-ку, ахир. Одамлар томонидан ўлдирилгандан кўра ҳайвонлар панжасида тилка-пора бўлганимиз афзалроқ! — деди эркак.

Лекин Мессуа Мауглига қараб, илжайиб қўйди.

— Ахир сизларга айтянман-ку, — деди Маугли, айиқ Балу қулоқсиз бўри боласига Чангалзор қонунини юз марталаб қайтараётгандек. — Ахир айтянман-ку, чангалзорда биронта тиш сизларга қарши қайралмайди, биронта панжа сизга қарши ўқталмайди. Сизлар Канҳиварга етмагунингизча, на одам, на ҳайвон йўлингизни тўсолмайди. Сизларни қўриқлашади. — Мессуага тез ўгирилиб: — Эринг менинг гапларимга ишонмаяпти, сен-чи, сен ишонасанми? — деб сўради.

— Албатта, ўғлим. Сен чангалзор бўрисимсан, ё одамзотимсан, барибир, мен сенга ишонаман.

— Махлуқларимнинг қўшигини эшитганда эринг қўрқиб кетиши мумкин. Сен бўлсанг, гап нимадалигини тушуниб оларсан. Жўнашларинг мумкин, аммо шошилманг. Чунки шошилишга ҳожат йўқ: дарвоза беркитиб қўйилган.

Мессуа ҳўнграб Мауглининг оёқларига ўзини ташлади, лекин Маугли титраб аёлини дарҳол ердан кўтарди. Шунда Мессуа унинг бўйига осилиб, эсига келган номларни айтиб эркалаб, боланинг юз-кўзларини силади.

Улар Чангалзор томон йўл олишди. Она Бўри ҳам яшириниб ётган еридан сакраб чиқди.

— Уларни кузатиб қўй! — деди Маугли. — Эҳтиёт бўл, чангалзорда биронта махлуқ уларга даҳл қилмаслиги керак. Атрофга хабар қил, мен эса Багирани чақираман.

Бўғиқ ва чўзиқ увиллаш овози эшитилди-ю, яна тинди. Маугли, Мессуанинг эри чўчиб, кулба томон қочишга ҳозирланганини кўриб қолди.

— Бор, боравер! — деди далда бериб Маугли. — Мен сизларга қўшиқ эшитасиз деб айтдим-ку. У сизларни Канҳиваргача кузатиб қўяди. Бу Чангалзорнинг Мехрибонлиги!

Мессуа эрини олдинга итарди, уларни ва Она Бўрини зулмат ўз қаърига ютаркан, бирдан Маугли оёғи остида Багира пайдо бўлди.

— Биродарларингнинг қилмишига мен уялдим, — деди миёвлаб Багира.

— Нима бўлди? Улар Балдео учун ёмон куйладиларми? — деб сўради Маугли.

— Ҳаддан ортиқ яхши! Жуда яхши! Улар ҳатто мени ҳам ҳар қандай гурурдан воз кечишга мажбур қилишди. Мени озод қилган синиқ қулф ҳаққига қасам бўлсинки, худди баҳордагидек ночор чаңгалзор бўйлаб куйладим. Наҳотки, сен бизнинг овозимизни эшитмаган бўлсанг?

— Менинг бошқа ишларим бор эди. Куй ёққан-ёқмаганлигини яхшиси Балдеонинг ўзидан сўра. У тўртталови қаерга гойиб бўлди? Бугун биронта одам зоти дарвозадан чиқмаслиги керак!

— Тўрттовини нима қиласан? — деди Багира ёниб турган кўзлари билан унга қараркан, оғирлигини у ёнидан-бу ёнига ташлаб, тобора қаттиқроқ хуриллай бошлади: — Мен уларни тўхтатиб туришим мумкин, Укажон. У куйлар ва дарахтга тирмашиб чиқаётган одамлар мени росаям ҳаяжонга солди-да! Мен улар орқасидан бутун кун бўйи қуёшнинг эрталабки чарақлаган нурида ҳам, туш пайтида ҳам югурдим. Худди бўрилар бугуларни пойлагандек, мен уларни пойлаб юрдим. Мен — Багира! Багира! Багира! Гўё ўз соям билан ўйнашгандек, улар билан ўйнашдим. Қара!

Шундай дея ҳайбатли қонлон худди мушукчадек бир сакраб, ерга тушиб келаётган баргга ташланди, панжалари билан гоҳ ўннга, гоҳ чапга зарба урди, панжаларининг тез ва чаққон ҳаракатларидан ҳаво вишилларди. У унсизгина яна ерда туриб қолди. Яна, яна ва яна баландга қайта-қайта сапчиди, унинг хуриллаши кучайгандан-кучая бориб, охири қайнаётган қозондан варақлаб чиқаётган буг овозига ўхшаб кетди.

— Мен Багира — бутун куч-қудратим билан чаңгалзорда тун қўйнидаман! Менинг тажовузимга ким бардош бера олади?! Болакай, бир зарб билан бошингни мажақлаб, ёз пайтидаги қурбақага ўхшаш япаски қилиб қўйишим ҳеч гап эмас!

— Хўш, мажақлай қол! — деди Маугли чаңгалзорчасига эмас, балки қишлоқчасига.

Одамнинг сўзи бирданига Багирани ҳовуридан туширди. У орқасига тисарилди. Аъзойи-бадани титраб, орқа оёқларида ўтириб қолди. Яна Маугли итоатсиз бўриларга қарагандек, қонлоннинг зумратдек ёниб турган кўзларига тикилиб, маёқдаги ўт сўнганидек, аста-секин

учқунлар йўқолиб, кўзларини четга олмагунча унга тикилиб қараб турди. Қоплоннинг боши тобора пастга эгилиб, охири қип-қизил гадир-будир тили Мауглининг оёғини тирнаб ўтди.

— Багира, Багира, Багира! — деб шивирлади бола, унинг титраётган елкаси ва бўйинини зўр бериб силаб. — Тинчлан! Сен эмас, тун айбдор!

— Буларнинг барчаси тунги ҳидлардан, — деди қилмишига пушаймон бўла бошлаган Багира. — Ҳаво мени қахрабодек ўзига тортмоқда. Сен буни қаёқдан биласан?

Ҳинд қишлоқларининг атрофи турли-туман ҳидлар билан ўралган. Бундай ҳидлар, музыка ва вино одамлар учун қандайин жозиба қудратига эга бўлса, тумшуги билан ўйлаш ва сезишга ўрганган ҳайвонлар учун ҳам бамисоли шундай қувватга эга.

Маугли яна бир неча дақиқа қоплонни силаб-сийпади, ниҳоят у тамомила ўзини босиб олди, охири, мушук гулхан олдида ётгандек панжаларини чўзиб, кўзларини ярим юмиб, ётиб олди.

— Сен ҳам бизникисан, ҳам бегонасан: сени чангалзорнинг махлуқи деса ҳам бўлади, бегона деса ҳам бўлади, — деди ниҳоят Багира. — Мен эса бир қора қоплонман, холос. Аммо сени жонимдан ҳам яхши кўраман, Укажон.

— Нима учундир улар дарахт тагида жуда узоқ гаплашиб қолишди, — деди Маугли Қоплоннинг сўнги сўзларига эътибор бермай. — Балдео уларга бир эмас, бир қанча ривоятларни сўзлаётганга ўхшайди. Ҳадемай улар аёлни эри билан Қизил Гулга ташлаш учун кулбадан олиб кетишга келсалар керак. Қарасаларки, қоққон бўмбўш. Ҳа-ҳа!

— Гапимга қулоқ сол, — деди Багира. — Кел, улар кулбада мени топишсин. Мени кўргач, камдан-кам одамни кулбадан чиқиб кетишга мажоли қолади. Қафасда биринчи бор ўтираётганим йўқ-ку. Мени сиртмоққа солишлари эса, даргумон.

— Ақлинг жойида! — деди кулиб Маугли.

Қоплон бўлса кулба томон пусиб кетди.

— Пуф-фо! — деди тумшугини жийриб Багира: — Бу ердан одам иси келяпти, аммо каравот худди мен Удайпурда Махарожа уйида ётган каравотга ўхшаркан. Ана энди мен ётиб оламан!

Маугли, баҳайбат ҳайвоннинг оғирлигидан каравот арқонларининг гижирлаб кетганини эшитди.

— Мени қутқарган синиқ қулфга қасам бўлсинки, улар ажойиб ўлжани қўлга туширдик деб ўйлайдилар. Кел, Укажон, ёнимга ўтир, биргаликда уларга муваффақият тилаймиз.

— Йўқ, менинг бошқа ишим бор. Бу можароларда менинг иштироким борлигини одамлар тўдаси билмаслиги керак. Ўзинг эплайвер. Уларни кўргани кўзим йўқ!

— Хай, шундай бўла қолсин, — деди Багира. — Ана, улар келяпти!

Қишлоқнинг у чеккасида дарахт тагида бошланган гурунг гала-говурга айланганди. Охирида қўлларига қамчин, бамбуқ таёқлар, ўроқ ва пичоқ ушлаган оломон, қуролларини ҳавода ўйнатиб, тўполон кўтариб, кўчани тўлдириб йўлга тушди. Ҳаммадан олдинда Балдео борар, бошқалар ҳам ундан орқада қолмасликка интилиб:

— Кўрсат бизга жодугар эр-хотинни! Томларига ўт қўйинг! Афсунгарга меҳрибончилик нималигини уларга кўрсатиб қўямиз! Келинг, аввал уларни уриб ўлдирамиз! Машғал! Машғални кўпайтиринг! — дерди.

Шу ўртада одамлар эшик лўкидони билан овора бўлиб қолишди. Эшик жуда маҳкам беркитилган эди. Лекин оломон лўкидонни куч билан сугуриб, улоқтирди. Машғал нурлари уйни ёритаркан, оломоннинг кўзи қаравотда бор бўйича ястаниб, олдинги оёқларини бир-бири устига қўйиб, салгина пастга осилтириб ётган қоп-қора ва қўрқинчли Багирага тушди. Уй ичига бир печа дақиқа даҳшатли сукунат чўкди. Саросимага тушган оломоннинг олдинги қатори жон ҳолатда орқага тисарилиб, ўзини кўчага отди. Худди шу пайт Багира, гўё ўз тегилини ҳақоратлагандай эснади. Мўйловдор лаблари кўтарилиб, икки ёққа тарвақайларкан, қип-қизил тили буралиб кетди. Пастки жағи тобора осилиб, иссиқ ҳалқумигача яққол кўринди. Қоп-қора оғиз бўшлиғида кўришган йирик-йирик озиқ тишлари бир-бирига урилиб, пўлат ҳалқадек шарақлаб кетди. Сал ўтмай кўча бутунлай бўшаб қолди. Багира санчиб ўридан туриб, дарчадан сакраб тушди-да, Мауглининг ёнига келиб турди. Даҳшатдан эсанкираб қолган одамлар эса, бир-бирини босиб, туртиб кулбалари томон ошиқарди.

— Улар тонгга қадар жойларидан жилишмайди, — деди бамайлихотирлик билан Багира. — Хўш, энди нима қиламиз?

Қишлоқ устига тунги сукунат чўккандек туюларди. Бироқ, диққат билан қулоқ солинса, ҳар бир кулбадан доп солинган сандиқларини сурилгани эшитиларди.

Одамлар эшик орқасига оғир сандиқларни тираб қўйишмоқда эди. Тонгга қадар қишлоқда бирон жонзот қимир этмайди, деб Багира тўғри айтганди.

Маугли хаёлга чўмган ҳолда қимир этмай жим ўтирар, унинг юзи тобора тундлашиб борарди.

— Мен бирон гуноҳ қилиб қўйдимми? — деди ниҳоят Багира болага эрқалангандек суйкаларкан.

— Яхшиликдан бошқа ҳеч нарса, эрталабгача уларга пойлоқчилик қил. Мен бир мизгиб олай.

Шундай деди-ю, Маугли чопганича ўрмонга кириб, тош устига ўзини таппа ташлаганча уйқуга кетди. Шу ётганча бир кеча-бир кундуз ухлади.

Уйқудан кўзини очаркан, ёнида ўтирган Багирага кўзи тушди. Унинг оёқлари остида янгигина ўлдирилган бугу турарди. Мауглининг овчи пичоги билан қандай чаққон ҳаракат қилиши, гўшт еб, сув ичишига Багира қизиқсиниб қараб турди. Қорни тўйғач, Маугли қўлларини даҳанига қўйиб ётди.

— Аёл билан эри Канҳиварга эсон-омон етиб олишибди, — деди Багира. — Она Бўри калхат Чилдан хабар юборибди. Улар тун ярмига етмасданоқ от топишибди ва ўша ондаёқ жўнаб кетишибди. Хўш, бу ёмон хабарми?

— Яхши хабар, — деди Маугли.

— Сенинг одамзотларинг то қуёш чиққунча уйдан эшикка чиқмади. Тонг отгач, наридан-бери керакли юмушларини битириб, яна кулбаларига яширишиб олишди.

— Эҳтимол, улар сени кўриб қолишгандир?

— Бўлиши мумкин. Тонг отар пайт мен дарвоза олдида тупроққа ағанаб, чамамда бир оз қуйлаб ҳам қўйдим. Хўш, Укажон, энди бу ерда қиладиган иш ҳам қолгани йўқ. Мен ва Балу билан овга юрақол. Балу янги асалари уяларини топганмиш, уларни сенга кўрсатмоқчи. Ҳаммамиз сени қадимгидек биз билан бирга бўлишингни истаймиз... Менга бундай тикилиб қарама, сендан кўрқаман! Эри билан аёлни энди Қизил Гулга ташламайдилар, Чангалзорда ҳамма нарса қадимгидек бўлиб қолаверади. Ҳа, бу ҳақ гап эмасми? Кел, одамлар тўдаси ҳақидаги гапларни унутайлик!

— Уларни унутишади, жуда тез унутиб юборишади. Бу тун Хатхи қаерда овқатланаркин?

— Қаерни кўнгли тусаса, шу ерда. Индамаснинг қаердалигини ким ҳам билади дейсан? Сенга нима учун ке-

рак бўлиб қолди? Биз ўринлатолмаган қайси бир юмушни Хатхи бажариши мумкин?

— Айтиб қўй, Хатхи учала ўгли билан хузуримга бир келиб кетсин.

— Қўй, қўй, Укажон, Хатхига «келсин», «кетсин» деб буйруқ бериш ярамайди. Уни чангалзорнинг Хўжаси эканлигини ва одамлар тўдаси афт-башарангни ўзгартмасдан аввал сенга Чангалзорнинг Муқаддас Соҳрли Сўзларини ўргатганини унутма.

— Ҳечқиси йўқ. Менинг ҳам унга аталган Муқаддас Сўзларим бор. Қурбақача Маугли хузурига бир келиб кетармишсан, дегин. Мабодо, ҳадеганда эшитавермаса, оёқ ости қилинган Бхаратпура ерлари ҳаққи-хурмати ташриф буюрсин.

— «Оёқ ости қилинган Бхаратпура ерлари ҳаққи-хурмати». — дея Багира эслаб қолиш учун уч-тўрт марта такрорлади. — Кетдим! Хатхининг фақат жаҳли чиқади, холос. Мен Индамас устидан қандай Муқаддас Сўз хукумрон эканлигини билиш учун бир ойлик ўлжани беришга тайёрман.

Багира кетди, Маугли эса газабланганидан ўзини қаерга қўйишни билмай, ов пичоғининг учи билан ерни ўя бошлади. Маугли умри бино бўлиб одамзот қонини кўрмаган, умрида биринчи дафъа кўргани ва ҳидини сезгани қўллари боғланган тасмадаги Мессуа қони бўлгани учун ҳам унинг юрак-бағрини эзиб юборганди. Мессуа оналик меҳри билан уни ўз бағрига олди. Мауглининг ҳам унга меҳри тобланди. Аммо одамлардаги шафқатсизлик, қўрқоқлик ва сергаплик қанчалик унинг жигига тегмасин, уларнинг ёвузликларидан печоғлик газабланмасин, агар чангалзорнинг барча поз-неъматларини унга совга қилганларида ҳам, ҳар қалай, одамларни жонидан жудо қилиб, яна бир бор қон исини сезишни бари бир истамасди. Унинг режаси анча содда ва анчагина тўғри эди. Бу режани вужудга келувига чол Балдеонинг тоголча дарахти тагида айтиб берган ривоятларидан бири сабаб бўлганини эслаб, Маугли ўзича кулиб қўйди.

— Чиндан ҳам, айтганинг Муқаддас Сўз экан, — деди қайтиб келиб Багира унинг қулогига. — Улар дарё бўйида ўтлаб юришган экан. Худди қўтослардек ганимга кулоқ солишди. Қара, ўзлари ҳам келишяпти!

Хатхи ва ўғиллари, ҳар вақтдагидек, товушсизгина пайдо бўлишди. Бўксаларига ёпишган дарё балчиқлари хали қуриб улгурмаган, йўл-йўлакай қозиқ тишлари би-

лан юлиб олган ёш банан ниҳолини Хатхи хаёлчанг чайнардн. Ер тагида илон қимирласа биладиган Багира, бир қарашдаёқ, филнинг баҳайбат гавдасида содир бўлаётган ҳар бир ҳаракатда, чаңгалзор Хўжаси бола-бўри-вачча олдиға эмас, балки нимадандир ҳадиксираётган махлуқ, балодан ҳам тап тортмайдиган довиюрак кимса хузуриға келганини фаҳмлади. Хатхининг ўғиллари эса унинг орқасида ёнма-ён туриб, у ён-бу ён чайқалишарди.

Хатхи Маугли олдиға келиб, овнинг бароридан келсин, деганди, у бошини салгина кўтариб кўйди. Хатхиға бирон оғиз сўз қотишдан олдин Маугли, уни оғирлигини у оёғидан-бу оёғиға ташлаб, чайқалишға, у ён-бу ёнини қоқиб олишға мажбур қилди. Гап бошларкан, ўшанда ҳам филларға эмас, Багираға юзланиб деди:

— Мен бугун сизлар пайиға тушган овчидан эшитган бир ривоятни сўзлаб бермоқчиман. Бу ривоят, тузоққа тушиб, у ердаги ўткир қоziқлар товонидан елкасигача тилиб юборган ва танасида бир умрга оқ чандиқ қолдирган қари ва ақлли филнинг саргузаштидан иборат.

Маугли кўлини узатган эди, фил бир ёнға ўгирилди. Шу пайт Хатхининг тош тахтадек кулранг ёнбошида, худди ўтли дарра билан ўйилгандек оппоқ чандиқ ой ёғдусида йилтираб кўринди.

— Одамлар филни тузоқдан чиқариб олишади, — деб давом эттирди Маугли, — лекин бақувват фил занжирларни парчалаб, ўрмонға қочади ва яраси битгунча овлоқ ерларда яшириниб юради. Соғайғач, ўз овчиларининг экинзорларига қайтиб келади. Ҳа, энди эсимға тушди, ўша филнинг учта ўғли ҳам бўлган. Бу воқеадан бери қанчадан-қанча ёмғирлар ёғиб ўтган. Мен ривоят қилган воқеа эса бу жойдан анча йироқда — Бхаратпура ерларида бўлиб ўтган. Келгуси ўрим-йиғим йилида бу ерларнинг тақдирн нима бўлади, Хатхи?

— Ҳосилни уч ўғлим билан биргаликда йиғиштириб олдик, — деди Хатхи.

— Ҳосилдан кейин экиладиган экинлар-чи? — деб сўради Маугли.

— Энди экин экилмайди, — деди Хатхи.

— Экин ерларига яқин турадиган одамларнинг аҳволи не кечди? — деб сўради Маугли.

— Улар кетиб қолишди.

— Одамлар ухлайдиган кулбалар нима бўлди? — сўради Маугли.

— Уйларнинг томини бузиб ташладик, деворларини чаңгалзор ютиб юборди.

— Ундан кейин нима бўлди? — деб сўради Маугли.

— Биз бешта қишлоқни чаңгалзор ихтиёрига топширдик: бу қишлоқ жойларидан, экинзорларидан, ўтлоқларидан, юшоқ қилиб ҳайдалган ерларидан номунишон қолмаганидек, у ерлардан ризқи рўзини топиб ея оладиган биронта одам зоти қолмади. Бхаратпура ерлари ана шундай остин-устун қилинди. Яширмайман, бу ишни ўғилларим билан биз қилдик. Энди менга айт-чи, бу гапларни қандай қилиб билиб олдинг? — деб сўради Хатхи.

— Бу гапни бир одамдан эшитдим. Ҳа, ҳатто Балдео ҳам ҳар вақт алдайвермас экан. Бу иш жуда қойиллатилган, оқ чапдиқли Хатхи; иккинчи марта ундан ҳам яхшироқ бажарасизлар. Чунки бу сафар ишни одам бошқаради. Мени қувлаб юборган одамлар яшайдиган қишлоқни биласан-а? Энди улар ўша жойда яшамасликлари керак. Уларни на кўргани кўзим бор, на отгани ўқим!

— Бирон кимсани ўлдиришга тўғри келмайдими? Бхаратпура ерларини остин-устун қилганимизда озик тишларим қип-қизил қонга бўялган. Яна бир бор қониси ҳидлашни хоҳламайман.

— Менинг ҳам. Ҳатто мен, уларнинг суяклари ҳам пок еримизни мурдор қилишини хоҳламайман. Ўзларига бошқа ердан уя излашсини. Уларнинг бу ерда қолиши мумкин эмас! Менга сут бериб, меҳр-шафқат кўрсатган аёлнинг қонининг исини думоғимдан кетгани йўқ. Ўша меҳрибон аёлни мен туфайли ўлдирмоқчи бўлишди. Мен бўлмаганимда, уни ўлдириб юборишлари турган гап эди. Фақат қишлоқликлар остонасида ўсиб чиққан ёввойи ўт хидигиша бу қон исини ювиши мумкин! У ис ҳали ҳам думоғимни куйдирмоқда! Хатхи, чаңгалзорни қишлоқ устига бошла, Хатхи!

— Оҳ! — деди Хатхи, — қишлоқлар баҳорги буталар остида кўмилиб, йўқ бўлмагунча теримдаги чандиқ алами шундай босилмаганиди. Сенга ҳамдардман: сенинг жангинг бизнинг ҳам жанг! Улар устига чаңгалзорни ташлаймиз.

Мауглининг бутун вужудини ғазаб ва нафрат чулғаб олганидан даг-таг титраётганда филлар турган жой бўшаб қолди. Багира даҳшат билан Мауглига қараб турарди.

Хатхи ва унинг ўғиллари ўз йўлларидан жўнаб, во-

дийлар бўйлаб жимгина одимлаб борардилар. Икки кун давомида улар муттасил юриб, олтмиш милча чангалзорни босиб ўтишди. Уларнинг ҳар бир қадами, хартумларининг ҳар бир ҳаракати Манго, Чиль, Маймун Аҳли ва барча паррандалар орасида янгидан-янги миш-мишларга сабаб бўлди. Сўнгра Хатхи ва ўгиллари бир ҳафта мобайнида осойиштагина ўтлашда давом этдилар. Тоғ бўғма илони Қаога ўхшаб, Хатхи ва унинг ўгиллари бирон ишга киришишдан олдин, агар ортиқча эҳтиёж бўлмаса, шошма-шошарлик қилишни ёқтиришмайди.

Орадан бир ҳафта ўтар-ўтмас чангалзор бўйлаб, фалон водий бўлик ўтлоқлар ва муздек, ширин сувга бой экан деган узунқулоқ гаплар тарқалиб қолди. Лекин бу миш-мишни ким тарқатгани номаълум эди. Мўл-қўл овқат деса дунёнинг нариги чеккасига боришга ҳам тайёр бўлган тўнғизлар биринчи бўлиб йўлга тушишди. Улар пода-пода бўлиб, тошлоқлардан юра бошладилар; улар кетидан бугулар; бугулар орқасидан эса ўлаксахўр митти тулкилар юриб қолишди. Бу бугулар билан ёнма-ён тепса тебранмайдиган қўнғир оху — нилгаулар, улар ортидан ботқоқ қўтослари гуруҳ-гуруҳ бўлиб йўлга равона бўлишди. Гоҳ ўтлаб, гоҳ сувлаб, яна ўтлаб бораётган, тартибсиз сочилиб кетган ҳайвонлар подасини орқага қайтариш учун андаккина туртки кифоя эди. Бироқ улар орасида иккиланиш сезилиши биланоқ кимдир тўсатдан пайдо бўлар ва ҳайвонларни тинчита бошларди. Гоҳо ажойиб ўтлоқ бу ердан унча узоқ эмас, андак юрилса етилади деган хабар билан Жайра Соҳи пайдо бўлиб қолар; гоҳо баҳайбат қанотларини пирпиратиб, севинч билан чийиллаб, фалон ерда ҳеч зог йўқ, дегандек кўршаналак Манг парвоз қилиб ўтар; гоҳо оғзи тўла илдиз, баҳайбат айиқ Балу лопиллаб подалар олдига келиб, ярим ҳазил, ярим чин қилиб турли ҳаракатлар билан уларни чўчитиб, керак томонга буриб юборарди. Қўнлар орқага қайтди, турли томонга тўзғиб кетди ёки илгари юришни истамади. Баъзилар ҳамон яхши ўтлоқ ва озуқа умидида илгарилаб борарди.

Орадан ўн кун ўтгач, шундай манзара кўзга ташланарди: бугу, тўнғиз ва охулар саккиз-ўн мил келадиган ерда давра ясаб айланишар, йиртқич ҳайвонлар эса уларга чекка-чеккадан ҳужум қиларди. Шу айланма ернинг ўртасида қишлоқ жойлашган бўлиб, қишлоқ теварагидаги экинзорларда бугдой пишиб етилган, экинзорининг ҳар ер-ҳар ерида қурилган ҳавозаларда бугдойни парранда

ва бошқа олгирлардан кўриқлаш учун одамлар жойлашиб олганди.

Зулматли бир тунда Хатхи ўғиллари билан товуш чиқармай, чаңгалзордан чиқиб, тўғри экинзор томон йўл олди. Худди дарахт наваларини чўрт-чўрт узгандек улар хартумлари билан ҳавоза пояларини ва кўриқчиларни шарақлатиб синдира бошлашди. Ағанаган ҳавозалар билан бирга ерга йиқилган одамлар нима гаплигини биллиб улгурмасданоқ бошлари устида филларнинг момақалдироқ гулдурагандек овозини эшитиб қолдилар. Сўнгра хуркитилган бугуларнинг олдинги қисми қуюндек экинзорларга ёпирилиб, босиб-янчиб ташлади; улар орқасидан ёпирилган тўнғизлар учли туёқлари ва тўмтоқ тумшуклари билан бугулардан қолган-қутганиларини ҳам битта қолдирмай нобуд қилишди. Вақти-вақти билан бўрилар томонидан хуркитилган подалар ўзини у ёндан-бу ёнга ташлаб, кўм-кўк кўкариб турган арпаларни ер билан яқсон қилар, ариқларни теп-текис ерга айлантириб юборарди. Тонг отишига яқин ҳайвон подаларини ҳалқа қилиб ўраб олган йиртқичлар икки тарафдан орқага тисарилиб, даврандан чиқиб учун йўлакча очиб кўйишди. Йўл очилганини пайқаган бугулар пода-пода бўлиб, шу йўлакдан қишлоқнинг жанубига қараб ёпирилишди. Бошқа довиюракроқ ҳайвонлар эса келгуси тунда ҳам шу ерда тамадди қилиш умидида дарахтзорга кириб бемалол ётиб олишди.

Ҳар қалай, кўзланган иш бажарилганди. Эрта билан экинзорларига нигоҳ ташлаган деҳқонлар барча экинчиликлар ер билан яқсон бўлганини кўриб, даҳшатга тушишди. Бу ерлардан жўнаб қолишмаса, ажал панжаёсига дучор бўлишларини деҳқонлар яхши тушунишарди. Чунки, очлик ҳам худди чаңгалзор каби деҳқонлар билан ҳар вақт ён қўшини эди. Эрталаб қўтосларни ўтлоққа ҳайдаб келинганда, ўтлоқ бугулар томонидан шип-шийдам қилиб кетилганини кўришди. Ноилож оч қўтослар ўзларининг ёввойи қардошлари орқасидан эрганиб, чаңгалзор томон йўл олишди. Кеч киргач эса, одамлар қишлоқнинг уч-тўрт оти отхонада мияси мажакланганча ётганини кўриб қолдилар. Бундай зарб уриш фақат Багираинггина қўлидан келарди; охири мурдани ҳам фақат ўртага судраб олиб чиқиб ташладек фикр фақатгина Багирадан чиқиши мумкин эди.

Бу тунда деҳқонлар далада гулхан ёқишга журъат этишмади. Хатхи бўлса кечагидан қолган-қутганини ҳам сунуриб ташлаш учун яна ўғиллари билан бел бог-

лаб ишга киришди. Хатхининг қадами теккан ердан биронта дон топишга умид қилмаса ҳам бўларди. Дехқонлар, ҳозирча экиш учун эҳтиётлаб қўйган донлари билан тамадди қилиб туришга, ёмғирлар мавсуми тугагач эса бошқа ерларга ишга ёлланишга қарор қилишди. Шундай қилиб бой берилган йил ўрнини тўлдирмоқчи бўлишди. Бу хангомаларни кўриб, савдогар дехқонларга сотиладиган дондан келадиган фойдани калласида хомчўт қилиб ўтирганида Хатхининг ўткир озиқ тишлари унинг бордонлар тўла омборининг пахса деворларини вайрон қилишга киришди.

Бу пайтда коҳин зўр бериб тоат-ибодат қилиб, бу балоларни даф қилишни таигридан илтижо қиларди. Аммо тоат-ибодатларининг биронтаси фойда бермади. Эҳтимол, дерди эсанкираб қолган коҳин, қишлоқ аҳли, ўзи билмагани ҳолда чангалзор худоларидан бирининг газабини қўзгагандир. Охири бўлмагач, ҳиндуларнинг энг қадимий халқлари — ернинг асл эгалари авлодидан тарқаган, митти гавдали, ақлли, танаси кўмирдек қоп-қора гондаларнинг бошлиғига чопар юборишди. Кўчманчи, аммо моҳир овчи деб ном чиқарган гондалар қабиласи чангалзорнинг ичкарасида яшарди. Етиб келган гондани топган-тутганлари билан яхшилаб сийлашди. Гонда бўлса, бир оёқлаб турар; қўлига ўқ ёй тутган, уч-тўртта учи заҳарланган ўқларни сочига санчиб олганди. Эсхонаси чиқиб кетган одамлар ва уларнинг шип-шийдам қилинган экинзорларига кўрқинч биланми ё нафрат биланми қараб турарди. Одамлар гондадан мабодо сизнинг энг хурматли саналган маъбудангизни хафа қилмадикми, унга қандай қурбонлик лозим бўлади, деб сўрашди. Гонда ҳеч қандай жавоб бермади, бироқ аччиқ қовоқнинг узун новдасини шарт узиб олиб, маъбудани бақрайтириб, у билан ибодатхонанинг эшигини боғлаб қўйди. Кейин у Канҳивар томонга қўлини бир неча бор силкитиб қўйди. Сўнгра ҳайвонлар подаси қандай ўтиб бораётганини кўриш учун чангалзордаги ўз маконига қайтиб кетди. Чангалзор ҳужумини фақат оқ тагли одамларгина тўхтатиши мумкинлигини у яхши биларди.

Ёввойи қовоқ пояси билан ибодатхона эшигини чирмаб ташлашининг маъносини сўраб ўтиришнинг ҳожати йўқ эди. Бунинг маъноси одамлар сизнадиган ибодатхона олдида ёввойи қовоқ ўсиб чиқади. Демак, эндиликда одамларнинг бу ерда қолиши мумкин эмас, деган гап.

Аммо ўрнашиб олган жойидан қўзғалиш қишлоқликлар учун жуда оғир гап. Одамлар аввалига ёз учун гам-

ланган озуқаларни етганча тамадди қилишди. Сўнгра чангалзор ёнғоқларини теришга тутидилар. Аммо, ҳатто, кундуз кунлари ҳам уларни дарахтлар орасидан ўтдек чақнаб турган кўзлар таъқиб қилар, даҳшатга тушган одамлар шошилганча орқасига қайтаркан, беш дақиқа олдин ёнидан ўтган дарахтнинг танасида ҳайбатли панжанинг тирноқ изларини кўриб баттар кўрқувга тушардилар. Одамлар қишлоққа қанчалик яширинишса, ёввойи ҳайвонлар шунчалик дадиллашиб, Вайнганг яйловларида ҳайқиришиб, тапир-тупур қилиб, бемалол сайр эта бошладилар. Ўрмонга туташган ва хувиллаб қолган молхона деворларининг нураган ерларини тузатишга ҳам одамларнинг юраги дов бермасди. Тўнғизлар харобаларни босиб-янчиб, теп-текис қиларди. Чирмовуқларнинг сертугун илдизлари эса қўлга киритилган ерни эгаллаш билан чекланмай, кулбалар девори оша ёпишқоқ поясини ташлар, улар орқасидан эса сассиқ алафлар ҳужумга ўтарди. Ҳаммадан олдин бўйдоқлари қочиб кетди ва қишлоқ ҳалокат ёқасида дея жар солишди. Ҳатто тоғолча тагидаги кўзойнакли илон ҳам ўз ичинини тарк этаркан, эндиликда, чангалзорга қаршилик қилишга ким бардош бера оларди.

Одамлар ташқарига тобора камроқ чиқишар, остин-устун қилинган ерлар орқали ўтган сўқмоқлар торайгандан торая борарди. Хатхи ва ўғилларининг туллари эшитиладиган гулдурос овозлари ҳам тиниб қолди. Филларнинг бу ерга келишига ортиқ ҳожат қолмаганди. Чеган девор орқасидаги ерлар ёввойи ўтлар билан қопланиб, чангалзорга қўшилиб кетди. Қишлоқдиларнинг эса Канҳиварга жўнаб қолиш пайти аллақачон етганди.

Одамлар жўнашни пайсалга солишаркан, қўққисдан илк ёмғир қуйиб қолди. Тузатилган томлардан чакка ўтди, молхоналарни сув босди, ёз бўйи чанқаб ётган ўт-ўлавлар гуркираб ўса бошлади. Нойлож қолган қишлоқ халқи — эркаклар, аёллар, болалар кўз очирмай қўйган эрталабки жала остида сув кечиби йўлга тушдилар. Йўлга тушарканлар, қадрдон қишлоқлари билан видолашгандек, орқага ўғирилиб, яна бир бор унга маънос қараб қўйдилар.

Ашқол-дашқолини орқалаб олган охирги онла қишлоқ дарвозасини тарк этаркан, қулай бошлаган том тўсишларининг гумбур-гумбури қулоққа чалинди. Томларга ёшилган похолларни ҳар томонга итқитаётган, қоп-қора ялтироқ илонга ўхшаш хартум бир зумгина одамлар кўзига чалинди. Хартум бирдан гойиб бўлди. Шу чоғ яна

гумбур-гумбур, унинг орқасидан эса чинқирган товуш эшитилди. Хатхи уй томларидаги ходаларни худди одамлар нилуфар тергандек парвосизлик билан у ён-бу ён итқитаркан, ногаҳон келиб урилган ходалардан қаеридир лат еганди. Мана шундан кейин Хатхи шиддат билан уйлари бузишга киришди. Чунки, чангалзорда яшовчи ваҳший ҳайвонлар орасида аччиқланса, филчалик шиддат билан вайрон қиладиган ҳайвон бўлмаса керак. У пахса деворларни орқа оёғи билан тепган эди, зарбдан девор парча-парча бўлиб кетди, ёмғир суви эса уни сариқ балчиққа айлантириб юборди. Хатхи гир айланар, тор кўчалар бўйлаб югурар, гоҳ ўнг томондаги, гоҳ чап томондаги уйлари итариб, лиқиллаб қолган эшикларни синдиради, томдаги хариларни олиб ташлар; унинг учта ўгли эса худди Бхаратпура ерларида аччиқланган вақтидагидек, бу ерда ҳам қутурганча отасининг орқасидан боришарди.

— Бу пўчоқларни чангалзор бир ямласа ютиб юборади, — деди харобалар орасидан эшитилган хотиржам овоз, — аввал тўсиқ деворларни ағдармоқ зарур.

Шу чоғ Маугли ёмғирдан йилтиллаган елкаларини кўрсатиб худди ҳориган кўтосдек, қулаётган девордан нарига сакраб, ўзини четга олди.

— Ҳар нарсанинг ўз вақти бор, — деди хирилдоқ товуш билан Хатхи. — Ҳа-да! Бхаратпурада озик тишларим қондан қизил рангга бўялганди! Қани, ўгилларим, тўсиқ девор ёнига! Бошларинг билан! Бирданига! Ҳа денглар-чи!

Тўртталови бир сафда туриб, итаришди. Тўсиқ девор аввал қимирлади, дарз кетди ва қарсиллаб ағанади. Узоқдан босқинчиларнинг лойга беланган бошларини кўриб қолган одамлар даҳшатдан қотиб қолишди. Бошпанасиз, озик-овқатсиз қолган одамлар водийнинг пастки тарафига қочиб қолишди. Остин-устун қилинган, кули кўкка совурилган қишлоқлари эса эриб кўздан гойиб бўлаётгандек, орқада қолиб кетмоқда эди.

Орадан бир ой ўтгач, қишлоқ ўрнида кўм-кўк ва позик ўт-ўлан билан қопланган тепача пайдо бўлди. Ёмғирлар мавсуми тугагач, бундан ярим йилгина аввал яшнаб турган экинзорлар ўрнини чангалзор эгаллади.

МАХАРОЖА ГУРЗИСИ

Тогдаги баҳайбат бўгма илон Қао эҳтимол бу йил икки юзинчи марта пўстини ташлади. Совуқ Ўнгирда Қао туфайлигина тирик қолган Маугли унинг яхшилигини унутмаганди. Бу ҳодисани сиз ҳам унутмаган бўлсангиз керак. Шунинг учун ҳам бўгма илонни эсон-омон пўст ташлаб олганини табриклаш тилагида унинг ҳузурига йўл олди. Пўст ташлаган илон то янги териси ялтироқ ҳолга кирмагунча сержаҳл ва бадқовоқ бўлиб юради. Қао, энди, Мауглини қадимгидек болакай деб калака қилмасди. Чангалзорнинг барча махлуқлари каби Қао ҳам Мауглини Чангалзорнинг Хўжаси деб тан олар; шу боисдан ўз тенгқурлари қатори у ҳам бутун эшитган-билганларини Мауглига оқизмай-томизмай сўзлаб беришни шарт деб биларди. Чангалзорнинг ўртача махлуқлари деб аталмиш қурт-қумурсқалар, ер ости ёки ер устида умр ўтказувчи ҳашаротлар, харсанг тошлар тагида, пушталар ва ё тўнкалар орасида яшовчи жондорлар ҳақидаги гаплар, ўз-ўзидан аёнки, Қаодек баҳайбат бўгма илоннинг қулогига етиб бормас, улар ҳақида ривоятлар битилгу-

дек бўлса, унинг тангали териснинг бир бурчига жо бўлиб кетиши мумкин.

Шу кун Маугли Қаонинг баҳайбат халқага ўхшаш танаси устида, худди жонли курсида ўтиргандек жойлашиб олиб, унинг тошлар орасига ташланган эски пўстини кўздан кечирар, Қао унга ғоят меҳрибонлик ва хушмуомалалик билан муносабатда бўларди.

— Бунинг ҳали бут-бутун, ҳатто, кўз атрофидаги тангачалар ҳам тушиб кетмабди, — деди Маугли охишта, ташланган пўстини ўйнаб ўтирар экан. — Бошингни қоплаб турган нарсани оёқ остида кўриш галати туюларкан кишига!

— Тўғри, бироқ менинг оёқларим йўқ, — деб жавоб қилди Қао, — бу ерда ҳайрон қоларли ҳеч гап йўқ. Барча жинсдошларимнинг одати шундай. Сен ўз терининг қуруқ ва қаттиқ эканини наҳотки ҳеч вақт сезмасанг?

— Унда, Яссибош, бориб чўмиламан. Тўғри, баъзида жуда иссиқлаб кетсам, мен ҳам теримни ташлаб, терисиз қипялангоч шаталоқ отгим келади.

— Мен ҳам чўмиламан, ҳам пўстимни алмаштирмаман. Айт-чи, менинг янги пўстиним сенга маъқулми?

Маугли илоннинг эгри-бугри тўқималар билан қопланган баҳайбат елкасини пайпаслаб кўрди.

— Тошбақанинг елкаси жуда қаттиқ, лекин сеникидек ола-була эмас, — дебди бола хаёлчан, — менинг адашим бўлмиш қурбақанинг елкаси ола-була-ю, бироқ юмшоқ. Кўринишидан, худди печак гулининг сержило баргларидек товланиб туради.

— Янги пўст учун сув лозим. Бир марта чўмилмагунча у ўз аслига қайтмайди. Қани кетдик чўмилгани!

— Мен сени кўтариб оламан, — деб кулди Маугли ва илон гавдасининг энг йўғон кўринган еридан кўтармоқчи бўлиб энгашди.

Аммо уни ердан узиш — икки пуд келадиган сув қувурни кўтариш деган гап эди. Қао бўлса хуш ёққанидан пишқириб, қимир этмай ётарди. Сўнгра уларнинг одатдаги кечки ўйинлари бошланди: кучга тўлган йигит билан янги терисида улуғвор кўринган бўғма илон орасида куч ва чаққонликни синнаш учун бўлган навбатдаги олишув бошланиб кетди. Ўз-ўзидан аёнки, агар Қао бор кучига эрк берса, Мауглидек юзлаб болаларни мажақлаб ташлаши мумкин эди;

лекин у ўз қудратининг ўндан бирини ҳам ишга солмай, фақат ўйнашибгина кураш тушарди, холос.

Маугли куч-қувватга тўлиб, у билан кураш тушини мумкинлигига қанот ҳосил қилгандан кейингина Қао болага бу ўйинларни ўргатишга киришди. Охир натижада боланинг гавдаси бағоят чайир пайга айланиб кетди. Гоҳо, Қаонинг чайир гавдаси билан хиқилдоғига чирмаб олинган Маугли бир қўлини бўшатиб, унинг бўйнидан олишга интиларди. Шундай пайтларда Қао бир оз шалпайиб, ҳалқани бир оз бўшаштирар, Маугли эса дарҳол оёқлари билан чаққон ҳаракат қилиб, тиралиш учун тош ёки тўнка излаётган баҳайбат илон думини қайириб юборарди. Шу тариқа, улар бошларини бир-бирига тираб, гоҳ олдинга, гоҳ орқага тебранишар, яна ҳужумга ўтиш учун қулай фурсат кутар; ниҳоят, қора ва сариқ ҳалқадан тўқилган куюндек йўғон чизикқа айланар, чирпирак бўлган қўл ва оёқлар дам-бадам кўтарилиш учун тиришиб, ҳавода муаллақ турарди.

— Қани-қани-қани! — деярди Қао ва боши билан шундай тезкор зарб урардики, уни ҳатто Мауглининг элчил қўллари ҳам даф қилишга улгуролмай қоларди. — Ҳозир бўл, Укажон! Яна сенга даф қиламан! Мана! Мана! Ҳа, қўлларинг увишиб қолдимиз? Мана сенга!

Бу ўйин ҳар гал ҳам бир хил натижа билан тамом бўларди: қаршидан тиккасига урилган зарб билан илон болани йиқитарди. Маугли қанчалик уринмасин, мана шу ногаҳоний зарбани даф қилиш усулини ҳеч ўрганолмади. Бунинг учун дерди Қао, овора бўлмай қўй қол.

— Ов бароридан келсин! — деб вишиллади ниҳоят Қао.

Маугли ҳам ҳар вақтдагидек ҳарсиллаб ва хахолаб ўн қадамча нарига учиб тушди.

У чаңғалида ўт билан ўрнидан турди ва Қао орқасидан йўлга тушди. Донишманд илоннинг севган чўмилиш жойи — қоя билан ўралган, дарахт таналари ботиб кетган камарга етиб келишди. Чаңгалзор одатига кўра бола товуш чиқармай ўзини сувга ташлади ва шўнғиди; сўнгра яна товуш чиқармай сув юзасига сузиб чиқиб, сув устида қўлларига бошини қўйиб кўкка қараб ётиб олди. Қоялар устига келган ой нурунинг сувга тушиб турган жимир-жимир аксини оёқлари билан шаниллатиб, тўзгитиб юборди. Қао чўзинчоқ калласи билан

сувни найзадек ёриб бораркан, бошини бир оз кўтариб, Мауглининг елкасига қўйди. Муздек сувдан ҳузур қилган Маугли ва Қао маст бўлгандек сув юзида жимгина қалқиб туришарди.

— Қандай соз-а! — деди уйқу аралаш Маугли. — Аниқ эсимда. Одамлар тўдаси, худди мана шундай тун пайтида лойдан ясалган қопқон ичига кириб, қаттиқ ёғочга узала тушиб ётишади. Роҳатижон шамолдан сақланиш учун ҳар тарафни беркитиб бошларини сасиған латталар билан ўраб олишиб, бурунлари билан одамни жонига тегадиган бир хил қўшиқни пихиллаб айтишади. О, чаңгалзорда қандай яхши-я!

Кўзойнакли илон шошилганча қоядан ўрмалаб келиб сув ичди ва буларга қараб «Ов барор» деди-ю, яна кўздан гойиб бўлди.

— Ў-ў-ў!!! — деди Қао ниманидир эслагандек. — Демак, кўнглинг тусаган нарсани чаңгалзор сенга беряптими, Укажон?

— Ҳаммасини эмас, — деди кулиб Маугли, — ҳаммасинимас, ҳаммасини бўлганида, ҳар ойда биттадан Шерхонни ўлдириш мумкин бўларди. Мана энди бўлса, қўтосларга ялинмасдан ўз қўлларим билан уни бўғиб ўлдираддим. Яна мен, баъзида, ёмғир мавсумида офтоб чарақлаб туришини ва аксинча, ёзнинг иссиқ палласида қуёш юзини булутлар тўсиб қўйишини истардим. Очиққан вақтимда эчки овлашни, эчкини овларканман, бугуга айланиб қолишни, бугуни бўғизларканман, уни оху бўлиб қолишини истардим. Бундай хоҳиш бир менда эмас, ҳаммада ҳам бўлади-ку, ахир!

— Бошқа ҳеч нима истамайсанми? — сўради Қао.

— Менга яна нима керак? Менинг Чаңгалзорим ва чаңгалзорнинг меҳрибонлиги бор! Дунёда гарб билан шарқ орасида яна бундан кўра яхшироқ бирон нарса борми?

— Кўзойнакли илон деган эдики... — деб бошлади Қао.

— Қайси кўзойнакли илон? Ҳозир ўрмалаб ўтганми? У ҳеч нима демади-ку? У ўз ови билан машғул шекилли?

— Буниси эмас, бошқаси.

— Заҳарли Махлуқлар билан анчагина борди-келдинг борми? Ўз йўлларида қолишмасин, мен уларга даҳл қилмайман. Уларнинг ўзлари зигирдагу, олд тишларида ўлим олиб юрадилар. Бу номатқул иш. Хўш, сен қайси кўзойнакли илон билан сўзлашдинг?

Қао, ёндаги тўлқиндан чайқалиб турган кемадек сувда астагина чайқалиб турарди.

— Бундан уч ёки тўрт ой муқаддам, — деб гап бошлади Қао, — мен Совуқ Ўнгур томонларда ов қилиб юрардим. У жойлар ҳам эсингдан чиқмаган бўлса керак. Мен қувлаган жонивор чийиллаганча ховузлар олдидан қочиб ўтиб, бир вақтлар сени деб бузилган раҳна орқали ер тагига кириб ғойиб бўлди.

— Ахир, Совуқ Ўнгурдаги ер тагида ҳеч ким яшамасди шекилли, — деди Маугли, Қаони Маймунлар Аҳли ҳақида гапирётганини англаб.

— У жонивор ўша ерда яшамайди. Фақат жон сақлаш учун у ерга қочиб кирди, — деб жавоб қилди Қао титраётган тилини чиқариб. — У жуда узун уя ичига ўрмалаб кириб кетди. Мен ҳам орқасидан ўрмалаб кириб, уни тутиб ўлдирдим, едим ва кейин уйқуга кетдим. Уйғонгач, яна ичкарига кириб ўрмаладим.

— Ер тагида-я?

— Худди шундай, ўрмалай-ўрмалай, охири Оқ Калава — оқ кўзойнакли илон ёнига бориб қолибман. У билан у ёқ-бу ёқдан сўзлашарканмиз, гап орасида Оқ Калава менга илгари ҳеч кўрмаган галати нарсаларни кўрсатиб, улар ҳақида аллаёқималар деди. Гапнинг очиги, биронта сўзига тушунмадим.

— Янги ўлжами? Боплаб ов қилдингми? — деб Маугли тезлик билан ёнига ўгирилди.

— У ҳеч қанақа ўлжа эмас, оғзимга олгудек бўлсам бутун тишларимдан айрилган бўлардим. Гўё одам зотини яхши биладиган Оқ Калава, у нарсаларга бир марта қараш учунгина одамлар бор-йўгини қурбон қилиб юборарди, деди.

— Кўрамиз! — деди Маугли. — Мен ҳам қачонлардир одам бўлганимни эслайман.

— Секинроқ! Секинроқ! Шошма-шошарлик, офтобни ютиб юборган Сариқ илонни ҳалок қилган. Биз ер остида гаплашдик. Сўнгра сен ҳақингда хикоя қилиб, одам зотидан эканингни айтдим. Чапгалзор каби кўҳна Оқ Калава эса: «Анчадан бери одам зотини кўрмадим. Келиб буларни кўрсин. Буларнинг кичик бир бўлагига эга бўлиш учунгина одамлар жонини қурбон қилишга тайёр», — деди.

— Тушундим. У янги ўлжа экан-да. Бироқ қаерда ҳуркитилган ўлжа борлиги тўғрисида Заҳарли Махлуқ-

лар бизга ҳеч нарса демасдилар-ку. Улар бировга дўст бўлмайди.

— У ўлка эмас, ахир... У... У... Уни нима деб аташни ўзим ҳам билмайман.

— Юр, ўша ерга борамиз. Ҳеч қачон Оқ Қалавани кўрган эмасман. Майли, бошқа нарсаларни ҳам бир томоша қилсак қилибмиз-да. Уларни Оқ Қалава ўлдирганми?

— Улар жонсиз нарсалар, ахир тушунсанг-чи. Айтишчи, Оқ Қалава уларга соқчилик қилармиш.

— Ҳа! Билдим. Бўри ўлжасини уясига келтириб, унга қоровуллик қилгандай, у ҳам ўлжасига соқчилик қиларкан-да. Кетдик!

Маугли қирғоққа сузиб чиқиб, баданини қуритиш учун ўтга думалаб олди. Сўнгра икковлашиб, Совуқ Ўнгур сари йўл олишди. Эҳтимол, Совуқ Ўнгур ҳақида ўқигандирсиз. Энди Маугли маймунлардан ҳеч кўрқмас, аксинча, маймунлар Мауглидан дир-дир титрашарди. Бироқ, маймун қабилалари ҳозир чангалзор бўйлаб санқиб юришар, ой нурига чўмилган Совуқ Ўнгур эса хувиллаб қолган ва сукунатга чулғанганди.

Қао айвон ўртасидаги махарожа шийпони харобаси олдига келиб, тош уюмлари устидан ошиб ўтди ва тош парчалари сочилиб ётган зинапоя орқали ертўлага ўрмалаб кетди. Маугли илонлар нидоси: «Биз сиз билан қондошмиз, сиз ва биз!»ни айтиб, унинг орқасидан эмаклаб кетди. Ҳар иккови ҳам қия йўлаклар орқали узоқ юришди ва ниҳоят, бўйи ўттиз футча келадиған, қари дарахт илдизи девордан туртиб чиқарган катта тош олдига келишди. Шу туйнукдан ошиб тушиб, каттагина ертўлага кириб қолишди. Бу ертўланинг шифтларини ҳам дарахт илдизлари у ер-бу еридан тешиб ўтгани туфайли, кичик туйнукчалардан уй ичига зар чизиққа ўхшаш қуёш нурлари тушиб турарди.

— Яширинишга қулай жой экан! — деди қоматини ростлаб Маугли. — Аммо ҳар кун бу ерга келиш анча йироқ. Хўш, бу ерда нимани кўрамиз?

— Мен ҳеч нарсага арзимамайманми? — деб товуш берди ер қаъридан қандайдир овоз.

Маугли кўз олдидан қандайдир оқ нарса йилтиллаб ўтгандек бўлди. Ниҳоят унинг кўзи қоронгуликка кўниккач, бўйи саккиз фут келадиған, ер ости зулматида узоқ умр кечирганидан оқ пўсти саргайиб, заъфарон тусга кирган баҳайбат кўзойнакли илонни

кўриб хайратда қолди. Чунки шу пайтгача бундай кўзойнакли илонни ҳеч учратмаган эди. Ҳатто илоннинг бўртиб чиққан кўз соққалари оқ-сарик тусга кирганди. Унинг кўзи бир жуфт ёқутдек қип-қизил бўлиб, даҳшат билан боқарди.

— Овингиз бароридан келсин! — деди Маугли. Бундай сўзлар худди ов пичогидек унинг лабларида тайёр турарди.

— Шаҳарда қандай янгиликлар бор? — деб сўради Оқ Калава, Мауглининг саломига алик олмай. — Катта девор билан ўралган, йиғирма махарожа устидан ҳукмронлик қилувчи, юзлаб фил, йиғирма минг от ва сонсаноксиз моллар соҳиби бўлмиш улуғ махарожа шаҳарида қандай янгиликлар бор? Қулоқларим оғирлашиб қолган. Анчадан бери жанговар довул овозини эшитганим йўқ.

— Тепамизда чангалзор, — деди Маугли, — филлардан эса мен фақат Хатхи ва унинг ўғилларини биламан. Бу махарожа дегани нимаси?

— Мен айтгандим-ку, — деди мулойимлик билан Қао, — тўрт ой бурун, сенинг шаҳаринг энди йўқ, дегандим.

— Дарвозалари тўртта баҳайбат миңоралардан кўриқлаб туриладиган, ўрмон орасидаги улуғ шаҳар ғойиб бўлиши мумкин эмас, ахир. Бу шаҳарни, менинг бобомнинг бобоси тухумдан чиқмасдан олдин қуришган. Бу шаҳар болаларимнинг болалари ҳам худди мендек оқариб кетгунча туради. Шаҳарни Ягасарининг ўгли Виеджи, Виеджининг ўгли Чандрабиджи, Чандрабиджининг ўгли Салодхи қадим замонларда бунёд этган. Сизларнинг отангиз ким?

— Гапнинг калаваси чувалди, — деди Маугли Қаога қараб.

— Унинг биронта сўзини ҳам тушунмаётибман.

— Мен ҳам. У жуда кексайиб қолган. Кўзойнакли илонлар Момоси, теварак-атроф фақат чангалзор, қадимдан шундай бўлиб келган.

— Йўқса, менинг қаршимда ҳеч нарсадан кўрқмай хотиржам турган ким? — деб сўради Оқ Калава. — Ким ўзи, махарожалар исмини билмайдиган ва одамзот оғзидан бизнинг тилимизда гапираётган ким? Ов пичоқли ва илон тилини биладиган ким ўзи бу?

— Мени Маугли деб атайдилар, — деди Маугли. — Мен чангалзордан. Қондошларим бўрилар, бу эса ме-

нинг биродарим Қао. Ўзинг кимсан, кўзойнакли илонлар Момоси?

— Мен махарожа хазинасининг пойлоқчисиман. Ҳали пўстим қоп-қора бўлган замонлардаёқ махарожа Карон Рожа мени бу ерга келтириб, туйнукка тош қўйган. Кимда-ким бу хазинага кўз олайтурса, унга заҳар сочиб, ўлдиришни буюрган. Кейин хазинани тош остига туширишди ва мен устозларим бўлмиш қоҳинларнинг дуо ўқиганини эшитдим.

— Ҳм! — деди ўзича Маугли. — Одамлар тўдаси орасида бир қоҳиннинг ҳунарини кўрган эдим. Бу нарса бир умр хотирамдан чиқмайди. Бу ерга ҳам кулфатнинг қадами яқинлашиб қолибди.

— Мен хазинани қўриқлай бошлаганимдан бери тошни беш марта кўтардилар. Лекин шу беш мартада ҳам хазинадан ҳеч нима олишмади, аксинча унга яна қўшиб қўйишди. Ҳеч ерда бу юз махарожанинг бойлигича хазина бўлмаса керак. Бироқ, анча вақтлардан бери тошни кўтарганлари йўқ. Билмадим, менинг шаҳаримни унутиб юбордиларми?

— Шаҳар йўқ. Атрофингга қара. Дарахтларнинг илдизлари анчагина тошларни ўрнидан қўпориб ташлаган. Одамлар билан дарахтлар ҳеч ерда бирга ўсмайди, — деб унга гап уқдиришга уринарди Қао.

— Икки ва уч марталаб одамлар бу ерга йўл топиб келдилар, — деб аччиқланиб жавоб берди Оқ Калава, — то мен уларни қоронгида пайпаслаб топмагунимча бир оғиз гапирмадилар. Топганимдан кейин эса қисқагина бир бақириб, сўнг жимиб қолардилар. Сиз, одам ва илон иккалангиз эса, шаҳар ғойиб бўлди, пойлоқчилик хизматинг тугади, деган қалбаки гапга мени ишонтириш учун келдингиз. Йиллар ўтгани билан одамлар камдан-кам ўзгаради. Мен эса ҳеч вақт ўзгармайман! Қоҳинлар келиб, тошни кўтариб менга таниш бўлган дуони ўқиб, мени илиқ сут билан сийлаб, ёруғликка олиб чиқмагуларича, мен, мен, фақат менгина — махарожа Хазинасининг Соқчиси бўлиб қоламан. Айтишингизча, шаҳар йўқ бўлиб, бу ерга дарахтларнинг илдизи ёриб кирганимиш. Шундайми? Шундай бўлгач, энгашинг-да, нимани истасангиз олинг! Ер юзининг ҳеч жойида бундай хазина йўқ! Илон тилини биладиган одамзот, келган йўлни билан бу ердан тириклайин чиқиб кетолсанг махарожалар сенга хизматкор бўлишарди!

— Яна калаванинг учи чувалди, — деди Маугли

хотиржамлик билан. — Наҳотки бу қадар чуқур ер тагига ҳам чиябўри йўл топиб, баҳайбат Оқ Калавани қошиб олган бўлса? Кўринишидан у қутурганга ўхшайди. Кўзойнаклилар Момоси, бу ерда нимани олиб чиқиб кетиш мумкинлигига ҳеч ақлим етмайпти.

— Қуёш ва ой маъбудалари номига қасам бўлсинки, бола ақлдан озибди! — деб вишиллади Оқ Калава. — Кўзларинг юмилмасдан илгари сенга бир ёрдам қилай. Оёқларинг тагига яхшилаб қара-чи, ҳали ҳеч одам зотига насиб бўлмаган нарсаларни кўрасан!

— Мауглига ёрдам қиламан деганнинг ҳолига вой, — деб гижиниб жавоб қилди бола, — лекин зулматда барча нарсаларнинг бошқа тусга киришини билман. Яхши, сенга жуда зарур бўлса, қарасам-қараб қўя қолай.

Кўзларини қисиб, Маугли ертўлани диққат билан қараб чиқди ва ердан бир қисм қандайдир йилтироқ нарсани олди.

— Эҳа! — деди у, — бу, одамлар тўдаси ўйнайдиган ўша ўйинчоқларга ўхшайди-ку. Қизиқ, улар жигарранг, булар эса сариқ тусда.

Маугли олтин тангани қўлидан тушириб юбориб, бир қадам олдинга юрди. Ертўланинг бутун юзаси илгари қопларда сақланиб, вақт ўтиши билан сочилиб кетган ва беш-олти фут қалинликдаги қатламга айланган олтин ва кумуш уюмларидан иборат эди. Маъданлар, сув қайтишидан кейин қирғоқда қолган кумга ўхшаб бир текис ҳолга келиб қолганди. Маугли диққат билан ертўладаги нарсаларни бирма-бир кўздан кечираркан, у ердаги анвои турли асбоблар, тақинчоқ ва безакларни кўриб анграйиб қолди. Қатлам-қатлам олтин, кумуш тангалар тагидан фил устига ўрнатилган каттагина кумуш тахти-равоннинг қуббалари аниқ кўзга ташланарди. Бу тахти-равоннинг ҳар ер-ҳар ерига қуйма олтин қопланган, улар устига эса ёқут ва забаржад кўзлар қадалганди. Маликалар учун аталган, атрофига кумуш қопланиб, жимжимадор нақшлар ўйилган, устидан олтин ҳал берилган, қаҳрабон халқлар ва мис тутқичлар ўрнатилган катта ва кичик тахти-равонлар. Олтин ва кумушдан ясалган зумрад кўзли маъбудалар, олтин суви юритилиб, кунгирасига майда жавоҳирлар қадалган шокиладор пўлат совутлар; олтин ва кумуш шамдонлар; айланасига тўққизилранг ёқутлар қадалган қирра учли дубулгалар; устига каркидон териси сирилиб, тошбақа косаси ўрнатилган.

унинг атрофига қизил олтин қопланиб, майда-майда зумрад доналари билан безатилган қалқонлар; сопларига гавҳар қадалган шамшир, қилич, ханжар ва ов пичоқлари; олтин қадах, жом ва биллур идишлар, куёш ёруғини кўрмаган кўчма кумуш меҳроблар; олтиндан қуйиб ишланган исириқдон, тароқ; атир, хина ва сурмадонлар; булоқи, билакузук, узук, бўйинтумор, қўлтиқ тумор, зебигардон, зирак, тиллақош каби олтин тақинчоқлар; етти энлик келадиган, гир атрофига майда гавҳарлар, ўртасига йирик ёқутлар қадалган олтин камарлар; сандал дарахтидан ишланиб, пўлат ҳалқа қопланган катта-кичик қутичалар; уч қатор пўлат ҳалқа қопланган бу қутичалар вақт ўтиши билан чириб, парчаланиб кетганидан уларнинг ичига жойланган хилма-хил асл тошлар; ёқут, гавҳар, зумрад, жавохир, инжу, дуру марварид, ақиқ ва лаъллар уюм-уюм бўлиб зулматдаги юлдузлардек нур сочиб турарди.

Оқ Калаванинг сўзида жон бор экан; дарҳақиқат, кўп йиллик урушлар, талон-тарож, олди-сотдилар, бож-хирожлар натижасида тўпланган бунча бойликнинг қимматини ҳар қанча пул билан ҳам ўлчаб бўлмасди. Фақат тангаларнинг ўзигина бой бир мамлакатнинг неча йиллик божу хирожига арзирди. Асл тошлар ҳақида оғиз очмаса ҳам бўлади. Ертўладаги олтин ва кумушларнинг ўзигина кам деганда икки-уч юз тоннача келарди.

Ўз-ўзидан аёнки, Маугли бу нарсаларнинг қиммати нимада эканлигининг фаҳмига етолмасди. Пичоқларга қизиқиб қараган Маугли, уларни ўз пичоғи билан таққослаб кўрса, анча кўпол ва ноқулай экан. Отиб юборди. Ниҳоят у филга ўрнатиладиган тахти-равон олдида ярми тангаларга кўмилиб қолган антиқа бир нарсага дуч келиб, унга қизиқиб қолди. Бу икки фут келадиган, филларни ҳайдайдиган гурзи бўлиб, кема илгакларига ўхшаб кетарди. Унинг учгинасига каттакон ялтироқ ёқут қадалган, тутиш учун қулай бўлган саккиз дюмли дастаси эса тарашланмаган забаржад билан қопланганди. Пастки қисмига ложувард ҳошия тортилган, гир айланасига барги зумрад, гули ёқутдан қилинган нақшин гул безак ишланган эди. Дастаннинг қолган қисми соф фил суягидан бўлиб, унинг тиги ва илмоғи тоза пўлатдан ишланган, унинг устига фил овини тасвирловчи олтин тахтача ёпиштирилганди. Дўсти Хатхининг сурати туширилган мана шу олтин тахтача айниқса Мауглини ўзига жалб қилган эди.

Оқ Калава унинг орқасидан изма-из таъқиб қилиб борарди.

— Шунча ажойиб-ғаройибларни томоша қилиш учун жонни қурбон қилса арзимайдими? — деди Оқ Калава. — Сенга катта яхшилик қилганимга энди ишонгандирсан, одамзот?

— Ҳеч нарсага тушунмаётирман, — деб жавоб қилди Маугли. — Буларнинг барчаси қаттиқ, муздек ва ейишга бутунлай яроқсиз. Бироқ мана буни, — деб гурзини кўтарди Маугли, — офтоб ёруғида томоша қилиш учун олиб кетсам девдим. Айтишингча, буларнинг барчаси сеники. Буни менга совга қил, мен эса эвазига сенга қурбақалар совга қиламан.

Ёвуз қувончдан Оқ Калаванинг бутун аъзойи-баданини қалтироқ босди.

— Хўп бўлади, буни сенга совга қилганим бўлсин, — деди у. — Ҳозирча бу ерда экансан, бор-йўгимнинг ҳаммасини сенга бахш этаман.

— Лекин мен ҳозироқ кетмоқчиман. Бу ер қопқоронгу ва совуқ. Мана бу тиканли нарсани эса ўзим билан чапгалзорга олиб кетаман.

— Оёгинг остига қара! У ерда нима бор экан!

Маугли энгашиб оппоқ ва теп-текис нарсани ердан кўтарди.

— Бу одамзотнинг бош суяги, — деди у бепорволик билан. — Мана, бу ёқда яна иккитаси бор экан.

— Бу одамлар кўп йиллар аввал хазинани олиб кетиш учун келишганди. Мен улар билан қоронғиликда гаплашиб қўйгандим, тинчишди-қолишди.

— Сен хазина деб атаётган бу нарсаларнинг биронтаси ҳам менга керак эмас. Мабодо гурзини олиб кетишга ижозат берсанг, албатта, у яхши ўлка бўлади. Заҳарли Махлуқлар билан душман бўлмоқчимасман. Бунинг устига қондошларингнинг Муқаддас Сўзларини яхши биламан.

— Бу ерда фақат ягона Муқаддас Сўз бор ва бу Сўз менинг сўзимдир!

Олайган кўзларидан ўт чақнаган Қао олдинга ташланиб:

— Одамзотни бошлаб кел деб менга илтижо қилган ким эди? — деди.

— Албатта мен, — деб вишиллаб қўйди қари илон. — Мен анчадан бери одам зотини кўрмаган эдим, бу эса бизнинг тилимизда сўзлашишни ҳам биларкан.

— Лекин ўлдириш ҳақида келишмагандик шекил-

ли. Мен болани ўлимга етаклаб бордим, деб чангалзорга қайси юзим билан қайтиб бораман?

— Мен уни вақтидан олдин ўлдирмоқчи эмасман. Кетмоқчи бўлсанг, ана у деворда туйнук бор. Энди овозингни ўчир, маймунларнинг семиз жаллоди! Бўйнингга тегишим биланоқ, чангалзор ортиқ совуқ афти-ангорингни кўрмайди-қўяди. Ҳеч вақт одамзот бу ердан тирик чиққан эмас. Махарожа шаҳрида Хазина Қоро-вули мен!

— Ахир, сенга гап тушунтириб бўладими, ўзи, ҳой тунги оқ қурт: эндиликда махарожа ҳам, шаҳар ҳам йўқ! Атрофимизда чангалзордан ўзга нарса йўқ-ку! — деб хитоб қилди Қао.

— Хазина-чи, хазина бор! Биласанми нима қиламиз. Кетмай тур, боланинг қандай зир югуришини томоша қиласан. Бу ерда ажойиб ов бўлади. Жон ширин-а, болакай! Қани, у ёқ-бу ёққа чопиб, бир ўйна-чи!

Маугли хотиржамлик билан Қаонинг бошига қўлини қўйди.

— Бу жирканч оқ махлуқ ҳозиргача одамлар тўдасидан келган кишиларнинггина кўрган. У ҳали мени яхши билмайди, — деб шивирлади. Ўзи овга даъват этдими, ўзидан кўрсин. Энди насибасини олади!

Маугли гурзининг тигини пастга қаратганча қўлида ушлаб турарди. Гурзини отган эди, қиялаб бориб, баҳайбат илоннинг бўйнидаги бўртиб чиққан жойига урилди ва уни ерга михлаб қўйгандек таппа босиб қолди. Кўз очиб юмгунча бўғма илон заҳарли махлуқнинг типирчилаётган танаси устига бор оғирлиги билан босиб тушиб, бошидан думига қадар ерга қапиштириб қўйди.

— Ўлдир уни! — деди қўлига пичоқ ушлаган Мауглига қараб Қао.

— Йўқ, — деди пичоқни қўлига оларкан Маугли, — бундан буён бекорга ўлдиришни истамайман. Овқат учун ов қилиш бундан мустасно. Қараб қўй, Қао!

У заҳарли илоннинг бўртиб чиққан ерининг пастро-гидан хиппа бўғиб, пичоқ тиги билан жағларини икки ёққа очди ва юқори жағидаги заҳарли тишлари қорайиб, уваланиб кетганини кўрсатди. Барча заҳарли махлуқларда бўлганидек, оқ кўзойнакли илоннинг ҳам ўз заҳари ўзига сингиб битган эди.

— Чириган кунда, — деди Маугли ва Қаога усти-

дан туш ишорасини қилиб, гурзини ердан суғуриб олди ва Оқ Калавани бўшатди.

— Махарожа хазинасига янги пойлоқчи лозим! — деди Маугли дагдага билан. — Тхунтх, сен бепарво бўлиб қолибсан. Қани, олдинга ва орқага югуриб, қизиб ол-чи. Чириган кунда!

— Менга номус! Яхшиси, ўлдириб қўяқол! — деб вишиллади илон.

— Ўлдириш ҳақида ҳаддан ортиқ кўп гапирилди. Энди биз кетамиз. Мен манави сертикан нарсани рухсатсиз ҳам олиб кетавераман. Чунки олишувда сени енгдим, Тхунтх.

— Эҳтиёт бўл, бир кунмас-бир кун бу ёвуз асбоб сени ҳалок қилмасин. Эсингда тут, у ажалнинг ўзгинаси! Шахримдаги барча одамларни ҳалок қилишга унинг қудрати етади! Сен, чаңгалзордан келган Одам, ёки сендан уни тортиб олган бошқа одамнинг қўлида гурзи узоқ турмайди! Гурзини қўлга киритиш учун ҳеч нарсадан қайтмайдилар. Унинг турган-битгани ажалнинг қони! Мен энди тамом бўлдим. Энди менинг ўрнимга хизматни гурзи бажаради. Бу ажал! Бу ажал! Бу ажал!

Маугли туйнук орқали ертўла йўлагига чиқиб олгач, орқасига қайрилиб қараган эди, заифлашиб қолган тишлари билан жонсиз маъбудаларнинг юзларини жонжаҳди билан тишлаб:

— Бу ажал! — деб қутуриб вишиллаётган Оқ Калавага кўзи тушди.

Маугли билан Қао яна офтоб нурлари ёғилиб турган чаңгалзорга чиқиб олганларидан хурсанд эдилар. Улар чаңгалзорда пайдо бўлишлари биланоқ, Мауглининг қўлидаги гурзи офтоб нурида товланиб, шуъла соча бошлади. Буни кўрган Маугли, янги очилган гул топиб, сочига тақиб олгандек беҳад қувониб кетди.

— Бу Багиранинг кўзларидан ҳам ёрқинроқ, — деди завқланиб у ёқутни айлантириб томоша қиларкан. — Бу нарсани Багирага кўрсатаман. Хўш, у Чириган Кунда «ажал, ажал!» деб қичқириб нима демоқчи бўлдийкин-а?

— Билмадим. У ярамас пичоғинингнинг мазасини тоти-магани, ҳозир менга алам қилиб кетяпти. Бу ипоқ Совуқ Унғурда ернинг устидами-тагидами, ҳаммавақт бирон фалокат яшириниб ётганини кўрасан... Ҳозир эса қорним очди. Бугун тонгда мен билан биргалашиб ов қиласанми? — деди Қао.

— Йўқ, манави нарсани тезроқ Багирага кўрсатиш керак. Овнинг бароридан келсин!

Маугли гурзини ҳавода ўйнатиб чопар, ўйноқлай-ўйноқлай уни томоша қилиш учун дам-бадам тўхтаб, учидаги порлаб турган йирик лаълга қараб-қараб қўярди. Ниҳоят у Багиранинг йирик ҳайвон овидан сўнг сувлоқда чанқовбосди қилиб, сўнг ухлаётган еридан топди. Маугли ўзининг бутун саргузаштларини сўзлаб беришга тутинди, Багира бўлса ривоятни эшитаркан, гоҳ-гоҳ гурзини ҳидлаб қўярди. Маугли Оқ Қалаванинг сўнгги сўзларини ҳикоя қилиб бераркан, Багира маъқуллаб хириллаб юборди.

— Бундан чиқди, Оқ Қалава ҳақ гапни айтган экан-да? — деб сўради Маугли.

— Мен Удайпур махарожасининг ҳайвонотхонасида туғилганман, шунинг учун одамнинг хулқи-атвори тўғрисида унча-мунча нарсани билсам керак. Мана шу қизил тош учун кўпгина одамлар бир туннинг ўзида уч марталаб одам ўлдиришлари мумкин.

— Ахир, бу қизил тош гурзини оғирлаштириб турибди-ку, уни нимасига қизиқадилар. Менинг ялтироқ пичоғим ундан кўра яхшироқ! Менга қара, Багира, қизил тошни-ку еб бўлмайди, ахир. Хўш, нега энди уни эгаллаш учун бир-бирларини ўлдирадилар?

— Маугли, бор, ухла. Сен ахир одамлар орасида яшадинг ва...

— Энди билдим. Одамлар ов қилишни билмаганлари учун зерикиб, эрмак учун бир-бирларини ўлдирадилар. Кўзингни очсанг-чи, Багира! Бу сертикан асбоб нима учун ясалган?

Багира уйқули кўзларини ярим очди ва унда айёрона учқунлар чақнаб кетди.

— Одамлар бу асбобни Хатхи ўғилларининг бошига санчиш учун ясаганлар. Мен шунга ўхшашларини Удайпурдаги ҳайвонотхона олдида кўрганман. Бундай асбоблар Хатхидекларнинг кўпларининг қонини татиб кўрган.

— Ахир, буни филлар бошига санчишнинг нима зарурати бор?

— Шунинг учунки, филларни Одамлар Қонунига итоат эттириш лозим эди. Одамларда тирноқ ҳам, озиқ тишлар ҳам йўқ. Шунинг учун улар бунга ўхшаш ва бундан ҳам ёмонроқ асбобларни ясайдилар.

— Билганимда буни қўлимга ҳам ушламаган бўлардим. Энди уни кўргани кўзим йўқ! Қара!

Гурзи ярақлаганча ҳавода учиб бориб, эллик-олтмиш қадам нарида дарахтлар орасида ерга қадалди.

— Ана энди қўлларимни ажал уругидан тозаладим, — деди Маугли қўлларини нам тупроқ билан ишқаларкан. — Ажал сенинг орқангдан изма-из пойлаб юради, девди Оқ Калава. У қариб, илвираб, оқариб кетибди. Ақл деган нарасадан тариқча қолмабди.

— Ажалми, ҳаётми, қорайибдими ёки оқарибдими, кел қўй, ҳаммаси ўз йўлига, Укажон. Мени уйқум келтипти. Мен бошқаларга ўхшаб тун бўйи ов қилиб, яна кунни билан увиллашга тоқатим йўқлигини биласан-ку.

Багира сувлоқдан икки милча нарида қулай уяни биларди, ўша ёққа қараб йўл олди. Маугли узоқ ўйлаб ўтирмай, лип этиб, дарахтга чиқиб, бир неча чирмовуқини кўз очиб юмгунча бир-бирига боғлаб, беланчак ясади-да, ердан эллик фут балғидликда тебраниб ётди. Маугли кундузнинг ёрқин нуридан кўрқмаса-да, ҳар қалай, дўстларининг одатларига риоя қилиб, қуёш нури остида камроқ бўлишга интиларди. Дарахтда яшайдиган жониворларнинг баланд овозлари болани уйғотиб юборганида, аллақачон қоронғи тушиб қолганди. Тушида Маугли ўша қизил тошни кўрибди.

— Уни яна бир бор томоша қилай-чи, — деди ўз ўзига Маугли ва чирмовуқдан осилиб ерга тушди.

Аммо Багира ундан олдинроқ борган эди. У ҳадеб қоронғуликда ерни искамоқда эди.

— Сертикан асбоб қаёққа кетди? — деб хитоб қилди Маугли.

— Уни одам олиб кетибди. Мана изи ҳам қолган.

— Энди Оқ Калаванинг айтгани тўғрими-нотўғрими синаб кўрадиган бўлибмиз-да. Агар сертикан жонивор ҳақиқатан ҳам ажал бўлса, олган одам ўлиши керак. Қани, кетдик из бўйлаб.

— Аввал бир ов қилиб олайлик-чи, — деди Багира, — қорин оч бўлса, кўз яхши кўрмайди. Одамлар жуда секин ҳаракат қиладилар. Чангалзор шу қадар намки, энг енгил из ҳам узоқ вақтгача ўчиб кетмайди.

Улар овни наридан-бери тамомлашга қанча уришишмасин, еб, сув ичиб олиб, из орқасидан тушгунларича уч соат чамаси вақт ўтди. Бой берилганини қайтариб бўлмаслигини яхши билган чангалзор махлуқлари шошиб-пишиб овқатланишни ёқтирмайдилар.

— Сен нима деб ўйлайсан, Багира, сертикан жонивор ажалга айланиб, уни ўлдириб қўймасмикин? —

деб сўради Маугли. — Бу жонивор ажалнинг ўзгинаси деган эди оқ илон.

— Унга етиб олганимиздан сўнг нима бўлишини кўрамиз, — деб жавоб қилди Багира. У ерга боққанча йўргалаб чопарди. — Из биттагина (у одамнинг бир ўзи демоқчи эди), юки оғирлигидан товони ерга чуқурроқ ботиб борапти.

— Ҳа! Бу — ёзги чақмоқ каби аниқ гап, — деб жавоб қилди Маугли.

Улар гоҳ зулмат ичига шўнгиб, гоҳ ой нурига чўмилиб, иккита ялангоёқ из кетидан йўргалаб қувиб кетишди.

— Энди у қадамини тезлатди, — деди Маугли. — Панжалари тарвақайлаб кетибди. — Шундай деб улар нам ердан қувишни давом эттирдилар. — Нимага у мана бу ерда четга бурилибди?

— Тўхта-чи! — деб Багира чаққонлик билан бир сакраб, қўлмакнинг нариги бетига ўтди.

Мабодо из чалкашиб кетган бўлса, уни янада чалкаштириб юбормаслик учун олдинга сакраш лозим бўлади. Сакраб тушган жойидан Багира Мауглига ўгирилиб деди:

— Бу ердан бошқа из унинг қаршисидан келган... Иккинчи изнинг оёқлари кичикроқ ва панжалари жуфтланган.

Маугли чошиб бориб қаради:

— Бу овчи-гонданинг оёғи, — деди у. — Қарагин! Бу ерда у камонини ўт устида судраб борибди. Шунинг учун биринчи из четга бурилган экан. Катта Оёқ Кичик Оёқдан яширинибди.

— Гапинг тўғри, — деди Багира. — Энди, бир биримизнинг изимизга тушиб, адашиб кетмаслик учун ҳар биримиз биттадан изнинг кетидан тушамиз. Мен Катта Оёқни оламан, Укажон, сен эса Кичик оёқнинг пайдан бўл.

Багира дастлабки изга сакраб ўтди, Маугли бўлса ерга энгашиб, жуфтланган панжали галати изни кўздан кечира бошлади.

— Мана, — деди Багира қадам-бақадам илгарилаб бораркан, — мен, Катта Оёқ, шу ердан четга буриламан. Мана мен, қоя орқасига яшириниб, қимир этишга ҳам журъат қилмай жимгина тураман. Сенда нима гап, Укажон, гапир.

— Мана мен, Кичик оёқ, қояга яқинлашиб келяман, — деди Маугли из бўйлаб юраркан. — Мана, қоя

тагига келиб, ўнг қўлимга таяниб ўтираман ва камонни оёғимнинг бош бармоқлари орасига қўяман. Мен узоқ кутаман, шунинг учун оёқларим бу ерда чуқур из қолдиради.

— Мен ҳам, — деди қоя орқасига яширинган Багира, — сертиканни учи билан тошга қадаб қўйиб кутаман. У сирғалиб кетганидан тошда тимдаланган чизиклар қолган. Гапир сенда нима гап, Укажон.

— Бу ерда бир-икки шох-шабба ва бир катта бутоқ синдирилган, — деди Маугли шивирлаб. — Мана буни эса нима дейиш керак? Ҳа, энди тушундим! Мен, Кичик Оёқ, Катта Оёққа эшиттириш учун шовқин-сурон билан дўпиллатиб юриб кетаман.

Маугли дарахтлар орасига яширинганча қоядан узоқлашиб, кичик шаршарага яқинлашган сари овозини баландлатиб юра бошлади.

— Мен — узоқроққа — шаршара — шовқини — оёқларим садосини — босиб — кетадиган — жойга — томон — кетяпман — ва шу ерда — кутиб тураман. Сенда нима гаплар бор. Багира, Катта оёқ, гапир!

Қоплон ҳар тарафга ташланиб, катта из қоя ортидан қай томон йўналганини синчиклаб текширди. Сўнг овоз берди:

— Мен қоя орқасида эмаклаб, орқамдан сертикан жониворни судраб боряпман. Ҳеч кимни учратмагач, югура бошладим. Мен, Катта Оёқ жуда тез югурияпман. Йўл аниқ кўришиб турибди. Ҳар биримиз ўз изимиздан кетдик. Мен югурдим!

Багира аниқ кўришиб турган издан югуриб кетди, Маугли эса овчининг изидан чопа бошлади. Чапгалзорга бир зум сукунат чўкди.

— Кичик Оёқ, қаердасан? — деб чақирди Багира.

Мауглининг овози ўнг тарафдан, эллик қадамча наридан эшитилди:

— Ҳм! — деди бўғилиб йўталганча Багира. — Уларнинг ҳар иккаласи ҳам ёнма-ён чопиб, тобора бир-бирига яқинлашиб келмоқда!

Маугли ерга энгашиб, қичқириб юбормагунча, уларнинг ҳар иккиси ҳам ўша масофа оралигида яна ярим милча йўлни чопиб ўтишди.

— Улар учрашди! Қара-чи! Мана бу ерда тиззаси билан тошга таяниб Кичик Оёқ турган, анави ерда эса Катта Оёқ турган.

Улардан ўн қадамча нарида майда тошлар устида шу ерлик дехқоннинг танаси чўзилиб ётарди. Овчи-

гонданинг ўткир ва ингичка ўқи унинг кўкрагидан кириб, орқа кураклари орасидан тешиб чиққан эди.

— Оқ илон, сен айтганчалик қариб, илвираб, жудаям эсини еб қўймаган кўринади шекилли? — деди мулойимлик билан Багира. — Мана, ҳар ҳолда битта ажал.

— Қани, олдинга кетдик. Ҳалиги, фил қонини ичувчи қизил кўзли жонивор қаёққа йўқолди?

— Эҳтимол, Кичик Оёқдадир. Энди из яна ёлғиз бўлиб қолди.

Чап елкасида нимадир кўтарган илдам оёқнинг ёлғиз изи, темир билан куйдирилгандек жизгинак бўлиб кетган сапсариқ қуриган ўт билан қопланган қия пастлик томон кетганди.

Чуқурликда ёқилган гулхан кулига дуч келмагунча уларнинг иккаласи ҳам чурқ этмай боришди.

— Яна! — деди Багира ва тошдек қотиб тўхтаб қолди.

Кичкина овчининг гужанак гавдаси ерда ётар, товларни чўққа тегиб турарди. Багира савол назари билан Мауглига қаради.

— Бу бамбук таёқ ёрдамида қилинган иш, — деди танани кўздан кечирган Маугли. — Одам тўдасига хизмат қилиб, қўтос боққанимда менинг ҳам шунақа таёгим бўлганди. Эсиз-эсиз, Илонлар Момоси устидан бекорга кулган эканман, унга раҳмим келяпти. Илонлар Момоси бу тоифанинг қилиқларини яхши биларкан. Мен ҳам шундай бўлишини фаҳмлашим мумкин эди. Ахир сенга, одамлар бекорчиликдан зерикиб, эрмак учун бир-бирларини ўлдирдилар, демабмидим?

— Ҳақ гап шуки, буни қизил ва мовий тошлар туфайли ўлдирганлар, — деб жавоб қилди Багира. — Бу гаплардан бир оз хабардорман. Удайпурдаги махарожа ҳайвонотхонасида бўлганимни унутма.

— Бир, икки, уч, тўртта из, — деди гулхандан қолган кулга энгашиб қараб Маугли. — Пойафзал кийган тўрт одамнинг изи. Улар овчи-гонда ками чаққон юролмайдилар. Хўш, миттигина ўрмон одами уларга нима ёмонлик қилдйкин-а? Қара, уни ўлдиришдан олдин бешалови гулхан атрофида туриб гаплашганлар. Багира, орқага қайтамиз. Қорним оғирлашиб бормоқда, у дарахт учидаги заргалдоқ инига ўхшаб гоҳ юқорига кўтарилиб, гоҳ пастга тушмоқда.

— Ўлжани қўлдан чиқариш — овчи учун номус. Кетдик уларнинг орқасидан! — деди қоплон. — Пой-

афзал кийган бу саккизта оёқ узоққа кетган эмас.

Улар бир соат давомида пайафзаллик тўртта кишининг изи тушиб қолган кенг сўқмоқ бўйлаб чопишди.

Ниҳоят булутсиз иссиқ кун бошланди. Багира:

— Тутун иси келяпти, — деди.

— Одамлар тез юришдан кўра овқат ейишни кўпроқ хуш кўрадилар, — деди Маугли. Улар нотаниш чаңгалзорни айланиб ўтишаркан, Маугли пастак буталар оралаб гоҳ пусиб, гоҳ кўриниб борарди. Мауглининг чап ёнида турган Багира халқумдан чиққан ғалати бир товуш билан овоз берди.

— Мана буниси овқатланиб бўлибди! — деди Багира.

Буталар тагида гижимланган ола-була кийим-кечаклар уюми ётар, унинг атрофига эса ун сочиб ташланганди.

— Бу ҳам бамбуқ таёқ ёрдамида бажарилган. Қарагин! Оқ кукун—одамлар ейдиган нарса. Улар, овқатларини кўтариб келаётган манавидан ўлжани тортиб олишган. Ўзини эса калхат Чилга ҳади этишган.

— Энди бу учинчиси, — деди Багира.

«Мен Илонлар Момосига катта ва тирик қурбақаларни олиб бориб, уни тўйгунча сийлайман, — деди ўз-ўзига Маугли.— Бу қонхўр нарса ажалнинг худди ўзи! Тавба, бари бир, ҳеч нарса тушунмайман»

— Қани кетдик из ортидан! — деди Багира.

Улар ярим милча ҳам йўл юрмаган эдиларки, юлгунининг учиди Ўлим кўшигини айтаётган қарга Қауаниннинг овозини эшитиб қолишди. Юлгун тагида уч одамнинг мурдаси ётарди. Ярим ўчган гулхан буруқсиб турар, унинг ўртасидаги қоп-қора чўян товада куйиб кетган нон бор эди. Гулхан олдида қуёшдек ялтираб қизил ва мовий шуъла сочиб гурзи ётарди.

— Бу махлуқ жуда чаққон ишларкан: можаро шу ерда ниҳоясига етибди, — деди Багира.— Улар нимадан ўлган экан-а. Маугли? Биронтасининг танасида на ничоқнинг, на бошқа нарсанинги изи йўқ-ку!

Чаңгалзор махлуқлари захарли ўтлар ва меваларни табиблардан кўра яхшироқ фарқига борадилар. Маугли ўчай деб турган гулхандан чиққан дудни ҳидлаб кўрди, куйиб кетган нондан бир ушоқни озига солиб, мазасини тотигач, туфлаб ташлади.

— Ажал олмаси,— деб йўтала бошлади у.— Булардан биринчиси овқатга захар солган, қолган учтаси уни ўлдиришган.

— Чинданам овбарора! Ўлжалар бири кетидан бири ёғилиб келмоқда,— деди Багира.

Бутун Ҳиндистонда энг ўткир ҳисобланган заҳарли гиёҳ— «Ажал Олмаси» деб юритилади.

— Наҳотки бу даҳшатли жонивор гапиришни билса?— деб сўради шивирлаб Маугли.— Уни отиб юборганимда мен унга бирон ёмонлик қилдимми? У сен билан менга зарар келтиролмайди. Чунки биз унинг кетидан қувганимиз йўқ. Агар уни шу ерда қолдиргудек бўлсак, бўрон пайти дарахтдан ёнгоқ тўкилганидек, одамларни бирин-кетин қира беради. Бир туннинг ўзидаёқ олтита одам қирилишини истамайман.

— Шу ҳам фалокатми? Булар фақат одам зотигина холос. Улар бир-бирларини ўлдириб, қилган ишларидан ўзлари мамнун бўладилар,— деди Багира.

— Ҳар қалай, улар ҳали кўз очмаган ит боласига ўхшайдилар. Ит боласи ҳовузда кўринган ой аксини тишлаб олиш учун сувга гарқ бўлишдан тоймайди. Ҳамма гуноҳ менда,— деди Маугли,— дунёда ҳамма нарсани биламан деб, ортиқча кеккайиб кетибман. Бундан сўнг, агар у гулдек кўркам бўлса ҳам билмаган нарсамни чапғалзорга олиб келмаганим бўлсин.— Шундай деб чаққонлик билан гурзини ердан кўтарди.— Бу қайтадан Илонлар Момоси ҳузурига жўнайди. Ҳай, нима бўлса ҳам биз энди бир оз мизгиб олишимиз керак. Аммо мана бу ухлаётганлар ёнида ётолмаймиз. Бундан ташқари, аввал мана бу жаллод қочиб кетиб яна олтита одамнинг бошини емаслиги учун, уни бир ерга кўмиб қўйишимиз шарт. Ҳов анави дарахт тагидан чуқур кавла.

— Лекин, Укажон,— деди дарахт ёнига кела туриб Багира.— Сенга айтдим-ку, ахир, айб бу қонхўр жониворда эмас, одамларнинг ўзида!

— Энди бари бир,— деди Маугли,— ўрани чуқурроқ қилиб кавла. Ухлаб турганимиздан кейин мен уни қайтариб ўз жойига элтиб қўяман.

Уч тундирки, аламдан, помусдан ва ёлғизликдан кўйиб ўтирган кўзойнакли илон олдига, девордаги ёругдан, қутилмаганда мовий гурзи учиб тушиб, олтин ва кумуш тапгаларга тегиб, жарапглаб кетди.

— Илонлар Момоси,— деди Маугли (эхтиётдан у деворнинг бу томонида туриб сўзларди),— ёнингга оғзи тўла заҳар, ёш ва бақувват кўзойнакли илонни топиб олгин. У махарожа хазинасини сергаклик билан қўриқлашда сенга кўмаклашсин. Бу ерга кирган биронта одам тирик чиқмасин.

— Ҳа-ҳа! Шундай қилиб, у яна қайтиб келибди-да. Мен сенга бу ажал, демабмидим, ахир! Хўш, қандай қилиб сен ҳали ҳам тирик юрибсан? — деб шитирлади қари илон гурзининг дастасига меҳр билан чирмашаркан.

— Мени қутқарган қўтос руҳига қасам бўлсинки, қандай қилиб тирик қолганимга ўзим ҳам ҳайронман! Бу лаънати жонивор бир кечанинг ўзида олтита одамнинг бошини еди. Энди уни ҳечам қўйиб юборма!

ЕВВОЙИ ИТЛАР

Маугли ҳаётининг энг ҳаловатли дамлари чангалзорнинг қишлоқ устига босқинидан кейин бошланди. Қишлоқ билан ҳисоб-китобни адолат юзасидан бажариб, орани очиқ қилгани учун кўнглида гашлик қолмаган. Бутун чангалзор аҳли у билан тотув яшар, чунки ундан ҳайқишарди.

Мауглининг ёлғиз ўзи ва ё тўрттала ҳамроҳини эргаштириб, чангалзор махлуқлари орасида юриб, кўрган, билган ва ё эшитганларини ёзгудек бўлса, уларнинг ҳар бири бир китоб бўлиши мумкин эди. Шу боисдан давлат хазинасига бож олиб кетаётган йнгирма иккита қўтосни ўлдириб, ялтироқ кумуш тангаларни ер билан битта қилиб сочиб юборган мандлилик қутурган филдан аранг жон сақлаб қолгани борми; шимол тарафдаги

ботқоқликда яшовчи тимсоҳ Чаколи билан тун бўйи олишиб, ов пичогини унинг қалқонига уриб, сиңдириб олгани борми; ёввойи тўнғиз ўлдириб кетган одамнинг бўйнидан аввалгисига қараганда узунроқ янги пичоқ топиб олгани борми; ўша ёввойи тўнғизнинг орқасидан қувлаб, янги пичоқнинг тиғини қайраб олиш, учун охири уни ўлдиргани борми; Улуг Очлик йилида елиб кетаётган буғулар подаси орасига тушиб қолиб, оз бўлмаса уларнинг туёғи остида янчилиб ўлиб кетишига сал қолгани борми; нидамас Хатхини ўткир учли қозиқлар қоқилган қопқон ўрадан қандай қутқариб қолгани борми; эртасига эса унинг ўзи қоплон учун жуда усталик билан қўйилган қопқонга тушиб қолгани-ю, йўгон ёғоч тўсинларини сиңдирган Хатхи уни қутқариб олгани борми; ботқоқликдаги ёввойи қўтосларни қандай соғиб олгани борми; қандай қилиб...

Бироқ менимча, аниқ бирон ҳодиса ҳақида ҳикоя қилган маъқулроқ.

Ота ва Она Бўрилар дунёдан кўз юмди. Улар тепасида Ўлим Қўшигини айтгач, Маугли гор оғзини катта тош билан бекитиб ташлади. Қариб, заифлашиб қолган Балу ҳам оёғини аранг судраб босар, ҳатто асаблари пўлатдану пайлари темирдай мустаҳкам бўлган Багира ҳам, эндиликда, ўлжани қадимгидек чаққонлик билан саранжом қилолмайдиган бўлиб қолганди.

Акела оқ тусини ўзгартириб, сарғиш-оқ ранга кирди, қариллик оқибатида шу қадар озиб-тўзиб кетган эдики, қовурғалари саналиб қолганди. Худди ёғоч қўғирчоқдек оёқ босарди. Унинг учун ҳам Маугли ов қилиб, қоринини тўйгазиб турарди. Лекин, Сион Тўдасининг ҳар тарафга тарқаб кетган ёш бўрилари бола-чақали бўлиб олишганди. Ёшлари бешга тўлишига қарамай ҳалигача етакчи нималигини билмай юрган ўзбошимча бўриларнинг сони қирққа етганди. Акела уларга биргалашиб кун кечирини ва боболар қонунига риоя қилишни, Эркин Халойиқ йўлида бориб, етакчига итоат этишни маслаҳат берди.

Бу ишда Маугли уларга маслаҳатдош бўлишни истамади. Бир марта тили куйиб зада бўлгани туфайли, энди совуқ сувни ҳам пуфлаб ичадиган бўлиб қолганди. Аммо Пхаонининг ўғли Пхао (унинг отаси Қулранг Изтопар бўлиб, Акела Тўдасида хизмат қилган эди) чангалзор Қонунларига кўра Тўдага бошлиқ бўлиб, чарақлаб турган юлдузли осмон гумбази тагида бурунгидек қўшиқ ва чақириқлар эшитила бошлагач, ўтмиш

хотирасининг хурмати деб Маугли ҳам Кенгаш Қоясига борадиган бўлди. У Қояга келганда ҳар вақт Пхаодан юқорида, Акела ёнидан жой оларди. Бу вақтлар мўлкўл ўлжа ва хотиржам ухлаш замонини бўлиб қолди. Эндилликда бу тўпни Маугли Тўдаси деб юритишар, биронта бегона Махлуқ Маугли Тўдаси ерларига қадам босишга журъат қилолмасди. Еш бўрилар семириб, кучга тўлиб борар, ургочи бўрилар эса ҳар кўрикка янгидан-янгидан болаларини олдиға солиб келишарди. Маугли биронта кўрикни ҳам қолдирмасди. Чунки у бир вақтлар қора қоплон қий-ялангоч қорача болакаини тўдаға олиб келган машъум тунни унутмаганди. Шунинг учун ҳар қачон: «Ҳой бўрилар, огоҳ бўлинг, огоҳ бўлинг!» деган чақириқни эшитганда, ҳозир ҳам унинг эти жимирлашиб, юрағи тиширчиларди. Мана шу ҳолат бўлмаганда у аллақачонлар чангалзорнинг ичкарасига кириб янгидан-янгидан нарсаларни кўриб, эшитиб, қўли билан ушлаб ва мазасини тотиб юрган бўларди.

Бир куни оқшом пайти, йўл-йўлакай бир-бири билан ўйнашиб, ўмбалоқ ошаётган тўрттов биродарларини орқасидан эргаштириб, янгигина ўлдирилган бугу гўшти-нинг ярмини Акелаға олиб келаётган Мауглининг қулогига Шерхон ўлгандан бери эшитилмаган жуда галати гувиллаш овози кирди. Бу йўлбарс билан бирға овға киришаётган чиябўрининг жанг олди увиллаши ёки чангалзорда катта ов бошланишидан дарак берувчи чақириқ бўлиб, ўрмон махлуқлари тилида «пхнал» деб юритиларди. Пхнал аччиқланиш, ваҳшиёна тантана, нафратланиш, даҳшат ёки маъюсона нолиш ва ёки захарли қаҳқаҳа садоларининг қоринмасидан иборат бўлиб, эшитган махлуқнинг тепа сочи тик бўлиб, аъзойи баданини ажал ваҳимаси чулғаб оларди. Бундай чақириқ вақти-вақти билан Вайнганг устида эшитиларкан, гоҳ авжига чиқар, гоҳ пасаяр, гоҳ титроқ оҳангга кирар ва гоҳо тўсатдан босилиб қоларди. Пхнални эшитаркан тўрттала бўрининг жуилари хурпайиб, бирданнига ириллаб юборишди. Маугли бўлса дарҳол пичоқ дастасига қўл югуртириб, турган ерида тошдек қотиб қолди.

— Биронта ола-була махлуқ бу ерда ов қилишға журъат этолмасди-ку, — деди ниҳоят ўзига келиб.

— Бу оддий ов бошланишидан олдин бўладиган қий-чувға сира ҳам ўхшамайди, — деди Кулранг Ога, — бу қандайдир катта овдан хабар беради. Яхшилаб эшитгин-а!

Шу пайт яна нолишга ҳам, қаҳқаҳага ҳам ўхшамай-диган галати бир увиллаган овоз ҳаммаёқни босиб кетди. Билмаганлар, баччагар чнябўрининг лаблари одамникига ўхшаш мулойим экан, деб ўйлашлари мумкин эди. Энди нафасини ростлаб, эс-хушини йиғиб олган Маугли қоя томон ошиқаётган бўриларни ортда қолдириб, Кенгаш Қоясига қараб югуриб кетди.

Пхао билан Акела қояда ёнма-ён ётишар, настрокда эса қулоқлари динг бўлган бўрилар ўтиришарди. Она бўрилар болалари билан инлари томон шошилишар, чунки тўполон пайтларда заифларининг энг яхши жойи — ўз уяси.

Аввалига Вайинганнинг тунги шовуллаши ва дарахтлар учини сийпалаб ўтган шамолнинг шивир-шивирларидан бошқа ҳеч қандай товуш эшитилмай турди, кейин бирданига дарёнинг у соҳилида бўри увиллаб юборди. Бу эшитилган товуш Тўда бўриларининг увиллашига ўхшамас, чунки Тўданинг барча аъзолари Қояда ҳозир эдилар. Орадан бирон дақиқа ўтар-ўтмас увиллаш чўзиб-чўзиб акиллашга айланди.

— Итлар! Ёввойи итлар! Ёввойи итлар! — деб акиллаб юборди етакчи бўри.

Бир неча дақиқа ўтар-ўтмас ҳориган қадам товушлари эшитилди ва шу он зулмат орасидан қора терга ботиб кетган, биқинларида қон излари кўриниб турган ва оғзидан сўлакайи оқиб кетган бўри даврага ёриб кирди, олдинги оёқларини букиб, хансираб нафас олганча Мауглининг оёқлари остига ўзини ташлади.

— Овинг бароридан келсин! Қайси Тўдадан бўласан? — деб оғирлик билан сўради Пхао.

— Овинг бароридан келсин! Мен Вантала, — деган жавоб эшитилди.

Ўзини «Вантала» деб атовчи бўрилар, бирон тўдага қўшилмай, урғочиси ва болалари учун тўғри келган ерда ов қилиб овлоқ ердаги горларда умр кечирадилар.

Ҳар нафас олганида юраги каптардек питирлаб, уни гоҳ олдинга, гоҳ орқага тебратарди.

Шу чоқ Пхао, одатда пхналдан сўнг айтиладиган:

— Ким келяпти? — деган саволни берди.

— Қизгини тусли қонхўрлар! Декандан келган ёввойи итлар! Улар жануб ёқдан келишди. Айтишларича, у томонларда очлик эмиш. Улар йўл-йўлакай учраган жонивор борки, барчасини қийратишяпти. Янги ой бошида уч болам ва жуфтим бор эди. Биз, ялангликда яшовчи бўрилар одатига кўра, онаси учала боласини

овда, бугулар кетидан қувилганда, қандай қилиб яшири-
нишни ўргатарди. Ярим тунда ҳам из қувиб кетаёт-
ган болаларимнинг увиллаган товуши қулогимга келиб
турганди. Тонг шамоли эса бошлаган пайт бориб қара-
сам, тўртталаси ҳам ўт устида қотиб ётибди. Ой бошида
ҳаммаси соппа-соғ эди. Эркин Халойиқ! Ўч олиш нияти-
да елиб-югурарканман, қизгиш итларга дуч келиб қол-
дим.

— Улар нечта?—деб сўради Маугли. Тўдадагилар
эса бўғиқ-бўғиқ акиллаб қўйишди.

— Билмадим, улардан учтаси оламдан кўз юмди.
Бошқалари мени худди бугуни қувлагандек қувлаб қо-
лишди, мен эса уч оёқлаб зўрга қочиб қутулдим.
Додимни сизга айтмай, кимга айтай, Эркин Халойиқ!

Қон қотиб қолган олдинги оёғини узатди. Биқини-
нинг пастки қисми тишланиб, дабдала қилинган, бўйини
эса тилиниб, тилка-пора бўлиб кетганди.

— Ол!—деди Акела Маугли унга келтирган гўштдан
нари сурилиб.

Сўққабош бўри очкўзлик билан овқатга ташланди.

— Ҳали шошмай туришсин,—деди у нафси андак
ором олгач.—Мен бир оз ўзимни ўнглаб олай, кейин
улар билан гаплашиб қўяман! Эй воҳ, ой бошида уям
тўла эди. Энди бўлса хувиллаб, сўққабош бўлиб қолдим.
Қонга қон олмагунча қўймайман!

Ванталанинг бақувват жағлари бугунинг сон суяк-
ларини қарсиллатиб чайнаётганини кўрган Пхао маъ-
қуллагандек:

— Бу жағлар ҳали бизга асқотиб қолар,—деб ирил-
лади.

— Итлар ёнида кучуклари ҳам бормиди?

— Йўқ, йўқ. Бу ерга келганлар забардаст ва бақув-
ват малла итлар.

Бу — Деқан итларининг бўриларга қарши катта
жанг бошлаб келаётганларидан дарак берарди. Ёввойи
итлар қаршисида, ҳатто, йўлбарслар ҳам чекиниб, ўз
ўлжаларининг баҳридан ўтишларини бўрилар яхши би-
лишарди. Улар чангалзорни тик кесиб ўтар, йўлида
нимча учрамасин, барчасини тилка-пора қилиб ташларди.
Ёввойи итлар бўриларга ўхшаб катта ва эпчил бўлмаса-
да, лекин улар жуда бақувват ва сон-саноксиз бўлишади.
Ёввойи итлар юзтага етишгандагина ўзларини Тўда
дейишади. Бўрилар эса қирқтаси тўпланса, ўзларини
ҳақиқий Тўда деб атай берадилар.

Ўзининг саёҳатлари пайтида Маугли, ўт қонлаган

Декан ясси тоғлиги чегараларида бўлган, дўнглик ва ўнқир-чўнқир ерларни уя қилиб яшовчи бу ёвуз итларни кўрган. Ёввойи итлардан бўри ҳиди келмай, аксинча, қандайдир кўланса ис таралгани учун, уларнинг тирноқлари ораси сержун, бўриларники эса жунсиз ва теп-текис бўлгани учун Маугли малла махлуқларга нафрат билан қарарди. Бироқ, овчи тўдасидаги ёввойи итларнинг қандай даҳшатли куч эканини Маугли жуда яхши биларди. Бу тўғрида унга Хатхи ҳикоя қилиб берганди. Хатхининг ўзи ҳам улардан ўзини четга оларди. Ёввойи итларни бошқалар йўқ қилиб юбормагунча ва ё йўлларидаги ўлжа буткул қирилиб кетиб, тамом бўлмагунча, у малла махлуқлар ҳаммаёқда тўс-тўполон кўтариб, илгарилаб борар, учраган жониворни тирик қўймасди.

Акела ҳам ёввойи итлар ҳақида унча-мунча эшитганди. У хотиржамлик билан Мауглига:

— Якка-ёлғиз, номсиз йўқолгандан кўра, Тўда билан бирга ўлган яхши. Бу ов жуда ажойиб бўлади. Мен учун эса — сўнггиси. Укажон, сен одамзотсан, ҳали жуда кўп тун ва кунларни кўрасан. Шимол томонга бориб, панароқ жойга ётиб тура тур. Итлар кетгач, мабодо, бирон бўри тирик қолса, жанг қандай бўлганини сенга етказар, — деди.

— Ҳа, ўзим ҳам нима қилгнша ҳайрон бўлиб турибман, — деди Маугли жиддий — Ботқоқликка бориб, майда-чуйда балиқчаларни еб, дарахтлар устида ухласаммикин, ва ё маймуналарга сизгиниб, Тўда жанг қилиб бўлгунча, ёнгоқ чақиб ўтирсаммикин.

— Гапимни ҳазилга йўйма, бу ҳаёт-мамот жанги бўлади, — деди Акела. — Сен ҳали бу малла жаллодларни билмайсан. Ҳатто ола-була...

— А-о-у-а! А-о-у-а! — деб қичқирди хафа бўлган Маугли. — Мен ола-була махлуқнинг биттасини ўлдирган эдим. Энди бу ёғини эшит: бир бор экан, бир йўқ экан, бир Ота Бўри билан бир Она Бўри бўлган экан: яна битта кулранг қари Бўри Бўлган экан; (у унча донишманд эмас экан, лекин ҳозир у қариб қолган). У менга ҳам оталик, ҳам оналик қилган экан. Шунинг учун бу ривоятни бошладимки, — деди у овозини баландлатиб: — Мабодо итлар келгудек бўлса, бу жангда Маугли Эркин Халойиқ билан бир жон ва бир тан. Ҳозир Тўдадагилар унутиб юборишган, менга товои сифатида Багира Тўдага ҳадя қилган қўтосининг руҳига қасам бўлсинки, мана бу пичогим — Тўданинг қайрал-

ган тиши бўлади. Унинг тиғи ҳали ўткир. Менинг сўзим — шу ва бу сўзни мен айтдим! Агар бу сўзларимни унутгудек бўлсам, уни дарёлар ва дарахтлар эшитсин ва бир умрга ёдда тутсин.

— Бўри тилида гашираётган одамзот, сен итларни яхши билмайсан, — деб қичқирди Вантала. — Ниятим, улар мени бурда-бурда қилиб ташламасдан аввал қасдимни олиш. Улар аста-секин, учраган жониворни соғ қўймай келишяпти. Аммо икки кундан сўнг мен яна кучга кираман, ана ўшанда улардан қасдимни оламан. Хой, Эркин Халойиқ, итлар ўтиб кетгунча, ярим оч холда бўлса-да, шимол томонга бориб, ўзларингизни панага олиб туришингизни маслаҳат бераман.

— Сўққабошга қулоқ солинг! — деди қулиб Маугли. — Эркин Халойиқ, биз шимол томон қочишимиз, қирғоқлардан калтакесак ва каламушларни тутиб ейшимиз, шу йўсин, бир амаллаб жон сақлаб, итлар билан учрашмаслик иложини қилишимиз керак экан. Улар ўрмонларимизни шип-шийдам қилишсин, то ўзлари шафқат қилиб, бор-йўгимизни қайтариб бермагуларича, шимол ерларида яшириниб тура турайлик! Малларанг, қорни сариқ, дарбадар жунтирноқ итлар итлигича қолади. Ажиб гап! Биз — Эркин Халойиқ, албатта, бу ердан қочиб қолишимиз, шимол махлуқларидан ялиниб сарқитларини сўраб олишимиз ва ё ўлакса билан тамадди қилишимиз керак эмиш! Қани, икковидан бирини танилаб олинг! Ўзям жуда ажойиб ов бўлади-да. Тўда учун, бутун Тўда учун, инда ётган ва очикда юрган она бўрилар ва бўри болалари учун, оху кетидан қуваётган ургочилар учун, гордаги энг мурғак бўрича учун жангга ҳозирмиз!

Худди йиқиляётган дарахтнинг шақир-шуқурига ўхшаш қисқа, аммо гулдираган акиллаш билан Тўда Мауглига маъқул жавобини берди.

— Жангга ҳозирмиз! — деб акиллашди бўрилар.

— Жойингиздан қимирламанг, — деди Маугли ўзининг тўрт оғасига. — Ҳар бир тиш бизга зарур. Пхао билан Акела жанг тарадудини кўришсин. Мен итларнинг сонини билиб келгани кетдим.

— Бу ўлим деган гап! — деди ўрнидан тураётиб Вантала. — Шу қип-яланғоч махлуқнинг бир ўзи итларга қарши нима ҳам қила олиши мумкин? Ҳатто олабула ҳам...

— Сен чиндан ҳам бегоналигингни билдирдинг, — деб жавоб қилди Маугли. — Майли, итларни қириб ташлагач,

яна гаплашармиз. Ҳаммангизнинг овингиз ўнгидан келсин!

Бутун вужудини шўхлик чуллаганича у зудлик билан зулмат қўйнига ўзини урди ва қаерга оёқ қўяётганини ҳам сезмай югурди. Ниҳоят, дарё яқинида, бугуларнинг сувлоқ сўқмоғида пусиб ётган Қаога қоқилиб, бор бўйича ерга йиқилди.

— Кш-ша!—деди аччиқланган Қао.—Ҳой тентак, чангалзорда тапиллаб, чапак чалиб, илинай деб турган ўлжани хуркитиб юборишни кимдан ўргандинг?

— Гуноҳ менда,—деди йиқилган еридан тураётган Маугли.—Тўғриси, мен сени излаб юрувдим, Яссибош. Лекин ҳар гал сени кўрганамда кўзимга қўлимчалик узайиб, янада семириб кетгандек кўринасан. Ҳой доно, забардаст ва кўркам Қао! Бутун чангалзорда сенга тенг келадиганини топиш қийин!

— Изинг қай томон йўналган? Хўш, йўл бўлсин?—деб сўради овози бироз юмшаб Қао.—Бир куни ялангликда ухлаб қолибман. Кўзимни очиб қарасам, тепамада бир одам турибди, қўлида пичоқ. Худди кутурган ўрмон мушугига ўхшаб пихиллаб, устимга тош ёғдирар ва ухлашга бошқа жой қуриб қолганмиди деб ўшқирарди. Шунга ҳали бир ой ҳам бўлгани йўқ.

— Ҳа, шундай қилиб, бугуларни тўрт томонга тўзғитиб юбординг, Маугли бўлса ов қилаётган эди. У хуштак чалиб бугу сўқмоғини бўшат деганди. Яссибошнинг қулоғи том битгандек, ҳеч нарсани эшитмасди,—деди хотиржамлик билан Маугли ранг-баранг халқалар орасига ўтираркан.

— Энди бўлса ўша одам мўмингина бўлиб, ширин сўзлар билан ана ўша Яссибошнинг олдига келиб, унга сен донишмандсан, забардастсан, кўркамсан дея хушмамд қиляпти. Унинг ширин сўзларига лаққа учган Яссибош эса кулча бўлиб, тошбўрон қилган одамчага ўтириш учун қулай жой ҳозирляпти... Хўш, энди сенга қулайми? Багира қанчалик эгилиб, букилмасин, сенга шундай яхши ўриндиқ ҳозирлай оладими?—деди Қао.

Қао Мауглининг оғирлиги остида худди тўр беланчакка ўхшаб букилди. Маугли қоронгуликда Қаонинг пўлат арқонга ўхшаш бўйнига қўлини солиб, унинг бошини ўз елкасига қўйди ва шундан кейингина бугунги тунда чангалзорда юз берган ҳодисаларни бошдан-оёқ сўзлаб берди.

— Эҳтимол, мен донишманддурман,—деди ҳикояни эшитиб бўлгач Қао.—Аммо гаранглигим рост. Бўлмаса

пхиални эшитган бўлардим. Шунинг учун ҳам ўтхўрлар безовталаниб қолишган экан-да. Итларнинг ҳаммаси қанча экан?

— Мен ҳали кўрганимча йўқ. Тўппа-тўғри сенинг олдинга келдим. Ёшинг Хатхидан улугроқ. Аммо лекин, Қао,—деб Маугли севинганидан бир юмалаб олди,—бу ажойиб ов бўлади-да! Орамиздан камдан-кам махлуққа янги ойни кўриш муяссар бўлса керак!

— Сен ҳам бу можарога аралашдингми? Одамзот эканлигининг унутма. Шунингдек қайси Тўдадан ҳайдалганингни ҳам унутма. Қўйиб бер итларни бўриларнинг ўзи қувласин. Сен одамзотсан.

— Ўтган йилги ёнғоқлар бу йил қорайиб кетибди,—деб жавоб қилди Маугли. — Гапинг тўғри, мен одам зотиданман. Лекин, бу тун уларга мен бўриман дедим. Бу нарса қонимга сингиб кетган. Менинг сўзларимни эсдан чиқарманг деб дарё ва дарахтларни гувоҳликка даъват этдим. Мен Эркин Халойиқнинг овчисиман, Қао, итлар қувланмагунча, шундайлигимча қоламан.

— Эркин Халойиқ эмиш! — тўнғиллади Қао. — Эркин ўғрилар! Сен бўлсанг, ўлиб кетган бўриларни юз-хотир қилиб, ўзингни уларга қариндошлик иплари билан боғлаб ўтирибсан. Бундай овнинг охири хайрли бўлмайди!

— Бу менинг Сўзим ва бу сўзни аллақачон айтиб қўйганман! Буни дарахтлар эшитган, дарё эшитган. Итлар қувланмагунча бу сўзларим оғзимга қайтиб кирмайди.

— Ш-ш-ш! Бу сўзлардан барча режалар ўзгариб кетадиган бўлди. Мен сени шимол ботқоқликларига олиб кетмоқчи эдим. Бироқ, айтилган Сўз, ҳатто бу Сўз қип-яланғоч, кичкинагина, эти жунсиз одамчанинг Сўзи бўлса-да, Сўзлигича қолади. Энди мен Қао ҳам айтаманки...

— Яхшилаб ўйлаб кўр, Яссибош, сен ҳам яхши ўйламасдан туриб ўзингни ҳаёт-мамот иплари билан боғламагин. Сенинг Сўзингнинг менга зарурати йўқ. Усиз ҳам мен биламанки...

— Шундай бўла қолсин, — деди Қао. — Мен сўз бериб ўтирмай қўяқолай. Хўш, малла итлар келиб қолса, ўзинг нима қилмоқчисан?

— Улар Вайнгангни сузиб ўтишлари керак. Мен Тўдани эргаштирган итларни дарё саёзлигида қаршиламақчиман. Пичоқ ва тишлар ёрдамида уларни дарё-

нинг қўйи оқими томон чекинишга мажбур қилиб, қизишган халқумларини совутиб қўймоқчи эдим.

— Бу итлар чекинмайди, халқумини совутиш ҳам мушкул, — деди Қао. — Бу овдан сўнг қоқ суяклардан бошқа на кичкина одам, на бўри боласи қолади.

— Алала! Ўлиш керак бўлса — ўламиз! Ов жуда ажойиб бўлади-да, ўзиям! Мен жуда кам ёмғир кўрдим, ҳали ёшман. Менда на донишмандлик бор, на қудрат. Сен бирон ақллироқ гап ўйлаб топмадингми, Қао?

— Мен юз-юзлаб ёмғирларни кўрдим. Хатхининг сут тишлари тушмасдан илгарийёқ мен ерда узун-узун излар қолдирганман. Бобо Тухум номига қасам бўлсинки, мен кўпгина дарахтлардан қариоқман ва чангалзорда бўлиб ўтган барча ҳодисаларга гувоҳ бўлганман.

— Ҳар қалай, бундай ов ҳеч қачон бўлмагандир, — деди Маугли. — Бирон марта малла итлар йўлимизга гов бўлганини эслолмайман.

— Нима бўлган бўлса, бўлиб ўтди. Эндиги бўлагани эса — фақат ёддан кўтарилиб, яна қайтиб келаётган йил. Мен ёшимни санаб чиққунимча, қимирламасдан ўтир.

Маугли бир соат Қаонинг халқалари орасида пичоғини ўйнаб ўтирди. Қао эса ҳаракатсиз бошини ерга тикканча, тухумдан чиққанидан бери кўрган ва эшитган ҳодисаларини бирма-бир эслаб чиқди. Унинг кўзлари гўё сўниб, худди хира шишага ўхшаб қолгандай туюлар, тушида ов кўраётгандек, вақти-вақти билан бошини гоҳ у томонга, гоҳ бу томонга силтаб қўярди. Ов олдидан мизғиб олишнинг фойдасини яхши билган, туидами, кундузими бемалол ухлаб олишга одатланган Маугли, илон устида хотиржамлик билан мудраб ўтирарди.

Тўсатдан Маугли, остидаги баҳайбат илоннинг танаси худди қиндан сугурилган пўлат шамширдай шигиллаб, шишиб, йўғонлашиб бораётганини сезиб қолди.

— Бутун ўтган йилларни кўриб чиқдим, — деди ниҳоят Қао. — Катта дарахтларни ҳам, қари филларни ҳам, устини бахмал ўт қопламасдан олдин қип-яланғоч бўлган қирра чўққили қояларни ҳам кўрдим. Ишқилиб, ўзинг тирикмисан, митти одам?

— Ой ҳозиргина чиқди, — деди Маугли. — Тушу-полмаяпман...

— Ш-ш-ш! Мен янгитдан Қаога айландим. Била-

ман, орадан жуда оз вақт ўтди. Ҳозир дарё бўйига бо-
рамиз ва итларга қандай ҳужум қилиш кераклигини
сенга ўргатаман.

Илон худди ўқдек тўғри гавдасини Вайнгангнинг
юқори оқими томонга буриб, Сулҳ Қояси яқинидаги
камардан юқорироқда ўзини сувга ташлади. Маугли
ҳам у билан баробар ўзини сувга отди.

— Ҳой, ўз ҳолингча сузма, мен чаққонроқ сузмаман.
Елкамга чиқиб ол, Укажон!

Маугли чап кўли билан Қаонинг бўйнидан кучоқ-
лаб, ўнг кўлини гавдасига ёпиштириб, оёқларини сув
юзасида тик қилиб узатиб олди. Қао, фақат ўзига
маълум бўлган усул билангина дарё оқимига қарши
эпчиллик билан сузиб кетди. Тўлқинланаётган сув
оқими Мауглининг атрофида кўпирар, илон гавдаси
силлиқ кесган дарё тўлқинларида унинг оёқлари икки
ёққа тарвақайлаб борарди. Сулҳ Қоясидан сал юқори-
роқда, икки тарафда саксон-юз фут келадиган тик
мармар қоя билан ўралган Вайнганг тораяр ва бу ерда
сув оқими худди қутургандек тошдан-тошга урилиб,
кўпикланар ва олдинга интиларди. Бу даҳшатли шо-
вуллаш Мауглини заррача ҳам чўчитмасди. Чунки, би-
рон дақиқа бўлсин, Мауглини чўчитадиган сув дунёда
топилмасди. У дарёнинг қоя атрофидаги қирғоқларига
назар ташларкан, ҳаводан келаётган жазирама иссиқда
чумоли уяси таратадиган нордон исга ўхшаш исни
безовталиқ билан ҳидлаб-ҳидлаб қўярди. У беихтиёр
сувга шўнгиб, фақат нафас олиш учунгина бошини
чиқариб турарди. Қао сув ости тоши атрофида думи
билан икки бор ҳалқа ясаб, лангар ташлади ва Маугли-
ни оқимдан сақлаб, тутиб турди. Дарё суви улар олди-
дан ҳаллослаганча оқиб борарди.

— Бу Ажал Маскани-ку! — деди бола. — Нега биз
бу ерда тўхтадик?

— Улар ухлаяпти, — деди Қао. — Хатхи Ола-була-
га йўл бериб қўймайди. Бироқ, Хатхи ҳам, Ола-була
ҳам малла итларга йўл беришади ва уларни четлаб
ўтишади. Итларнинг ўзи бўлса ҳеч қачон ва ҳеч кимга
йўлимизни бермаймиз, деб мақтанишади. Қоянинг
Митти Махлуқлари кимдан ҳайиқиб, чекиниши мум-
кин? Менга айт-чи, Чаңгалзор Султони, бизда энг
қудратли ким?

— Мана булар, — деди шивирлаб Маугли. — Бу ер
ахир Ажал Маскани, кетайлик бу жойдан тезроқ!

— Қўй, ошиқма. Атрофингга яхшилаб қара. Улар

уйқуда. Бу жой менинг кичиклигимда ҳам шундай эди. Ушанда менинг узунлигим сенинг қўлингча келарди. Ҳозир ҳам сира ўзгармабди.

Замонлар ўтиши ва об-ҳаво таъсиридан тарс-тарс ёрилиб кетган Вайнганг дараси чаңгалзор яратилган замонлардан бери Ҳиндистоннинг асло тиниб-тинчиманган, аммо ёвуз ёввойи қора асалариларининг маскани бўлиб келган. Бу махлуқларнинг бадфеъллигини билган барча ҳайвонлар бу ердан ярим милча наридан айланиб ўтишарди. Кўп асрлардан бери Митти Махлуқлар шу ерда уя қуриб, гала бўлиб, дарадан-дарага кўчиб яшар, кўпайиб, янгидан-янги галаларга бўлиниб кетар, оқ мрамларни эскирган асал билан бўяр, улар қора мум уяларини қоянинг тобора баландроқ ерларига ёпиштириб, дарадаги горнинг қоронгулик чулганган ичкарисига томон кириб боришарди. На одам, на ҳайвон, на сув ва на ўт умрида бирон марта бўлсин уларни безовта қилишга журъат этолмасди. Дарёнинг ҳар иккала қиргоғи бўйлаб чўзилган қоянинг усти гўё ялтираб турувчи қора бахмал билан қопланганга ўхшарди. Маугли кўзини очиб, юқорига қараркан, этлари жимирлашиб кетди. Чунки уларнинг боши устида уйқуга кетган миллион-миллион асаларилар инларига ёпишиб ётарди. Қоянинг силлиқ сатҳида яна қандайдир гулдор нақшга ўхшаш катта-катта парчалар ва чириган тўнғакка ўхшаш нарсалар ёпиштириб ташланган эди. Уларнинг баъзилари ўтган йиллардан қолган мум ёки қоянинг шамолга тескари ерида янгидан қурилган асалари уялари эди. Қояга ёпишиб ўсган чирмовиқ ёки дарахтлар орасига юқоридан оқиб тушиб қотиб қолган галвирак чиқиндилар тоғ-тоғ бўлиб ётарди. Сергаклик билан қулоқ солиб турган Маугли, юқоридаги қоп-қоронғи йўлаклардан узилиб тушган асал тўла уяларнинг шитирлашини; сўнгра қанчадан-қанча қапотларнинг аччиқланиб гувиллашини; гоҳида юқоридан дарахт шохларига томаётган асалнинг «чак-чак»ларини аниқ эшитиб қоларди.

Дарёнинг бу қиргоғида беш футча ҳам келмайдиган саёзлик бўлиб, унинг устида юз йиллардан бери йигилиб қолган ахлатлар тоғ-тоғ бўлиб ётарди. У ерда асалари мурдалари, чиқиндилар, эскирган галвирак мумлар, асал ўғрилашга келган капалак қапотлари ва қўнғизларнинг қуриб қолган қобиқлари уюм-уюм бўлиб кўзга ташланиб турарди. Уларнинг устини қоп-қора юпқа губор қоплаб олганди. Аммо Митти Махлуқ

нималигини яхши билган даррандани хуркитиш учун биронта ўткир хиднинг ўзи, кифоя қиларди.

Қао дарага кираверишдаги саёзликка қадар сузиб борди.

— Бу йилнинг ўлжалари, — деди Қао. — Яхшилаб қара!

Қум устида иккита ёш бугу ва қўтоснинг суяклари сочилиб ётарди. Маугли бу суякларга на бўрининг, на чиябўрининг тиши тегмаганлигини аниқ сезарди. Улар вақт ўтиши билан ўз-ўзидан шундай ҳолатга тушиб қолганди.

— Улар билмасдан чегарадан ўтиб кетганлар, — деди шивирлаб Маугли, — Митти Махлуқлар эса уларни ўлдирган. Асаларилар уйғонмасдан туриб бу ердан жўнаб қолайлик!

— Улар тонгга қадар ухлашади, — деди Қао. — Энди мен сенга ҳикоя қилай. Қанчадан-қанча ёмғирлардан аввал орқасидан Тўда қувлаб келаётган жануб бугуси чангалзорни билмаганидан бу ерга кириб қолган. Даҳшатдан ўтақаси ёрилган бугу ўнгу терисига қарамай баландликдан сакраган. Қуёш тиккага келган пайт пастда баджаҳл асаларилар гуж-гуж эди. Тўдадагиларнинг кўпчилиги ҳам таваккал билан Вайнганга сакрашган, аммо сувга етмасданоқ ҳалок бўлишган. Сувга сакрамай, қоя тепасида қолганларнинг ҳам биттаси қолмай қирилиб кетган. Бугу эса тирик қолган.

— Қандай қилиб?

— Чунки, у олдинда чошиб келиб, Митти Халойик сезиб, найза санчишга улгурмасданоқ, дарё сувида оқиб кетган. Бугунинг дупуридан безовта бўлган асаларилар эса унинг орқасидан қувиб келаётган Тўдадагиларга чиша ёпишиб олишган.

— Ўша бугу тирик қолдимиз? — деб яна сўради Маугли ўйчанлик билан.

— Ҳар қалай, орқасидан бутун Декан итлари қувиб келаётган Митти одамни сувда тутиб олиш учун пастда кутиб турган қари, семиз, гаранг, сарик, яссибош бўғма илондек бир кўмакчиси бўлмаса-да, бугу ўшанда тирик қолганди! Хўш, бунга нима дейсан?

Қао бошини Мауглининг ҳўл елкасига қўйиб, унинг қулоқлари тагида тилини ликиллашиб турарди. Жимлик узоқ давом этди, ниҳоят Маугли шивирлаб деди:

— Демак, бу ажалнинг мўйловида тортиш деган гап, лекин... Қао, чиндан ҳам сен бутун чангалзорнинг донишмандисан.

— Кўплар шундай деганди. Ўзингга ҳазир бўл, мабодо итлар орқангдан қувиб қолгудай бўлса...

— Итлар албатта қувлайди. Ҳа-ҳа! Ҳа! Оғзим тўла ништар, ҳаммасини ҳам терисига санчиб чиқишга етади!

— Агар итлар орқангдан қувиб қолгудек бўлса, улар сенинг елкангдан бошқа нарсага қарамай, ё мана шу ерда, ё пастроқда ўзларини сувга ташлайдилар, чунки уйқудан уйғонган Митти Халойиқ уларнинг орқасидан қувиб қолади! Вайнганг бўлса, жуда очкўз дарё. Итларнинг қаодек сувда ушлаб қоладиган кўмакчиси йўқ. Эсингда бўлсин. Аридан тирик қолганларини дарё куйига қараб, Сион горлари оғзидаги саёзлик томон оқизиб кетади. Худди яна ўша ерда Тўданг уларнинг томоғидан гиппа бўғади.

— Худди қурғоқчилик палласида ёққан ёмғирдек, бундан зўр режа бўлмаса керак. Энди арзимас ишлар қолди: югуриб боришу сакраш! Шундай бир иш қилайки, итлар мени таниб олсин ва орқамдан изма-из қувласин.

— Сен қояни тепадан, қуруқлик тарафидан кўриб чиқдингми?

— Йўқ. Шу ишни унутибман.

— Бор, яхшилаб кўриб чиқ. У жой жуда ёмон. Ҳамма ёғи ўнқир-чўнқир. Бироқ қадамнинг ноўрин ташларкансан, овинг тугади деявер! Энди сени шу ерда қолдираман. Менга қариндош бўлмаса-да, сенинг учуғина Тўдангга қаердалигингни ва итларни қаердан излашни хабар қиламан.

Мабодо қаога бирон кимса ёқмай қолгудек бўлса, чаңгалзорда ундан кўра дағалроқ махлуқни топиш қийин. Бу борада у билан фақат Багирагина тенглаша олиши мумкин. Қао дарёнинг қуйи оқими бўйлаб сузиб, Кенгаш Қояси қаршисига етганда тунги товушларга қулоқ солиб турган Пхао ва Акелага кўзи тушди.

— Вшши! Ҳой бўрилар! — деб қувноқлик билан чақирди у. — Малла итлар дарёнинг қуйи томонига қараб сузиб кетади. Юрагингиз дов берса, уларни саёзликда қириб ташлашингиз мумкин.

— Улар қачон сузиб ўтади? — деб сўради Пхао.

— Болам қаерда қолди? — деди Акела.

— Қачон хоҳласалар ўшанда сузиб ўтишади, — деди Қао. — Ошиқмасангиз кўрасиз. Унинг оғзидан Сўз олиб, нақ Ажалга йўллаган фарзандинг мен билан бирга, ҳа, боланг менинг ҳимоямда. Агар у ҳозирча тирик экан, бу сенинг айбинг эмас, қари ит. Душман-

ларингни шу ерда кутиб тур. Биз болакай билан сенинг томонингда эканимизга хурсанд бўл!

Қао яна дарё бўйлаб ўқдек сузиб кетди ва даранинг ўрта ерида тўхтаб, тик қоянинг баланд қирраларига қараб туриб қолди. Кўп ўтмай юлдузли тунда Мауглининг боши элас-элас кўринди. Орадан кўп ўтмай ҳавода нимадир шигиллаб, кейин оёқлари олдинга узатилган тананинг шалоплаб сувга тушгани эшитилди. Дақиқа ўтмай Маугли Қао ясаган ҳалқада нафасини ростлаб ўтирарди.

— Тунда ажойиб сакраш бўлди-да! — деди тортинмасдан Маугли. — Мен шўхлик қилиб икки баробар узоқроққа сакрадим. Лекин баландликдаги ер ёқмади: ҳаммаёқ пастак буталар ва Митти Халойиқ билан гиж-гиж тўлган чуқур жарликлар. Учта жарликнинг қирғоқларига катта-катта харсанг тошларни териб қўйдим. Югураётиб харсанг тошларни тепиб юборсам, аччиқланган асаларилар орқамдан парвоз қилиб ҳавога кўтарилади.

— Бу одамзотнинг хийласи, — деди Қао. — Сен донишмандсан, лекин эҳтиёт бўл, бу сержаҳл митти Халойиқ билан ўйнашиб бўлмайди.

— Оқшом пайтида асалариларнинг ҳаммаси қисқа муддатли уйқуга кетади. Итлар билан ўйинни оқшомда бошлаган маъқул, чунки улар кундузи яхшироқ чопадилар. Ҳозир улар Ванталанинг қонли изларидан қувиб келишмоқда.

— Калхат Чиль ҳаром ўлган бугунинг пайдан бўлганидек, итлар ҳам қонли изнинг кетидан қолмайди, — деди Қао.

— Мен уларни, агар уддасидан чиқолсам, янги издан — ўз қонларининг изидан олиб юраман ва огизбурунларини нажосат билан тўлгазиб олишга мажбур қиламан. Қао, мен итларим билан қайтиб келгунча, сен шу ерда тура тур.

— Хўп, борди-ю, итлар сени чангалзорда ўлдириб қўйса, ёки дарёга сакраб улгурмасингдан олдин Митти Махлуқлар заҳарлаб қўйсалар-чи, унда нима бўлади?

— Ажал қўшигини мен ўлганимдан сўнг айтарсан. Овинг бароридан келсин, Қао! — деди Маугли.

У шундай деб бўғма илоннинг бўйинини қўйиб юборди ва хурсандлигидан хахолаб дарё суви қайтганда оқадиган ёғочларга ўхшаб, узоқдаги саёз қирғоқ томон суза кетди. Маугли ҳаммадан ҳам «Ажални мўйловидан тортиш»ни, чангалзор махлуқларига бу ерда ўзи

хукмрон экаплигини хар қадамда англатиб туришни яхши кўрарди. Кўпинча, у Балу кўмагида асалари уяларини шип-шийдам қилар, шунинг учун ҳам у ёввойи саримсоқ ҳидини Митти Халойиқ ёқтирмаслигини яхши биларди. Маугли йўл-йўлакай бир бог саримсоқ пиёз юлиб олди-да, Ванталанинг жанубга томон кетган қон изи бўйлаб юра бошлади. Вақти-вақти билан у бошини қийшайтириб дарахтга қарар ва ўзича кулиб кўярди.

«Мен Қурбақача эдим, — деди ўз-ўзига у. — Бўри Маугли деб ўзимга-ўзим ном бердим. Энди мен, Бугу Маугли суратига киришдан аввал Маймун Маугли ҳам бўлишим керак. Бора-бора Одам Маугли бўлиб қоламан ҳам. Хаҳ-хо-хо!»

Шундай деркан, пичоғининг узун тигини бош бармоғи билан пайпаслаб-пайпаслаб кўярди.

Ванталанинг қорайиб қолган қоя излари бир-бири билан зич ўсган ўрмон дарахтлари орасида аниқ кўришиб турарди. Лекин, йўл шимоли-шарқ томон бурилган сари бу дарахтлар сийраклаша бориб, Асаларилар Дарасига икки милча қолганда ўрмон тугарди. Сўнги дарахтдан Асаларилар Дараси яқинида бўлган бутага қадар яланглик бўлиб, бу ерда ҳатто, бўрининг ҳам яшириниши мушкул эди. Маугли у шохдан-бу шохгача бўлган масофани кўзлари билан мўлжалга олиб, дарахтлар тагидан чошиб бориб, гоҳ-гоҳ дарахтга сакраб, ниҳоят ялангликка етди. Ялангликни синчиклаб текшириб чиқишга бир соатча вақтини сарфлади. Кейин у Вантала изи қолган жойга қайтиб келиб, саккиз фут баландликда шохлари тарвақайлаган дарахтга чиқди ва бир бог ёввойи саримсоқ пиёзни унга солиб қўйди-да, шохга жимгина ўтириб олиб, пичоғини товонларига қайрай бошлади.

Тушга яқин, жазирама офтоб ҳаммаёқни куйдира бошлаганда Мауглининг қулоғига аллақанча оёқларнинг тапир-тупури ва димоғига отларнинг қўланса ҳиди келиб урилди. Бу Вантала изидан қувиб келаётган малла итлар тўдаси эди. Юқоридан қараганда, Декан итлари бўрига нисбатан икки марта кичик кўринарди. Лекин уларнинг тирноқлари ва жағларининг қанчалик бақувват экаплигини Маугли жуда яхши биларди. Изни ҳидлаб келаётган етакчи итнинг узунчоқ малла тумшугини кўраркан:

— Овинг бароридан келсин! — деб қичқирди Маугли.

Етакчи ит бошини кўтарди. Думларини қисиб олган, кўкрак қисми кенг, қилтириқ қуймичли ўйлаб ва юзлаб малла жониворлар етакчи ит атрофида уймалашиб қолди. Малла итлар, одатда ҳатто ўз тугилган ерлари Деканда ҳам индамас ва баджаҳл бўладилар.

Дарахт тагида икки юзга яқин ит тўпланиб қолди. Аммо, етакчи зўр бериб изни ҳидлаб, йўлдошларини олга бошлаш тараддудида эканлигини Маугли аниқ кўриб турарди. Бу аҳволда Мауглининг режалари бузилиши мумкин эди. Чунки, улар ҳозир олга силжиғудек бўлишса, уяга туш пайти етиб боришлари мумкин. Маугли эса итларни қош қорайгунча дарахт тагида алаҳситиб туриш ниятида эди.

— Хўш, кимнинг рухсати билан бу ерга келдингиз? — деб сўради Маугли.

— Бутун чангалзор бизга қарашли, — деб жавоб қилди бир ит оппоқ тишларини тиржайтириб.

Маугли настга илжайиб қараб, сенларнинг каламушдан фарқинг йўқ, дегандек, Декан чўлларида яшовчи сакрогич каламуш Чиконинг овозига тақлид қилиб, қаттиқ чийиллаб юборди. Тўда дарахт атрофига йиғилди. Етакчи эса газаб билан акиллаб, Мауглини маймун деб ҳақорат қилди. Маугли жавоб бериш ўрнига оёқларини Етакчи устига осилтириб, силлиқ панжаларини ликиллашиб қўйди. Итларда газаб кўзгамоқ учун шунинг ўзигина кифоя эди. Чунки, жунпанжалик махлуқларга шу ҳақда таъна қилишдан кўра, уларни ўлдирган афзалроқ. Етакчи юқорига сапчиши ҳамона Маугли оёгини тортиб олди ва мулојимлик билан:

— Кучуквой, маллагина кучуквой! Яхшиликча бу ердан жўнаб қол! Декандаги калтакесакларинг ўзларингга насиб қилсин. Биродаринг Чико ёнига йўқол, кучуквой, кучуквой, маллагина кучуквой! Жунпанжали кучуквой! — деди ва оёқ панжаларини яна бир оз ликиллашиб қўйди.

— Сени очликдан сирмасимиздан бурун туш настга, жунсиз маймун! — деб увиллади тўда. Мауглига эса шу керак эди.

Маугли дарахт шохига тармашганча ётиб олиб, чаккаси билан пўстлоққа суянди ва беш дақиқа давомида ўзинг ундоқ, ургочинг, ҳамма итбаччаларинг бундоқ деб бу махлуқлар ҳақида қандай фикрда бўлса, ҳаммасини айтди.

Бировни ҳақоратлаш ва жаҳлнинг чиқаришда, дунё-

да чангалзор махлуқларининг тилидан аччиқроқ, захарлироқ ва илмоқлироқ тил бўлмаса керак. Бир оз ўйласангиз, бунинг сабабини ўзингиз ҳам яхши тушуниб olasиз. Маугли Қаога ўз оғзи билан тилимда захарли тиканаклар тўпланиб қолди, деган эди. Шу йўсин у аста-секин индамас итларни аввал вовуллашга, кейин акиллашга, сўнгра эса газаб билан бўгилгунча увлаш даражасига олиб борди. Итлар аввалига Мауглининг ҳақоратларига лойиқ жавоб бермоқчи бўлишди, лекин бу газабланган Қаога бўри боласининг ожиз жавобидек гап эди. Шу вақт ичида Маугли оёқлари билан дарахт шохига қаттиқ тирмашиб, ўнг қўлини мушт қилганича иш бошлашга ҳозир бўлиб турарди. Тўқ малла етакчи бу орада неча марта осмонга сапчиди, лекин Маугли мўлжалга етолмасликдан чўчиб, ҳамон ишга киришолмай турарди. Ниҳоят, газабдан ўзини йўқотган етакчи ердан етти-саккиз фут юқорига сапчиди. Худди шу пайт Маугли қўлини чаққонлик билан ҳаракатга солиб малла итни хишпа бўйнидан бўғиб олди, итнинг оғирлигидан оз бўлмаса ўзи ҳам ерга қулаб тушай деди. Аммо бутун кучини ишга солиб, чиябўридек осилиб қолган итни аста-секин кўтариб, ўзи турган дарахт шохига қапиштирди. Чап қўли билан ичогини олиб, итнинг ҳурпайган сержун малла думини кесиб, ўзини ерга отиб юборди.

Мауглининг кутган мақсади ҳам худди мана шу эди. Энди итлар Мауглини ва ё Маугли итларни йўқ қилмагунча, улар Вантала изидан қувмайдилар. Итлар давра қуриб, қасос олмагунча қўймаймиз дегандек, сонларини титратиб-титратиб ўтириб олдилар. Шунинг учун ҳам хотиржам бўлган Маугли дарахтнинг баландроқ шохига чиқиб, қулай жой тахлаб, суянганча уйқуга кетди.

Орадан уч-тўрт соат вақт ўтгач, Маугли уйқудан уйғониб, итларни санаб чиқди. Мўнграйган, қутурган, шафқатсиз ва кўзлари қонга тўлган итларнинг бари шу ерда эди. Қуёш бота бошлаган. Ярим соатлардан кейин Қоянинг Митти Халойиқлари кундузги ишларини тамомлайдилар. Маълумки, ёввойи итлар қош қорайганда унчалик яхши уришолмайдилар.

— Менга бу қадар садоқатли пойлоқчиларнинг ҳожати йўқ, — деди Маугли дарахт шохига тик тураётиб, — лекин хизматларингизни ёддан чиқармайман. Сизлар ҳақиқий итсизлар, бироқ, бир-бирларингизга жуда ўхшаб кетасиз. Шунинг учун ҳам калта-

кесакхўрга унинг думини қайтариб бермайман. Ха-
мендан хафамисан, малла ит?

— Ичак-чавоқларингни ўзим ағдараман! — деб хи-
риллади етакчи дарахт илдизига шиддат билан ёпишиб.

— Ахир ўзинг бундоқ ўйлаб кўргина, Деканнинг
донишманд каламуши: эндиликда, бир талай тўмтоқ
дум малла кучукчалар тугади. Бор энди, уйингга йўқол,
малла кучуквой, ҳамма томонга бақриб, бу ишни
маймун қилди деб истаганингча жар сол. Хоҳламай-
санми? Унда ўзингдан кўр. Юр, мен сен билан бирга
бораман ва нима иш қилиш кераклигини сенга ўзим
ўргатиб қўяман!

Маугли худди маймунга ўхшаб бошқа дарахтга сак-
раб ўтди, ундан сўнг кетма-кет бошқаларига сакраб
ўтаверди. Унинг орқасидан ёвуз тумшукларини кўтар-
ганча итлар ҳам кўзгалди. Вақти-вақти билан Маугли
ўзини ерга йиқилаётгандек қилиб кўрсатар, бу пайт
итлар бир-бирларини босиб-янчиб, уни ўлдириш илин-
жида олдинга қараб интилишарди. Бу ғалати манзара
эди; юқорида қўлидаги пичоқ тиғи ботаётган қуёш
нурларида ярқираётган бола; пастда бўлса олов ичида
қолгандек индамас итлар тўдаси. Шу зайлда Маугли
сўнгни дарахтга сакраб ўтиб, ўзи осиб кетган сарим-
соқ пиёзни олиб, бутун баданини у билан ишқалаб
чикди. Итлар эса пастда туриб нафрат билан ирил-
лашди.

— Бўри тиллик маймун, шу билан изингни йўқотиб
қочмоқчимисан? Биздан ўлиб қутулмасанг тириклайин
қутулишинг қийин!

— Ол думингни, — деди Маугли ва малла думини ўзи
қочмоқчи бўлган йўлнинг қарши томонига улоқтирди.

Қон исини сезган тўда бир сапчиб тушди.

— Ана энди, ажалим етгунча менинг орқамдан
югуринг!

Итлар ёс-хушини йиғиб улгурмасдан Маугли да-
рахтдан чаққонлик билан сиргилиб тушиб, Асалари
Қояси томон чона кетди.

Итлар бўғиқ ириллаб катта-катта сакраб, Маугли-
нинг орқасидан қувлаб қолишди. Бу ҳар қандай мах-
луқни ҳолдан тойдириши мумкин бўлган йўртиш эди.
Маугли итлар тўдасини бўрилар тўдасига нисбатан
секин чопишини яхши билгани учунгина, итлар кўз
олдида икки миллик очик масофани чопиб ўтишдек
қалтис ишга бел боғлаган эди. Итлар, бола охири
бориб қўлимизга тушади-ку, деган умидда эдилар. Ма-

угли бўлса уларни қай оҳангда хоҳласам шунисига ўйнатаман, деган қатъий ишончда эди. Маугли, итлар тўдасини вақтидан илгари бошқа томонга бурилишига йўл қўймай, мумкин қадар ўзига яқин масофада ушлаб боришга интилди.

Бола бир маромда, текис ва эпчиллик билан югурар, ундан беш қадамча орқада думсиз етакчи чошиб келарди. Қонга ташналикдан кўзларига ҳеч нарса кўринмай қолган ва эс-хушидан айрилган тўда итларининг қатори чорак милча масофага чўзилиб кетган эди. Маугли овозга қараб оралиқ масофани аниқларкан, Асалари Қоясидан елдек учиб ўтиб кетиш учун кучини асрашга ҳаракат қиларди.

Оқшом гуллари очилиб бўлгани туфайли, Митти Халойиқ уйқуга кетган эди. Аммо Мауглининг биринчи қадами тошларга тегиши биланоқ, у оёқ остида ер ости гувиллагандек ола-ғовурни эшитди. У чунонам югурдики, умри бино бўлиб бу қадар тез чопган эмасди. Елиб кетаркан, ўзи тўплаб қўйган бир неча уюм тошларни ширин ҳид анқиб турган қоронгу дарага тешиб, думалатиб кетди. Шу заҳоти қулогига гор гумбазлари остида денгиз ҳайқиригига ўхшаб гумбирлаш эшитилди. Орқасига кўз қирини ташлаган ҳам эдики, бутун бўшлиқни қоп-қора булутлар қоплаб олганини кўрди. Ҳони борича югураркан, жуда пастликда Вайнганг оқимига ва қалқиб турган каттакоң ясси бошга кўзи тушди. Маугли бутун кучини тўплаб елкасига ёпишиб олишига сал қолган думсиз етакчини эргаштириб, ўзини сувга ташлади ва шалоплаб тушди. У ҳансираб аранг нафас оларди. Унинг баданида биронта ҳам ари найзасининг изи кўринмас, чунки баданига суртилган саримсоқ пиёз ҳиди Асалари Дарасидан ўтаётганда, уни арилар ҳужумидан асраб қолганди.

Маугли сув юзига қалқиб чиқаркан, Қаонинг қудратли ҳалқаси уни илиб олди. Бу пайт қоядан ҳар бири харсанг тошдек-харсанг тошдек келадиган, минг-минглаб арилар ёнишган бўлақлар ажралиб, сувга тушар; бу парчалар сувга тушиши биланоқ, асалари булутлари ҳавога парвоз қиларди. Ит мурдасини эса сув лапанглатиб оқизиб кетарди. Тенада, қояда эса Митти Халойиқ қанотларининг қудратли гувиллаши орасидан қисқа-қисқа газабли акиллаш эшитилиб қоларди. Ер ости горларини бир-бири билан уловчи жарликларга тушиб қолган бошқа итларнинг нафаси қайтиб, қулаб тушган ари мумлари орасида ит тишларини

такиллашиб, типирчилар; баданига асалари галаси ёпишган ва жони озгига келган ҳолда бирон тешиқдан чопиб чиқиб ахлатлар устидан юмалаб, ўзларини дарёга отарди. Баъзи итлар дара йўлагида ўсган дарахтларга илиниб қолди ва уларни арилар буткул қуршаб олди; кўпчилиги бўлса, ари найзасидан телбаланиб, ўзини тўппа-тўғри дарёга отарди. Ҳа, Вайнгаг эса Қао тадбири билан айтганда, жуда очкўз дарё.

Бола нафасини ростлаб олгунча Қао уни маҳкам тутиб турди.

— Бу ерда қолишимиз хавfli, — деди Қао. — Митти Халойиқ ҳазилакам жанг қилмаяпти. Қани суздик!

Маугли бот-бот шўнғиб, қўлига пичоғини ушлаганча дарёнинг қуйи оқими бўйлаб сузиб кетди.

Шериклари тушиб қолган қопқонни кўрган тўданинг ярмиси шартта четга бурилиб, дарёнинг тор ўзани кенгай бошлаган ердаги тик қирғоқдан ўзини сувга ташлади. Уларнинг газабли акиллаши ва итларни шундай шармандали ҳолатга солган «ўрмон маймуни» шаънига айтилган дўқ-пўлисаларига Митти Халойиқ қатл қилаётган итларнинг ириллаши қўшилиб жуда ваҳимали саждога айланиб кетди. Қирғоқда андаккина ҳаяллаш — ажал панжасига илиниш демак эди. Бу хавфни барча итлар яхши англади. Тўданинг қолганини дарё оқими тобора йироққа, Сулх Камари томон олиб кетар, аммо Митти Халойиқ бу ерга ҳам улар орқасидан келиб, найза санчишини қўймасди. Маугли думсиз етакчининг, Сион бўрилариининг биронтасини ҳам тирик қўймаглар, дея итларга бераётган буйругини аниқ эшитди.

— Бизнинг орқамизда кимдир шерикларимизни ўлдираётганга ўхшайди, — деди итлардан бири, — қара, сув бу жойда жуда лойқаланиб кетган!

Маугли шу заҳоти худди сувсардек сувга шўнғиб олган ташланди, бояги ит панжасини ёзиб улгурмаёқ, уни сув тагига тортиб кетди. Орадан сал ўтмай итнинг танаси юзага қалқиб чиқиб, бир ёнига ағдарилгач, Сулх Камари ёнида дарё юзини қорамтир қуюқ ранг қоплади. Итлар орқага қайтишга қанчалик уринишмасин оқим уларни олдинга судраб кетди. Митти Халойиқ эса уларнинг боши, қулоқ ва бурунларига найза санчишни давом эттирди. Сион Тўдасининг чақириги, босиб келаётган зулмат орасидан тобора баландроқ эшитила бошлади. Маугли шўнғишни давом эттирди. Ҳар шўнғиганида битта ит сув тагига гойиб бўлиб, бир оздан сўнг, унинг жонсиз танаси сув юзасига қалқиб чиқарди. Буни кўриб итлар

шовқин-сурон кўтарар, баъзилари қирғоққа сузиб чиққанзимиз маъқулроқ деб бақирса, баъзилари, етакчи бизни орқага, Декан томон бошласин, деб талаб қилишар, бошқа бировлари эса, қани яхшиликча Маугли кўзимизга кўринсин, биз унинг жонини суғуриб оламиз, деб ангиллашарди.

— Улар урушга ҳозирланган чоғларида, икки ҳисса ёвузроқ ва бақироқ бўлиб кетадилар, — деди Қао, — Эндиликда ишнинг қолганини қуйироқда оғаларингнинг ўзлари охирига етказадилар. Митти Халойиқ тунги ётоғига учиб кетди. Мен ҳам кетаман. Бўриларга кўмаклашишга ҳушим йўқ.

Дарё бўйида уч оёқлаб бораётган бир бўри кўринди. У гоҳ рақсга тушгандек жилпанглар, гоҳ бир ёни билан ерга судралар, гоҳ елкасини қисиб, худди бўри боласи билан ўйнашаётгандек икки-уч фут баландликка сакраб-сакраб қўярди. Бу — мусофир бўри Вантала эди. У бирон марта ҳам миқ этмади. Лекин итлар кўз олдида ўзининг даҳшатли рақсини давом эттира борди.

Итлар узоқ вақт сувда бўлиб, аранг сузишар; шалаббо бўлиб кетган терилари тобора оғирлашар, паҳмоқ думлари сувни ўзига шимиб, кўпчиб кетганди. Шунча можаролардан ҳориб, ўлар ҳолатга етганликларидан улар билан изма-из келаётган икки ўтли нуқтага ноилож қараб қолишарди.

— Жуда бемаъни ов бўлди-да, — деди ниҳоят итлардан бири.

— Овбарор! — деди тўсатдан уларнинг ёнгинасидан дадиллик билан шўнгиб чиқиб, гапирган итнинг биқинига узун пичоғини санчган Маугли. У шундай эпчиллик билан ҳаракат қилдики, ит ириллашга ҳам улгурмай тавом бўлди.

— Одам-бўри, бу сенмисан? — деди қирғоқда туриб Вантала.

— Менинг кимлигимни мурдалардан сўра, Мусофир, — деб жавоб берди Маугли. — Ахир улар дарёнинг қуйи оқими бўйлаб сузмаяптиларми? Мен уларнинг оғиз-бурунларини ахлатга тўлдирдим. Мен уларни куппа-кундузи алдадим. Етакчиларини думсиз қилиб қўйдим. Ўқинма. Сенга ҳам етарли иш бор. Итларни қайси томонга ҳайдаш керак?

— Мен шошилаётганим йўқ, — деди Вантала. — Олдиндаги узундан-узоқ туп менинг ихтиёримда, ўйлашиб кўрамиз.

Бу орада Сион бўриларининг ириллаши тобора яқинлашиб келмоқда эди.

— Тўда учун, бутун Тўданинг омонлиги учун жангга киришамиз!

Ниҳоят, Вайнгангнинг айланаси малла итларни Сион Горлари қаршисидаги саёзлик ва қумлик қирғоққа чиқариб ташлади.

Худди ана шу ерга келганда итлар хатоларини англашди. Улар илгарироқ сувдан чиқиб, қирғоқдаги бўриларга ҳужум қилишлари керак эди. Энди вақт ўтган эди. Бутун саёзлик бўйлаб чақнаб турган кўзлар ярқираб кўринар, кун ботиш пайтида бошланган даҳшатли чақириқдан бошқа чангалзорда бирон тиқ этган товуш эшитилмасди. Четдан қараганда, гўё Вантала итларни қирғоққа чорлаётгандек эди. Етакчи орқасига ўгирилиб қараб:

— Орқага қайтинг ва ҳужумга ўтинг! — деб буйруқ берди.

Тўдадаги барча итлар сувни шалолатиб ва ҳар томонга сачратиб, қирғоққа ташланди. Вайнганг юзи кўпикланиб, қайнаб кетгандек чайқалди, пароход кесиб ўтгач, ҳосил бўладигандагидек йирик-йирик гирдоблар пайдо бўлди. Маугли тўп ичига ёриб кириб, қирғоқ сари интилаётган итларнинг бирига пичоқ санчди, бирини қиймалади, бирининг ичак-чавогини ағдара бошлади.

Шундай қилиб, оғир ва узоқ жанг бошланди.

Бўрилар, бир-бирига чувалашиб кетган илдизлар, буталар ва ўтлар орасидаги нам қизил қумда жангга киришишди, чунки ҳали итлар сон жиҳатдан устун бўлиб, бир бўрига иккитадан ит тўғри келарди. Аммо душман билан бўрилар ов талашиб эмас, ҳаёт-мамот жангига ташланишди. Бу жангда фақат тажрибали, кенг кўкракли, тиши ўткир овчи бўриларгина эмас, балки болаларининг ҳаёти учун қайгурган, кўзларидан ваҳшат чақновчи ургочи бўрилар; ҳатто ҳали бир ёшга тўлиб, туллаб улгурмаган бўрилар ҳам қотмаган тишларини ишга солиб, суронга аралашиб кетди. Сизга шуни айтишим лозимки, одатда, бўрилар душманининг бўйнидан хишна бўғади ёки биқинига ёпишади, итлар эса ўз ганимининг оёғидан олади. Шунинг учун ҳам итлар сув ичида бошларини баянд кўтариб келаркан, устулик бўрилар томонида бўлиб турди. Қуруқликда эса бўриларнинг аҳволи оғирлашди. Шунда ҳам Маугли бўш келмай, унинг ничоғи сувда ҳам, қуруқликда ҳам бир хилда итлар танашига ўқдек санчилаверди.

Тўрт оға-инилар Маугли ёнига ёриб ўтишди. Кулранг Оға боланинг тиззасига суяниб, унинг қорнини химоя қилди, қолган учовлон унинг атрофини ўраб, Мауглининг елкаси ёки биқинларини химоя қилар, гоҳо газабдан Маугли пичоғига ташланган ит уни йиқитиб юборса, дарҳол боланинг устига қалқон бўлишарди. Бора-бора ҳаммаси аралаш-қуралаш бўлиб, қирғоқ бўйлаб гоҳ чапдан ўнгга ташланишди. Мауглининг бир мартагина Акелага кўзи тушиб қолди; уни икки томонидан икки ит босиб олган, ўзи эса тишсиз жағлари билан учинчисининг қорнига ёпишганди.

Бутун тун бўйи бу қиёмат жанг бир дақиқа бўлса-да, сусаймай давом этди. Ҳориган итлар энди кучлироқ бўриларга ташланишга қўрқар, бироқ чекинишга ҳам журъат қилолмай туришарди. Иш охирига яқинлашиб қолганини сезган Маугли фақат итларни сафдан чиқариш билангина кифояланиб қўя қоларди. Бир ёшли бўрилар энди дадилроқ ҳужумга ўта бошлади. Маугли бир оз нафас ростлаш мумкинлигига қаноат ҳосил қилди. Энди бўлса пичоқнинг ялтирашининг ўзи ҳам итларни тумтарақай қочишга мажбур қиларди.

— Гўшт деярли суяккача тозаланди,— деди Кулранг Оғаси хириллаб.

— Бироқ, суякни чақиш ҳам зарур,— деди унга жавобан Маугли.— Бизнинг чангалзорда мана бундай қиладилар! — Пичоқнинг қип-қизил тиғи бутун оғирлиги билан босиб тушган бўрининг тагида ётган итнинг биқинига ўқдек санчилди.

— Менинг ўлжам, — дея ириллади бўри бурни билан пихиллаб.— Унга тега кўрма!

— Наҳотки буларнинг ҳаммаси сенга камлик қилса, Мусофир? — деди Маугли.

Ваиталанинг ҳаммаёғи дабдала бўлиб кетганига қарамай итни маҳкам чангаллаб турар, уни қимирлашга қўймасди.

— Менга товои тўланган бугунинг руҳига қасам бўлсинки,— дея заҳарханда қилди Маугли,— ахир бу Думсизнинг худди ўзи-ку!

Дарвоқе, бу ўша ҳайбатли тўқ малла етакчининг ўзгинаси эди. Итлардан бири етакчининг кўмағига ошиқди, бироқ унинг тишлари Ваиталанинг биқинига санчилиб улгурмай, Мауглининг пичоғи унинг кўкрагига санчилди, қолган ишни Кулранг Оға охирига етказди.

— Ишни бизнинг чангалзорда мана шунақасига қойил қиладилар!— деди Маугли.

Вантала жавоб бермади, фақат унинг жағлари душман елкасида борган сари маҳкамроқ қисила борди. Етакчи титраб, калласи шилқ этиб тушди-ю, жимиб қолди, ҳолсизланган Вантала ҳам унинг устига гул этиб йиқилди.

— Сукунат сақлансин! Қонли Қасос тўланди!— деди Маугли.— Айт қўшигингни, Вантала!

— У энди қайтиб ов қилмайди,— деди Кулранг Ога.— Акела ҳам жимиб қолди.

— Суякни ғажиб ташладик! — деб гулдираб қичқирди Пхаонинг ўгли Пхао.— Улар қочиб кетишяпти! Ўлдириг! Ўлдириг уларни, Эркин Халойиқнинг Овчилари!

Итларнинг баъзилари қорайиб кетган қумлоқ соҳил сари пусиб кетар, баъзилари чангалзорга, баъзилари дарёнинг қуйи оқими томон, баъзилари дарёнинг юқори оқими томон, ишқилиб қаерда йўл очик бўлса, шу томон қоча бошлади.

— Қонга — қон! Қонга — қон! — деб қичқирди Маугли.— Қарзни тўлаб кетинг! Улар Акелани ўлдирди! Уларнинг биронтаси ҳам тирик кетмаслиги керак!

Ўзини сувга ташлашга журъат қилувчи биронта итни ҳам қўлдан тирик чиқармаслик учун Маугли пичоғини қўлида тутганча қирғоқ томон югурди. Шу вақт тоғтоғ мурдалар остидан Акеланинг боши ва олдинги оёқлари кўринди. Акела унинг олдига чўккалаб ўтирди.

— Бу менинг сўнгги жангим бўлади демабмидим, сенга!— деб аранг лабини қимирлатди Акела.— Ажойиб ов бўлди-да! Ўзинг қалайсан, Укажон?

— Тирикман, Акела!..

— Ҳар вақт бардам бўл. Менинг эса умрим тугади, мен истардимки... мен истайманки, сенинг қўлингда жон берсам, Укажон!

Тилка-пора бўлиб, қонга беланган Акеланинг бошини Маугли авайлаб тиззасига қўйиб, дабдала бўлган бўйнидан астагина қўлини ўтказди.

— Шерхон тирик бўлган ва гўдак инсон чангда яланғоч думалаб юрган замон аллақачон ўтиб кетди,— деди йўтала-йўтала Акела.

— Йўқ, йўқ, мен бўрмам! Мен Эркин Халойиқ билан қондошман! — деб хитоб қилди Маугли.— Ўз ихтиёрим билан одамзотга айланганим йўқ-ку, ахир!

— Сен одамзотсан, Укажон, лекин мен тарбиялаб

ўстирган бўрисан. Асл одамсан. Йўқса, тўда ёввойи итларнинг олдига тушиб, чунонам тирақайлаб қочардики, уларнинг биронтасини ҳам тутолмасдинг. Сен ҳаётимни сақлаб қолдинг, бир вақт мен сени қутқариб қолгандек, бугун сен бутун Тўдани ўлимдан қутқариб қолдинг. Наҳотки, эсингдан чиқарган бўлсанг! Энди ҳамма ҳисоб-китоблар кўнгилдагидек бўлди. Ўз халқинг орасига кет. Яна қайтариб айтаман, кўзларимнинг оқу қораси Мауглижон, ов тугади. Ўз халқинг орасига кет. Васиятим шу!

— Кетмайман! Чангалзорда бир ўзим ов қиламан. Аввал ҳам шундай деган эдим.

— Ёздан кейин ёгингарчилик палласи, ёмғирдан сўнг эса баҳор келади. Сени мажбур қилмасларидан бурун бу ердан кет. Одамлар орасига бор. Айтадиган бошқа гапим қолмади. Энди мен шерикларим билан гаплашиб олай. Укажон, мени бир оз оёққа кўтариб туроласанми? Ахир, мен ҳам Эркин Халойиқнинг Етакчисиманку.

Маугли Акелани жуда авайлаб ва меҳрибонлик билан икки қўллаб оёққа тургазди, аммо сўққабош бўри чуқур хўрсиниб, ҳар бир етакчи ўлими олдидан айтиши лозим бўлган Ажал Қўшиғини бошлади. Қўшиқ тобора баянлашиб, борган сари қаттиқроқ жаранглаб, узоқ-узоқларгача эшитилиб, дарёнинг нариги соҳилида акс-садо берди. Ниҳоят, «Овбарор» садоси ўчиши биланоқ Акела бир дақиқагина Мауглининг қўлидан бўшалиб, осмонга сапчиди-ю, шу он ўзининг охириги даҳшатли ўлжаси устига гуп этиб йиқилиб жон берди.

Маугли дунёдаги барча нарсани унутиб, бошини тиззаларига қўйиб, маъюс ўтирарди. Бу вақтда эса шафқатсиз ургочи бўрилар яраланган итларнинг сўнггисини ҳам тутиб ўлдиришарди. Аста-секин қийқириқлар тугаб, оқсоқланган бўрилар ўлганларни санаш учун орқага қайта бошлади. Тўданинг ўн беш бўриси ва улар ёнида олтита ургочи бўрининг мурдаси дарё қирғоғида ётарди. Тириклари орасида эса биронта соғи йўқ эди.

Маугли салқин тонгга қадар миқ этмай ўтирди. Пхао қондан ҳўл бўлган тумшугини Мауглининг қўлига тегизди ва бола у Акеланинг чўзилиб ётган танасини кўрсин, деб парироқ сурилди.

— Овинг бароридан келсин!—деди Пхао гўё Акела тирикдек, кейин тишланган елкаси оша ўгирилиб қараб,

қолганларга. — Итлар, увилланг! Бугун бўри ўлди! — деди.

Аммо чангалзорда биронта махлуқ йўлимизни тўсиб, қарши чиқолмайди, деб мақтанган Деканли икки юз малла итдан бирортаси ҳам ўз масканига қайтиб боролмади.

БАҲОРГИ ТАШВИШЛАР

Ёввойи итлар билан бўлган улуғ жанг ва Акеланинг ўлиmidан сўнг орадан бир йил ўтгач, Маугли ўн етти ёшга тўлди. Доимо ҳаракатда бўлгани, яхши овқат егани ва иссиқ кунларда истаганча чўмилгани туфайли Маугли ўз ёшига нисбатан анча катта ва бақувват кўринарди. У дарахт шоҳига бир қўллаб осилиб туриб, ўрмон йўлини ярим соатлаб кузатарди. У чошиб кетаётган ёш бугуни шартта шоҳидан ушлаб, ҳеч қийналмай ерга йиқитарди. Ҳатто у шимолий ботқоқликда яшовчи баҳайбат тўнғизни ҳам бемалол ерга боса оларди. Авваллари унинг ақллигидан ҳайиққан чангалзор махлуқлари, энди Мауглининг қудратидан ҳам қўрқадиган бўлишди. Ўз иши билан бирон ёққа кетаётган Мауглининг хабари тарқалиши биланоқ ўрмон сўқмоқлари сув қуйгандек хувуллаб қоларди. Шунга қарамай у атрофга меҳр билан боқарди. Ҳатто уришаётган пайтида ҳам унинг кўзларидан қора қондон Багиранинг кўзларида чақнаганидек, газаб учқунлари чақнамас эди. Фақат унинг кўзларидан завқ

ва диққатлик сезиларди. Мауглида содир бўладиган бундай ҳолат Багирага ҳам қоронғи эди.

Бир куни Багира бунинг сабабини ундан сўраган эди, Маугли кулиб жавоб берди:

— Ов пайти нишонга теккизолмасам қаҳрланаман. Минг кун сурункасига оч қолсам баттар қаҳрланаман. Ахир, кўзларимдан шуни пайқаб ололмайсанми?

— Очлигинг — овозингдан билинади, — деди Багира, — кўзларингдан эса буни пайқаш қийин. Ов қилаётган пайтингда ҳам, сузаётганингда ҳам, овқатланаётганингда ҳам кўзларинг бир хилда — худди ёгингарчилик палласи ёки ҳаво очиқ пайтда кўринган тошга ўхшайди.

Маугли узун киприклари тагидан қоплонга эринчоқлик билан қаради ва у, ҳар вақтдагидек, бошини қуйи солди. Ўз хўжаси ким эканлигини Багира яхши биларди.

Улар Вайнганг дарёси бўйидаги балаид тоғ бағрида ётишар ва тонг тумани тепаларида оқ ва кўкимтир ёпқичга ўхшаб елпиниб турарди. Қуёш чиққач эса бу оқ-кўкимтир елпиғичлар қизғиш-тиллараи тусга кириб, тўлқинли денгизга ўхшаб кетарди, сўнгра юқорига кўтарилиб, офтобнинг қинғир-қийшиқ шуъласи Маугли билан Багира ётган қуруқ ўтлар устига тушарди. Совуқ мавсум охирлаб қолган, дарахтларнинг барглари сўлиб, ўз тусини йўқота бошлаган, шамол туриши билан улар бир хилда шитирлаган овоз таратарди. Шамол гирдобига илинган битта барг новдага осилганча чирпирак бўлиб айланарди. Бу ҳолат Багирани уйғотиб юборди. У йўтала-йўтала тонг ҳавосидан тўйиб нафас олгач, чалқанчасига ағдарилиб, олдинги оёқлари билан чирпирак бўлаётган баргни туртиб юборди.

— Йилнинг бурилиш вақти етди, — деди қоплон, — чапгалзор олдинга силжиди. Янги Нутқлар фасли яқинлашмоқда. Буни барг ҳам пайқамоқда. Бу жуда соз!

— Ўт ҳали қуруқ, — деди бир тутам ўтни юлиб олиб Маугли. — Ҳатто Кўклам Кўзгуси (чучмўма) ҳам очилгани йўқ... Багира, ўрмон мушугига ўхшаб чалқанча ётиб, панжаларинг билан янроқ ўйнаш сендек қора қоплонга ярашадими?

— Аюу — деди Багира.

— Ерга ётиб қийшанглаш, йўталиш, увиллаш ва ўт устига ағанаш сендек қора қоплонга ярашадиган ишми? Ахир, сен билан иккимиз чапгалзорнинг султони эканлигимизни унутдингми?

— Эшитяпман, сўзларинг ҳақ, болакай,— Багира шоша-пиша ағдарилиб, ҳурпайган бўксаларига ёпишган хас-чўпларни қоқиб (қиш чиқиши билан у туллаётган эди).— Тўғри гапирдинг. Биз сен билан чангалзор султонимиз! Мауглидек қудратли ким бор? Ундан донишмандроқ махлуқ топиладими?

Багиранинг овози галати дўрилларди. Шунинг учун Маугли, у мени эрмак қилмаяптими деган гумон билан орқасига қараб қўйди. Чунки, асл маъносидан фарқ қиладиган товушлар чангалзорда истаганча топилади.

— Сен билан биз, сўзсиз, чангалзор султонимиз, дедим, — деб такрорлади Багира. — Янглиш гапирдимми? Эндиликда болакай ерда юрмаётганлигини билмай қолибман. Демак, у учяптими?

Маугли икки қўлини тиззалари устига қўйиб, офтоб нурида товланиб турган водийга тикилиб ўтирарди. Ўрмоннинг қаеридадир қуш бўғиқ товуш билан кўкламги сайрашни машқ қилгандек аста кукулаб қўйди. Бу, қушларнинг яқин орада бутун чангалзор бўйлаб таралувчи хилма-хил жарагдор қўшигининг илк хабарчиси эди. Лекин Багира уни эшитди.

— Бу қизилиштон Ферао, — деди Багира. — Мен ҳам ўз қўшигимни такрорлаб қўйишим лозим. — Багира вақти-вақти билан тўхтаб, атрофга қулоқ солиб қандайдир оҳангни миёвлаганча хониш қилишга киришди.

Ҳиндистонда йил фасллари деярли сезилмасдан алмашинади. Улар фақат иккитадек бўлиб туюлади: кургоқчилик ва ёгингарчилик фасллари. Лекин аслида бундай эмас. Агарда ёмғир, чанг-тўзон булутларига диққат билан назар ташланса, йилнинг ҳар тўрт фасли белгиланган муддатларда бир-бирига алмашишини аниқ сезиб олиш мумкин. Чангалзордаги энг ажойиб фасл — кўклам. Чунки кўкламгина қандайдир қуп-қуруқ ерларни кўм-кўк ўт-ўлан ва гуллар билан қайтадан безаб ўтирмайди. Мулойим қиш шафқатидан ўзининг кўк тусини йўқотмаган ўт ва гуллар орасидан янгилари ўсиб чиқади. Ярим яланғоч ер ўзининг кўм-кўк ва товланувчан ажойиб либосига қайта бошдан башанг кийиниб олади, ўзини яна ёш ва навқирон йигитдек ҳис қила бошлайди. Буни ҳеч нарса чангалзор баҳоридек қойил қилиб ўринлатолмаса керак.

Вақти келиб чангалзордаги барча ўсимликларнинг ранги ўчиб қолади. Чангалзорнинг дим ҳавоси эса қўланса ислар билан аралашиб, худди қариб, нафаси бўғилаётганга ўхшаб қолади. Буни сўз билан тасвир-

лаш қийин. Фақат ҳис қилиш мумкин. Сўнгра, бутунлай бошқа кунлар етиб келади. Бу дамларда пайдо бўлган муаттар ҳидлар ҳар жонзотни ўзига асир этади. Ҳайвонларнинг қишки либоси бўлмиш ҳурпайган жуллари тутам-тутам бўлиб тушиб кетади, улар янги, ярқираб турган либосга бурканадилар. Шундан кейин бир-икки ёмғир ёғиб ўтиши биланоқ, барча дарахтлар, буталар, бамбук, мох ва ўсимликларнинг серсув барглари қиш уйқусидан уйғониб, шигиллаб ўсишга киришадилар, ҳатто уларнинг товушини ҳам эшитиш мумкин бўлади. Ана шу шигиллаш бора-бора тун-кун эшитилиб турувчи ёқимли мусиқий садога айланиб кетади. Бу садо, фақат асаларилар гувиллаши, сувларнинг шарқираши ёки дарахт учларини қитиқлаб ўтаётган шамолларнинг шивирлашигина бўлиб қолмай, балки бу — кўклам қуёшининг ҳаётбахш нурларидан баҳраманд бўлган бахтиёр оламнинг уйғониш яллasi, баҳорнинг ҳаяжонли садосидир.

* * *

Авваллари Маугли йил фасллари алмашуvidан жуда қувонарди. Қуюқ ўтлар орасида очилган Баҳор Кўзгусини ва чангалзорда ҳеч нарса билан адаштириб бўлмайдиган паға-паға кўкиш баҳор булутларини ҳаммадан бурун кўрарди. Унинг овозини юлдузлар чарақлаган тунда, чечаклар қийғос очилган зах пастликларда эшитиш мумкин эди, бунда Маугли катта қурбақаларга жўр бўлиб вақиллар ёки тун бўйи тинимсиз ухлаб чиқадагиларни уккиларни масхара қиларди. Маугли ўзининг бутун махлуқлари каби йилнинг тўрт фаслидан баҳорцигина ўз саёҳатлари учун танлаб олиб, оқшомдан то тонг юлдузи кўрингунга қадар санқиб юрар, бўйнига янги очилган гуллардан чамбар тақиб, қувноқ қаҳ-қаҳа уриб қайтиб келарди. Бундай пайтларда тўртов бўри унинг кетидан эргашмас, улар ҳам ўз роҳатларини кўзлаб, ўзга бўрилар билан баҳор қўшиғини айтиш учун жўнаб қолишарди.

Баҳор фаслида чангалзор махлуқларининг ташвиши жуда кўпайиб кетади. Уларнинг маърашлари-ю, қичқирмақлари ва гув-гувларини Маугли кўп марталаб эшитган. Баҳор фаслида уларнинг овозлари қолган вақтлардагига қараганда бошқачароқ оҳангда эшитилади ва бу садоларни янги Нутқлар фаоли деб юритилишининг асосий сабабларидан бири ҳам мана шу.

Баҳорнинг биринчи тонги ҳам етиб келди. Товус

Мор сержило думини офтобда жилолантириб ажойиб ислар анқий бошлаганидан хабар берди. Бошқа паррандалар унинг сайрашига жўр бўлишди. Мауглига Вайнганг бўйидаги дарадан Багиранинг бургутнинг қур-қурлаши ва отнинг кишнашига ўхшаш овози эшитилди. Кўм-кўк дарахт новдалари орасида маймунлар қичқирар ва қий-чув кўтаришарди. Маугли теварак-атрофга аланглаб қараркан, масхарабоз маймунларнинг бақиришлари-ю, тоғ бағрида думи билан доира ясаб рақс тушаётган товус Мордан бошқа ҳеч нарсани кўрмади.

— Чангалзорда янги ислар таралмоқда! — деб қичқирди товус Мор. — Овинг бароридан келсин, Укажон! Нега жавоб бермайсан?

— Укажон, овинг бароридан келсин! — деб чийиллади ўз жуфти билан пастлаб учаётган калхат Чиль.

Улар Мауглининг шундай ёнгинасидан учиб ўтганларидан, оппоқ момик патлар уни сийпалаб кетди.

Фил Ёмғир деб юритиладиган энгил баҳор ёмғири чангалзорнинг ярим милча кенглигида шатиллаб ёғиб, бир-икки гумбурлаган момақалдироқ билан тугагач, осмонда икки қатор ёй пайдо бўлди. Ёмғирдан ҳўл бўлган ёш барглар астагина тебраниб турарди. Баҳорги шовқин-сурон бир неча дақиқагина тинчиб қолгандек бўлди-ю, зум ўтмай барча чангалзор махлуқлари янгидан говур-гувур кўтаришди.

Тўданинг чақиригини айтган Мауглига тўртов бўридан биронтаси ҳам жавоб бермади. Бу ердан йироқда бошқа бўрилар билан баҳор қўшигига жўр бўлаётганлари учун биродарларининг чақиригини эшитмаган эдилар.

«Шунақа, — деди ўз-ўзига Маугли, гарчанд ичиди ўзининг ноҳақ эканлигини яхши англаб турган бўлсада, — Декандан ёввойи итлар келиб қолса ёки Қизил Гул бамбуқлар устида ўйнаса бутун чангалзор аҳли хиқиллаб йиғлаганча Мауглининг олдига чошиб келиб, уни филдек катта номлар билан атай бошлайди. Энди Баҳор Кўзгуси қизаргани туфайли, бутун чангалзор чиябўри Табоқига ўхшаб қутуриб қолди...»

Бугунги овни одатдан кўра анча вақтли қилган Маугли баҳорги югуришдан олдин огирлашиб қолмаслик учун озгинагина овқат еди. Бу тун, Ҳиндистоннинг ҳақиқий ёруғ тунни бўлди. Бугун эрталабдан бошлаб барча ўсимликлар, бутун бир ой давомидан кўпроқ ўсгандек кўринарди. Маугли кечагина сап-сарик барглар би-

лан қопланган навдани синдирган эди, шираси чак-чак тома бошлади. Йўсин унинг оёқлари тагида момикдек кўпчиб турар, ёш ўтларнинг қиррали учлари ушлаганда қўлга қадалмасди.

Маугли югураётиб, ҳаяжонидан кўшиқ бошлаб юборди. Бу чопиш кўпроқ парвозга ўхшаб кетарди. Чунки, Маугли танлаган йўл чангалзорнинг қуюқ бутазори орқали шимолий ботқоқликка олиб борувчи қиялик бўлиб, пўрсилдоқ ер унинг оёқ товушини ютиб юборарди. Одамлар орасида ўсган одам бу йўлдан шундай тез ва бепарво юргудек бўлса, ой нурида ернинг теп-текис бўлиб кўринганига алданиб, қоқилиб йиқилган бўларди. Узоқ йиллар ўрмон ҳаётига кўниккан Мауглининг оёқлари эса бу ердан пардек енгиллик билан учиб борарди. Мабодо йўлда чириган хари ёки учи чиқиб турган тош учраб қолса, Маугли парво қилмай, эпчиллик билан енгилгина сакраб ўтарди. Ердан чопиш жонига тегса, Маугли худди маймулларга ўхшаб қўллари билан узун ва бақувват чирмовуққа тирмашиб, баланддаги шохларга енгил чиқиб олиб, ҳафсаласи пир бўлмагунча дарахт йўлидан югургилаб кета берарди. Бу йўл жонига теккач, яна чирмовуқдан сурғилиб ерга тушарди.

Гоҳ сакраб, гоҳ ўйноқлаб еларкан, унинг йўлида тун чечакларининг димиктирувчи ҳиди нам қоялар тагида туриб қолган иссиқ ҳалқоблар; қийғос очилган чирмовиқлар; ой нурида худди мрамор тахтача катагидек йўл-йўл бўлиб кўринган сўқмоқлар; кўкрагигача кўмиб юборувчи ёш чакалакзорлар; чўққилари тарс-тарс ёрилиб кетган ва ёнбағирлари харсанг тошлар билан қопланган тепаликлар учрарди. Бу тепаликлардан Маугли тулкиларни ҳуркитиб, уларнинг ини устидан тошдан-тошга сакраб ўтарди. Гоҳо унинг қулоғига анча узоқдан озиқ тишларини дарахт пўстлогига ишқалаётган тўнгизининг «чух-чўх»лари аранг эшитилар, орадан кўп ўтмай эса кўзлари ёниб, тумшугини кўпиртириб, дарахтнинг қизғин пўстлогини гажияётган якка тўнгизининг ўзига дуч келиб қоларди. Баъзида эса шохларнинг қасир-қусури, пишиллаш ва ириллашни эшитгач, бир оз четга бурилиб, қутуриб олишаётган қўтосларнинг ёнидан лий этиб ўтиб кетарди. Бир-бирини гоҳ олдинга-гоҳ орқага итариб, сузишаётган қўтосларнинг баданидан оқаётган қон ой нурида тарам-тарам, қора бўлиб кўринарди. Ногаҳон дарёнинг қайсидир кечувида худди буқага ўхшаб ўкираётган тимсоҳ Жаколининг товушини эшитиб қоларди. Баъзида эса Маугли гуж бўлиб базм қураётган заҳарли илон-

лар тўйига дуч келиб, уларнинг жигига тегар, лекин илонлар унга даф қилишга улгурмасданоқ, лип этиб, қочиб қолар ва тошдан-тошга сакраб, яна ўрмон ичига кириб кетарди.

Маугли чечак ислари димоғига урилиб, ўрмоннинг узоқ чеккасидаги ботқоқликка яқинлашиб қолганидан дарак бермагунча, ўзини чангалзорнинг энг бахтиёр кимсаси ҳис қилиб, гоҳ қўшиқ айтиб, гоҳ хилма-хил овоз чиқариб, елиб югурарди.

Одамлар орасида ўсган инсон ботқоқликда уч-тўрт қадам босмасиданоқ балчиқ уни ютиб юборган бўларди. Лекин, Мауглининг оёқларида ҳам кўз бордек у пуштадан пуштага, оролчадан оролчага сакраб юриб кетаверди. У йўлида ёввойи ўрдакларни ҳуркитиб, тўппа-тўғри ботқоқликнинг қоқ ўртасига қараб юрди, ниҳоят бахмал ўтлар билан қопланган, балчиқдан ярим танаси кўришиб турган дарахт устига чиқиб ўтирди. Мауглини ўраб олган ботқоқлик уйғоқ эди. Чунки бу кўклам палласида ўта сезгир паррандалар уйқуда ҳам жуда сергак бўлиб, гоҳо тун бўйи ботқоқлик устида қанот қоқиб, гагиллашиб чиқади. Аммо баланд-баланд қамишлар орасида ўтириб, сўзсизгина хиргойи қилиб, қотиб кетган товоқларидаги эски зирапчаларни қидираётган Мауглини ҳеч ким пайқамасди.

Ёввойи ургочи қўтос қамишлар устида чўккалаб турди ва пишқириб:

— Одам! — деди.

— Нима!.. — деди ёввойи қўтос Меса (Маугли уни балчиқда ағанаётганини аниқ эшитиб турарди). — Йўқ, у одам эмас, Сион Тўдасининг жунсиз бўриларидан. Шундай кечаларда у ёқдан-бу ёққа югуриб юради.

— У-у! — деди ургочи қўтос яна ўтлаш учун эгиларкан. — Мен уни одам деб ўйлабман.

— Айтиялман-ку, ахир, одам эмас деб. Ҳой Маугли, мабодо бу яқин ўртада хавф-хатар йўқми? — деб маъради қўтос Меса.

— «Ҳой, Маугли, бу яқин ўртада бирон хавф-хатар йўқми?» — деб эрмак қилди уни Маугли. — Меса фақат бир нарсани: Хавф бор-йўқлигини ўйлайди. Сизларни қўриқлаш учун ўрмонда гоҳ у ёққа-гоҳ бу ёққа чошиб юрган Мауглидан бошқа ҳеч бир махлуқ бирон нарса тўғрисида гап емайди.

Маугли қамишлар орасидан бориб, қўтосга астагина ничоқ тиқиб ҳазил қилгиси келди. Бу ҳазилдан жон-пони чиқиб кетган, қоп-қора балчиққа беланган ҳайбатли

қўтос худди тўп ўқи портлагандек шовқин билан балчиқдан сакраб турди. Маугли ҳузур қилиб хахолаб кулганидан охири қорнини ушлаб ўтириб қолди.

— Меса, энди, Сион Тўдасининг жунсиз бўриси сени қандай ўтлатганини айтиб бер-чи! — деб қичқирди Маугли.

— Бўри? Бу сенми? — деб қичқирди оёқлари билан балчиқни эзаркан Меса. — Уй ҳайвонларини боққанингни бутун чангалзор яхши билади. Сен ҳам анави экинзор ерларда кўча чангитиб юрувчи болаларнинг ўзгинаси-сан. Сен — чангалзор бўрисимиш! Келишмаган ҳази учунгина чиябўрилар қилигини қилиб, плонга ўхшаб зулуклар орасида ўрмалаб юриш ва ургочим олдида мен шарманда-ю шармисор қилиш ҳақиқий овчига ярашади ми, ахир? Қани қуруқликка чиқ-чи, мен сени... мен сени... — Меса бу гапларни кўзларини чақчайтириб, оғзини кўпиртириб айтди. Чунки бутун чангалзорда ундан кўра жиззакироқ ҳайвон топилмасди.

Маугли қўтоснинг пишиллаши ва иңқиллашига киприк қоқмай қараб турарди. Ниҳоят, ҳар томонга сачраётган балчиқнинг шаниллаши сал тинчигач:

— Айт-чи, Меса, балчиқнинг у тарафида қандай одамлар тўдаси яшайди? Чангалзорнинг бу ерларини мен билмайман, — деди.

— Шимол томонга жўна! — деб жаҳл билан бақирди Меса. Чунки Маугли пичоғини унинг сонига яхшигина санчиб олган эди. — Сигир боқувчи подачигина бундай ҳазилни қилади. Бор, ботқоқлик ёнидаги қишлоққа бориб, ҳозирги қилиқларингни оқизмай-томизмай сўзлаб берақол!

— Одамлар тўдаси чангалзор ҳақидаги ривоятларни унча хушламайдилар. Терингдаги сал тимдаланган жой қишлоқдагиларга айтишга арзимайди. Ҳар қалай қишлоқни бориб, бир кўриб келаман. Ҳа, бораман! Бўлди, ўзингни босиб ол! Сени боқиш учун Чангалзор Султони ҳар тунда келавермайди.

Шундай деди-ю, Маугли ботқоқлик чеккасидаги ёпишқоқ ерга сакраб ўтди, чунки қўтосни ўз орқасидан бу ергача қувиб келолмаслигини яхши биларди. Жигибийрони чиққан қўтоснинг ҳансирашидан кула-кула Маугли ўз йўлига чопа кетди.

— Хув ана, ернинг шундай тепасида юлдуз турибди, — деди у кафтини найча қилиб юлдузга тикиларкан. — Менга товои тўланган қўтос руҳига қасам бўлсинки, бу Қизил Гул, ҳа, мен Сион Тўдасига тушмасим-

дан илгари олдида ўтирадиган ўша Қизил Гулнинг худди ўзгинаси! Кўп нарсани кўрдим, энди чопишни тўхта-тишим керак.

Ботқоқлик гулхан ёниб турган кенг ўтлоққа уланиб кетарди. Анчадан бери Маугли одамларнинг туриш-турмуши билан қизиқмай қўйган эди. Аммо бу тундаги Қизил Гулнинг чақнаши, худди янги ўлжадек Мауглини ўзига жалб қилди.

— Бир кўрай-чи, — деди Маугли ўз-ўзига. — Одамлар Тўдаси қанчалик ўзгарганикин.

Кўнглига нима келса шуни қилишга ўрганган, ўз чангалзориди эмаслигини унутган Маугли, тонг шудрингидан эгилган ўтлар устидан бепарвогина қадам ташлаб, олов кўринган кулба олдигача бориб қолди. Қишлоқ четида Маугли шарпасини сезган уч-тўртта ит овозининг борича акиллаб қолди.

— Ҳа! — деди ўз-ўзига Маугли ва шарпа чиқармай чўнқайиб, бўрига ўхшаб бир-икки бор ириллаган эди, итлар жимиб қолди. — Нима бўлса бўлар. Одам Тўдасининг уяси билан сенинг нима ишинг бор-а, Маугли?

Бир вақтлар бошқа одам тўдаси уни қувлаб юборганда лабини ёрган тошни эслаб, Маугли лабларини ушлаб қўйди.

Шу вақт кулбанинг эшиги очилиб, бир аёл кўринди ва қоронгуликка узоқ тикилиб турди. Ичкаридан гўдакнинг йиғи товуши эшитилди. Аёл орқасига қараб:

— Ухлай қол! Итларни чиябўрилар безовта қилганга ўхшайди, бўтам. Ҳадемай тонг ҳам отиб қолади, — деди.

Ўт устидида ўтирган Маугли худди безгак тутгандек қалтирай бошлади. Бу овозни яхши эслаб қолган Маугли, яна бир бор аниқлаш учун, инсон тилида гапириш хотирига шу қадар тез келганидан ҳайратланиб астагина чақирди:

— Мессуа! Ҳой Мессуа!

— Мени ким чақиряпти? — деди аёл қалтироқ товуш билан.

— Наҳотки унутган бўлсанг? — деди Маугли ва томоқлари қақраётганини сезди.

— Агар сен ўша бўлсанг, айт-чи, сенга қандай ном берган эдим? — деди эшикни қия ёниб, кўкрагини чангаллаганча аёл.

— Натху! Ҳой Натху! — деб жавоб қилди Маугли.

Эсингизда бўлса керак, Маугли илк бор одамлар орасига келганда Мессуа уни шундай ном билан атаган эди.

— Келақол, болажонгинам! — деб чақирди Мессуа.

Маугли ёруг жойга чиқиб аёлга тикилиб қаради ва унга меҳрибонлик қилган, бир вақтлар уни қишлоқилар газабидан қутқариб қолган ўша аёлни таниди.

Аёл анча кексайибди. Сочлари оқарибди, бироқ овози ва кўзлари ўша-ўшалигича қолибди. Барча аёлларга ўхшаш Мессуа ҳам ахир бир кун Мауглидан қандай ҳолатда ажралган бўлса, уни худди шундай кўраман деб хаёл қилгани туфайли, бўйи эшик тепасига етиб қолган Мауглига ҳайратланганча бошдан-оёқ қараб чикди.

— Ўғилгинам... — деб гўлдираб, унинг оёқларига йиқилди Мессуа... — Ох, энди менинг ўғлим эмас, энди у ўрмон худоси! Ох!

Маугли ёг чироқ ёруғида қоматдор, бақувват, кўркам, бўйнига пичоқ осилган, узун қора сочлари патилпатила елкасига тушган, ясмин гулидан бошига гулчамбар таққан ҳолда савлат тўкиб тураркан, чиндан уни афсонавий ўрмон худоси деб ўйлаш мумкин эди. Каравотда мудраб ўтирган гўдак уни кўриши билан чўчиб, кўрққанидан додлаб юборди. Мессуа гўдакни овутиш учун ўғирилди, Маугли бўлса ўзига яхши таниш бўлиб қолган кўза ва хурмачалар, дон сандиғи ва шу каби одам учун зарур бўлган қақир-қуқурларга тикилганча тик турарди.

— Нима еб, нима ичасан? — деди шивирлаб Мессуа. — Буларнинг бари сеники. Ҳаётимизни сақлаб қолдинг. Мен Натху деб атаган ўша ўғломмисан ва ё ҳақиқатан ҳам ўрмон худосимисан?

— Натхуман, — деди Маугли, — ўз масканимдан жуда олислаб кетиб, бу ерда оловни кўриб қолдим. Қизиқиб келдим. Сенинг бу ерда эканлигингдан беҳабар эдим.

— Биз Канҳиварга келганимиздан кейин, — деди йиманибгина Мессуа, — эрим хизматга кирди ва мана шу кичкинагина ерни олдик. Бу ер олдинги жойимизчалик яхши бўлмаса-да, ҳар қалай, икки кишини боқишга етади.

— Ўша тунда жуда ҳам кўрқиб кетган одам қани?

— Унинг ўлганига бир йил бўлди.

— У ким? — деб сўради Маугли болани кўрсатиб.

— Бу икки қиш илгари тугилган ўғлим. Агар сен чиндан ҳам худо бўлсанг, унга Чаңгалзор Шафқатини ато қил, токи у ҳам Сенинг махлуқларинг орасида, худди биз ўша тунда соғ-саломат қолганимиз каби таң-жони саломат бўлиб юрсин.

Аёл болани кўлига кўтарди. У кўрқувни унутиб, Мауглининг бўйига осилган пичоққа талпинди. Маугли эҳтиётлик билан боланинг кўлини пичоқдан четлатди.

— Чиндан ҳам сен йўлбарс олиб қочган Натху бўлсанг, — деб энтикиб-энтикиб сўзида давом этди Мессуа, — бу сенинг ниниг. Мен ҳозир олов ёқиб юбораман, иссиққина сут ичасан. Гулчамбарингни олиб қўй, йўқса ҳиди бу кичкинагина хонани тутиб кетади.

Маугли иссиққина сутни ҳузур қилиб тамшаниб-тамшаниб ичар, Мессуа эса бу ўша йўлбарс олиб қочган Натхуси ёки чаңгалзорнинг қандайдир мўъжизавий худосими эканлигига ишончи комил бўлмаса-да, унинг тирик эканлигидан шодланиб, тез-тез боланинг елкаларини силаб кўярди.

— Ўғлим, — деди ниҳоят гурурдан кўзлари чақнаб Мессуа, — дунёда энг кўркам йигит эканлигинг ҳақида бирон кимса сенга айтдим?

— Нима? — деди Маугли ҳайрон бўлиб, бундай гапнинг маъносига тушунасизлигини англатиб.

Мессуа меҳр билан қувноқ кулди. Боланинг юзларига боқишининг ўзиёқ унга кифоя эди.

— Бундан чиқди, мен биринчи бўлиб шу гапни айтибман-да? Шундай бўлиши ҳам керак-да, гарчаңд, ўгил онадан бундай ёқимли гапни эшитиши камдан-кам учраса-да, умримда бундай кўркам йигитни кўрган эмасман.

Маугли бошини у ён-бу ён айлантириб ўзига яхшилаб қарамоқчи бўлар, Мессуа эса қотиб-қотиб куларди. Ниҳоят, нимагалигини билмаса-да, Маугли ҳам унга кўшилиб кула бошлади. Гўдак гоҳ унинг, гоҳ бунинг олди-га чопқиллаб борар ва қиқир-қиқир куларди.

— Қўй, акаңни эрмак қилма, — деди Мессуа болани кўлга олиб, бағрига босар экан. — Агар сен ўсиб, улгайгач, акаңни ярмичалик кўркам ва басавлат бўлсанг, худога минг-миңг шукр қилиб, сени махарожанинг кичик қизига уйлантириб кўярдим. Ана унда сен катта филга миниб, роса ҳузур қилардинг.

Маугли унинг гапларини сал-пал тушунарди. Қайноққина сут уни қирқ миллик югуришдан сўнг аллалагандек маст қилди ва у бир ёни билан ётиб, зум ўтмай қаттиқ уйқуга кетди. Мессуа унинг сочларини кўзидан суриб кўйиб, устига кўрна ташлади ва бахтиёр ҳисларга тўлиб-тошиб боласига тикилиб қолди.

Маугли чаңгалзордаги одатига кўра шу тун ва эртасига кун бўйи доғ қотиб ухлади. Ҳар қалай, бу ерда унга ҳеч қандай хавф-хатар йўқлиги ҳақидаги туйғу уйқу-

сини безовта этмади. Ниҳоят у уйғониб, ўрнидан шундай сакраб турдики, унинг зарбидан бутун кулба ларзага келди. Чунки умрида устига кўрпа ёлмаган Маугли тушида ўзини қопқонга тушиб қолган ҳолатда кўрган эди. Катта-катта очилган кўзларидан ҳали уйқу кетмаган Маугли дарҳол пичоғига ёпишиб, ким билан бўлсада тутишмоққа ҳозир бўлиб турди.

Мессуа кула-кула унинг олдига кечки овқат келтириб қўйди. Аёл келтирган овқат сертутун ўчоққа ёпилган қаттиқ нон, бир кафт қовурилган гуруч ва ачитилган тamarхинди¹дангина иборат бўлиб, у Мауглининг тунги ов пайтигача нафсини қаноатлантириб турарди, холос.

Ботқоқликдан аңқиган шудринг ҳиди Мауглида очлик ва безовталиқ ҳисларини уйғотиб юборди. У баҳор юришини охирига етказишни истар, гўдак эса унинг тиззасидан тушгиси келмасди. Мессуа эса қандай бўлмасин ўғлининг тим қора сочларининг чигалини ёзиб, тараб қўйиш тараддудида эди. Аёл Мауглининг сочини тарар экан, ўзича қўшиқ хиргойи қилиб, гоҳ уни ўғилгинам деб эркалар, гоҳ чангалзордаги ҳукмронлик қудратингдан уканга ҳам бир қатра шафқат эт дея илтижо қиларди.

Кулбанинг эшиги берк бўлса-да, Маугли ўзига яхши таниш бўлган товушни дарҳол эшитди, аммо эшик тагидан узатилган баҳайбат кулранг панжаларни кўриб қолган Мессуа эса даҳшатдан оғзи очилиб, анграйганча қотиб қолди. Эшик ортидан Кулранг Оганинг бўғиқ ва зорланган увиллаши эшитилди.

— Бу ердан жўна ва кутиб тур! Чақирган вақтимда келишни хоҳламадинглар, — деди Маугли чангалзор тилида бошини ҳам ўгирмай. Шу заҳоти эшик тагидан кўринган кулранг панжалар ғойиб бўлди.

— Ўз... ўз.. инг билан хиз.. хиз.. маткорларингни олиб келма, — деди тили гўлдираб Мессуа, — мен... биз ҳаминша чангалзор билан тотув яшаб келганмиз.

— Ҳозир ҳам тотувлик, — деди Маугли ўрнидан туриб.

— Канҳиварга йўл олганингни эслагин-а. Ўшанда, бу махлуқлар сизларни кўриқлаб борганди. Ҳар қалай, баҳор мавсумида ҳам чангалзор махлуқлари мени унутмас эканлар. Она, мен кетаман!

Ҳақиқатан ҳам кўзига ўрмон худоси бўлиб кўринган

¹ Тamarхинди ёки тamarинд, иссиқ мамлакатларда йил бўйи кўмкўк бўлиб турадиган дарахт. Унинг баргини ейдилар.

Мауглининг йўлини тўсишга журъат қилолмаган Мессуа итоаткорона четланди, бироқ Маугли қўлини эшик ҳалқасига узатаркан, оналик меҳри жўш урган Мессуа унинг бўйнига осилиб, қучоқлаб олди ва ҳеч қўйиб юборгиси келмай:

— Мени ташлаб кетма, келиб тур! — деб шивирлади. — Менинг ўғлим бўлсанг-бўлмасанг, сени жонимдан ҳам яхши кўраман! Қара, уканг ҳам ўксиняпти!

Ялтироқ пичоқли одам унинг олдидан кетиб қолаётганини кўрган гўдак йиглаб юборди.

— Келиб тур! — деб такрорлади Мессуа. — Тунда-ми, кундузими, сен учун бу эшик ҳар вақт очиқ!

Жавоб берар экан, Мауглининг томоғига бир нима тиқилгандек бўлиб, овози бўғиқ эшитилди:

— Мен албатта яна келаман... Энди, — деб сўзини эшик орқасидан давом эттирди Маугли ўзига суйканаётган бўрининг бошини нари суриб, — сендан хафаман, Кулранг Ога. Сизни чақирганимга қанча бўлди-ю, тўртовингиздан ҳам ҳанузгача дарак бўлмади, нега?

— Анча бўлди? Кечаги тунда чақирган эдинг... Мен... биз... чангалзорда янги қўшиқ айтиш билан овора эдик. Наҳотки, унутган бўлсанг!

— Тўғри! Тўғри!

— Қўшиқ айтиб бўлишимиз биланоқ, — деб куйибнишиб сўзини давом эттирди Кулранг Ога, — сенинг изингдан югурдим. Бошқаларга қарамай кучим борича елиб келдим. Ҳой, сен нима иш қилиб қўйдинг, ахир, Укажон! Нега энди одам тўдаси билан бирга овқат еб, улар орасида ухладинг?

— Чақирган вақтимда етиб келганларингда эди, ҳеч вақт шундай қилмаган бўлардим, — деди қадамларини тезлатиб Маугли.

— Энди нима бўлади? — деб сўради ҳаяжонланиб Кулранг Ога.

— Энди нима бўлишини билмайман, — деди Маугли. — Нега чақирган вақтимда келмадинглар?

— Биз ҳар вақт сен билан биргамиз... Ҳар вақт сен билан, — деб тўнғиллади Мауглининг товоқларини яларкан Кулранг Ога.

— Сизлар мен билан одамлар тўдасига борасизми? — деб шивирлади Маугли.

— Ахир, Тўдамиз сени қувлаб юборган тунда орқангдан эргашиб бормадимми? Очиқ дарада ухлаб қолганингда сени уйготган ким эди?

— Тўғри. Яна бир марта-чи?

— Бугун тунда ҳам изингдан борганим-чи?
— Тўғрику-я. Яна бир марта, ва яна бир марта, Кулранг Оға, тагин бир марта боришга тўғри келса-чи?

Кулранг Оға жимиб қолди. Анчадан кейин, ўз-ўзига дегандек, тўнғиллаб:

— Ўша қорахон ҳақ гапин айтган экан, — деди.

— У нима деган эди?

— Охири одам барибир одамлар орасига қайтиб кетади деганди. Онамиз ҳам шу гапни айтган эди.

— Еввойи Итлар Тунида Балу ҳам шу гапни айтган эди, — деб тўнғиллаб қўйди Маугли.

— Ҳаммамиздан ақллироқ бўлган Қао ҳам шу гапни айтганди.

— Ўзинг нима дейсан, Кулранг Оға?

Кулранг Оға анча жойгача йўртиб бораркан, жавоб бермади, сўнгра ҳар сакрашига мослаб дона-дона қилиб:

— Болакай — Чангалзор Султони — менинг тутинган укам! Сенинг йўлинг — менинг йўлим, сенинг уйинг — менинг уйим, сенинг ўлжанг — менинг ўлжам ва сенинг ҳаёт-мамот жангинг — менинг ҳам ҳаёт-мамот жангим. Мен учовлон оғаларим номидан гапиряпман. Аммо чангалзорга нима жавоб қиласан? — деди.

— Яхшики, сен бу тўғрида ўйлабсан, ўлжа кўрингач, узоқ кутишнинг ҳожати йўқ. Тезроқ бориб, ҳаммани Кенгаш Қоясига чақир. Мен эса уларга нима ўйлаганимни сўзлаб бераман.

Агар бошқа вақтда бўлганида Мауглининг чақиригига ёлларини хурпайтириб бутун чангалзор келган бўларди. Аммо ҳозир янги қўшиққа муккаларидан кетганларидан, уларнинг қулоқларига ҳеч қандай овоз эшитилмасди.

Юраги сиқилиб, ўзига таниш сўқмоқлар билан қачонлардир уни Тўдага қабул қилинган жойга чиқиб борганида Мауглини тўрттала бўри, қариликдан кўзлари ожизлашиб қолган Балу ва Акеланинг бўшаб қолган жойида кулча бўлиб олган совуққон, баҳайбат Қаодан бошқа ҳеч ким кутиб олмади.

— Шундай қилиб, митти одамзот, йўлинг шу ерда тугадими? — деб сўради Қао, ерга ўзини ташлаган Мауглига қараб. — Биз сен билан Совуқ Ўнгурда бириинчи

бор учрашганимиздаёқ, шундай бўлишини билган эдим. Чангалзор уни қувламаса ҳам, ахир бир кун, одамзот одамлар тўдасига қайтиб кетади.

Тўрттала бўри хайрон бўлиб, аввал бир-бирларига, сўнгра Мауглига итоаткорона қараб қўйишди.

— Шундай қилиб, чангалзор мени қувлаётгани йўқми? — деди Маугли зўрға.

Кулранг Ога ва қолган уч бўри шиддат билан «Биз тирик эканмиз, бировнинг ҳақи борми...» деб ириллай бошлаган ҳам эдиларки, Балу уларни тўхтатди.

— Қонунни сенга мен ўргатдим. Сўзлаш ҳуқуқи меники, — деб гап бошлади Балу, — ҳар қалай қояларни кўролмасам-да, ундан узоқроқни кўришга қодирман. Қурбақача, ўз йўлингдан қолма, сенинг қондошларинг ва тўданг қаерда яшаётган бўлса, ўша ерда бўл. Бироқ шуни яхши билгинки, ҳар қачон сенга тирноқми, тишми, кўзми ва сўзми зарур бўлиб қолса, тунда урган бонгинг қулогимизга дарҳол етиб келади, Чангалзор Султони, бутун чангалзор қадимгидек хизматингга ҳозир бўлади.

— Ўрта чангалзор ҳам хизматингга тайёр, — деди Қао. — Мен Митти Халойиқ ҳақида ҳеч нарса демайман ҳам.

— Қардошларим! — деди хўнграб Маугли, уларга томон қўл узатаркан. — Ўзимни-ку ҳеч кетгим йўқ, бироқ нимадир икки оёгимдан ушлаб, ўша томонга тортаётгандек. Бу тунларни қандай ташлаб кетаман, ахир?

— Йўқ, ўзинг бундай ўйлаб кўр, Укажон, — деб қайта гап бошлади Балу. — Бу овингда ҳеч қандай уятли жойи йўқ. Асалини еб бўлгач, қуруқ уяни биз ҳам ташлаб кетамиз.

— Пўстни ташлагач, — деди Қао, — қайтадан унга киролмайсан. Қонун шундай.

— Менинг давлатим, сўзларимни яхшилаб эшит, — деди Балу. — Бу ерда сени ҳеч ким сўз билан ҳам, қандайдир иш билан ҳам тутиб қолаётгани йўқ. Ихтиёр ўзингда! Чангалзор Султони билан мунозара қилишга кимнинг ҳадди бор? Ҳов анави майдонда тош ўйнаб ўтирган миттигина болакайлик даврингни ўз кўзим билан кўрганман, Қурбақача. Сен учун янгигина ўлдирилган қўтосни товон тўлаган Багира ҳам ўша ёшлигингни кўрган. Ўша замонларни кўрган биз иккимизги-

на қолдик. Сени асраб олган онанг ҳам, отанг ҳам ўлиб кетди. Қадимги Бўрилар Тўдасидан эса ному нишон қолгани йўқ. Шерхон ўз умрини қандай тамомлаганини яхши биласан. Акелани эса ёввойи итлар ўлдирди; агар сенинг донишмандлигинг ва куч-қувватинг бўлмаганда эди, малла итлар Сион Тўдасининг қолган-қутганларини аллақачон ўлдириб тамомлаган бўлишарди. Фақат қарияларгина қолди. Эндиликда қандайдир болакай Тўданинг ижозатини сўраётгани йўқ, балки Чангалзор Султони ўзига янги ҳаёт йўлини тахлаб олмоқда. Одам ва унинг урф-одатлари билан ким мунозарага киришмоққа журъат эта олади?

— Ахир, Багира ва яна менга товои тўланган қўтос-чи? — деди Маугли, — мен истамасдимки...

Унинг сўзларини пастдаги чакалакзордан эшитилган ириллаш ва патир-путур садолари бўлиб қўйди. Шу пайт, ҳар вақтдагидан енгил қадам ташлаб келаётган забардаст ва даҳшатли Багира пайдо бўлди.

— Мана шунинг учун, — деди қоплон қонга бўялган ўнг панжасини узатиб, — мана шунинг учун мен ўз вақтида етиб келолмадим. Ов узоқ ва даҳшатли бўлди, у ҳозир бутазорда ўлиб ётибди. Ўша икки яшар қўтос сени барча товоилардан халос қилади, Укажон. Эндиликда барча қарзлар тўла-тўкис қопланди. Қолганига эса Балунинг сўзларига тўла қўшиламан, — у Мауглининг оёқларини ялади. — Багира сени яхши кўрганлигини ёдингдан чиқарма, — деб қичқирди қоплон ва бир неча бор сакраб, кўздан гойиб бўлди. Тепаликнинг этагидан туриб у яна баланд овоз билан чўзиб-чўзиб қичқирди:

— Янги йўлда овинг бароридан келсин, Чангалзор Султони! Багира сени яхши кўрганлигини асло ёдингдан чиқарма!..

— Эшитдингми? — деди Балу. — Бошқа ҳеч нима бўлмайти. Қани, энди жўна, фақат олдимга кел-чи. Ҳой донишманд митти Қурбақача, сўнгги бор олдимга бир кел-чи!

— Пўст ташлаш осон иш эмас, — деди Қао. Бу вақтда эса Маугли кўзи ожиз айиқнинг биқинига юз-кўзини суриб, бўйнидан қучоқлаб хўнг-хўнг йиғлар, Балу бўлса унинг оёқларини ялашга интиларди.

— Юлдузлар сийраклашиб қолди, — деди тонг
ёлини искаб Қулранг Ога. — Бугун қаерда ухлаймиз?
Бугундан бошлаб биз тамомила янгича йўлдан юрамиз.

* * *

Мана бу — Маугли ҳақидаги ривоятларнинг сўнг-
гиси.

РЕДЬЯРД ЖОЗЕФ КИПЛИНГ

Редьярд Киплинг — жаҳонда энг ўқимишли инглиз адибларидан бири. У 1865 йилда Лондонда туғилган. Унинг отаси Жозеф инглиз салтанатининг Ҳиндистондаги йирик амалдорларидан эди. Шу боис Редьярднинг илк болалиги Ҳиндистонда кечди. Бошланғич таълимни шу ерда олди. Ҳинду ва бенғол тилларини, маҳаллий халқ урф-одатларини, халқ оғзаки афсоналарини синчковлик билан ўргана бошлади. Олий таълимни Англияда хатм қилди. 1882—1889 йилларда яна Ҳиндистонда яшадди. Жуда ёшлигидан шеърий ижод билан шугулланди. Насрий ижодга ҳам қўл урди. 1886 йилда «Департамент наволари» шеърлар тўплами ва 1888 йилда «Тоғдаги оддий эртактлар» ҳикоя тўпламларини нашр эттирди. Киплинг ўз шеър ва ҳикояларида англо саксон ирқининг Шарқнинг «қолоқ» халқлари орасидаги «Маданиятпарварлик» фаслиятини кўкларга кўтариб мақтади. 1899 йилда нашр этилган «Оқ ирқнинг ташвишлари» шеърий тўпламида бу гоёларни янада изчиллик билан ташвиқ этди.

Киплинг 90-йилларнинг охиридан бошлаб адиб сифатида машҳур бўлди. У «Нур сўнди» (1890) илк романида истеъдодли мусаввирнинг фожиявий-ҳаётий саргузаштини жуда таъсирли баён этди. 1901 йилда битилган «Қим» романида инглиз

салтанати тожига хизмат қилган ақлли ўғлоннинг ҳаёти ҳақида қизиқарли ривоят яратдики, у ўзининг мазкур асарлари воситасида гарб китобхонлари орасида катта шуҳрат қозонди. Шу тариқа, Киплинг 1890—1910 йиллар орасида бирин-кетин «Қалъа қўшиқлари», «Етти уммон», «Беш миллат» қатор шеъррий тўпламларини эълон қилди. Мазкур тўпламларга жамланган шеърларида аскарлар, кичик амалдорлар, инглиз мустамлака қўшинининг ўзга оддий заҳматкашларининг ҳаёт тарзи, ватанпарварлик туйғуларини романтик тарзда куйлайди, уларнинг тожу тахтга нисбатан бўлган садоқат ва фуқаролик майлларини айниқса бўрттириб тасвирлашга интилади.

Киплинг ўз ижодий инкишофининг иккинчи босқичида ярим афсонавий қиссалар яратиш билан машгул бўлди. Унинг «Довюрак денгизчилар», «Оддий ривоят» каби қатор роман ва қиссалари равон, қизиқарли услубга, мароқли тасвирга келтирилганлиги туфайли кенг китобхонлар оммаси орасида жуда тез шуҳрат топди. Айниқса, адибнинг чангалзор ўрмон (жунгли) ваҳший ҳайвонлари орасида яшаган одам фарзанди Маугли (қурбақача) саргузаштларини ривоят қилган «Жунгли китоби», «Жунгли ҳақида иккинчи китоб», «Рикки-Тикки Тави» қиссалари жаҳон болалари ва ўсмирлар адабиётининг энг севимли ва ўқимишли китобларига айланиб қолди. Дунёнинг жуда кўп тилларига ва жумладан рус тилига бир неча бор таржима қилинди. Еш китобхонларга тақдим этилаётган «Маугли» китоби Киплинг қиссаларининг ихчамлашган йиғиқ баёни бўлиб, 1956 йилда Ростов ва Донда нашр этилган нусхасидан 1974 йилда ўзбек тилига илк бор таржима қилинди. Мазкур китоб ўша таржиманинг иккинчи наشري.

ТАРЖИМОН.

К 44

Киплинг Радьяр.

Маугли: (Ўрта мактаб ёшидаги болалар учун)
Русчадан М. Зокиров тарж.—Т.: Ёш гвардия.
1990.— 192 б.

Сиз бу китобни ўқиб, сеvimли қахрамонингиз Мауглининг саргузаштлари билан батафсил танишасиз.

Киплинг Радьяр. Маугли.

И. (Англ)

Литературно-художественное издание
Для детей среднего школьного возраста
на узбекском языке

РЕДЪЯРД КИПЛИНГ

МАУГЛИ

Редактор СУРАЙЕ САЙДАЛИЕВА
Рассом Г. ЖИРНОВ
Расмлар редактори Х. РАҲМАТУЛЛАЕВ
Техн. редактор В. ДЕМЧЕНКО
Корректор М. ХУЖАЕВА

ИБ № 2807

Босмахонага берилди 17.05.90. Босишга рухсат этилди 26.09.90. Формати $84 \times 108^{1/32}$ 1-босма қоғозга обыкновенно-новая гарнитурасида офсет босма усулида босилди. Босма листи 6,0. Нашр листи 10,32. Шартли кр. отг. 10,5. Шартли босма листи 10,08. Тиражи 30000. Шартнома 51—90. Баҳоси 40 т. Буюртма 3406.

Ўзбекистон ЛКСМ Марказий Комитети «Еш гвардия» нашриёти Тошкент, 700113, Чилонзор массиви, 8-квартал, Қатортол кўчаси, 60-уй.

Ўзбекистон Компартияси Марказий Комитети нашриёти-нинг Меҳнат Қизил Байроқ ордени босмахонаси. Тошкент «Правда» газетаси кўчаси, 41.

ЎЗБЕКИСТОН ЛКСМ МАРКАЗИЙ КОМИТЕТИ «ЕШ ГВАРДИЯ»
НАШРИЕТИ ҚУЛИДАГИ КИТОБЛАРНИ БОСМАДАН ЧИҚАРДИ:

Пўлат Мўмин
Эртақдан-эртаққа.
Шеърлар.

Омон Матчон
Ўртамизда биргина олма.
Шеърлар.

А. Абдураззоқ
Тўрт оғайни ботирлар.
Шеърлар.

Тўлан Низом
Анджонда бир қуш бор.
Шеърлар

Тўра Мирзо
Кулгихона.
Шеърлар, эртақлар.

Собит Гафуров.
Айтай топшимоқ.

Рауф Толиб
Қизиқ томоша.

Шеърлар

Коллектив

Камалак.

*Адабий-танқидий
мақолалар*

Тўплам.

Уйғоқ кунлар.

Р. Погодин

Булутлар қаердан келади.

Қиссалар ва ҳикоялар.

Эно Рауд

Бошмоқвой, Пўпанак соқол ва Енгса...

Эртақ-қисса

Ёшлик кутубхонаси.

Уйғоқ кунлар III китоб.

Шеърлар, қиссалар ва ҳикоялар.

Тўплам.

Бойчечак — 90.

**ЎЗБЕКИСТОН ЛКСМ МАРКАЗИЙ КОМИТЕТИ «ЕШ ГВАРДИЯ»
НАШРИЕТИ ТЕЗ КУНДА ҚЎЙИДАГИ КИТОБЛАРНИ
БОСМАДАН ЧИҚАРАДИ:**

Ғайбулла Саломов.
Мен сув ичган дарёлар.
Адабий мақолалар.

Шукур Холмирзаев, Тоҳир Усмонов.
Кўчки.
Ҳужжатли қисса.

Шаҳодат Исахонова.
Антиқа зиёфат.

Ўзбек халқ эртаклари.
Сехрли шамчироқ.

Тўплам.
Мовий тоғлар ортида.
Турк ва уйгур адибларининг асарлари.

Нугай халқ эртаклари.
Илон терисиини ёпинган паҳлавон.

ВЕРИЛИСЬ ИМЪ МАРКЪМЪ КОМИТЕТЪМЪ СЕИЪ СВЯТЫМЪ
НАШЕГОМЪ ЦРКВИ КРЕМЪ СВЯТЫМЪ И СВЯТЫМЪ
СВЯТЫМЪ СВЯТЫМЪ

III

Свѣдѣніе
Мѣсяцъ
Августъ

Имя
Томъ

IV

Свѣдѣніе
Мѣсяцъ
Сентябрь

V

Имя
Томъ

Свѣдѣніе
Мѣсяцъ

VI

VII

Свѣдѣніе

407

